

Doktori (PhD) értekezés

Farkas Sándor alezredes
2022

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Farkas Sándor alezredes

A felkelés és a felkelésellenes műveletek a modern hadügyben

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Forgács Balázs őrnagy

.....

Budapest, 2022

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	06
1.1. A témaválasztás indoklása és a tudományos probléma	06
1.2. Kutatási célok és hipotézisek.....	10
1.3. Szakirodalmi áttekintés.....	13
1.4. Kutatási módszerek.....	21
1.5. A disszertáció felépítése	22
2. ÁLTALÁNOS FOGALMAK.....	25
2.1. Aszimmetrikus hadviselés	26
2.2. Gerilla katonai gondolkodásmód.....	32
2.2.1. A gerilla katonai gondolkodásmód felosztása eltérő intenzitású erőszak alkalmazása szerint	33
2.2.1.1. A terrorizmus, mint legalacsonyabb intenzitású és hatásfokú tevékenységi mód	34
2.2.1.2. A gerilla hadviselés, mint közepes intenzitású tevékenységi mód.....	38
2.2.1.3. A hagyományos hadviselés, mint legmagasabb intenzitású tevékenységi mód	40
2.3. Felkelők, felkelés és a felkeléssel szembe fordított műveletek.....	42
2.4. A hadviselés első három generációja.....	46
2.4.1. A hadviselés negyedik generációja	48
2.5. Részkövetkeztetések	49
3. A KIFÁRASZTÓ GERILLA HADVISELÉSI FORMA – A FELKELÉS ÚJ FORMÁJÁNAK SZÜLETÉSE	51
3.1. A vezető – Mao Ce-tung, a kifárasztó gerilla hadviselési forma atyja és a negyedik generációs hadviselés előfutára.....	54
3.2. A kifárasztó gerilla hadviselési forma alapelvei.....	56
3.2.1. A földrajzi-, és társadalmi tér, az idő, és a propaganda szerepe	58
3.2.2. A kormány tekintélyét és fegyveres erőit pusztító eljárások, módszerek	64
3.3. Mao és a terror	66
3.4. A kifárasztó gerilla hadviselési mód szakaszai.....	67
3.4.1. A kifárasztó gerilla hadviselési mód intézményrendszeri alapjai.....	68
3.4.2. A hadászati védelem-, holtpon-, és támadás szakaszai.....	69
3.5. Részkövetkeztetések	74
4. NAPJAINK FELKELŐ SZERVEZETEI ÁLTAL ALKALMAZOTT NEGYEDIK GENERÁCIÓS HADVISELÉS FEJLŐDÉSÉNEK SZAKASZAI	78

6.5.2.2.1. A szívek és az elme megnyerése más kontextusban – avagy „a hatalom a puszkacsőből jön” a felkelésellenes erők számára is	183
6.6. Részkövetkeztetések	195
7. MEGOLDÁS AZ ÁLLAM BIZTONSÁGI ERŐI SZÁMÁRA MŰVELETEIK SIKERES VÉGREHAJTÁSA ÉRDEKÉBEN	198
7.1. A kényszer nagy Úr	199
7.2. A nyugati haderők felépítése és működése	201
7.2.1. Az új műveleti környezet	203
7.2.1.1. Különbség a bonyolult múlt és a komplex jelen között	204
7.2.2. A túlzott bürokrácián alapuló rendszerek működése	205
7.2.2.1. Bürokratikus működés – centralizált vezetés	210
7.3. Rugalmasabb szervezet kialakításának lehetőségei	216
7.3.1. A stratégiai szintű összehangoltság kialakítása	217
7.3.1.1. Kollektív tudat – a közös cél egységes értelmezése	218
7.3.2. Bizalom kialakítása – összekötők alkalmazása révén	222
7.3.3. Vezetési filozófia – új vezetési kultúra kialakítása	224
7.3.3.1. Vezetők kiválasztása – oktatás, képzés, felkészítés	228
7.4. Részkövetkeztetések	230
8. BEFEJEZÉS	236
8.1. Összegzett következtetések: A kutatás eredményei	236
8.2. A hipotézisek igazolása	247
8.3. Új tudományos eredmények	250
8.4. A kutatási és tudományos eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások	252
Felhasznált irodalom jegyzéke	253
Az értekezésben szereplő ábrák jegyzéke	273
A szerző témával kapcsolatban megjelent publikációi	275

1. BEVEZETÉS

1.1. A témaválasztás indoklása és a tudományos probléma

Az Egyesült Államok és szövetségesei a 2001. szeptember 11-i terrortámadásokat követően néhány héten belül bevonultak Afganisztánba, majd két évvel később, 2003-ban Irakba is. A tálib rendszer és ezzel párhuzamosan az al-Kaida háttérbe szorítása, valamint a hagyományos erővel végrehajtott iraki invázió rendkívül olajozottan és rövid idő alatt ment végbe. A világ leghatékonyabb, legmodernebb technikával felszerelt, a hagyományos hadviselésben jártas haderejének nyílt küzdelemben sem a tálib rezsim, sem pedig – a hagyományos hadviselésről rövid időn belül gerilla műveletekre áttérő – iraki haderő nem volt képes eredményesen ellenállni.

A 2001. október 7-én megkezdett Operation Enduring Freedom eredményeként december 17-re az Egyesült Államoknak – az Egyesült Királysággal karöltve – sikerült a tálib vezetést megfosztani a hatalomtól. A 2003. március 20-án kezdődő iraki invázió után, mindössze két hónappal, május 1-én George W. Bush amerikai elnök a USS Abraham Lincoln repülőgép-hordozó fedélzetén bejelentette, hogy Irakban a nagyszabású műveletek véget értek.¹

Az azóta eltelt közel két évtizedben az említett hadszíntereken az Egyesült Államok és szövetségesei – köztük Magyarország – összesen több, mint 7000 fő veszteséget és 52 000 sebesülést szenvedtek el,² azonban egyik hadszíntéren sem sikerült egyértelműen kivívniuk a győzelmet. A jelenlegi amerikai elnök, Joseph R. Biden Jr. 2021. április 14-i bejelentését követően,³ amely szerint a Pentagon és a New-York-i tornyok ellen elkövetett támadás huszadik évfordulójáig minden amerikai – és ezzel párhuzamosan minden szövetséges – katona elhagyja Afganisztánt előre látható, gyors összeomlást és tálib hatalomátvételt eredményezett.⁴

Annak ellenére, hogy a szembenálló felek között jelentős mérvű különbség állt és áll fenn napjainkban is mind a létszám, mind pedig a technikai fejlettség tekintetében, egyik állam

¹ The Iraq War

<https://www.cfr.org/timeline/iraq-war> (Letöltés időpontja: 2021.02.14.)

² Resperger István – Túri Viktória: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Budapest, 2021. pp.124-126.

Number of U.S. Soldiers Killed in the Iraq War from 2003 to 2020

<https://www.statista.com/statistics/263798/american-soldiers-killed-in-iraq/> (Letöltés időpontja: 2021.05.01.)

³ Biden Will Withdraw All U.S. Forces from Afghanistan by Sept. 11, 2021.

https://www.washingtonpost.com/national-security/biden-us-troop-withdrawal-afghanistan/2021/04/13/918c3cae-9beb-11eb-8a83-3bc1fa69c2e8_story.html

(Letöltés időpontja: 2021. 05.18.)

⁴ Zucchini David: Kabul's Sudden Fall to Taliban Ends U.S. Era in Afghanistan

<https://www.nytimes.com/2021/08/15/world/asia/afghanistan-taliban-kabul-surrender.html> (Letöltés időpontja: 2021.08.16.)

területén sem sikerült a kitűzött célokat megvalósítani. A talibán átvette a hatalmat Afganisztánban,⁵ az ISIS Khorasan támadásokat hajtott végre Afganisztánban és Pakisztánban,⁶ valamint nem sikerült a magát Iszlám Államnak⁷ nevező terrorszervezet jelentlétét és eszméjét teljes mértékben megszüntetni sem Irakban, sem Szíriában, sem a régió egyéb államaiban. A világ legfejlettebb hadigépezetével és legerősebb gazdaságával rendelkező állama – és annak szövetségi rendszere – vereséget szenvedett egy elavult technikával és elhanyagolható gazdasági potenciállal bíró és létszámban is jelentősen alulmaradó ellenféllel szemben. Hiába nyerték meg a harcászati szintű összecsapások döntő hányadát a fejlett és jól kiképzett nyugati haderők, a háborút Afganisztánban elveszítették és nem állnak győzelemre Irakban sem.

A világ és a társadalom a közelmúltban gyökeresen átalakult: az infokommunikációs eszközök rohamos fejlődésének, valamint az Internet megjelenésének köszönhetően az ipari társadalom információs társadalommá formálódott át és ez magával vonzotta a hadviselés változását is. Az információszerzés, a döntéshozatal, a váratlan helyzetekhez való gyors alkalmazkodás képességének kialakítása során nem lehet csupán a technikára hagyatkozni. A legmodernebb technológia alkalmazása önmagában nem vezet sikerre az új típusú, az Internet és az infokommunikációs eszközökből eredően hálózatos és decentralizált elven működő, gyors alkalmazkodásra képes ellenféllel szemben. Míg a nyugati országok a modern számítógépek és eszközök hálózatba kötésétől remélik a megoldást, addig a velük szemben álló, a hadviselés egy új generációját alkalmazó ellenfél az emberek hálózatára támaszkodva ér el sikereket.

Annak érdekében, hogy a hadviselés új generációjának az elvei alapján harcoló – állami, vagy nem állami – szervezetekkel sikeresen tudjuk felvenni a versenyt, a modern technika alkalmazása mellett, egyre inkább az egyéni képességek fejlesztésére, új eljárások, valamint vezetési és működési elvek kialakítására kell helyezni a hangsúlyt.⁸ Az ellenség, akivel szemben állunk, nem a harctéren, a katonai potenciálunk legyőzése révén kívánja a győzelmet elérni. Az új típusú ellenség – amelynek gyökerei a felkelésekben keresendő – a hagyományos fegyveres erőket megkerülve, politikai, gazdasági, szociális és irreguláris katonai platformokon igyekszik a vele szemben álló fél politikai döntéshozóinak akaratát közvetlenül befolyásolni és

⁵ Taliban are Back – What Next for Afghanistan?

<https://www.bbc.com/news/world-asia-49192495> (Letöltés időpontja: 2022.03.06.)

⁶ Hussain, Tom: ISIS-K Escalates Terror Attacks in Afghanistan and Pakistan in Show of Resistance Against Taliban

<https://www.scmp.com/week-asia/article/3158929/isis-k-escalates-terror-attacks-afghanistan-and-pakistan-show-resistance> (Letöltés időpontja: 2022.03.06.)

⁷ Az elnevezés magyarázatát az 5. fejezetben fejtem ki.

⁸ Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. p.15.

meggyőzni őket arról, hogy az általuk kitűzött cél nem megvalósítható, vagy annak megvalósítása túl nagy áldozatokkal jár.

Az elv, amely szerint a megfelelő politikai akaraton keresztül – amennyiben helyesen kerül alkalmazásra – a gazdaságilag és katonailag gyengébb fél képes legyőzni az erősebb felet nem újkeletű dolog. Ez a gondolat rendszerezve és egységbe rendezve először Mao Ce-tung műveiben jelenik meg és ő ezt a gyakorlatban is kiemelkedő sikerrel alkalmazta. Mao arra a következtetésre jutott, hogy a gyengébb fél biztos vereségre számíthat abban az esetben, ha az erősebb oldal elvei mentén és az általa alkalmazott eszközökhöz hasonló technikai apparátussal akarja a harcát megvívni. Mao alapelveinek mentén, azokat tovább fejlesztve jutottak el napjaink felkelő – és/vagy terrorista – szervezetei oda, hogy olyan típusú háborút kényszerítsenek a világ egyetlen katonai szuperhatalmára és szövetségeseire, melyben a jól működő katonai gépezetet megkerülve, a politikai és stratégiai céljaik megvalósítását soha fel nem adva, a felmerülő problémákhoz mindig alkalmazkodva, a harcászati szinten lévő kihívásokra gyakorlati megoldásokat kialakítva, olyan hadviselési formát alakítottak ki, amelynek a mai napig nem találjuk az ellenszerét.

Mao gondolataihoz hasonló következtetésre jutott, az elmúlt kétszáz év fegyveres konfliktusait vizsgáló Arreguín-Toft⁹ is, aki kutatásai során megállapította, hogy a konfliktusok végkimenetele minden esetben az egymással szemben álló felek által alkalmazott stratégiák kölcsönhatásának eredménye. Amennyiben a konfliktusban részt vevő felek ugyan azt a stratégiát alkalmazzák – közvetlen a közvetlen stratégia ellen, vagy közvetett a közvetett ellen – akkor szinte minden esetben a küzdelemben erősebb félként részt vevő szereplő kerül ki győztesként, mivel *„nincs semmi, ami csökkentené vagy teljesen elvenné az erősebb oldal előnyét”*.¹⁰

Ezen gondolatok mentén jutott el Fábíán Sándor oda, hogy az államok által alkalmazott négy, hagyományos hadviselési elvre épített – semlegesség kinyilatkoztatása, más államok haderejének másolása, szövetségbe tömörülés, tömegpusztító fegyverek birtoklása – védelmi

⁹ Ivan Arreguín-Toft az Egyesült Államok hadseregének elektronikai hadviseléssel foglalkozó veteránja, aki az aszimmetrikus konfliktusokat, valamint a jövő hadviselésének lehetséges formáit kutatta és publikált tanulmányokat a témában.

<https://watson.brown.edu/people/faculty/arreguin-toft> (Letöltés időpontja: 2022.03.02.)

¹⁰ Arreguín-Toft, Ivan: How the Weak Win Wars. A Theory of Asymmetric Conflict. In.: International Security, Vol 26, No. 1(Summer 2001), p.105.

<https://web.stanford.edu/class/polisci211z/2.2/Arreguin-Toft%20IS%202001.pdf> (Letöltés időpontja: 2018.01.04.)

Fábíán Sándor fordítása – Fábíán Sándor: Alternatív védelmi stratégia „kis” államokban. In.: Sereg Szemle, 2013/2-3., pp.131-141.

https://honvedelem.hu/files/files/39133/seregszemle-2-3_internet.pdf (Letöltés időpontja: 2018.03.12.)

stratégián túl felvesse egy olyan védelmi stratégia kialakítását, amely a nem hagyományos hadviselés elveit emeli állami szintre:¹¹ „azon államok, amelyek felismerik Arreguín-Toft elméletében és a történelem vitathatatlan eseményeiben rejlő összefüggéseket, esélyt adhatnak maguknak egy nem hagyományos katonai elvek alapján szervezett, kiképzett és felszerelt professzionális haderő létrehozására.”¹²

Ennek a típusú hadviselésnek az állami szintre emelése figyelhető meg Oroszország esetében,¹³ ahol úgy vélik, hogy a hagyományos hadviselés keretei közt lezajló konfliktusok valószínűsége a 21. században nagyon valószínűtlen. Ennek helyét a hibrid hadviselés veszi át: ebben a hangsúly az olyan stratégiai szintű erőfeszítésre kerül, amely során a szemben álló fél kormányzatának és geostratégiai orientációjának a befolyásolása zajlik, elsősorban információs hadviselés keretében. Ennek a küzdelemnek része lehet a hagyományos haderő alkalmazása, vagy regionális konfliktusok megvívása, gazdasági, diplomáciai eszköztár alkalmazása a politikai célok megvalósítása érdekében, de mindez szigorúan az információs hadviselés céljainak a megvalósítása érdekében végrehajtott támogató erő kifejtés formájában.¹⁴

A nyugati államok az elmúlt két évszázad során olyan nem állami szereplőket – mint például napjainkban az al-Kaida, vagy az Iszlám Állam – próbáltak és próbálnak legyőzni, amelyek nem hagyományos elvek alapján szervezett, kiképzett, és felszerelt haderővel rendelkeztek és rendelkeznek. Az értekezés témaválasztását indokolja, hogy ezen szervezetek által alkalmazott eljárások, vezetési és irányítási elvek tanulmányozásából olyan tapasztalatokat lehet levonni, amelyek beépítése a nyugati haderők rendszerébe egy rugalmasabb, alkalmazkodó képesebb, az információs társadalom által élénk állított kihívásokra megfelelőbb választ adni képes állami fegyveres erők kialakítását teszi lehetővé, ami elősegítheti a negyedik generációs hadviselés elveit alkalmazó hadviselő féllel szembeni eredményes fellépést.

A téma aktualitását a NATO célkitűzéseit taglaló NATO 2030 dokumentum, valamint a 2021. június 14-én kiadott Brussels Summit Communiqué is alátámasztja. Ezekben a dokumentumokban külön fejezet foglalkozik a nem állami szereplők okozta kihívásokkal,¹⁵ a

¹¹ Fábíán Sándor: Alternatív védelmi stratégia „kis” államokban. p.131.

¹² Fábíán Sándor: Alternatív védelmi stratégia „kis” államokban. pp.137-138.

¹³ A kézirat lezárásáig az ukrainai események vizsgálatára nem került sor.

¹⁴ Clark, Mason: Russian Hybrid Warfare

<http://www.understandingwar.org/report/russian-hybrid-warfare> (Letöltés időpontja: 2021.04.01.)

Kilcullen: The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West.

Kilcullen, David: The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West. Oxford University Press, 2020., pp.115-164.

¹⁵ Brussels Summit Communiqué, 31. pont

https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm (Letöltés időpontja: 2021.07.03.)

terrorizmus,¹⁶ a hibrid és kibertámadások okozta problémákkal,¹⁷ valamint a NATO sikerének egyik kulcsfontosságú elemeként említik a változásokhoz való alkalmazkodás képességét.¹⁸

1.2. Kutatási célok és hipotézisek

A magyar hadtudomány rendszerében, a hadelmélet és hadviselés témaköréhez sorolható kutatással, hozzá kívánok járulni a fegyveres erők hatékonyabb stratégiai vezetésének kialakításához, szervezeti felépítésének és tevékenységi rendszerének megújításához, valamint olyan elvek és eljárások megalkotásához, amelyek alkalmazása révén a Magyar Honvédség, és egyéb NATO erők nagyobb sikerrel lesznek képesek felvenni a harcot és kivívni a győzelmet a negyedik generációs elvek mentén harcoló felkelő szervezetek, és terrorista csoportok ellen.¹⁹

A kutatás céljai a következők:

1. Feltárni, hogy napjaink felkelő és terrorista szervezetei milyen elvek és filozófia mentén működnek, milyen eljárásmodokat, módszereket, vezetési, és szervezési metódusokat, valamint technológiát alkalmaznak tevékenységeik során. A szemben álló fél megismerése nagymértékben elősegítheti, hogy a nyugati államok sikerrel vegyék fel a küzdelmet a negyedik generációs hadviselést alkalmazó felkelő szervezetekkel.
2. Igazolni, hogy Mao fektette le az alapjait annak a működési elvnek, mellyel a napjainkban tapasztalható nagyfokú hatékonysággal képesek szembeszállni a felkelő szervezetek a náluk lényegesen nagyobb gazdasági és katonai potenciállal rendelkező államokkal.
3. Bemutatni, hogy a globalizáció, az Internet megjelenése, valamint az infokommunikációs eszközök gyors fejlődése és elterjedése milyen hatással volt és van a felkelő szervezetek működési mechanizmusára.

¹⁶ Brussels Summit Communiqué, 16-21. pont

NATO 2030: United for a New Era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group appointed by the NATO Secretary General, 2020. november 25., pp.32-33.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf (2021.02.22.)

¹⁷ NATO 2030: United for a New Era. pp.45-56.

¹⁸ NATO 2030: United for a New Era. pp.7-8.

Brussels Summit Communiqué, 77. pont

¹⁹ Boda József – Boldizsár Gábor – Kovács László – Orosz Zoltán – Padányi József – Resperger István – Szenes Zoltán: A hadtudományi kutatási irányok, prioritások és témakörök. Nemzeti Közszerződési Egyetem, 2016., pp.3-9.

4. Elemezni, hogy a nemzetállamok hagyományos katonai erejének megkerülése mentén, milyen módszerek és eljárások révén képesek a negyedik generációs hadviselést folytató nem állami szereplők, olyan mértékű hatást kifejteni akár egy szuperhatalomra is, hogy az felhagyjon az ellenük folytatott fegyveres küzdelemmel.
5. Megállapítani és rögzíteni azokat az eljárásmodokat, amelyek révén a felkelő szervezetek nagyfokú hatékonysággal képesek átvenni a társadalom jelentős rétegei felett az irányítást.
6. Megállapítani, hogy melyek azok az eljárásmodok, melyeket az államok fegyveres erői is alkalmazhatnak annak érdekében, hogy eredményesebben legyenek képesek felvenni a küzdelmet a felkelőkkel a társadalom megnyeréséért folytatott küzdelemben.
7. Azonosítani azokat a vezetési és szervezési eljárásokat, amelyek napjaink felkelő szervezetei számára biztosítják a rugalmasságot és a helyzetek gyors változásának kezeléséhez szükséges alkalmazkodó képességet. Ezek alapján elemezni és értékelni, hogy mely elemek építhetők be úgy a nyugati haderők működésébe, hogy azok megőrizték a bürokratikus működésből eredő stabilitást, de egy rugalmasabb, a változásokat gyorsabban lekövetni képes szervezetté alakuljanak át.

Az értekezés a fentiekből kiindulva a következő fő kutatási kérdésekre keresi a választ:

1. Honnan eredeztethetők és melyek azok az eljárások, módszerek, vezetési és működési jellemzők, amelyek garantálják jelen korunk felkelő szervezetei számára, hogy az óriási gazdasági és létszámbeli hátrányuk ellenére sikeresen tudják felvenni a harcot a nyugati államok haderejével?
2. A felkelők és a felkelésellenes erők közti küzdelem sikere vagy bukása elsősorban a lakosság feletti kontroll kialakításán, továbbá a részükre nyújtott támogatáson áll, vagy bukik. A felkelő szervezetek nem egyidőben veszik át a hatalmat az adott állam teljes területén, hanem területről területre, lépésről lépésre és helyi szinten, alulról építkezve terjesztik ki uralmukat a lakosság és ezáltal a terület felett is. Ezzel szemben a nyugati államok műveleteik során – az időkénszernek köszönhetően – az egész állam területén egyidőben igyekeznek megszilárdítani az általuk támogatott vezetés hatalmát. Közelmúltunk történéseiből megállapítható, hogy ez a megoldási módszer nem vezet

eredményre. Stratégiai szinten érhetnek-e el nagyobb és tartósabb sikert a nyugati államok a területről területre való elv alkalmazásával?

3. Melyek azok az eljárásmodok, szervezési, vezetési és működési elvek, amiket a nyugati államok és fegyveres erők átvehetnek a felkelő szervezetektől, annak érdekében, hogy a jövőben sikerrel tudják felvenni velük a harcot?

Az értekezés a kutatási kérdések megválaszolásához az alábbi hipotézisekből indul ki:

H1: Napjaink felkelő szervezetei által alkalmazott stratégia, valamint eljárásmodok és módszerek nem forradalmian újak, hanem egy fejlődési folyamat eredményei, amelynek alapjait először Mao Ce-tung rendezte és foglalta egységbe.

H2: Elemzésekkel és gyakorlati példákkal igazolható, hogy a felkelésellenes műveletek lakosságközpontú megközelítése során a társadalom feletti kontroll megszerzésére tett törekvéseknek – függetlenül attól, hogy a felkelőkről, vagy a felkelésellenes erőkről van szó – elsődlegesen a lakosság szembenálló féltől való elszigetelésére kell fókuszálni, ami kizárólag fegyveres erő alkalmazása révén valósítható meg.

H3: Elméleti kutatásokkal és gyakorlati példák bemutatásával igazolható, hogy a felkelésellenes műveletek során alkalmazott – nyugati – katonák létszáma messze elmarad attól a létszámtól, amellyel egy egész állam területén hatékonyan ellenőrzés alatt lehetne tartani a lakosságot és meg lehetne valósítani a lakosság elszigetelését a felkelőktől. Gyakorlati példákkal igazolható, hogy – a hatékonyabb kontroll megvalósítása érdekében – nem a teljes állam területén kell megkezdeni a felkelésellenes műveleteket, hanem a rendelkezésre álló felkelésellenes erők számától kellene függővé tenni annak a területnek a nagyságát, ahol azok kezdetben tevékenykednek. A műveleteket újabb területre akkor célszerű kiterjeszteni, amikor az első régió stabilitása a helyi adminisztráció és rendvédelmi erők által már garantálható.

H4: Bemutatható és igazolható, hogy a felkelésellenes műveletek adaptációs küzdelmekként írhatók le. Napjaink felkelő szervezetei az információs technológia²⁰ nyújtotta lehetőségeket kihasználva olyan rugalmas szervezeti, vezetési és működési formát alakítottak ki, amely által nagyfokú alkalmazkodó képességre tettek szert. A nyugati államok

²⁰ A kifejezés számos változata megtalálható a szakirodalomban. Az értekezésben Haig Zsolt és Kovács László által használt formát alkalmazom.

Haig Zsolt – Kovács László: Kritikus infrastruktúrák és kritikus információs infrastruktúrák. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2012., p.6.

https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/13291/kritikus_infrastrukturak_es_kritikus_informacios_infrastrukturak.pdf?sequence=1 (Letöltés időpontja: 2022.02.26.)

hatékonyságot szem előtt tartó, a szükséges információmegosztás elvén jól elkülönült bürokratikus silókban működő, lomha szervezetei a hálózatos elven működő felkelő szervezetekkel nem képesek mindig érdemben felvenni a versenyt. Annak érdekében, hogy hatékonyan legyenek képesek szembeszállni az új típusú ellenséggel és hogy megfelelő ütemben legyenek képesek alkalmazkodni a kialakult helyzethez, szükséges, hogy a nyugati haderők a bürokratikus működésből eredő kiszámíthatóságot, stabilitást és hatékonyságot ötvözzék a nagyobb cselekvési szabadságot biztosító hálózatos alapú működés elveivel.

1.3. Szakirodalmi áttekintés

A doktori disszertáció megírása alapvetően két vezérfonalra fűzhető fel. Egyrészt – amint azt korábban már megfogalmaztam – egy, a gyakorlatban általam is tapasztalt stratégiai szintű problémára kerestem a választ: hogyan képesek a szűkös erőforrásokkal rendelkező, rosszul képzett felkelők nagyobb hatással lenni és hatékonyabban az uralmuk alá hajtani egy állam, vagy terület lakosságát, azaz miből ered a hatalmuk? Melyek azok a felkelések során alkalmazott elvek, melyeket, ha a nyugati haderők magukévá tesznek, akkor hatékonyabban vehetik fel a küzdelmet a felkelőkkel?

Másik célom annak bemutatása, hogy napjaink felkelő szervezetei által alkalmazott elvek, eljárások és módszerek egy fejlődési folyamat következtében alakultak ki és hogy ez a fejlődés nem állt meg. Annak érdekében, hogy a nyugati fegyveres erők képesek legyenek a fejlődés okozta változásokkal lépést tartani, szintén képesnek kell lenniük a folyamatos megújulásra, melyhez egy új szervezeti kultúra és vezetési filozófia szükséges. Ez a vezetési filozófia – a küldetésorientált vezetés – nem ismeretlen a magyar hadtudomány számára, azonban abból a nézőpontból, ahonnan a disszertációban elemzem korábban még egyetlen magyar hazai teoretikus, vagy gyakorlati szakember sem vizsgálta.

Mivel Magyarország a NATO tagja, és mert a disszertáció fő témája nem a felkelésellenes műveletek fejlődéstörténetének a bemutatása, ezért a teljesség igénye nélkül, a disszertációban szinte kizárólag NATO országok teoretikusainak és gyakorlati szakembereinek a munkásságát vizsgáltam. A kérdések megválaszolása érdekében, valamint az értekezés elkészítéséhez túlnyomó részt könyvtári, valamint az Interneten folytatott kutatásokat végeztem. A források két típusára támaszkodtam: elsősorban a katonai és politikai teoretikusok és gyakorlati szakemberek munkásságát vettem alapul, másodsorban pedig saját műveleti tapasztalataimat vettem figyelembe.

A doktori disszertáció második fejezetében Arreguín-Toft kutatására hivatkozva mutatom be témaválasztásom aktualitását és fontosságát. Az elmúlt kétszáz év fegyveres konfliktusainak vizsgálatából Toft megállapította, hogy az államok modern és nagyméretű fegyveres erői egyre ritkább esetben képesek győzelmet aratni a náluk jóval gyengébb felkelő és terrorista csoportok felett.²¹

A közös látásmód kialakításához nélkülözhetetlen fogalmak meghatározása során az aszimmetrikus hadviselés fogalmából indulok ki, amelynek értelmezésében a Krajnc Zoltán szerkesztette Hadtudományi lexikonra,²² Resperger István,²³ Kiss Álmos Péter,²⁴ Somkuti Bálint,²⁵ Porkoláb Imre,²⁶ valamint Forgács Balázs²⁷ írásaira hagyatkozom. Annak érdekében, hogy ne kizárólag magyar szempontból kerüljön a fogalom bemutatásra, az angolszász értelmezés bemutatásához Steven Metz és Douglas Johnson 2001-ben írt *Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts*²⁸ című művét vettem alapul.

²¹ Arreguín-Toft: *How the Weak Win Wars. A Theory of Asymmetric Conflict*. pp.96-97.

²² Krajnc Zoltán (főszerk.): *Hadtudományi lexikon*. Új kötet. Dialóg Campus, Budapest, 2019.

²³ Resperger István: *A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra*. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.13-47.

²⁴ Kiss Álmos Péter: *A negyedik generációs konfliktusok jellemzői és tapasztalatai*. PhD. értekezés, Budapest, 2011.

Kiss Álmos Péter: *Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció*. In.: *Hadtudományi Szemle*, 2009/2., pp.10-18.

Kiss Álmos Péter: *A felkelés elleni műveletek alapelvei*. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.229-255.

Kiss Álmos Péter: *Pandzsáb. 1980-1994 – Egy felkeléselőfjótó modell Európa számára*. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.111-137.

Kiss Álmos Péter: *Bászra, 2003-2007 – A politikai felügyelet kudarca*. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.190-202.

²⁵ Somkuti Bálint: *A negyedik generációs hadviselés*. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.48-65.

Somkuti Bálint: *Falludza, 2004*. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.173-189.

²⁶ Porkoláb Imre: *A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre*. PhD. értekezés, Budapest, 2008.

Porkoláb Imre: *A kifárasztó gerilla hadviselési mód*. In.: *Kard és Toll* 2006/2, 2006., pp.113-122.

²⁷ Forgács Balázs: *Napjaink hadikulturái (A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban)*. PhD. értekezés, Budapest, 2009.

Forgács Balázs: *Mao Ce-tung*. In.: Gócze István (szerk.): *Állam és katona*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017., pp.195-207.

Forgács Balázs: *Hadelmélet. A magyar katonai gondolkodás története és a hadikulturák*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017.

Forgács Balázs: *A háború és a politika viszonyrendszere*. In.: *Az igazságos háború elvétől az igazságos békéig*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017., pp.123-130.

²⁸ Metz, Steven – Johnson, Douglas V.: *Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts*. ISBN 1-58487-0419, 2001.

https://www.jstor.org/stable/resrep11225?seq=2#metadata_info_tab_contents (Letöltés időpontja: 2016.02.25.)

Clausewitz²⁹ a háború kettős jellegét rögzítő megállapításaiból és Kovács Jenő³⁰ hadikultúrákra irányuló kutatásaiból kiindulva vizsgáltam tovább az aszimmetrikus küzdelmeket, ami során Kovács tanulmánya alapján arra a megállapításra jutottam, hogy az aszimmetrikus küzdelmek során a hagyományos felfogásban harcoló hadikultúrák csapnak össze – a tőlük gondolkodásmódban szignifikánsan eltérő – az indirekt hadviselés irreguláris válfaját alkalmazó gerilla hadikultúra képviselőivel.

Az értekezés szempontjából kizárólag a gerilla hadikultúra vizsgálata bír jelentőséggel, melyet Porkoláb Imre művei alapján a gerilla katonai gondolkodásmód eltérő intenzitású erőszak alkalmazása szerinti felosztás alapján dolgoztam fel. A gerilla katonai gondolkodásmód legalacsonyabb intenzitású tevékenységi módjának – azaz a terrorizmus – vizsgálata során Ariel Merari tanulmányát³¹ vettem alapul.

A Mao Ce-tung munkásságát górcső alá vevő fejezetben – a kifárasztó gerilla hadviselés bemutatása és elemzése során – túlnyomó részt Mao válogatott műveinek gyűjteményére,³² valamint az *On Guerilla Warfare*³³ című műre hagyatkoztam, mivel tevékenységének és elveinek bemutatására ezek a primer források szolgáltatják a leghitelesebb és legpontosabb információkat. A Mao által papírra vetett gondolatok minél pontosabb megértéséhez és a megfelelő következtetések levonásához Forgács Balázs Mao Ce-tung,³⁴ valamint Porkoláb Imre *A kifárasztó gerilla hadviselési mód*³⁵ című tanulmányait dolgoztam fel és elemeztem. Ezen tanulmányok segítségével alakítottam ki azokat az elemzési szempontokat, amelyek

²⁹ Clausewitz, Carl von: *A háborúról*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013.

³⁰ Kovács Jenő: *Magyarország katonai stratégiája*. (Komplex kutatási téma) II. kötet

³¹ Merari, Ariel: *A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája*. In.: Tálás Péter (szerk.): *A terrorizmus anatómiája*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006., pp.73-114.

³² Mao Ce-tung: *A Csingkangsanban folyó harc*. In.: Mao Ce-tung: *Válogatott művei*. 1. kötet. Szikra, Budapest, 1952., pp.125-185.

Mao Ce-tung: *A háború és a stratégia kérdései*. In.: Mao Ce-tung: *Válogatott művei*. 2. kötet. Szikra, Budapest, 1953., pp.403-433.

Mao Ce-tung: *A japán területtrablók elleni partizánháború stratégiájának kérdései*. In.: Mao Ce-tung: *Válogatott művei*. 2. kötet. Szikra, Budapest., 1953., pp.137-203.

Mao Ce-tung: *A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései*. In.: Mao Ce-tung: *Válogatott művei*. 1. kötet. Szikra, Budapest, 1952., pp.329-464.

Mao Ce-tung: *A kínai forradalom és a Kínai Kommunista Párt*. In.: Mao Ce-tung: *Válogatott művei*. 3. kötet. Szikra, Budapest, 1954., pp.145-199.

Mao Ce-tung: *Az elhúzódozó háborúról*. In.: Mao Ce-tung: *Válogatott művei*. 2. kötet. Szikra, Budapest, 1953., pp.205-360.

Mao Ce-tung: *Miért állhat fenn Kínában vörös hatalom?* In.: Mao Ce-tung: *Válogatott művei*. 1. kötet. Szikra, Budapest, 1952., pp.105-124.

³³ Mao Ce-tung: *On Guerilla Warfare*, May 1973. Praeger Publishers, New York, 1981.

³⁴ Forgács: *Mao Ce-tung*.

³⁵ Porkoláb: *A kifárasztó gerilla hadviselési mód*. pp.113-122.

alapján mind Mao, mind pedig az Iszlám Állam elveit, tevékenységét, valamint módszereit analizáltam és hasonlítottam össze egymással.

Bár Mao fektette le a kifárasztáson alapuló felkelő stratégia – és ezáltal a negyedik generációs hadviselés – alapjait, a kutatómunka során számos egyéb felkeléssel foglalkozó magyar és nemzetközi, primer és szekunder forrást elemeztem. A magyar teoretikusok közül a disszertációban legnagyobb hangsúllyal Forgács Balázs Gerillák, partizánok, felkelők.³⁶ Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai című könyvére, valamint Resperger István,³⁷ Kiss Álmos Péter³⁸ és Somkuti Bálint³⁹ tanulmányaiban megjelenő gondolatokra hagyatkoztam.

Az elmúlt közel egy évszázad során különböző kontinenseken, eltérő éghajlati, földrajzi és társadalmi feltételek között eltérő elveken alapuló felkelések alakultak ki. Egyes felkeléseket, mint például a Giap tábornok által vezetett indokínai népi háborút Mao elveire épülve, azokat a szemben álló fél, a környezet, valamint a kor társadalmi és technikai lehetőségeihez igazítva vívtak meg, azonban voltak olyanok is, amelyek teljesen új, Mao elveitől eltérő alapvetések mentén próbálták elérni céljaikat. Giap tábornok A népi háborúról⁴⁰ című műve mellett, Che Guevara A gerillaharcos kézikönyve,⁴¹ a városi harcot előtérbe helyező Marighella,⁴² valamint az első világháború közel-keleti mellékhadszínterének reguláris antant hadműveleteit támogató arab felkelőket segítő Lawrence munkásságát⁴³ elemeztem. Walter Laqueur 1976-ban kiadott – a Guerilla Warfare. A Historical and Critical Study⁴⁴ – könyvében történelmi példákra alapozva azt a megállapítást teszi, hogy a gerilla hadviselés csak megfelelő körülmények között vezet sikerre. Laqueur ezekre a megfigyelésekre alapozva arra a következtetésre jutott, hogy a gerilla hadviselés – a siker érdekében – egy olyan átalakuláson megy keresztül, amelynek eredményeképp a politikai háború, propaganda, gerilla és terrorista

³⁶ Forgács Balázs: Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020.

³⁷ Resperger: A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra. pp.13-47.

³⁸ Kiss: A negyedik generációs konfliktusok jellemzői és tapasztalatai.

Kiss: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. pp.10-18.

³⁹ Somkuti: A negyedik generációs hadviselés. pp.48-65.

⁴⁰ Giap, Vo Nguyen: A népi háborúról – Válogatott beszédek. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1976.

⁴¹ Che Guevara, Ernesto: A gerillaharcos kézikönyve. Ulpius-ház Könyvkiadó, Budapest, 2007.

⁴² Marighella, Carlos: Minimanual of the Urban Guerrilla. 1969.

<https://www.docdroid.net/V4SbGx9/mini-manual-of-the-urban-guerrilla-carlos-marighella-pdf> (Letöltés időpontja: 2020.12.03.)

⁴³ Lawrence, T. E.: A bölcsesség hét pillére. I-II kötet. Révai Kiadó, Budapest, 1935.

⁴⁴ Laqueur, Walter: Guerrilla Warfare. A Historical and Critical Study. Transaction Publishers, New Brunswick, 2004.

műveletek keverednek és teremtik meg az alapjait egy új típusú – a negyedik generációs – hadviselési formának.

Napjaink negyedik generációs hadviselése – ami az esetek többségében felkelés formájában valósul meg⁴⁵ – a magyar és nemzetközi teoretikusok (mint például Somkuti Bálint, Kiss Álmos Péter, David Kilcullen, Herfried Münkler) véleménye alapján egyaránt, egyfajta visszatérés a harmincéves háborút megelőző időszak hadviselési módjához. Ezekben az új konfliktusokban a nemzetállamok – az esetek többségében – már nem más nemzetállamokkal, hanem olyan nem állami szereplőkkel állnak szemben, amelyek nem rendelkeznek a hagyományos értelemben vett fegyveres erővel, nincsenek könnyen beazonosítható és ezáltal pusztítható vezetési pontjaik, katonai infrastruktúrájuk, vagy állami apparátusuk, valamint a – harmadik generációhoz hasonlóan – megvívásuk során a decentralizáció és kezdeményezés kulcsfontosságú jelentőséggel bírnak.⁴⁶ Az államok elvesztették a kizárólagos jogukat a háborúk megvívására, sőt napjainkban gyakorta vesztesre állnak a nem állami szereplőkkel szemben.⁴⁷

A negyedik generációs hadviseléssel foglalkozó magyar teoretikusok közül elsősorban Somkuti Bálintot, valamint ismételten Resperger Istvánt és Kiss Álmos Péter kell említenem, akik elemzéseik során, hozzám hasonlóan az angolszász gondolkodók – többek között William Lind, John Schmitt, Gary Wilson, Thomas Hammes – a német Christopher Daase, valamint az izraeli hadtörténész és teoretikus Martin van Creveld műveire alapozták kutatásaikat. Az új típusú hadviselés jellemzőinek beazonosítása során – az angolszász szerzők mellett – nagymértékben támaszkodtam Herfried Münkler: *The New Wars*⁴⁸ című könyvében leírtakra, aki az új típusú hadviselés kialakulása, valamint eljárásmodjai mellett nagy hangsúlyt fektet azoknak a fekete piaci gazdasági folyamatoknak az elemzésére is, amelyekről úgy gondolja, hogy az új típusú konfliktusokat táplálják.

Az Iszlám Állam tevékenységének elemzésekor fontos rögzíteni, hogy egy rendkívül új jelenségről volt és van szó. Kutatásom ezen fázisának idején a frissen – angol, vagy magyar nyelven – megjelent könyvekre, az Institute for the Study of War⁴⁹ (továbbiakban: ISW)

⁴⁵ Kiss: A negyedik generációs konfliktusok jellemzői és tapasztalatai. pp.21-23.

⁴⁶ Somkuti: A negyedik generációs hadviselés. p.56.

⁴⁷ Lind, William S.: Understanding Fourth Generation War. In.: Military Review, 2004 September-October, pp.13-14.

<https://www.hsdl.org/?view&did=482203> (Letöltés időpontja: 2019.03.02.)

⁴⁸ Münkler, Herfried: *The New Wars*. Polity Press, Cambridge, 2005.

⁴⁹ ISW: <http://www.understandingwar.org>

weboldalon fellelhető elemzésekre, valamint az aktuális híradásokban szereplő információkra tudtam alapozni, valamint azokból következtetéseket levonni.

A magyar szakirodalomból Kis-Benedek József,⁵⁰ Resperger István,⁵¹ N. Rózsa Erzsébet⁵², valamint Besenyő János, Prantner Zoltán, Speidl Bianka, Vogel Dávid szerzők által írt⁵³ könyvekre, míg a nemzetközi irodalomból Weiss Michael, Hassan Hassan,⁵⁴ Hermann Reiner,⁵⁵ Loretta Napoleoni⁵⁶ műveire hagyatkoztam.

A fent említett könyvek bár nagymértékben hozzájárultak a szervezettel kapcsolatos ismereteim bővítéséhez, de Mao és az Iszlám Állam tevékenységének összehasonlítása során Abu Bakr Naji *The Management of Savagery*⁵⁷ című művére, az ISW kutatóinak (Kimberly Kagan, Thomas R. Mockaitis, Harlem Gambhir, Michael J. Cafarella, K. Zimmermann) az elemzéseire, valamint a médiában fellelhető információkra alapozva tudtam elemzéseimet végrehajtani, valamint pontos következtetéseket levonni.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a disszertáció Iszlám Államról szóló fejezetének végét – annak elkészülte után – némileg módosítanom kellett, mivel az alábbi események, amelyeket az elemzésem során előrejeleztem és a dolgozatban eredetileg egy lehetséges alternatívaként írtam le, idővel bekövetkeztek:

- Az Iszlám Állam visszaszorítását megelőzően – a Mao által alkalmazott elvekre alapozva – arra a következtetésre jutottam, hogy amint jelentős mérvű és hatékony ellenállással néznek szembe – a szervezet túlélését, mint elsődleges célt szem előtt tartva – szükség esetén a számukra kulcsfontosságú területeket is fel fogják áldozni.
- További következtetésem volt, hogy az erőszak alkalmazásának egy alacsonyabb szintjéhez fognak visszatérni, azaz a hagyományos hadviselési mód helyét újra átveszik a gerilla, vagy még inkább a terrorista támadások.

⁵⁰ Kis-Benedek József: *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.

Kis-Benedek József: *Katonai biztonság Marokkótól Iránig*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2018.

⁵¹ Resperger – Túri: *Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában*. 2021.

⁵² N. Rózsa Erzsébet: *Az Arab Tavasz, A Közel-Kelet átalakulása*. Osiris Kiadó, Budapest, 2015.

⁵³ Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: *Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016.

⁵⁴ Weiss, Michael – Hassan, Hassan: *Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről*. HVG Kiadó, Budapest, 2015.

⁵⁵ Reiner, Hermann: *Az Iszlám Állam*. Akadémia Kiadó, Budapest, 2015.

⁵⁶ Napoleoni, Loretta: *Az iszlamista főnix*. HVG Kiadó, Budapest, 2015.

⁵⁷ Naji, Abu Bakr: *The Management of Savagery*.

<https://azelin.files.wordpress.com/2010/08/abu-bakr-naji-the-management-of-savagery-the-most-critical-stage-through-which-the-umma-will-pass.pdf> (Letöltés időpontja: 2016.03.24.)

Ezen eseményeket már múltbéli tényként kell a disszertációban bemutatnom, ami arra enged következtetnem, hogy a kutatásom során feltárt elvek és következtetések helyesek és nagy valószínűséggel a közeljövőben hasonló elven működő felkelő szervezetek esetében is megállják helyüket.

A felkelésellenes műveletek elemzése során nem kizárólag a történelmi tények, valamint korábbi – elsősorban angolszász – tapasztalatok bemutatására helyeztem a hangsúlyt, hanem a kutatómunkám során levont következtetésekre, valamint gyakorlati tapasztalataimra alapozva javaslatot teszek a lakosságközpontú megközelítés egy olyan új módszerének alkalmazására, mellyel a jelenleginél hatékonyabban lehet megvalósítani a lakosság elszigetelését a felkelőktől.

A kutatómunka ezen fázisában a magyar gondolkodók közül Kemény János,⁵⁸ Béres János,⁵⁹ valamint Komjáthy Lajos József⁶⁰ doktori dolgozataira, valamint Kiss Álmos Péter tanulmányaira⁶¹ hagyatkoztam, de a disszertációban megfogalmazott új elvek elsősorban a nyugati – elsősorban angolszász – szakirodalom tanulmányozása során – valamint az afganisztáni és iraki hadszíntereken átélt tapasztalatok révén – fogalmazódtak meg bennem.

A XX. század közepének katonai teoretikusai közül Gerald Templer tábornokot,⁶² valamint David Galulát emelném ki: utóbbinak a Counterinsurgency Warfare⁶³ című művében megfogalmazott elveit tekintem a felkelésellenes kutatásaim kiinduló pontjának. Alaptételei – gyakran kimondatlanul – az általam olvasott és elemzett, az előző század második felében vagy jelen századunkban készült tanulmány vagy könyv – kivéve a magyar származású Sebastian Gorka A dzsiháddal legyőzése⁶⁴ című könyvét – kiinduló alapjául szolgáltak.

⁵⁸ Kemény János: A felkelésellenes hadviselés lakosságközpontú elméletének fejlődése a XX-XXI. században. PhD. Értekezés, Budapest, 2014.

⁵⁹ Béres János: Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei. PhD. értekezés, Budapest, 2008.

⁶⁰ Komjáthy Lajos József: A szárazföldi- és légi haderőnemek kijelölt erői együttműködésének főbb kérdései a felkelés ellenes műveletek végrehajtása során. PhD. Értekezés, Budapest, 2018.

⁶¹ Kiss: A negyedik generációs konfliktusok jellemzői és tapasztalatai.

Kiss: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. pp.10-18.

Kiss: A felkelés elleni műveletek alapelvei. pp.229-255

Kiss: Pandzsáb. 1980-1994 – Egy felkeléselőfajta modell Európa számára. pp.111-137.

Kiss: Bászra, 2003-2007 – A politikai felügyelet kudarca. pp.190-202.

⁶² Cloake, John: Templer: Tiger of Malaya. The Life of Field Marshal Sir Gerald Templer. Harrap, London, 1985.

⁶³ Galula, David: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. Praeger Security International, London, 2006.

⁶⁴ Gorka, Sebastian: A dzsiháddal legyőzése. A megnyerhető háború. Patmos Records, Budapest, 2017.

A modern gondolkodók közül David Petraeust,⁶⁵ John Naglt⁶⁶ emelném ki, azonban a legnagyobb mértékben David Kilcullen⁶⁷ által megfogalmazott gondolatokra alapozva alakítottam ki saját elképzeléseimet a fent említett új lakosságközpontú megközelítés kialakítása során.

Annak érdekében, hogy egy folyton megújuló, gyorsan változó, komplex környezetben képesek legyünk eredményesen felvenni a harcot egy stratégiaileg összehangolt, de decentralizáltan működő új típusú ellenséggel szemben, meg kell újítanunk gondolkodásmódunkat, szervezeti kultúránkat, valamint vezetési módszereinket és eljárásainkat is. Meg kell őriznünk a jelenlegi bürokratikus folyamatokból eredő stabil működést, de adaptálnunk kell azokat a képességeket, eljárásokat és módszereket, amelyek a szemben álló felet a napjainkban tapasztalható rugalmassággal ruházzák fel.

A szükséges változások feltérképezéséhez, a felkelők tanulmányozása mellett, a magyar szakirodalomban küldetésorientált vezetés néven ismert eljárást tanulmányoztam. A téma magyar katonai szakírói közül Lippai Péter,⁶⁸ valamint Czeglédi Mihály tanulmányait⁶⁹ elemeztem, azonban ők szűk értelemben kimondottam a vezetési eljárással foglalkoznak munkáikban. Jelen dolgozatban tágabb értelmezésben vizsgálom a témát, melyhez kiváló alapul szolgáltak Stanley McChrystal, Tantum Collins, David Silverman, Fussel Cris,⁷⁰ C.W. Goodyear,⁷¹ Jacob Shapiro,⁷² valamint Eitan Shamir⁷³ művei.

⁶⁵ Petraeus, David H.: Learning Counterinsurgency: Observations from Soldiering in Iraq. In.: Military Review, 2006., pp.2-12.

<https://www.hsdl.org/?view&did=484693> (Letöltés időpontja: 2018.06.23.)

⁶⁶ Nagl, John A.: Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam. University of Chicago Press, Chicago, 2005.

⁶⁷ Kilcullen, David: The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One. Oxford University Press, New York, 2009.

Kilcullen, David: Counterinsurgency. Oxford University Press, New York, 2010.

Kilcullen, David: Out of the Mountains. The Coming Age of the Urban Guerilla. Oxford University Press, New York, 2015.

⁶⁸ Lippai Péter: A küldetésorientált katonai vezetésszemlélet lehetőségei és korlátai egy hadtörténelmi példán keresztül bemutatva. PhD. Értekezés, ZMNE HDI, Budapest, 2009.

⁶⁹ Czeglédi Mihály: A küldetésorientált vezetési szemlélet kialakulását befolyásoló tényezők. In.: Honvédségi Szemle 2021/1., pp.75-88.

⁷⁰ McChrystal, Stanley – Collins, Tantum – Silverman, David – Fussel, Chris: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2016.

⁷¹ Fussel, Chris – Goodyear, C. W.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. Pan Books, London, 2018.

⁷² Shapiro, Jacob N.: The Terrorist's Dilemma. Managing Violent Covert Organizations. Princeton University Press, Princeton, 2013.

⁷³ Shamir, Eitan: Transfoming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. Stanford University Press, Stanford, 2011.

1.4. Kutatási módszerek

Az Egyesült Államok és szövetségesei – köztük Magyarország – a Világkereskedelmi Központ, valamint a Pentagon ellen indított terrorista támadás huszadik évfordulójáig minden erejükkel kivonultak Afganisztánból. A médiában látható és olvasható hírekből kitűnik – valamint ezen a műveleti területen eltöltött négy misszió során szerzett tapasztalataim⁷⁴ is azt a benyomást erősítik bennem – hogy az elért eredmények kétségesek és nem sikerült hosszútávú, megnyugtató megoldást kialakítani.⁷⁵

Az ország azon régiójában, ahol összességében több, mint két évet töltöttem különböző beosztásokban azt tapasztaltam, hogy bár ideiglenesen egy-egy régióban ugyan sikerült eredményeket elérni, de ezek mindig csak időszakos jellegűek voltak és tartósan nem sikerült megnyerni a lakosság tényleges támogatását. További fontos tapasztalatként jelent meg az is, hogy a felkelők mindig egy lépéssel a szövetséges erők előtt jártak és az újonnan kialakított eljárásokra nagyon rövid időn belül megtalálták a hatékony ellenszert. Az alkalmazkodásra való képességnek ez a sebessége a robusztus nyugati fegyveres erők számára óriási kihívást jelentett és jelent napjainkban is.

A korábban rögzítetteket összefoglalva, tudományos kutatásom célja, hogy alkalmazott kutatáson keresztül, a gyakorlati élet során felmerült problémák megoldására, valamint a jövőben várhatóan bekövetkező kihívások kezelésére irányuló olyan, a jelenleginél hatékonyabb módszereket, eljárásokat, elveket mutassak be, amelyek rövid időn belül alkalmazhatók és amelyek közvetlen gyakorlati szükségleteket elégítenek ki.

A disszertációban az elmélet-logikai kutatási módszerek közül az összehasonlítás módszerét alkalmazom a Mao, valamint az Iszlám Állam által alkalmazott elvek és eljárások közti azonosságok, hasonlóságok és különbségek feltárása érdekében.⁷⁶ Ennek az összehasonlító elemzésnek a végrehajtásával az a célom, hogy rávilágítsak arra, hogy napjaink nem állami, a negyedik generációs hadviselés elveit és módszereit alkalmazó ellenfelei nem

⁷⁴ A szerző az afganisztáni hadszíntéren a Tartományi Újjáépítési Csoport (angolul: Provincial Reconstruction Team, továbbiakban: PRT) második váltásában szakaszcsoportparancsnoki, PRT-5-ben századparancsnok helyettesi, PRT-11-ben hadműveleti részlegvezető helyettesi, PRT-13-ban századparancsnoki beosztásokat töltött be. Az iraki hadszíntéren az Iraki Kiképzés-biztosító Kontingens (továbbiakban: IKBK) nyolcadik váltásának volt a parancsnoka.

⁷⁵ Lessons Learned Interviews

https://www.washingtonpost.com/graphics/2019/investigations/afghanistan-papers/documents-database/?document=lute_doug_II_01_d5_02202015 (Letöltés időpontja: 2022.03.02.)

⁷⁶ Gőcze István: A tudományos kutatás módszerei. In.: *Hadtudományi Szemle*, 2011/3., p.162.

hirtelen a semmiből alakultak ki, hanem egy olyan hosszú fejlődési folyamat egyik állomását jelentik, amelynek alapjait Mao rendszerezte és foglalta írásba.

Az összehasonlító elemzés során az absztrahálás módszerét alkalmazva, Mao és az Iszlám Állam elveit és módszereit analizálva, az összefüggéseket egymástól elválasztva, önmagukban vizsgáltam. A folyamatok ilyen típusú leegyszerűsítése – önmagukban való vizsgálata – lehetővé tette számomra, hogy a dolgozatban vizsgált szempontok mélyére hatoljak és azok lényegi elemeit alapjaiban meg tudjam ismerni.⁷⁷

Az a fejlődési folyamat, amely során a Mao által alkalmazott elvektől, eljárásoktól és módszerektől eljutunk a vietnámi háborún, a szandinista mozgalmon, az Intifádán és az al-Kaidán keresztül az Iszlám Állam elveihez, eljárásaihoz és alkalmazott módszereihez a történeti módszer segítségével kerül bemutatásra és elemzésre.⁷⁸

A doktori disszertáció hatodik és hetedik fejezetében szintén az összehasonlító elemzést alkalmazom azon különbségek megállapítására, amelyek napjaink felkelő szervezetei és a nyugati államok fegyveres erőinek a működési, szervezési és vezetési rendszerei között figyelhetők meg. Céлом azon tényezők feltárása, amelyek lehetővé teszik a felkelő szervezetek számára a rugalmas működést és a gyors alkalmazkodó képesség gyakorlását, valamint azon összetevők mibenlétének a megállapítása, amelyek a nyugati haderők esetében ennek a gyors alkalmazkodásnak az útjában állnak. Az elemzés során különválasztom és így analizálom az elemzés szempontjából általam lényeges tulajdonságokat, majd szintetizálom azokat, annak érdekében, hogy megoldási javaslatokat tudjak nyújtani arra vonatkozóan, hogy a nyugati haderők a bürokratikus működés előnyös tulajdonságainak megtartása mellett, a negyedik generációs hadviselési módot alkalmazó hadviselő fél rugalmasságát és alkalmazkodó képességét biztosító elveket és eljárásokat is be tudják építeni saját rendszereikbe.⁷⁹

1.5. A disszertáció felépítése

A disszertáció nyolc fejezetből áll, amelyek az aktuálisan elemzett téma könnyebb megértése céljából további al- és részfejezetekre bomlanak. A bevezető részt követően a második fejezetben a doktori értekezésben szereplő azon fogalmakat mutatom be, amelyek értelmezése szükséges a téma során a közös látásmód kialakításához. Az aszimmetrikus hadviselés fogalmából kiindulva – Porkoláb Imre munkásságát alapul véve – mutatom be a

⁷⁷ Uo.

⁷⁸ Gőcze: A tudományos kutatás módszerei. p.160.

⁷⁹ Uo. pp.162-163.

gerilla katonai gondolkodásmód eltérő intenzitású erőszak alkalmazása szerinti felosztását, azaz a terrorizmus, a gerilla hadviselés, valamint a hagyományos hadviselési módokat. Ezt követően bemutatom, hogy mit értek felkelő, felkelés és felkelésellenes műveletek alatt, valamint a fejezet zárásaként értelmezem a hadviselés generációinak modernkori felosztását.

A harmadik fejezetben Mao Ce-tung a kifárasztó gerilla hadviselési forma atyja, valamint a negyedik generációs hadviselés előfutára által lefektetett elveket mutatom be a tér és az idő, valamint a földrajzi-, és társadalmi tér kapcsolatának vizsgálata, a társadalmi támogatottság megszerzése érdekében alkalmazott propaganda, valamint az elhúzódo hadviselés során alkalmazott eljárások és módszerek elemzésén keresztül. A fejezet végén bemutatom a kifárasztó gerilla hadviselési forma fejlődésének lépéseit, azaz a hadászati védelem, a hadászati egyensúly és a hadászati támadás szakaszait.

A negyedik fejezetben azt a fejlődési folyamatot mutatom be, amely során – Mao elveire építve – a vietnámi háborún, a szandinista felkelésen, az első Intifádán, valamint az al-Kaida nemzeteket átölelő hálózatos felépítésű szervezetén keresztül hogyan jutunk el közelmúltunk és napjaink egyik legsikeresebb gerilla módszereket is alkalmazó terrorszervezetéhez, az Iszlám Államhoz.

A dolgozat ötödik fejezetében az Iszlám Állam hadviselését mutatom be, ugyan azon szempontok alapján, melyeket a harmadik – kifárasztó gerilla hadviselési forma – fejezetben alkalmaztam. Az összehasonlító elemzés célja, hogy Mao és al-Bagdadi által vezetett szervezetek közt meglévő párhuzamokat és különbségeket feltárjam, amelynek eredménye elősegíti napjaink felkelő szervezeteinek megértését.

A hatodik fejezetben közelmúltunk és napjaink felkelésellenes műveleteinek eljárási módszereit vizsgálom, újrafogalmazom – pontosítom – a felkelésellenes műveletek fogalmát. A felkelésellenes műveleteket adaptációs küzdelemként mutatom be és elemzés során a sokak által rosszul értelmezett lakosságközpontú megközelítést helyezem más kontextusba.

A hetedik fejezetben azt vizsgálom, hogy a felkelők és a felkelésellenes erők közti adaptációs küzdelemből miért a gyengébb fél – azaz a felkelők – kerülnek ki túlnyomó részt győztesen. Bemutatom, hogy az új komplex műveleti környezet kihívásaihoz jobban alkalmazkodni képes felkelő szervezetek milyen olyan szervezeti és vezetési elemekkel, tulajdonságokkal és képességekkel rendelkeznek, melyekkel a nyugati haderők túlzottan bürokratikus és hierarchikus szervezetei nem. Rámutatok azokra a jellemzőkre, amelyek

integrálhatók a nyugati államok működésébe annak érdekében, hogy a jövőben hatékonyabban tudják felvenni a versenyt az újtípusú kihívásokkal szemben.

A disszertáció zárásaként a nyolcadik fejezetben összegzem az elért eredményeket, megfogalmazom a főbb következtetéseket és tudományos eredményeket, valamint ajánlásokat teszek azokra a változtatásokra vonatkozóan, amelyek elősegíthetik a Magyar Honvédség szerepvállalását az új típusú, negyedik generációs hadviselő felekkel szemben.

A kutatást és a kéziratot 2022. március 10-én zártam le.

2. ÁLTALÁNOS FOGALMAK

„Az irak-iráni háború alatt szerettem a harckocsimat, mert menedéket nyújtott. De ez alatt a háború alatt (1991-es Sivatagi Vihar) gyűlöltem a harckocsimat, mert miatta halhattam meg. Ez vonzotta az ellenség tüzét. Olyan sokat tartózkodtam a harckocsin kívül amennyit csak tudtam és olyan messzire aludtam tőle, amennyire csak lehetett.”⁸⁰

Az idézet egy iraki harckocsizó tisztől származik, aki harcolt az iraki haderővel nagyjából azonos technikai színvonalon lévő iráni fegyveres erőkkel, majd a későbbiekben az amerikaiak ellen is. Bár jelen esetben nem arról van szó, hogy egy hagyományos és nem hagyományos értelemben vett fél ütközött meg egymással, mégis az erőviszonyokban akkora mérvű különbség mutatkozott, hogy az iraki reguláris haderő nem volt képes érdemben felvenni a küzdelmet az amerikai szárazföldi és légi erők csapatokkal. Napjainkban az Egyesült Államok és a NATO haderejével szemben, a hagyományos hadviselés módszereivel – talán Kínát kivéve – egyetlen reguláris és irreguláris hadviselő fél sem veheti fel a versenyt, ezért ezek az államok és nem állami szervezetek arra kényszerülnek, hogy a hagyományostól eltérő eljárásokat alkalmazzanak.⁸¹

A doktori értekezés egyik célja annak a vizsgálata, hogy korunk felkelő szervezetei milyen új eljárások és módszerek alkalmazása révén képesek, a napjainkban tapasztalható sikerek elérésére, a velük szemben álló, lényeges létszám-, és technikai fölényrel rendelkező féllel szemben. Működési elvük megértése segíthet minket hozzá, hogy megfelelő „*ellenszert*” találjunk, az elmúlt kétszáz év tendenciáját – amely szerint az aszimmetrikus küzdelmekből egyre gyakrabban a gyengébb fél kerül ki győztesként – megfordítsuk és sikerrel vegyük fel ezen szervezetekkel a harcot.

Ennek a fejezetnek az alapvető célja a doktori dolgozatban szereplő fogalmak definiálása.

Mivel a felkelő szervezetek és a velük szemben álló nemzetállamok katonai ereje mind méreteiben, felszereltségében, képességeiben és technikai színvonalában jelentősen eltér egymástól, ezért egyértelműen megállapítható, hogy a két fél küzdelmére egyfajta óriási erő-

⁸⁰ Schwarzkopf, H. Norman – Petre, Peter: *The Autobiography, It Doesn't Take a Hero*. Bantam Books, New York, 1993., p.540. – a szerző fordítása.

Petraeus: *Learning Counterinsurgency: Observations from Soldiering in Iraq*. p.2.

⁸¹ Hoffman, Frank G.: *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, 2007., p.25.

Gorka, Sebastian: *Adapting to Today's Battlefield: The Islamic State and Irregular War as the „New Normal”*. In.: Matfess, Hilary – Miklaucic, Michael (szerk.): *Beyond Convergence*. Word Without Order. Center for Complex Operations Institute for National Strategic Studies, National Defense University, Washington, 2016., p.354.

eszköz különbség és aránytalanság a jellemző. Az ilyen körülmények között végrehajtott fegyveres küzdelmek az aszimmetrikus hadviselés elnevezést kapták. Az aszimmetrikus hadviselési formának a fogalmi tisztázásából kiindulva kerülnek levezetésre az értekezésben szereplő további fogalmak.

2.1. Aszimmetrikus hadviselés⁸²

Ennek a hadviselési formának a tanulmányozása azért bír nagy jelentőséggel, mert az elmúlt 200 év aszimmetrikus konfliktusainak végkimenetelét vizsgálva, az alábbi tendencia mutatható ki. A 200 éves korszak egészét vizsgálva megállapítható, hogy az aszimmetrikus konfliktusok 70,8%-ban az erősebb fél került ki győztesen. Azonban abban az esetben, amennyiben a teljes időintervallum ötven éves időszakokra osztva kerül elemzésre, az eredmény már lényegesen más képet mutat. Megállapítható, hogy minél közelebb kerülünk napjainkhoz, annál sikeresebben vívták meg harcukat, az aszimmetrikus hadviselésben gyengébb félként részt vevő erők. Az 1800-1849 közötti időszakban, az erőforrásfölényben levő fél, a konfliktusok 88,2%-ból került ki győztesen. A következő, 1850-1899 időintervallumot vizsgálva, a 79,5%-ra csökkent eredmény alapján, továbbra is az erősebb fél sikerei domináltak, azonban a csökkenő tendencia már kimutatható. Az 1900-1949-es időszakban, az erősebb fél győzelmének 65,1%-ra való csökkenése már jelentős mérvű változást mutat, ami az utolsó 1950-1998-as időszakra 45%-ra csökkent. Ebből a tendenciából kimutatható, hogy napjainkban a modern technikával, nagyméretű szervezet haderővel rendelkező, nyugati haderő győzelme nem magától értetődő, a lényegesen gyengébb terrorista – felkelő – csoportok felett.⁸³ Ennek egyik oka, hogy míg az erősebb félnek nem létérdeke, hogy részt vegyen, vagy hogy győztesként kerüljön ki a küzdelemből, addig a gyengébb félnek gyakran az, amelynek következményeképp az erősebb fél hamarabb kifárad mind politikai, mind pedig társadalmi támogatottság szempontjából, ami részükről gyakran a harc feladásához vezet.⁸⁴

Múltbéli események – mint például a Mao Ce-tung által vezetett kínai gerilla mozgalom – vizsgálata alapul szolgál a napjainkban működő azon szervezetek működési

⁸² Farkas Sándor: ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet? I., In.: Hadtudományi Szemle, 2017/4., pp.21-36.

⁸³ Arreguín-Toft: How the Weak Win Wars. A Theory of Asymmetric Conflict. pp.96-97.

⁸⁴ Mack, Andrew, JR: Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict., World Politics, 1975/2., pp.175-200.

Kilcullen: The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One. p.32.

mechanizmusának és népszerűségének megértéséhez, amelyek alapelveiket, valamely történelmi szervezet doktrínájára, eljárás módjaira, stratégiájára alapozzák.

Az aszimmetrikus hadviselés definiálására számos különböző fogalmi meghatározás létezik. Az első értelmezések már az 1990-es évek végén napvilágra kerültek, a Föld legerősebb katonai hatalma, az Egyesült Államok által. Az egyik legelső, de már átfogó megközelítést alkalmazó definíció, az 1999-ben a Joint Strategy Review folyóiratban is közlésre kerülő meghatározás, amely az alábbiak szerint szól:

„Az aszimmetrikus megközelítés arra irányul, hogy megkerülje, vagy aláássa az Egyesült Államok erősségeit, míg ezzel egyidőben kihasználja az Egyesült Államok gyengeségeit olyan módszerek alkalmazásával, amik szignifikánsan eltérnek az USA által elvárt műveleti eljárásoktól. Az aszimmetrikus megközelítés általában az olyan pszichológiai hatások elérésére fekteti a hangsúlyt, mint a sokkhatás, vagy zavarkeltés, melyek kihatással vannak a szemben álló fél kezdeményező készsége, cselekvési szabadságára, illetve azon akaratára, hogy részt vegyen a harcokban. Az aszimmetrikus eljárások az ellenség sebezhetőségének alapos értékelésén alapulnak. Az aszimmetrikus megközelítés gyakran alkalmaz innovatív, hagyományostól eltérő harcászati eljárásokat, fegyvereket vagy technológiákat, valamint a katonai műveletek minden szintjén – hadászati (stratégiai), hadműveleti, harcászati – és a műveletek teljes spektrumában alkalmazható.”⁸⁵

Ez a megfogalmazás a korábban alkalmazottakkal szemben, már átfogóbb értelmezéssel bír. Azonban még ez a fogalmi leírás is kettő olyan meghatározás béli hibával (hiányossággal) rendelkezik, amelyek terén a nézőpont váltás elengedhetetlenül szükséges a definíció teljes komplexitásának eléréséhez. Az egyik a szűklátókörűség: kizárólag az Egyesült Államok biztonsági helyzetére és az általuk épp aktuálisan alkalmazott – elvárt – eljárásokra fókuszálva határozza meg az elgondolást az aszimmetriával kapcsolatban. Másodsorban, pedig kizárólag az Egyesült Államokra kivetített negatív aszimmetriát emeli ki – tehát azt, hogy az ellenség milyen hatással lehet rájuk – és egyáltalán nem említi annak a lehetőségét, hogy az Egyesült Államok a saját szemszögéből nézve, milyen pozitív aszimmetriával élhet a vele szemben álló – katonai erejében, méreteiben, felszereltségében, képességeiben és technikai színvonalában – jelentősen gyengébb féllel szemben.

⁸⁵ Metz – Johnson: *Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts*. p.5. – a szerző fordítása

Az értekezésnek nem célja az aszimmetrikus hadviselés fogalmi fejlődésének részletes bemutatása. Számos külföldi és magyar megfogalmazás létezik, amelyek hol részletesebben, hol kevésbé komplexen emelik ki az elmélet lényegét. A Hadtudományi lexikon Steven Metz és Douglas V. Johnson II. meghatározását vette át:

„A katonai és nemzetbiztonsági területeken értelmezve, az aszimmetria gyakorlatilag, a szemben álló féltől eltérő cselekvési változatokat (műveleteket), szervezeteket és gondolkodási módot képvisel, abból a célból, hogy maximalizálja a saját előnyeit, és kiaknázza az ellenség gyengeségeit, valamint megragadja a kezdeményezést, vagy nagyobb cselekvési szabadságot nyerjen. Az aszimmetria lehet politikai-stratégiai vagy katonai stratégiai, illetve ezek kombinációja.”⁸⁶

A magyar meghatározások közül az Aszimmetrikus hadviselés a modern korban című könyv egyik szerzőjének, Resperger Istvánnak a megfogalmazását tartom az egyik legteljesebbnek:

„Az aszimmetrikus hadviselés pontosan körvonalazott, politikai célok érdekében folytatott, gyakran több szervezet ideológiai, vallási, etnikai közösségén alapuló katonai és nem katonai műveleteket, eljárásokat és módszereket alkalmazó közvetlen és közvetett hatásokra építő és egymás hatásait felerősítő, a biztonság különböző dimenzióinak területét veszélyeztető harcmodor, főként harcászati eljárás, melyek együttes hatásával kényszeríthetjük akaratainkat az ellenségre.

Az aszimmetrikus hadviselés az aszimmetrikus kihívásokhoz kapcsolható tevékenység, amikor az egyik fél – legtöbbször saját életét sem kímélve – hajt végre katonai akciót, általában a magasabb technikai színvonalon álló féllel szemben. Az aszimmetrikus kihívások olyan nem hagyományos, vagy nem költséges ártó szándékú akciók, amelyek kivédésére a megtámadottak nem készültek fel megfelelően...”⁸⁷

Hivatásos katonaként – és mivel a honvédségi dokumentumokban szereplő meghatározások között találhatóak átfogó jellegűek – kezdőpontként egy honvédségi kiadványban leírt megfogalmazást választottam.

A magyar katonai terminológiában is többféle változatban került definiálásra az aszimmetrikus hadviselés fogalma, amelyek közül a HM Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökség által 2004-ben megfogalmazott meghatározás szerepel kiindulópontként:

⁸⁶ Krajnc (főszerk.): Hadtudományi lexikon. Új kötet. p.52.

⁸⁷ Resperger: A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra. pp.23-24.

„A fegyveres konfliktusok megvívásának új formája, melynek alapja az, hogy a nemzetközi szinten jelen lévő fegyveres erők, csoportok jelentősen különböznek egymástól méreteikben, felszereltségükben és képességeikben. Amíg az államok nagy része szervezett, modern eszközökkel ellátott haderőt tart fenn, egyes államok és nem állami csoportosulások célkitűzéseiket terrorista akciók, bűncselekmények elkövetése útján akarják elérni, azért, mert az ilyen műveletek kevesebb beruházást és erőforrást igényelnek. Ezek a csoportok ott támadják meg ellenfeleiket, ahol azokat a legsebezhetőbbnek vélik. A modern haderő és a terrorista eszközökkel, módszerekkel működő fegyveres csoport között óriási aránytalanság van, ennek ellenére az aszimmetrikus hadviselés valószínűsége növekvő tendenciát mutat.”⁸⁸

Jobbára helyesnek tartom a csoportfőnökség által megfogalmazott definíciót, azonban meg kell említeni egy olyan tényezőt a megfogalmazásban, amely korrekcióra szorul, és néhány olyan aspektust, amelyek szükségesek a fogalom teljeskörű megértéséhez. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az aszimmetrikus hadviselést számos megfogalmazás, mint „*politikai célok érdekében folytatott*”⁸⁹ küzdelmet írnak le. A politikai célkitűzés – bár az aszimmetrikus hadviselést választó fél leggyakoribb mozgató ereje – csak egy, a lehetséges elérendő célok közül, hiszen azon bűnszervezetek, drogbárók, hadurak, akik kizárólag profitszerzésre törekednek szintén aszimmetrikus hadviselést alkalmaznak, bármiféle politikai cél kitűzése nélkül.⁹⁰ Mint ahogy arra Porkoláb Imre is felhívja a figyelmet „*A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre*” című, 2008. évi doktori értekezésében, és azt részletesen ki is fejti, az aszimmetrikus hadviselés nem „*új formája*” a hadviselésnek, hanem annak a testet öltésével egyidőben született.⁹¹ Szintén kiemeli, hogy ez a fajta hadviselés „*tudatos választás*” a gyengébb fél részéről, és „*nem feltétlenül jelent hátrányt*”, mivel mindaddig, amíg a hagyományos hadviselést folytató fél erőforrásfölénnyel rendelkezik, addig az információs fölénnyel a gerillaharcot folytató fél bír.⁹² Ez teszi lehetővé a mind méreteiben, felszereltségében, képességeiben és technikai színvonalában jelentősen gyengébb fél számára, hogy magához ragadja a kezdeményezést, diktálja a harc dinamikáját, és olyan szintű rugalmasságot biztosít, ami lehetővé teszi számára, hogy ő döntse el, hogy mikor és hol ütközik meg az ellenfél csapataival. Azonban fontos kitérni arra is, hogy bár a kezdeményezés a

⁸⁸ Katonai kislexikon. A HM Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökség kiadványa, Budapest, 2004., p.31.

⁸⁹ Resperger: A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra. p.23.

⁹⁰ Porkoláb: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre. p.12.

⁹¹ Uo. p.11.

⁹² Uo. p.12.

gyengébb fél kezében van, de a jelentős szintű erőforráskülönbség miatt, a küzdelem kezdeti szakaszában nem képes a hagyományos hadviselést folytató féllel szemben döntő ütközet sikeres megvívására és ebből kifolyólag célja a hagyományos hadviselést folytató fél kifárasztása, harci moráljának a megtörése, valamint a támogató társadalmi bázisától való megfosztása. Mindazonáltal, ezen célok megvalósulásához időre van szükség, ami azt eredményezi, hogy az aszimmetrikus hadviselést folytató felek közül a gyengébb katonai potenciállal rendelkező fél kifárasztó stratégiája miatt, az aszimmetrikus hadviselés, elhúzódozó jelleget vesz fel.

Ez a kifárasztó jellegű hadviselési forma már megjelenik Clausewitz A háborúról című művében is. Clausewitz az elsők közé tartozott, aki megkísérelte a „*hadügy egységes rendszerbe való foglalását*”,⁹³ ami során a háború kettős jellegét hangsúlyozva élesen elhatárolta egymástól az ellenség megsemmisítésére (direkt) és a kifárasztására (indirekt) törekvő stratégiákat.⁹⁴ Ezen hadelméleti tézisek szolgáltak alapul a későbbiekben Kovács Jenő hadikultúrákról szóló tanulmányához, amelyben a szerző három különféle hadikultúrát különböztet meg, amelyek az erőszak-alkalmazás aspektusából két nagy kategóriába sorolhatók. Az egyik ilyen kategória a direkt hadviselés jegyeit magán hordozó mozgáscentrikus hadikultúra, amelynek stratégiai célja az ellenséges fegyveres erő megsemmisítésére való törekvés. A másik kategória, az indirekt hadviselés jellemvonásait tükröző anyagcentrikus, és gerilla hadikultúrákat öleli fel, amelyek hadászati szinten az ellenség katonai erejének megsemmisítése helyett annak kifárasztására törekednek.⁹⁵ Fontosnak tartom kiemelni, az indirekt hadviselés kategóriájába tartozó két hadikultúra közti markáns különbséget. Míg az anyagcentrikus hadikultúra reguláris keretek között – hagyományos katonai felfogásban – vívja harcát, addig a gerilla hadviselést folytató fél irreguláris küzdelmet folytat (az irreguláris gerilla hadviselés részletes kifejtésére, a következő alfejezetben kerül sor).⁹⁶

A fent leírt hadikultúrákat nem a Clausewitz által megfogalmazott kettős jelleg alapján (direkt és indirekt), hanem „*katonai gondolkodásmódjuk*”⁹⁷ tükrében elemezve megállapítható,

⁹³ Forgács: Napjaink hadikultúrái (A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban). p.22.

⁹⁴ Clausewitz: A háborúról. p.31., p.61.

⁹⁵ A témáról bővebben lásd Forgács: Hadelmélet. A magyar katonai gondolkodás története és a hadikultúrák. pp.47-78.

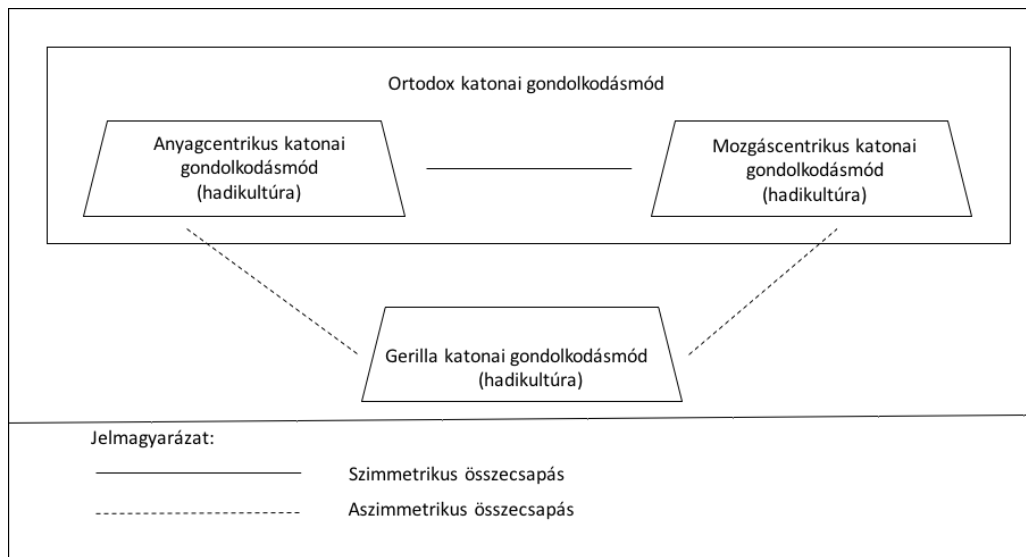
Forgács: Napjaink hadikultúrái (A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban). pp.35-44.

⁹⁶ Nagl: Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam. pp.27-29.

⁹⁷ A témáról bővebben lásd Porkoláb: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre. p.13.

hogy a mozgáscentrikus és anyagcentrikus hadikultúrák hagyományos (reguláris), míg a gerilla hadviselés képviselői a hagyományostól eltérő (irreguláris) hadviselést folytatnak.

A fegyveres erők összecsapásait a különböző katonai gondolkodásmódok nézőpontjából vizsgálva (lásd 1.sz ábra) megállapítható, hogy a katonai konfliktusok két kategóriába sorolhatók be. A hagyományos katonai gondolkodásmód keretein belül a hasonló katonai gondolkodásmódok – reguláris mozgáscentrikus és reguláris anyagcentrikus hadikultúrák – vívnak egymás ellen szimmetrikus hadviselést. Az aszimmetrikus hadviselés során, azonban a hagyományos felfogásban harcoló hadikultúrák csapnak össze – a tőlük gondolkodásmódban szignifikánsan eltérő – az indirekt hadviselés irreguláris válfaját alkalmazó gerilla hadikultúra képviselőivel.⁹⁸

1. számú ábra – Hadikultúrák közti összecsapások⁹⁹

Továbbiakban a fent említett hadikultúrák közül az értekezés kizárólag, a gerilla hadikultúrával, hadviselési formával foglalkozik részletesen, melyről összegzésként megállapítható, hogy az indirekt hadviselés jegyeit magán hordozva, fő stratégiai célkitűzése az ellenség katonai potenciáljának felszámolása helyett annak kifárasztására irányul, tehát az aszimmetrikus hadviselés során a gyengébb katonai képességekkel rendelkező – irreguláris hadviselést folytató – félként vesz részt a fegyveres küzdelemben.

⁹⁸ Uo.

⁹⁹ Uo.

2.2. Gerilla katonai gondolkodásmód

„A gerillaháború a hadviselés olyan formája, melyben a stratégiai szempontból gyengébb fél, az általa preferált módon, időben és helyen választja a harcászati szintű támadást. A gerillaháború a gyengék fegyvere. Soha nem a hagyományos hadviselés helyett választják, csak akkor alkalmazzák, ha a hagyományos hadviselés lehetősége kizárt.”¹⁰⁰

Az értekezés szempontjából az előző fejezetben szereplő katonai gondolkodásmódok közül a gerilla katonai gondolkodásmód elemzése szükséges. Ennek oka, hogy a közelmúltban és a jelenünkben zajló fegyveres összetűzések túlnyomó része aszimmetrikus jellegű. Ahogyan az az előző fejezetben bemutatásra került, az aszimmetrikus összeütközések során, a gyengébb katonai potenciállal rendelkező hadviselő fél a kifárasztásra törekvő, indirekt hadviselés irreguláris fajtáját, tehát a gerillaharcot alkalmazza. Fontosnak tartom a gerilla hadviselés fogalmának értelmezését, megvizsgálni felosztását az eltérő intenzitású tevékenységi módok szerint, valamint megemlíteni a különböző fajtáit és formáit, amelyek közül kizárólag a dolgozat szempontjából relevánsak kerülnek elemzésre részleteibe menően.

Egzakt fogalmi meghatározása a gerilla hadviselésnek nem létezik. Az előző fejezetben, illetve ennek a fejezetnek elején található leírás a legmegfelelőbb megfogalmazás hadelméleti szemszögből. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy az értekezés későbbi részében Mao Ce-tung műveiből kiemelt idézetekben van, amikor a gerillaharc, és van, amikor a partizánharc kifejezés szerepel. Mao a két fogalom közt – ahogy Forgács Balázs a doktori értekezésében¹⁰¹ – nem tesz különbséget és jelen dolgozatban én sem kívánok a két fogalom között különbséget tenni.

A gerilla hadikultúra vizsgálata során Kovács Jenő azt a megállapítást teszi, miszerint a gerilla hadviselés a politikai harcok kiegészítője. Ez a gondolat jelenik meg Porkoláb Imre doktori értekezésében is, amely szerint a gerilla gondolkodásmód elemzésekor kettő összetevőt kell vizsgálni. Az egyik tényező a politikai irányultság, amely a propagandát, toborzó tevékenységet, külső erők támogatásának biztosítását, tagok kiképzését, finanszírozási tevékenységet, lakosság szociális támogatását és stratégiai tervek elkészítését foglalja

¹⁰⁰ Huntington, Samuel P.: Introduction. In.: Franklin M. Osanka (szerk.): Modern Guerilla Warfare: Fighting Communist Guerilla Movements, 1941-1961. The Free Press, New York, 1962., p.16. (a szerző fordítása)

¹⁰¹ „A gerilla a spanyol guerra (háború, harc) kifejezés kicsinyítőképzős származéka, tulajdonképpen kis háborút jelent, melyet szabadcsapatok, pontosabban azok harcosai vívnak. A partizán szó jelentése: az ellenséges csapatok hátában (azaz nem a fő hadszíntéren, hanem annál kisebb katonai jelentőségű helyeken; a nagy hadiesemények mellett vagy háttérben) fegyveres harcot folytató személy ... ez utóbbi megfogalmazás magában rejti azt a kis háborút, mely a gerilla fogalom etimológiájából következik, ergo a két fogalom azonos jelentéstartalommal bír.” Forgács: Napjaink hadikultúrái (A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban). p.21.

magában. A másik jellemző az erőszak alkalmazása,¹⁰² amelynek részletes elemzésével a következő alfejezet foglalkozik.

A gerilla hadviselés vizsgálata során Porkoláb Imre értekezésének tematikáját fogom követni.

2.2.1. A gerilla katonai gondolkodásmód felosztása eltérő intenzitású erőszak alkalmazása szerint

Porkoláb Imre a doktori értekezésében Samuel P. Huntington *Guerilla Warfare in Theory and Policy* könyvére hivatkozva az alábbi megállapítást teszi. A gerilla katonai gondolkodásmód elvei alapján funkcionáló fél az erőszak alkalmazásának gyakorlatilag három különböző módját használhatja: a terrorizmust, a gerilla hadviselést és a hagyományos hadviselést.¹⁰³ A terrorizmus erőszak intenzitási szintje a legalacsonyabb. Ez a fajta tevékenységi mód társadalmi támogatottság nélkül is létezhet, hiszen terrorista cselekmények végrehajtásához (gyilkosság, túszejtés, repülőgép eltérítés, pokolgépes merénylet, öngyilkos merénylet) nincs szükség népi támogatásra, azonban a kitűzött politikai cél elérésének igen kicsi a valószínűsége. Amennyiben az aktuális hatalommal szemben fellépő fél rendelkezik egy széles társadalmi bázissal, és a küzdő felek rendelkezésére álló erők és eszközök tekintetében fennáll az aszimmetria, abban az esetben klasszikus gerilla hadviselésről beszélünk. A hagyományos hadviselésre, mint a legintenzívebb tevékenységi módra abban az esetben kerül sor, amennyiben az aszimmetriából eredő erőforráskülönbség már nem áll fenn.

A továbbiakban a fent említett három erőszak alkalmazási mód kerül elemzésre, amely során meghatározásra kerülnek olyan fontosabb fogalmak, amelyek értelmezése elengedhetetlen ahhoz, hogy napjaink felkelő szervezetei által alkalmazott hadviselési és tevékenységi módszereket megértsük. Mivel a hagyományos hadviselési forma nem tartozik szorosan a disszertáció témájához, ezért a hangsúlyt a terrorizmus és a gerilla hadviselés analizálására helyeztem.

¹⁰² Porkoláb: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre. p.16.

¹⁰³ Uo. p.17.

2.2.1.1. A terrorizmus, mint legalacsonyabb intenzitású és hatásfokú tevékenységi mód

A terrorizmus, mint komplex jelenség nem kerül teljes részletességgel bemutatásra. Kizárólag a gerilla katonai gondolkodásmóddal való összefüggéseinek tükrében kerül ismertetésre.

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy egy nagyon változatos intenzitású és hatású tevékenységi módról van szó, amelynek a következménye – a 2001. szeptember 11-i terrortámadáshoz hasonlóan – lehet nagyon magas, vagy kevés, esetleg áldozat nélküli támadás esetén lehet rendkívül alacsony, valamint a végrehajtás során fellépő hiba, esetleg hatósági beavatkozás miatt meghiúsult akció.

A terrorizmus szó a latin terror (jelentése: ijedtség, rémület) főnévből származtatható. Nem újszerű jelenség, hiszen már évszázadokkal ezelőtt is számos eljárásmodot alkalmaztak megfélemlítés és rettegés előidézés céljából. A „*társadalomra erőltetett rettegés*” értelmezésben a jakobinus terror idején használták először a XVIII. században lezajlott francia forradalom ideje alatt. A terrorizmusról számos fogalmi meghatározás látott napvilágot, de annak ellenére, hogy egy régóta jelen lévő tevékenységi mód, nem született még rá egy általánosan elfogadott fogalmi definíció.¹⁰⁴

A legalacsonyabb intenzitású szinten, tehát terrorista tevékenységek formájában nyilvánulhat meg az erőszak.¹⁰⁵ Ennek oka, hogy az aktuális államhatalommal szembeni társadalmi elégedetlenség szintje nem ért el – vagy még nem ért el – egy olyan fokozatot, hogy a regnáló politikai elittel ellentétes eszméket hirdető csoportok népi támogatást kapjanak. Mivel a gerillaháború alapfeltétele, hogy lakossági támogatottsága legyen – hiszen innen merítik mind az anyagi, mind pedig az emberi erőforrásaikat – ezért ennek hiányában, ezen a szinten elképzelhetetlen egy gerillamozgalom megszervezése és fenntartása. Terrorista cselekmények végrehajtásához azonban nincs szükség a lakosság támogatására, hiszen a „*puha célpontok*”¹⁰⁶

¹⁰⁴ A legáltalánosabban elfogadott definíció Boaz Garnortól származik, amely szerint a „*terrorizmus civil célpontokkal szembeni erőszak szándékos alkalmazása, illetve azzal történő fenyegetés, meghatározott politikai célok elérése végett*” In.: Defining Terrorism – Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter? <http://www.ict.org.il/Article.aspx?ID=1123> (Letöltés időpontja: 2016.03.03.)

Léteznek olyan széles értelmezési szabadságot nyújtó megfogalmazások is, mint például az ENSZ Counter-Terrorism Committee által megfogalmazott definíció: „*A terrorizmus az, amit a tagállamok annak tartanak.*” Szternák György – Kiss Zoltán László: Vázlat a terrorizmus szociológiai aspektusainak vizsgálatához. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények: a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tudományos lapja, 2005/3., p.108.

¹⁰⁵ Ariel Merari a lázadás legalacsonyabb fokaként írja le a terrorizmust, melyet mindig is más stratégiákkal (köztük elsősorban a gerilla hadviseléssel) egyidejűleg használtak, és amelynek viszonylagos fontossága a körülményektől függ.

Merari: A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája. p.112.

¹⁰⁶ Általában fegyvertelen civil lakosság.

elleni támadások társadalmi bázis nélkül is megszervezhetőek és végrehajthatók. Ezeknek a támadásoknak a célja a félelemkeltés, amely bizonytalanságot szül a fennálló politikai hatalommal szemben. Annak érdekében, hogy az állami szereplők bizonyítsák, hogy nem veszítették el a kontrollt az államuk irányítása felett és képesek a rend visszaállítására, túlzott mértékű válaszreakciókra kényszerülnek. Ezek csökkentik a kormány népszerűségét, valamint társadalmi elégedetlenséghez vezethetnek, amely jelentős mértékben járul hozzá a terroristák végső, politikai céljának az eléréséhez:

„A kormánynak nincs más választása, mint az elnyomás szintjének növelése (a megfelelő ellenlépések végrehajtása által). A rendőri hálózatok, házkutatások, a gyanúsítottak és ártatlanok letartóztatása, kijárási tilalom bevezetése elviselhetetlenné teszi az életet a városban.... A politikai indíttatású kivégzések és a rendőri terror a napi rutin részévé válik.... Az emberek megtagadják az együttműködést a kormánnyal, és az általánosan elfogadott felfogás az lesz, hogy a kormány igazságtalan, nem képes a problémák megoldására, csak az ellenfelek minden áron történő elpusztítására törekszik.”¹⁰⁷

A disszertációnak nem célja a terrorizmus elleni harc elemzése, azonban néhány aspektusára fontos rávilágítani, abból a célból, hogy érthető legyen, hogy a gerilla katonai gondolkodásmód különböző intenzitású tevékenységeit végrehajtó szervezetek, milyen ellenféllel, ellentevékenységgel kerülhetnek szembe. Mindez azért fontos, mivel az állam által a terrorista tevékenységre adott válasz befolyásolja a terrorista szervezet jövőbeni tevékenységét, alkalmazott eljárásait, valamint fejlődésének lehetőségeit és korlátait. Ennek egyik eklatáns példája a 2006-os El-Anbári Ébredés,¹⁰⁸ ami bebizonyította, hogy az iraki síita kormány és az ország területén található szunnita törzsek közti kommunikáció hozzájárul a törzsek iraki al-Kaida (a későbbi Iszlám Állam elődszervezete) elleni fellépéséhez, valamint a társadalomnak a terrorista szervezettől történő elszigeteléséhez, míg az egyeztetések hiánya a szélsőséges szervezet irányába orientálhatja őket.¹⁰⁹

A terrorizmus elleni harc elsősorban nem katonai feladat. Mivel a fent leírtaknak megfelelően a terrorista csoportok a lakosságra gyakorolt megfélemlítés (pszichológiai hatás) által generált állami reakciókra építve próbálják a társadalmi elégedetlenséget szítani, ezért a probléma kezelésében a döntő hangsúly, a politika által a kihívásokra adott válaszok

¹⁰⁷ Marighella: Minimanual of the Urban Guerrilla. pp.36-37. – a szerző fordítása.

¹⁰⁸ Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. pp.89-118.

¹⁰⁹ Az El-Anbári Ébredést és az azt követő eseményeket bővebben az 5. fejezet tárgyalja.

milyenségében van.¹¹⁰ A lakosság elidegenítésének elkerülése végett, a társadalmat negatívan érintő drasztikus intézkedések helyett (vagy mellett) gazdasági, szociális, oktatási, és egyéb pozitív tartalmú intézkedést is célszerű végrehajtani. Ezen feladatok végrehajtására nem a katonai erő a legalkalmasabb állami szervezet. Ezt támasztja alá, a leghosszabb ideig Irakban szolgáló amerikai diplomata, Ali Khedery kijelentése is, aki úgy gondolja, hogy: „*A lényeg nem a hadsereg létszámának növelése volt, hanem a politikai párbeszéd erőltetése az iraki politikai vezetéssel: rá akartuk kényszeríteni őket, a szunnitákkal való együttműködésre és a politikai alkuk megkötésére.*”¹¹¹ A biztonsági kérdésekben, a terrorista csoportok felszámolásában sem elsősorban a katonai erőknek kell eljárnia. Célszerűbb a titkosszolgálatok és a rendőrség bevonásával kezelni a helyzetet, mivel ezen szervezetek társadalomhoz való viszonya sokkal közvetlenebb a városi környezetben való konstans jelenlétük miatt.¹¹² Azonban nem zárható ki a katonai erő alkalmazása sem, mivel sok esetben a terrorista tevékenységi formát a klasszikus gerilla hadviselést folytató szervezetek alkalmazzák. Ezen gerillaszervezetek rendelkezhetnek olyan mérvű katonai potenciállal, ami megfékezésére a rendőri és titkosszolgálati erők már nem alkalmasak, és lehet mögöttük akkora társadalmi bázis, hogy a későn meghozott politikai intézkedések már nem járhatnak sikerrel. Mindezek mellett, jelenleg is zajlanak gerilla hadviselés elleni műveletek, amelyek esetében nem zárható ki a terrorizmus elleni fellépés katonai erőkkel.

A terrorizmusnak számos alfaja létezik. Porkoláb Imre az Alex P. Schmid¹¹³ által kialakított felosztást némi kiegészítéssel bővítve ismerteti, mivel ez a fajta megközelítés nyújtja a legátfogóbb képet a területről.¹¹⁴

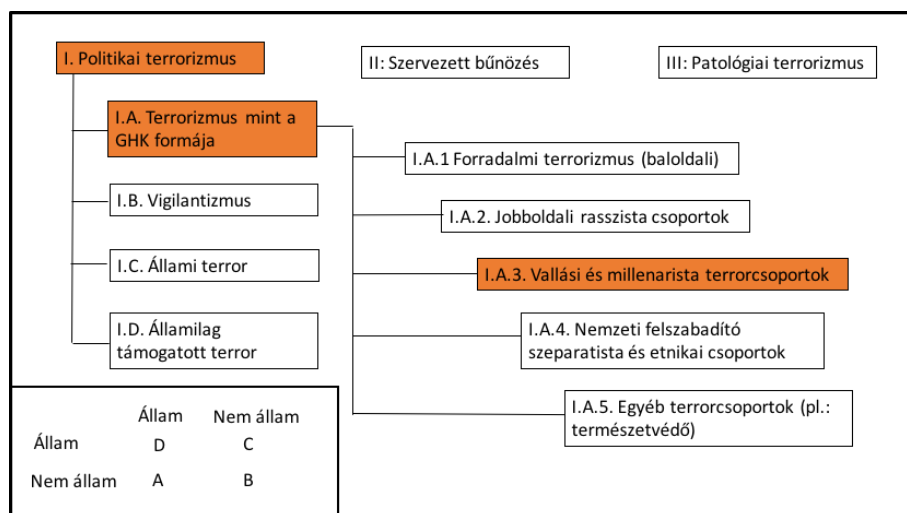
¹¹⁰ RAND Corporation 1968 és 2006 között 648 terrorszervezet ténykedését vizsgálva, arra a megállapításra jutott, hogy a terrorista csoportok felszámolásának leghatékonyabb módszerei a politikai és tárgyalásos eljárás mód. In.: Jones, Seth G. – Libicki, Martin C.: *How Terrorist Groups End; Lessons for Countering alQa’ida*. RAND Corporation, 2008., p.13.
http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG741-1.pdf (Letöltés időpontja: 2016.03.04.)

¹¹¹ Weiss et al.: *Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről*. p.101.

¹¹² Jones et al.: *How Terrorist Groups End; Lessons for Countering alQa’ida*. p.14.

¹¹³ Korábban a bécsi székhelyű, „United Nations Terrorism Prevention Branch” vezető tisztségviselője

¹¹⁴ Porkoláb: *A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre*. p.31.

2. számú ábra – A terrorizmus felosztása és rendszerezése¹¹⁵

A felkelő szervezetek elsődleges célja nem a profitszerzés, és a patológiai terrorizmustól eltérően logikus, és jól meghatározott célkitűzések érdekében hajtják végre terrorcselekményeiket. Az előző kettő megállapítás alapján kijelenthető, hogy az általuk alkalmazott tevékenységi változat a politikai terrorizmus kategóriába sorolható, amelynek fajtái közül a klasszikus terrorizmust, valamint a vigilantizmust alkalmazzák.¹¹⁶

A terrorista csoportok képessége kimerül a lakosság, és egyéb szimbolikus jelentőségű célpontok elleni támadásban, azonban nem képes önmagában a fennálló politikai hatalom megdöntésére (a történelem során eddig még nem volt rá képes), a kitűzött politikai végcél elérésére. A terrorizmus csak előkészítő és támogató szerepet játszik az aszimmetrikus küzdelmekben.¹¹⁷ Annak érdekében, hogy a kitűzött célok megvalósuljanak, egy ideológiai alapon szerveződő, széles lakossági támogatói bázis kialakítása elengedhetetlen. Ebben az esetben azonban már nem tiszta terrorizmusról beszélünk, hanem a gerilla katonai gondolkodásmód magasabb intenzitású tevékenységi változatáról, a gerilla hadviselésről. Ennek a közepes intenzitású tevékenységi módnak a megjelenése, azonban nem zárja ki a terrorizmus eszköztárának felhasználását, hanem azzal egyidőben, egymást kölcsönösen kiegészítve, és erősítve működnek tovább.

¹¹⁵ Uo.

¹¹⁶ Uo. p.30.

¹¹⁷ Ezzel összhangban Ariel Merari szerint: „... ez a harcmodor, terjeszti s lázadás hírét, bővíti népi alapjait, és így elősegíti és előkészíti a felkelés magasabb szintű formájának kibontakozását.” Merari: A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája. p.106.

2.2.1.2. A gerilla hadviselés, mint közepes intenzitású tevékenységi mód

Ebben a részben a gerilla hadviselés rövid bemutatására kerül sor. A gerilla hadviselés fajtáinak és formáinak az ismertetése hozzájárul a harmadik fejezetben szereplő, Mao Ce-tung által vezetett gerillamozgalom tevékenységének rendszertani szempontból történő elhelyezéséhez, valamint a Mao nevével fémjelzett kifárasztó gerilla hadviselési mód megértéséhez.

Abban az esetben, amennyiben az uralkodó osztály elveivel egyet nem értő csoport bírja a lakosság támogatottságát és – az aszimmetriáról szóló fejezetben részletesen leírt – jelentős emberi és technikai erő-eszköz egyensúly eltérés áll fenn a felek között, akkor klasszikus gerilla hadviselésről beszélünk. A gerilla hadviselés során alkalmazott különböző eljárásokból, az eltérő szervezeti felépítésből, a célpontok kiválasztásában való eltérésekből, valamint a differenciált (politikai) végcélból eredően, a gerilla hadviselésnek a következő fajtái különböztethetők meg.¹¹⁸

- Az anarchista gerillacsoportok – úgy gondolják, hogy az alá-fölérendeltségi viszonyoknak nincs jogalapja, ezért a végcéljuk, hogy minden intézményes jellegű politikai komponensből megszabaduljanak;
- Az egyenlőségelvű csoportok – a néptömegek saját oldalukra állítása céljából, egy olyan központi hatalomrendszer elvét hirdetik, amely a javak egyenlő elosztásán alapul. Hatalomra jutások esetén azonban, egy autokrata vezetési rendszer kiépítése jellemzi őket. Leginkább a második világháború után, a szélsőbaloldali marxista csoportokra volt jellemző ez a gerilla hadviselési fajta. Mao Ce-tung ideológiája, mellyel maga mellé állította a nincstelen parasztságot is ide sorolható;
- A hagyománytisztelő csoportok – ősi történelmi, vagy vallási értékek tisztelete mellett, a végső elérendő cél az aktuális politikai rendszer leváltása. Az új általuk kialakított politikai berendezkedés során a hatalom az autokrata vezetők kezében összpontosul, akik a fegyveres erőkre, vallásra, vallási vezetőkre, és a nemességre (törzsi vezetőkre) támaszkodnak. A társadalom többsége helyi szinten függetlenséget élvez, de a felső vezetés által támogatott politikai irányzattól eltérő mozgalmakat nem engedélyezik, üldözik. Ennek egyik

¹¹⁸ O'Neill, Bard E.: *Insurgency and Terrorism – from Revolution to Apocalypse*. Potomac Books Inc., Washington, 2005., pp.21-32.

alcsoportha a reakciós-hagyománytisztelők, akik torzult vallási ideológiák alapján egy elmúlt társadalmi forma újjáélesztését tűzik ki fő céljukként. A Muszab al-Zarqawi által alakított csoport, és annak utódszervezete, az Iszlám Állam által követett szalafista ideológiai irányzat is ide sorolható.

- A pluralista csoportok – célja egy olyan politikai rendszer kialakítása, melyben a fő hangsúly az emberi jogok tiszteletben tartásán van;
- A szecesszionista csoportok – elhagyják azt a politikai közösséget amelynek tagjai és egy attól független, különálló politikai közösség létrehozása a céljuk. Ilyen szervezet például az Iraki Kurdisztán megalakításáért küzdő kurdok;
- A reformer csoportok – nem áll szándékukban az aktuális politikai vezetés eltávolítása. Fő céljuk a politikai és gazdasági javak elosztása;
- A megőrző típusú csoportok – az ilyen típusú csoportok teljesen eltérnek a korábbi csoportoktól, mivel fő céljuk az aktuálisan hatalmon lévő politikai erő megtartása. Ennek oka abban rejlik, hogy gazdasági, vagy politikai előnyöket élveznek az aktuális rendszeren belül. Ebből kifolyólag az ilyen típusú szervezetek célpontjai a regnáló politikai vezetés leváltására törekvő csoportok.

Amennyiben a gerillaszervezeteket abból a szempontból vizsgáljuk, hogy a kitűzött végcél elérése érdekében, a rendelkezésre álló erőforrások maximális kihasználása mellett a gerilla hadviselési forma mely variánsait alkalmazzák, akkor az alábbi formákat célszerű vizsgálni:¹¹⁹

- Katonai fókuszú – Fidel Castro névéhez fűződő forma során a hangsúly a politikai tevékenység helyett a katonai teljesítményen van;
- Beépített területen vívott – elveit Carlos Marighella politikus és gerilla harcos foglalta rendszerbe. Nagyvárosokban, a lakosság közé elvegyülve törekednek a szervezet kialakítására és fejlesztésére. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy nem volt még rá történelmi példa, hogy a városi gerilla hadviselési forma, önmagában alkalmazva, eredménnyel zárult volna;
- Kifárasztó – a kifárasztó jelleg a másik kettő bemutatott gerilla hadviselési forma esetében is nagy jelentőséggel bír, azonban a kifárasztáson alapuló önálló hadviselési formaként Mao rendezte ezt az elvet egy egységes keretbe, valamint alkalmazta sikeresen a gyakorlatban, ezért Mao Ce-tungra tekintenek ennek a

¹¹⁹ Porkoláb: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre. pp.22-27.

hadviselési formának az atyjaként. Az *On Guerilla Warfare* című művében egy olyan hadviselési formát ír le, ami egyaránt hangsúlyozza a politikai, ideológiai mozgósítás fontosságát és a katonai műveleteket. E két területnek az integrálásával, egy olyan elgondolást hozott létre, amely napjainkig kiindulópontként szolgál a gerilla hadviselést folytató szervezetek számára.

Összegzésképp elmondható, hogy minden az államhatalom ellen erőszakot alkalmazó szervezet társadalmi elégedetlenségen alapuló mozgalomból nő ki magát. Az így kialakult szervezetek, a jelentős mérvű emberi és technikai erő-eszköz egyensúly aszimmetriája miatt, a gerilla katonai gondolkodásmódot helyezik előtérbe. Ennek során, különböző intenzitású szinttel rendelkező tevékenységi módokat alkalmaznak (általában a gerilla hadviselés valamelyik formáját és terrorizmust) egyidőben,¹²⁰ a hagyományos hadviselésre való áttérés feltételeinek megteremtése érdekében.

Fontos kiemelni, a terrorizmus és a gerilla tevékenység közötti jelentős különbséget: amellett, hogy jogi szempontból a gerilla hadviselés törvényes, a terrorizmus pedig törvénytelen, a gerilla stratégiának központi tényezője a földrajzi területek birtoklása, míg a terrorista stratégiának ez nem nélkülözhetetlen, azaz nem feltétlenül szükséges eleme. A terroristák elsősorban félelemkeltéssel, lélektani befolyásolással kívánják akaratukat rákényszeríteni a lakosságra, valamint a politikai vezetésre,¹²¹ ami önmagában nem elegendő ahhoz, hogy a terrorista csoport magához ragadja a hatalmat.¹²²

A hagyományos hadviselésre való áttérés kritériumai, abban az esetben tekinthetők beteljesültnek, amennyiben az aszimmetrikus hadviselésre jellemző nagymértékű erőforrás aránytalanság csökken, kiegyenlítődik, vagy a viszályára fordul, melyre az esetek túlnyomó többségében a gerilla hadviselés utolsó fázisában kerül sor.

2.2.1.3. A hagyományos hadviselés, mint legmagasabb intenzitású tevékenységi mód

Az erőszak alkalmazásának különböző tevékenységi módjai közül az utolsó és legintenzívebb a hagyományos hadviselés. Ezen a szinten a gerilla erők, száma és technikai felszereltségi állapota olyan fokúra emelkedett – vagy a szemben álló fél elköteleződése a harc folytatása mellett olyan mértékben csökkent –, hogy már képes felvenni a harcot a korábban

¹²⁰ Ariel Merari „kettős gerilla-terrorista taktikának” írja le ezt a típusú tevékenységet.

Merari: *A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája*. p.109.

¹²¹ Uo. p.88.

¹²² Uo. p.96.

lényeges számbeli és technikai fölényvel rendelkező hagyományos katonai hadviselést folytató (kormány)csapatokkal. Ennek ellenére a gerillacsapatokból kialakult, immár a hagyományos hadviselésre is alkalmas erők, a hagyományos katonai hadviselés helyett általában, a mozgékonyaságon alapuló, a döntő ütközetek elkerülésére irányuló hadviselési formát folytatnak.¹²³ Tulajdonképpen ezzel egy fajta reguláris, kifárasztáson alapuló, indirekt módszert alkalmaznak, melyet Mao Ce-tung mozgóháborúként ír le.

A gerilla katonai gondolkodásmód során alkalmazott három eltérő intenzitású tevékenységi mód jellemzőinek bemutatásáról az alábbi, Ariel Merari által kialakított táblázat ad kiváló összefoglaló képet.

	Hagyományos háború	Gerillaháború	Terrorizmus
Harcoló egység mérete csatahelyzetben	Nagy (hadsereg, hadtest, hadosztály)	Közepes (szakasz, század, zászlóalj)	Kicsi (rendszerint tíz főnél kevesebb)
Fegyverek	A fegyverzet minden válfaja (légierő, páncélosok, tüzérség stb.)	Zömmel gyalogsági könnyűfegyverzet, de olykor tüzérségi fegyverek is	Kézifegyverek, kézigránát, rohampuska és különleges fegyverek, pl. autóbomba, távirányítású pokolgép, légnyomásváltószára működésbe lépő bomba
Taktika	Többnyire több fegyvernem összehangolt, közös hadművelete	Kommandó típusú taktika	Különleges taktika: emberrablás, gyilkosság, autóröbbantás, repülőgépetlétérítés, barikád, túszejtés stb.
Célpontok	Többnyire katonai egységek, ipari és szállítási infrastruktúra	Többnyire katonai, rendőri és közigazgatási létesítmények, akárcsak politikai ellenfelek	Állami jelképek, politikai ellenfelek és általában a legszélesebb tömegek, beleértve a fegyveres erőket
Várt eredmény	Fizikai megsemmisítés	Főleg az ellenség fizikai felmorzsolása	Lélektani kényszer
Terület ellenőrzése	Igen	Igen	Nem feltétlenül
Egyenruha	Van	Gyakran van	Nincs
Háborús övezetek elismerése	A háború földrajzilag elismert övezetre korlátozódik	A háború a harcban álló országra korlátozódik	Nincsenek elismert övezetek. Világszerte folyó tevékenységek
Nemzetközi törvényesség	Igen, ha szabályok irányítják	Igen, ha szabályok irányítják	Nincs
Belföldi törvényesség	Igen	Nem	Nem

3. számú ábra - A terrorizmus, a gerilla- és a hagyományos hadviselés, mint eltérő intenzitású tevékenységi mód jellemzői¹²⁴

¹²³ Porkoláb: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre. p.17.

Meg kell jegyezni, hogy nem minden esetben törekedtek a döntő ütközetek elől való kitérésre. Ennek az egyik legjobb példája a Dien Bien Phu mellett lezajlott csata.

Tarján M. Tamás: 1954. május 7. Vietnámi győzelemmel ér véget a Dien Bien Phu-i csata

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1954_majus_7_vietnami_gyozelemmel_er_veget_a_dien_bien_phui_csata/ (Letöltés időpontja: 2020.11.29.)

¹²⁴ Merari: A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája. p.90.

2.3. Felkelők, felkelés és a felkelésellenes műveletek

A felkelés fogalmi tárgykörének meghatározásához a Hadtudományi lexikon 2019-es kiadásának meghatározásait vettem alapul. Katonai értelemben a felkelésnek és ennek megfelelően a benne szerepet vállaló személynek is, kettő egymástól jelentős mértékben eltérő jelentése van. Egyik megközelítésből jelenti, a társadalom olyan honvédelmi kötelezettségét, melyet akkor rendeltek el, amikor az uralkodó rendelkezésére álló katonai erők nem voltak elegendőek az adott háború, vagy csata megvívásához. Azonban mára már teljesen más jelentéstartalommal bír és a disszertációban az új értelmezés szerinti meghatározásnak megfelelően fogom alkalmazni. Míg eredeti jelentése alapján a felkelés és a felkelők célja a „*meglévő társadalmi rend külső vagy belső támadással szembeni*”¹²⁵ védelme, addig mai jelentéstartalmának megfelelően a felkelők célja ezzel éppen ellentétes:

*„... gyakran ideológiai, illetve vallási célok által motivált csoport vagy mozgalom tevékenysége, ami a politikai változások befolyásolására vagy megelőzésére, illetve egy országban vagy régióban a fennálló hatalom megdöntésére irányul, elsősorban a lakosság meggyőzésével vagy kényszerítésével, erőszak és zavargások alkalmazásával. A felkelés alapvető feltétele a sérelem, amit lehet manipulált is, és elegendő, ha a felkelők azt igaznak hiszik ... A felkeléshez szükséges további kellék a változásokra fogékony, azt igénylő, elégedetlen lakosság, valamint a karizmatikus vezetés, valamint a kormányzati kontroll hiánya.”*¹²⁶

A megfogalmazásból látszik, hogy a felkelés egyik nélkülözhetetlen stratégiai eleme egy olyan sérelem – vagy sérelmek – ami a lehető legnagyobb számú támogatót, és követőt eredményezi a felkelés számára és amellyel a felkelők teljes mértékben képesek azonosulni. További fontos kritériumként jelenik meg, hogy a lakoságnak a sérelmet képesnek kell lennie azonosítani a felkelő szervezettel. Ez valójában azt jelenti, hogy a sérelem természeténél fogva nem lehet olyan, melyet a felkelésellenes erők magukévá tehetnek, vagy amelyet a felkelésellenes erők könnyedén orvosolhatnak. A sérelem jellegét tekintve lehet szociális, gazdasági, faji alapú, vallási, vagy ahogy a megfogalmazásból is kiolvasható olyan sérelem, amelynek nincs valós alapja, de a lakosság percepciója szerint az valós tényeken nyugszik.¹²⁷

¹²⁵ Krajnc (főszerk.): Hadtudományi lexikon. Új kötet. p.278.

¹²⁶ Uo. p.277.

¹²⁷ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. pp.11-16.

A disszertációban a felkelések kialakításának, valamint azok lefolyási rendjének kettő eltérő módját mutatom be. Ezeket az eljárásmodokat, történelmi tapasztalataira alapozva először David Galula¹²⁸ írta le a Counterinsurgency Warfare című könyvében.

A hagyományos (kommunista) módszer – aminek a lépései jelentős mérvű hasonlóságot mutatnak Mao Ce-tung 3. fejezetben bemutatott, kifárasztó gerilla hadviselési formájának folyamatával – öt fázisból áll:

Első fázis: politikai párt alakítása – ez csak azokban az országokban elképzelhető, ahol a politikai ellenzék létezik;

Második fázis: a különböző célközönség megszólítása révén, a felkelés eszméjének hirdetése és követők toborzása;

Harmadik fázis: gerilla hadviselés folytatása a kormány, vagy felkelésellenes erők ellen;

Negyedik fázis: hagyományos katonai erő kialakítása, annak érdekében, hogy a kormány, vagy felkelésellenes erők katonai erejét meg tudják semmisíteni. A kommunista felfogás szerint, a győzelmet fegyveres küzdelem révén kell elérni, nem elegendő a megegyezésen alapuló hatalom átvétele;

Ötödik fázis: a katonai győzelmén túl, a politikai dimenzió fejlesztése, valamint az állami apparátus kiépítése és megújítása révén, pszichológiai szempontból is elérni a lakosság körében az hatalom változásának az elfogadását.¹²⁹

A másik módszer a polgári-nacionalista módszer, amelynek az elsődleges célja a hatalom megszerzése, azonban az azt követő időszak szervezési, államvezetési kérdései másodlagos fontossággal bírnak a felkelés kirobbantása idején. Ebben az esetben, nincs jól kiépült, sok követővel rendelkező politikai párt. A kis létszámú felkelő csoport a terrorizmus eszköztárának módszereit alkalmazva törekszik rövid idő leforgása alatt, az ő eszméjükkel egyetértő követő tábor felállítására. Ezt a módszert alkalmazta az Iszlám Állam, aminek a tevékenysége az ötödik fejezetben kerül részletesen bemutatásra. Ez a folyamat lényegesen gyorsabb, mint a hagyományos módszer. Az eltérés a folyamat elején lévő kettő fázisban mutatkozik meg:

¹²⁸ 1956-1958 között az algériai háborúban alkalmazott egyedi felkelésellenes eljárásmodjával hívta fel magára először a figyelmet. Tapasztalatait a *Pacification in Algeria* és a *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice* című könyvekben írta meg.

The Extraordinary Life of David Galula

<https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-extraordinary-life-of-david-galula> (Letöltés időpontja: 2022.03.05.)

¹²⁹ Uo. pp.30-39.

Első fázis: a terrorizmus válogatás nélküli alkalmazása. A felkelők célja a támadásaiknak a minél szélesebb körű propagálása révén mozgalmuknak és az azt életre hívó, kiváltó oknak a terjesztése, amitől az ügyüket támogatók, valamint az azzal szimpatizálók táborának a létszámbeli növekedését, követők toborzását remélik;

Második fázis: terrorizmus célorientált alkalmazása az államigazgatás különböző szintjén lévő hivatalnokok, rendőrök, katonák, valamint a civil társadalom azon elemei ellen, akiken keresztül példát akarnak statuálni, valamely a felkelők által meghatározott szabály be nem tartása miatt. A felkelők célja, a lakosság elszigetelése a kormányzati erőktől. A folyamat a hagyományos változat első – azaz a politikai párt építésének hosszadalmas – fázisát megkerülve, a továbbiakban a hagyományos módszer lépései mentén, a második fázistól megy tovább.¹³⁰

Fontos továbbá megjegyezni, hogy a felkelések általában egy államon belüli és nem nemzetállamok közötti küzdelmek, amelyek elhúzódó politikai és katonai küzdelem formájában nyilvánulnak meg. Céljuk a regnáló hatalom erejének és legitimitásának gyengítése, és azzal párhuzamosan a felkelő szervezet hatalmának és legitimitásának növelése. Bár nyíltan nem nemzetállamok közt zajlik, a felkelő szervezetek támogatását belső és külső nem kormányzati szereplők mellett, más nemzetállamok is támogathatják. Ez a támogatás megnyilvánulhat:

- Morális – nyilvános közlemények;
- Politikai – a felkelők céljai mellett történő nyílt diplomáciai kinyilatkoztatás;
- Anyagi – pénzügyi és kulcsfontosságú természetbeni (fegyver, élelmiszer, gyógyszer, ruházat stb.);
- Határon túli menedékhely formában. Ennek célja a kiképzés, a feladatokra való felkészülés, pihentetés, szervezet szintű túlélés elősegítése olyan környezetben, ahol a felkeléssel szembeni műveleteket végrehajtó kormányerők nem lehetnek hatással a felkelőkre.¹³¹

A felkelések többsége egy adott országra vagy régióra korlátozódik, azonban a globalizációnak és főként az információs technológiai eszközök új generációjának, valamint az Internetnek köszönhetően lehetővé vált, hogy a világ különböző pontjain tevékenykedő

¹³⁰ Uo. pp.39-40.

¹³¹ O'Neill: *Insurgency and Terrorism – from Revolution to Apocalypse*. 2005., pp.144-148.

felkelők kommunikáljanak, ismeretek osszának meg egymással és összehangolják tevékenységüket.¹³²

A felkelésben részt vevő személyek, a felkelők. A szó szinonimájaként alkalmazott megnevezések – mint például zendülő, lázadó, forradalmár, szabadságharcos, gerilla és partizán – mindegyikében az a közös, hogy tevékenységük „*a fennálló hatalom megdöntésére irányul, elsősorban a lakosság meggyőzésével, vagy kényszerítésével, erőszak és zavargások alkalmazásával.*”¹³³ Ennek megfelelően a felkelők:

*„olyan személyek, akik úgy érzik, hazájuk törvényes eszközeivel, kormányzati eljárásokkal nem lehetséges elérni céljaikat. Ezek elérése érdekében irreguláris tevékenységet folytatnak, ami bűnözést (kalózkodás, rablás, kábítószer-csempészet és emberrablás), terrorizmust, felforgatást, zavarkeltést és konkrét harccselekményeket is jelent. A felkelőket (bűnözők, terroristák, harcosok) egy közös (vélelmezett vagy közösnek hitt) akarat tart össze, türelmesek, céljaik elérésére hosszú idő áll rendelkezésükre, és ezért kerülnek a nyílt, döntő összecsapásokra.”*¹³⁴

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a lexikon a felkelő szinonimájaként említi a gerilla szót, ennek megfelelően a disszertációban nem teszek különbséget a két fogalom között.

A lexikonban a felkelésellenes művelet fogalma az alábbi formában került meghatározásra:

*„Átfogó megközelítéssel összefogott civil és katonai tevékenységek, amelyeknek célja a felkelők legyőzése és választ adni, megoldani a korábbi sérelmeket.”*¹³⁵

A fenti megfogalmazás némi részletezésre szorul, aminek értelmében a politikai, gazdasági, félkatonai, pszichológiai tevékenységeket is fel kell venni azon megoldási lehetőségek sorába, melyeket egy kormány végezhet annak érdekében, hogy orvosolja a felkelésben érintett réteg korábbi sérelmeit. Megszüntetve az aktuális felkelés kiváltó okát, figyelmet kell fordítani arra is, hogy a végrehajtott reformok ne szolgálhassanak alapjául egy újabb felkelés kialakulásához.¹³⁶

A felkelésellenes műveletek alapvetően kettő fő típusba sorolhatók, amelyek közül az ellenség központú szinte kizárólag a felkelők megsemmisítésére (gerilla ellenes műveletek),

¹³² FM 3-24.2 Tactics in Counterinsurgency. Headquarters Department of the Army, 2009., p.1-1.

¹³³ Krajnc (főszerk.): Hadtudományi lexikon. Új kötet. p.278.

¹³⁴ Uo. p.278.

¹³⁵ Uo. p.277.

¹³⁶ FM 3-24.2 Tactics in Counterinsurgency. p.1-2.

míg a lakosság központú a felkelők fegyveres csoportjainak felszámolása mellett, a lakosság sérelmeinek orvoslására, a lakosság felkelőktől való elszigetelésére és a felkelők társadalomba való visszaintegrálására helyezi a hangsúlyt.

2.4. A hadviselés első három generációja

Az első általános európai konfliktust – a harmincéves háborút – lezáró vesztfáliai békét megelőzően a háborúkat nem kizárólag államok, hanem egyéb makro- és mikroközösségek – törzsek, vallási felekezetek, családok, városok, üzleti vállalkozások – vívták egymás ellen. Eszköztárukban nem kizárólag a fegyveres összetűzés szerepelt, hanem a vesztegetés, emberrablás, orgyilkosság, amelyek napjainkban is újra előtérbe kerültek. Az 1648-as békekötést követően vált a háború állami monopóliummá,¹³⁷ azonban napjainkban egyre inkább megfigyelhető ennek a monopol helyzetnek a megszűnése. Számos katonai vezetőnek nehézségekbe ütközik egy olyan típusú hadviselés elképzelése, melyben nem állami szereplők folytatják fegyveres küzdelmüket egymás ellen.

A disszertációban kiemelt hangsúlyt kap a hadviselés negyedik generációja, ezért – William S. Lind négygenerációs megközelítését alapul véve¹³⁸ – röviden ismertetem a mind a négy generáció legalapvetőbb ismérveit.

A szabályozott körülmények között lezajló, rendkívül formális, vonal és oszlop harcászaton alapuló első generáció az 1648-1865 időszakban volt jellemző. A rendkívüli fegyelmezettséget és szabálykövetést megkövetelő harcászati eljárások következménye a szigorú katonai fegyelmen alapuló katonai szervezeti kultúra kialakulása.¹³⁹ Azonban a XIX. század derekán megjelenő tűzfegyverek – főként a géppuska – hatására, a harctér rendje kezdett megbomlani. A régi harceljárások idejét múlttá váltak, hiszen a tömött sorokban való felállás egyenrétékű lett az öngyilkossággal.¹⁴⁰

A katonai élet és kultúra alapelemei – a rendkívüli fegyelem, szabálykövetés és normáktól való el nem térés – már a hadviselés következő generációja során is jelentős ellentéteket mutattak a hadszíntér és az eljárások rendjének megbomlásával, és ez az

¹³⁷ Münkler: The New Wars. pp.61-66.

¹³⁸ Lind, William S. – Nightengale, Keith – Schmitt, John F. – Sutton, Joseph W. – Wilson, Gary I.: The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. In.: Marine Corps Gazette, Quantico VA, 1989. október, pp.22-26.

¹³⁹ Uo. pp.55-61.

¹⁴⁰ Lind, William S. – Schmitt, John F. – Wilson, Gary I.: Fourth Generation Warfare: Another Look. In.: Marine Corp Gazette, Quantico VA, 1994. december, pp.34-37.

<https://pdf4pro.com/amp/view/fourth-generation-warfare-another-look-5a58d7.html> (Letöltés időpontja: 2019.03.02.)

ellentmondás napjainkhoz közeledve, a hadviselés újabb generációinak a megjelenésével egyre inkább fokozódott és fokozódik.¹⁴¹

A fent leírt ellentmondás feloldására szolgált az első világháború során kialakított új eljárásrend, amelynek célja, a tüzérő összpontosítása révén az ellenség felőrlése. A központilag tervezett, kontrolált és szinkronizált tüzérségi tűz támogatta a harcokosi és a lövész alegységek tevékenységét, melyben a parancsok előre megírt pontos tervek alapján vezette le a különböző fegyvernemek – esetleg haderőnemek – szoros együttműködésén alapuló, koordinált harcát. A második generáció esetében, a hangsúly továbbra is a szabályok, előre meghatározott eljárások betartásán volt. A kezdeményezőkézség nem volt preferálva, sőt kimondottan hátrányos volt, hiszen könnyedén felboríthatta az előre megkomponált harc menetét.¹⁴²

Napjainkban a Magyar Honvédség továbbra is ennek a szellemiségnek a tükrében folytatja a haderő modernizálását, a vezetők kiválasztását, azonban ezzel nem készíti fel a magyar fegyveres erőket a hadviselés azon generációja elleni küzdelemre, melyet a velünk szemben álló nem állami – és állami – szervek alkalmaznak és alkalmazni fognak a jövőben.¹⁴³

A harmadik generáció szintén az első világháború során szerzett tapasztalatok következményeképp született meg. A németek, valamint a szovjetek alkalmazták először, majd tökélyre a második világháború során fejlesztették. A villámháború – másnéven manőverháború – nem a tüzérőn és a szemben álló fél felmorzsolásán, hanem a sebességen és a hadászati meglepésen alapul. A támadó fél célja, az ellenség mélységébe való manőverezés és a mélységből a front irányába való felszámolása. A védő fél célja a támadó erők beengedése mélységbe, majd a benyomuló erők elszigetelése a főerőktől. Ebben a hadviselési formában a front linearitása megszűnik, hiszen a szemben álló felek, már nem arra törekednek, hogy egymással szemben felállva, állásháborút folytatva felőröljék egymás erejét.¹⁴⁴

Míg az előző generációk a szabályok betartásán, az előre megkomponált harctevékenység megvalósításán alapul, melyben a kezdeményezőkézség veszélyes és nem támogatott, addig a harmadik generáció arra ösztönözi a beosztott parancsokokat, hogy az

¹⁴¹ Lind: Understanding Fourth Generation War. p.12.

¹⁴² Lind et al.: The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. pp.22-26.

¹⁴³ A Breakthrough 2021 elnevezésű gyakorlat már egy új megközelítés lehetőségét hordozza magában, azonban ennek kiteljesedéséhez nagymértékű szervezeti kultúra változás szükséges. Továbbá Lippai Péter és Czeglédi Mihály kutatásai a küldetésorientált vezetés elveit, valamint azok megvalósításának lehetőségeit vizsgálják. Lippai: A küldetésorientált katonai vezetésszemlélet lehetőségei és korlátai egy hadtörténelmi példán keresztül bemutatva.

Czeglédi: A küldetésorientált vezetési szemlélet kialakulását befolyásoló tényezők.

¹⁴⁴ Kiss: A negyedik generációs konfliktusok jellemzői és tapasztalatai. pp.18-21.

előjáró által meghatározott célok megvalósítása érdekében, a felkínálkozó lehetőségekkel élve, nagyfokú kezdeményezés révén valósítsák meg a kitűzött célokat. A kezdeményezés – amíg a nagyobb cél megvalósítását segíti elő – nagyobb fontossággal bír, mint a merev szabályokhoz és esetleg időben elavult parancsokhoz való ragaszkodás.¹⁴⁵ Ez a típusú hadviselés együtt jár a centralizált vezetés fellazulásával. Az előjáró parancsnokok a küldetés orientált vezetés elvének megfelelően, a megvalósítani kívánt célt, a végállapotot és a kereteket határozzák meg, de a megvalósítás módját a beosztott parancsnokokra bízzák. Ez nagyfokú szabadságot biztosít a parancsoki szint alsóbb szintjein lévő vezetőknek, melyre kiképzésük során fel kell készíteni őket.

2.4.1. A hadviselés negyedik generációja

Ez a típusú hadviselés nem napjaink „terméke”. Valójában ez egy visszatérés a harmincéves háború előtti időszak hadviselési módjához, amelynek napjainkban tapasztalható változata egy több évtizedes fejlődés pillanatnyi állomása, ami a kétpólusú világrend felbomlását követően vált a fegyveres és esetenként fegyvertelen konfliktusok meghatározó formájává. A decentralizáció és a kezdeményezés – a harmadik generációs hadviseléshez hasonlóan – központi és nélkülözhetetlen eleme a negyedik generációs hadviselésnek, azonban jelentős különbséget jelent, hogy a negyedik generáció esetében a nemzetállamok már túlnyomó részt nem más nemzetállamokkal, hanem olyan nem állami szereplőkkel állnak szemben, akik nem rendelkeznek hagyományos haderővel, nincsenek egyértelműen beazonosítható vezetési pontjaik, katonai infrastruktúrájuk, valamint azt támogató állami apparátusuk.¹⁴⁶ Az állam elvesztette a háború feletti monopóliumát és ami még rosszabb, hogy a nemzetállamok világszerte vesztésre álltak, és állnak a nem állami szereplőkkel szemben, mint például a Vietkongok, a Szandinisták, az al-Kaida, a Hamasz, vagy a Tálibok.¹⁴⁷ Tovább menve, nem állami csoportok – mint például etnikai és vallási csoportok, politikai szervezetek és mozgalmak, szervezett bűnözésből hasznot remélő csoportok, nem kormányzati szervek – harcolnak – hol fegyverrel, hol fegyver nélkül – egymás ellen, a központi államhatalom ellen, vagy más államok ellen, az állami léttel járó kötöttségek és szabályok betartása nélkül. A nem állami szereplők eszköztárában megjelennek olyan nem fegyveres eljárások, mint az erkölcsi és érzelmi zsarolás, politikai tevékenység, zavargások, tömeglázító demagógia, valamint a

¹⁴⁵ Lind: Understanding Fourth Generation War. pp.12-13.

¹⁴⁶ Somkuti: A negyedik generációs hadviselés. p.56.

¹⁴⁷ Lind: Understanding Fourth Generation War. pp.13-14.

fegyverrel végrehajtott terrorista cselekmények és szervezett bűnözés. A nem állami hadviselő fél, már nem a hagyományos katonai erők harcát támogató szerepét tölti be, hanem – jelentős erőforrásbéli hátránya ellenére – azzal egyenrangú, gyakran a konfliktusban a kezdeményező szerepét betöltő hadviselő fél. Ezek a küzdelmek az esetek többségében felkelés formájában valósulnak meg.¹⁴⁸

A felkelések esetében mindig – ahogy azt a Mao Ce-tung munkásságát bemutató fejezetben részletes kifejtem – a küzdelem fő színtere a társadalmi tér. A szemben álló felek célja, a társadalom lehető legszélesebb rétegének a megnyerése, amelynek megvalósítása érdekében a küzdelem a civilek jelenlétében, azok önkéntes, vagy kikényszerített részvételével, a katonai, gazdasági, információs, politikai dimenziókban párhuzamosan zajlik. Elmosódik a határ a háború és béke, a győzelem és vereség, valamint a harcos (kombattáns) és a nem harcolók között és nehéz, olykor lehetetlen megállapítani, hogy ki a hadviselő és ki nem. Az esetek többségében nem a szemben álló fél fizikai megsemmisítése, felmorzsolása a fő cél.¹⁴⁹ Ez gyakran nem is lehet a nem állami szereplő kitűzött célja, hiszen a szemben álló felek közti aszimmetria, erőforrásbéli jelentős különbség ezt nem teszi lehetővé. Ezzel szemben a nem állami szereplő a társadalom és a politikai döntéshozók akaratát kívánja közvetlenül befolyásolni, meggyőzni őket a harc folytatásának értelmetlenségéről, vagy arról, hogy a konfliktus fenntartása túl nagy áldozattal jár.

2.5. Részkövetkeztetések

A disszertáció egyik központi témája, hogy jelenünk sikerrel működő – a hadviselés negyedik generációjának eszköztárát alkalmazó – szervezetei, milyen fejlődés során jutottak el ahhoz a tevékenységi módhoz, melyet napjainkban sikerrel alkalmaznak a nemzetállamok, vagy azok szövetsége (NATO) ellen. Ennek részletes elemzése és megértése szolgál alapul – az ezekkel a szervezetekkel a versenyt felvenni képes – nemzetállami haderők szervezetének, működési struktúrájának és szervezeti kultúrájának kialakításához.

A megalapozott elemzés érdekében a második fejezet egy egységes tudományos rendszerben mutatja be az általános fogalmakat, melyben az aszimmetrikus hadviselésből kiindulva, a gerilla katonai gondolkodásmód struktúrája és főbb jellegzetességei, a felkelés és felkelésellenes műveletek, valamint a hadviselés generációi kerültek ismertetésre.

¹⁴⁸ Kiss: A negyedik generációs konfliktusok jellemzői és tapasztalatai. pp.21-23.

¹⁴⁹ Somkuti: A 4. generációs hadviselés. pp.45-47.

Az aszimmetrikus hadviselési formáról megállapítottam, hogy az a gyengébb technikai és humán erőforrással, de információ fölényel rendelkező fél, tudatos választása. A tudatos választás magyarázata, a gyengébb fél hagyományos elvek alapján sikerrel megvívott hadviselésre való alkalmatlanságában rejlik. Az erők kiegyenlítése, az aszimmetria megszüntetése céljából, a hagyományos hadviselést folytató fél megtörésére, társadalmi bázisától való megfosztására és kifárasztására törekcszenek. Ez a kifárasztáson alapuló indirekt hadviselési forma, a hagyományos hadviseléstől eltérő, irreguláris formában valósulhat csak meg, a gyengébb fél anyagi, technikai és emberi kapacitás hátránya miatt. Az indirekt hadviselés irreguláris formája a gerilla hadviselés, amely a gerilla katonai gondolkodásmód szemléleten keresztül került bemutatásra.

Megállapítottam, hogy egy gerillaszervezet fejlődése során három különböző intenzitású tevékenységi mód alkalmazható, amelyek közül az alacsony és közepes intenzitású került elemzésre. A tevékenységi módok legalacsonyabb intenzitású fajtája a terrorizmus, amely társadalmi támogatottság nélkül is életképes, azonban a gerilla hadviselés (felkelések) alapja már a széleskörű társadalmi támogatottság.

Az új típusú felkelést, azaz a negyedik generációs hadviselést folytató félről megállapítottam, hogy elsődleges célja a szemben álló felek erői közti korrelációnak a megváltoztatása,¹⁵⁰ politikai célkitűzéseinek a megvalósítása, a szemben álló társadalom és a politikai döntéshozóinak a gondolkodására, érzelmeire való direkt ráhatás révén, melyet a politikai, információs, katonai és gazdasági területeken vívott fegyveres, vagy fegyvertelen küzdelem révén valósítanak meg.¹⁵¹

A következő fejezetben Mao Ce-tung hadtudományi munkásságát mutatom be, aki az általa megszerezett és útjára indított új típusú szemléletmód – azaz a negyedik generációs hadviselés – alapjait lefektetve, megalapozta napjaink felkelő szervezeteinek működési mechanizmusát.

¹⁵⁰ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. p.39.

¹⁵¹ A disszertáció további fejezeteiben ez a téma részletes kifejtésre kerül.

3. A KIFÁRASZTÓ GERILLA HADVISELÉSI FORMA – A FELKELÉS ÚJ FORMÁJÁNAK SZÜLETÉSE

A második fejezetben megállapítottam, hogy a gerilla hadviselés az indirekt hadviselés irreguláris formája, amely a gerillaszervezet által megvalósítani kívánt végső politikai cél teljesítése szempontjából – annak beteljesülését elősegítve – kiegészítő szereppel bír. Az ilyen típusú küzdelmet választó csoportok, az ellenség fegyveres potenciáljának direkt felszámolása helyett, annak különböző módokon történő kifárasztását, megtörését, vagy a velük való konfrontáció teljes elkerülését igyekeznek elérni. Ezekből következik, hogy az aszimmetrikus hadviselés során a gyengébb katonai képességekkel rendelkező – nem hagyományos hadviselést folytató – félként vesznek részt a fegyveres küzdelemben.

Egyes felkelő szervezetek – mint például a Mao által vezetett kommunisták – stratégiai célja, a vele szemben álló fél haderejének teljes megsemmisítése, annak érdekében, hogy a politikai hatalmat magukhoz tudják ragadni. Ennek megvalósítása kizárólag egy hagyományos értelemben megvívott katonai összecsapás útján lehetséges. Azonban annak érdekében, hogy a kezdetben lényegesen gyengébb hagyományos katonai erővel rendelkező felkelő szervezet ezt képes legyen megvalósítani, szükséges a katonai erők korrelációjának megváltoztatása, melyet a negyedik generációs hadviselés eszközeinek alkalmazása révén képesek elérni.

Azonban napjaink fegyveres összetűzéseikhez közeledve – első Intifáda, al-Kaida, Iszlám Állam –, egyre inkább megfigyelhető az a tendencia, hogy a gyengébb fél egyáltalán nem törekszik az aszimmetrikus küzdelemben erősebb félként részt vevő – általában állami szervezet – teljes fizikai megsemmisítésére, sőt mindent megtesznek annak érdekében, hogy még a felkelés előrehaladott fázisai során is a nagyobb volumenű döntő, csaták elől kitérjenek. Ezen szervezetek céljukat a szemben álló fél politikai akaratának megtörése révén kívánják megvalósítani, amelyhez a negyedik generációs hadviselés eszköztárának minden elemét olyan módon használják fel, ami által a szemben álló fél döntéshozóinak a gondolkodását befolyásolhatják, valamint a felkelők számára kedvező irányba terelhetik.

A gerilla hadviselést tágabb értelmezésében, mint gerilla katonai gondolkodásmódot vizsgálatam. Ennek során megállapítottam, hogy e szervezetek tevékenységük során az erőszak alkalmazásának három különböző intenzitású formáját használhatják: a terrorizmust, a klasszikus gerilla hadviselést és a hagyományos hadviselést. Egy gerillaszervezet fejlődése során halad az alacsonyabb intenzitású tevékenységi módtól a magasabb intenzitású felé. Fontos megjegyezni, hogy a magasabb intenzitású szint nem zárja ki az alacsonyabb szintű

tevékenységi mód alkalmazását. Ennek megfelelően egymás hatását erősítve, hiányosságait kiegészítve, párhuzamosan lehetnek jelen a különböző intenzitású tevékenységi módok a gerilla katonai gondolkodásmódot alkalmazó szervezetek működése során,¹⁵² amelyek egyidőben való megjelenése nem csak egy adott helyszínen valósulhat meg. Egy felkelés során előfordulhat – és a történelmi példák azt mutatják, hogy gyakran elő is fordul –, hogy a gerillaharcok által érintett terület egy részein magasabb intenzitású, míg más részein alacsonyabb intenzitású tevékenység zajlik, annak függvényében, hogy a felkelés az adott területen milyen fázisban tart, vagy a felkeléssel szembeni erők milyen hatékonysággal képesek adott tájegységben felvenni a harcot a felkelőkkel.

Szintén lényeges szempont, hogy a különböző intenzitású tevékenységi módok közti váltás és átmenet nem kizárólagosan egyirányú folyamat. Amennyiben a hadművelleti, vagy stratégiai helyzet a felkelő szervezet számára nem kedvező irányban halad, abban az esetben – a szervezet túlélését biztosítandó – a magasabb intenzitású tevékenységi módról vissza kell lépni az alacsonyabb intenzitású tevékenység szintjére.¹⁵³ A disszertáció későbbi részében kifejtésre kerül, hogy a különböző intenzitású tevékenységi módok és azok alkalmazása szoros összefüggésben állnak, a Mao által kialakított – a majd a későbbiekben más felkelő szervezetek által is alkalmazott – felkelés fázisaival.

A klasszikus gerilla hadviselés abban az esetben valósul meg, amennyiben az aktuális hatalommal szemben fellépő fél rendelkezik egy széles társadalmi bázissal, és a küzdő felek rendelkezésére álló erők és eszközök tekintetében aszimmetria áll fent. A klasszikus gerilla hadviselésnek három formája került említésre, amelyek közül ez a fejezet a Mao Ce-tung nevéhez köthető, kifárasztó gerilla hadviselési formát mutatja be.

Mao tevékenysége azért érdemel kiemelt figyelmet, mert ő volt az első olyan katonai vezető és egyben teoretikus – aki amellet, hogy műveiben összefoglalta a tapasztalataiból származó alapelveket – a gyakorlatban is sikeresen alkalmazta a gerilla hadviselés ezen formáját.¹⁵⁴ Az általa lefektetett axiómák szolgáltak alapul számos olyan felkelés sikerre segítésében, melyben egy katonailag lényegesen gyengébb felkelő csoport szállt szembe egy nálánál sokkal nagyobb katonai és gazdasági potenciállal rendelkező féllel. Az elmúlt évszázad

¹⁵² A társadalom támogatásának megszerzéséért folytatott küzdelem során alkalmazott eljárásmodokat Resperger István hatszög alakú saktábla modellje szemlélteti.

Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. pp.126-127.

¹⁵³ Ilyen visszalépés volt megfigyelhető például a fejezetben bemutatott Hosszú Menetelés, valamint az 5.2.1.2. fejezetben részletesen bemutatásra kerülő iraki El-Anbári Ébredés során.

¹⁵⁴ Hammes, Thomas X.: The Sling and the Stone – On War in the 21st Century. Zenith Press, Minneapolis, 2006., p.44.

– de akár napjaink – eseményei egyértelműen bizonyítják, hogy a kis nemzetek, felkelő szervezetek, bűnözői csoportok számára az egyetlen lehetséges út a sikerhez, ha a jelentős erőforrásokkal és nagy katonai potenciállal rendelkező nemzetállamokkal szemben egy új típusú – a hagyományos harc megvívására felkészített katonai erőkkel való döntő ütközet megvívásának elkerülését előnyben részesítő – eljárásmodot alkalmaznak.¹⁵⁵

Mao alaptézisei a közelmúltban meghatározó alapként szolgálnak a gerilla hadviselést folytató szervezetek számára. Ennek kiváló példája többek között Fidel Castro, aki a kubai forradalom során, Mao-hoz hasonlóan a „*stratégiai védekezés, egyensúly az ellenséges akció lehetősége és a gerillaakció között, végül az ellenség teljes megsemmisítése*”¹⁵⁶ fázisokat alkalmazta.¹⁵⁷ Vo Nguyen Giap tábornok, az észak-vietnámi fegyveres erők vezérkari főnökeként, csapatainak harcát szintén három fázisra osztotta fel: küzdelmes védekezés, az egyensúlyi állapot, ellenoffenzíva időszakai. A Mao által megfogalmazott alapelvek evolúciója¹⁵⁸ folyamatos volt: míg Mao esetében az erők korrelációjának megváltoztatása egyértelműen azt a végső célt szolgálta, hogy a felkelő szervezet a vele szemben álló fél katonai erejének fizikai megsemmisítése révén kerüljön hatalomra, addig a vietnámi háború során a Giap tábornok a katonai értelemben vett fölény kialakítását már az Egyesült Államok politikai akaratának megtörése révén – az amerikai csapatok Vietnámból történő kivonásának elérésével – kívánta elérni. Az amerikai csapatok kivonása, már kedvező feltételeket teremtett az északi reguláris csapatok számára, egy hagyományos katonai offenzíva megindítására és annak sikerre vitelére.¹⁵⁹ Mao elvei az 1987-1993-as első Intifáda idején egy újabb fejlődésen mentek keresztül: a palesztin felkelők Izrael katonai erejének megkerülése által,¹⁶⁰ a média célirányos alkalmazása és politikai küzdelem révén sikerült az izraeli politikai vezetők akaratát megtörni és őket a tárgyaló asztalhoz ültetni.¹⁶¹ Közeledve napjaink fegyveres küzdelmeihez ez a fejlődési folyamat nem állt meg és a negyedik generációs hadviselés legújabb, legfejlettebb formáját az al-Kaida, valamint az Iszlám Állam valósítja meg.

¹⁵⁵ Uo. p.3.

¹⁵⁶ Harry „Pombo” Villegas: Előszó. In.: Che Guevara, Ernesto: A gerillaharcos kézikönyve. Ulpius-ház Könyvkiadó, Budapest, 2007., p.15.

¹⁵⁷ Meg kell jegyezni, hogy a hármas tagozódás eredetileg Marxtól származik.

Forgács: Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai. pp.116-117.

¹⁵⁸ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.14.

¹⁵⁹ Uo. pp.56-75.

¹⁶⁰ A téma a disszertáció 4. fejezetében részletesen kifejtésre kerül.

¹⁶¹ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. pp.89-110.

Az Iszlám Állam terrorszervezet mindhárom fent említett gerilla hadviselési módot alkalmazta végső szándékának elérése céljából, azonban alkalmazott tevékenységi módjai, a Mao Ce-tung által kialakított kifárasztó gerilla hadviselési forma – ami napjainkban a felkelő szervezetek által a NATO erők ellen sikerrel alkalmazott negyedik generációs hadviselés előfutára – irányelveivel mutatják a legtöbb hasonlóságot. Annak érdekében, hogy a közeli térség államai, vagy az Egyesült Államok által vezetett katonai szövetség, esetleg a NATO, aminek Magyarország is tagja, sikeresen tudja felvenni a harcot a terrorszervezettel, meg kell érteni annak működési alapelveit, alkalmazott módszereit és eljárási módjait. Abból az alapvetésből kiindulva, hogy az Iszlám Állam sok tekintetben alkalmazza a maoi elveket, először a Mao által alkalmazott kifárasztó gerilla hadviselés tanulmányozása válik szükségessé. A tér és az idő korrelációjának, a földrajzi-, és társadalmi tér, valamint az alkalmazott propaganda módszerek és harcjeljárások elemzéséből levont következtetések járulnak hozzá az al-Kaida és az Iszlám Állam sikereinek a megértéséhez.

Az alapelvek ismertetése előtt azonban fontos szót ejteni arról, hogy a gerillaszervezetek irreguláris keretek között hajtják végre feladataikat és tagjaik önkéntes alapon, vagy kényszer hatására vesznek részt a küzdelmekben. A fegyelem szintje lényegesen alacsonyabb, mint egy reguláris haderő esetében, ami a tagok egymás közti nézeteltéréseinek az erőszakos megoldásához vezethet. A fegyelem megtartása és a szervezet összefogása érdekében, szükséges egy olyan erős gerillavezető,¹⁶² aki „... *katonailag művelt, a katonai ravaszsághoz értő, akaraterős és jó szervező egyéniség*”.¹⁶³

3.1. A vezető – Mao Ce-tung, a kifárasztó gerilla hadviselési forma atyja és a negyedik generációs hadviselés előfutára¹⁶⁴

Mao-t édesapja szigorú nevelésben részesítette, azonban tanulási lehetőséget is biztosított számára. Tanulmányai során arra a következtetésre jutott, hogy Kínában a politikai és gazdasági forradalom nem fájdalommentesen kerül majd végrehajtásra.

¹⁶² Napjainkban a felkelő csoportok vezetői szimbolikus jelentőséggel bírnak, esetleges elvesztésük nincs jelentős befolyással a gerilla szervezet tevékenységére, mivel nem folynak bele közvetlenül az általuk irányított szervezet mindennapi tevékenységébe. Szerepük többnyire a – nélkülözhetetlen – stratégiai célok és irányvonalak meghatározására korlátozódik, ami abban az esetben is érvényben marad, ha a vezetőt likvidálják. A modern szervezetek hálózat alapú szerveződése révén a legfelsőbb vezetési szinten a vezető váltás nem befolyásolja a szervezet hatékony működését.

¹⁶³ Kovács: Magyarország katonai stratégiája. II. kötet. p.39.

¹⁶⁴ Az életrajzhoz felhasznált irodalom:

Chang – Halliday: Mao Ce-tung az ismeretlen történet.

FMFRP 12-18 Mao Tse-tung On Guerrilla Warfare. U.S. Marine Corps, 1989., pp.12-19.

Lenin műveinek és az 1917-es oroszországi bolsevik forradalom sikerének hatására 1920-ra elkötelezett kommunista és a Kínai Kommunista Párt egyik alapítója lett. Küldetését egy új Kína létrehozásában látta.

Ebben az időszakban az imperialista elnyomás alatt álló „*félgymarmati és félféudális*”¹⁶⁵ jellegű Kínára a kulturális homogenitás mellett, a politikai és gazdasági széthúzás volt a jellemző. Az ország területén élő több, mint 400 millió paraszt nagy szegénységben, apró földjeiken robotolva, napról napra élte életét. Több 10 millióan közülük egyáltalán nem rendelkeztek földdel.

*„Az imperializmus és a feudalizmus kettős járma alatt a kínai néptömegek, elsősorban a parasztok, napról napra jobban nyomorognak, tönkremennek, éhezve, jogfosztottságban tengődnek.”*¹⁶⁶

Akinek volt némi birtoka sem rendelkezett árammal, tiszta ivóvízzel. Az írástudatlanság általános dolog volt. Nem voltak iskolák, orvosi rendelők és még utak sem. Ezek közt a szegényes körülmények között, még a különböző adók befizetése, rablóbandák garázdálkodásai, természeti csapások és földesuraik által megkövetelt nehéz fizikai munka (út és gátépítés) is sújtotta őket. Az összes feltétel adott volt egy forradalom kitöréséhez.

1926-ban, nem sokkal azután, hogy Csang Kaj-sek megszerezte a Nemzeti Forradalmi Hadsereg vezető pozícióját, Mao azzal a céllal tért vissza Hunan tartományba, hogy felláztassa a parasztságot. Míg a Nemzeti Párt (továbbiakban: Kuomintang) célja a köznemesség (továbbiakban: dzsentri) hatalmának a megőrzése volt (mivel történelmileg ők alkották a kínai társadalom szilárd, stabilizáló erővel bíró magját), addig Mao arra az álláspontra jutott, hogy csak ennek a parasztokat kizsigerelő rétegnek az eltörlésével valósulhat meg az eredményes kínai forradalom. Mao politikai ideológiájának a középpontjában a földosztás szerepelt, amely szerint a dzsentriktől el kell venni a földet és azt a parasztok között kell szétosztani.

A Kuomintang vezetésével 1926. december 26-án megalakult új kormány, titkos rendőrsége azzal a céllal kezdte üldözni a kommunista elemeket, hogy megtisztítsa pártját és fegyveres erőit tőlük. Mao és a tisztogatás túlélői, Kína déli, átszeldelt részére menekültek, ahol hozzá láttak egy haderőnek az összekovácsolásához. Vörös körzeteket alapítottak, melyekben a földbirtokosok tulajdonát elkobozták, valamint a gazdag kereskedőktől adót szedtek. A vörös kézen lévő területek nagysága folyamatosan növekedett, és ezekről a biztonságos

¹⁶⁵ Mao: Miért állhat fenn Kínában vörös hatalom? p.108.

¹⁶⁶ Mao: A kínai forradalom és a Kínai Kommunista Párt. p.162.

bázisterületekről a vörösök folyamatosan kisebb támadásokat indítottak az ellenük vonuló Kuomintang csapatai ellen.

Moszkva utasítására Mao vörös hadseregének fel kellett adnia a stratégiai szintű védekezés és harcászati szintű támadások taktikáját – és a marxista-leninista elveknek megfelelően, a városi proletár réteg támogatásának megszerzése céljából – a Kuomintang kézen lévő városok elfoglalására kellett helyezni a hangsúlyt. Mivel számos vereséget szenvedtek, valamint mivel Kínában nem volt számottevő városi munkásosztály, ezért Mao a moszkvai iránnyal szembefordulva a Kínában jobban mozgósítható, és nagyobb létszámban meglévő parasztságra összpontosított.

Csang Kaj-sek 1930-tól kezdődően három hadjáratot indított azzal a céllal, hogy felszámolja a vörösök mozgalmát, de mindannyiszor kudarcot vallott. 1933-ban német származású tanácsadója – Hans von Seeckt vezérezredes – javaslatára új eljárásmodot alkalmazott. Jól felszerelt és kiképzett Csang-hoz lojális erők, lassú előrehaladás, erős tüzérségi és légi támogatás mellett nyomultak előre, ami során összeérő tűzrendszerrel rendelkező géppuska erődöket hoztak létre és minden útjukba eső településről kitelepítették a lakosságot. Mao-ék megfosztva társadalmi bázisuktól, élelem és információ nélkül maradtak. Ez készítette Mao-t, a Hosszú Menetelés néven elhíresült menet végrehajtására a tibeti határ (és a Szovjetunió) irányába. Az itt található löszös barlangokban talált a Vörös Hadsereg megmaradt állománya menedéket, majd az ezt követő nyugodtabb időszak alatt állt neki Mao addigi tapasztalatait írásos formában rögzíteni. Ez a kifárasztó gerilla hadviselési forma alapelveit összefoglaló mű, a „Yu Chi Chan”¹⁶⁷ nevet kapta.

3.2. A kifárasztó gerilla hadviselési forma alapelvei¹⁶⁸

Mao forradalmi koncepciójának középpontjában a parasztság állt. Tételeit nem tudományos kutatások, hanem gyakorlati tapasztalatai útján alkotta meg. Saját csapatai élén szolgáló, velük együtt élő és harcoló parancsnokként folyamatosan olyan módszereket keresett, amelyek elősegítették csapatai túlélési esélyeit és javították annak hatékonyságát. Felismerte azt a két kulcsfontosságú tényezőt – egyrészt annak érdekében, hogy csapatai harcképességét

¹⁶⁷ On Guerrilla Warfare – A gerilla hadviselésről – a szerző fordítása.

Meg kell jegyezni, hogy ennek a műnek az eredete és szerzője egyaránt bizonytalan. A művet 1940-ben Samuel B. Griffith fordította, amely fordítást 21 évvel később pontosítani kívánt, azonban a pontosítás során az eredeti kínai nyelvű könyvet nem sikerült fellelnie.

Forgács: Mao Ce-tung, p.199.

¹⁶⁸ Farkas Sándor: Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma. In.: Honvédségi Szemle, 2017/2., pp.38-46.

fenntartsa el kell kerülnie a direkt konfrontációt a kormányzat oldalán harcoló reguláris erőkkel, másrészt Kínában a parasztság tudja azt a széles társadalmi bázist nyújtani forradalmához – amelyek szükségesek egy sikeres felkelés véghezviteléhez.¹⁶⁹

Mao a harcok során szerzett tapasztalatai révén folyamatosan fejlesztette, alakította át elveit. A hatalom átvételét nem egy gyors lefolyású küzdelem keretein belül látta megvalósíthatónak, hanem olyan hosszan elhúzódó politikai küzdelem által, amely során nagy figyelmet kell fordítani a társadalom jóindulatára. Kizárólag a lakosság által nyújtott támogatás révén tehetett szert naprakész hírszerzési információkra, élelmezési utánpótlásra és veszteségeit is a lakosság köréből tudta pótolni.¹⁷⁰

Mao soha nem állította, hogy a politikai hatalom megszerzése céljából folytatott fegyveres küzdelem során a klasszikus gerillaharc önmagában elegendő. Arra következtetésre jutott, hogy ez csak a végső cél elérését elősegítő kifárasztó gerilla hadviselési mód doktrínájának egy lépcsőfoka. A kifárasztó gerilla hadviselés célja egy olyan három fázisból álló, szándékoltan hosszan elnyúló aszimmetrikus hadviselés folytatása, ami a lakosságot támogatói bázisként felhasználva törekszik a szemben álló fél – legyen az aktuális államhatalom, vagy külső ellenség – humán, technikai, technológiai és katonai erőforrás fölényének az ellensúlyozására, a végső politikai cél elérése érdekében. Ennek megvalósításához feltétlenül szükséges, hogy az idő előrehaladtával, a fegyelmetlen gerillaseregből, egy hagyományos hadviselés megvívására alkalmas katonai szervezet kerüljön kialakításra¹⁷¹ – az irreguláris gerilla erők megtartása és alkalmazása mellett – amely képes felvenni a harcot a szemben álló reguláris csapatokkal:

„Az egyik oldal a reguláris jelleg hiánya, vagyis a központosítás hiánya, az egység hiánya, a nem eléggé szigorú fegyelem, a leegyszerűsített munkamódszerek stb. ... Ám a Vörös Hadsereg fejlődésének magasabb fokain meg kell szabadulni ettől...”¹⁷²

Felvetődhet a kérdés, hogy miért nem békés úton kívánta megszerezni a politikai hatalmat, miért a fegyverek útján? Ennek megoldása az előző alfejezetben leírt életrajzában rejlik, miszerint elkötelezett követője lett Marx, Engels és Lenin munkásságának. Segédkönyvtárosi állása idején találkozott az *Állam és forradalom*¹⁷³ című könyvvel, melyben

¹⁶⁹ Nagl: *Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam*. pp.19-23.

¹⁷⁰ Hammes: *The Slings and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.44-48.

¹⁷¹ Ez a cél a negyedik generációs hadviselés fejlődése során egyre inkább háttérbe szorult és a hangsúly a politikai küzdelemre helyeződött át. Ez a téma részletesen a disszertáció 4. fejezetében kerül kifejtésre.

¹⁷² Mao: *A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései*. p.443.

¹⁷³ Lenin, Vlagyimir Iljics: *Állam és forradalom: a marxizmus tanítása az államról és a proletáriátus feladatai a forradalomban*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1977.

Lenin, Marx korábbi írását kiegészítve, fejtette ki a forradalmi hatalomátvétel legfőbb elveit. Lenin forradalmi stratégiája egy olyan alulról építkező,¹⁷⁴ nagy társadalmi támogatottságot igénylő lázadás, amelynek az előkészítő, toborzó – a politikai eszmének híveket megnyerő – szakasza rendkívül hosszú, míg az erőszakos összecsapás rövid.¹⁷⁵ Ezen eszmék mentén jutott el Mao is arra az 1938-ban megfogalmazott elgondolásra, amely szerint „*a hatalom a puskacsőből jön*”.¹⁷⁶ Legfontosabb feladatnak az ideológiai, politikai mozgósítást tartotta, melyet a „*politikai bekerítés*”¹⁷⁷ módszerével igyekezett elérni, azonban mellette elengedhetetlennek tartotta, hogy a hatalom egy győztes fegyveres küzdelem útján kerüljön a kezébe:

„..... *nem vívhatjuk ki a forradalom győzelmét sem a falun, sem a városban, ha nem zúzzuk szét az ellenségnek a nép ellen alkalmazott legfőbb harci fegyverét – az ellenséges hadsereget.*”¹⁷⁸

3.2.1. A földrajzi-, és társadalmi tér, az idő, és a propaganda szerepe

Mao felismerte, hogy a lakosság ideológiai mozgósításához, valamint fegyveres erejének, a reguláris hadviselésben jártas ellenféllel való küzdelem megvívására alkalmas szintre való felfejlődéséhez, idő szükséges. Megértette, hogy annak érdekében, hogy a gerilla mozgalom a kezdeti időszakot túlélje, nem kerülhet sor a forradalom első szakaszában döntő ütközetre, mivel az bizonyosan a gerilla erők teljes megsemmisüléséhez, valamint a támogató lakossági bázis elvesztéséhez vezetne. Mao ezért nem tűzte ki célul a győzelem gyors kivívását, hanem úgy gondolta, hogy „*Ha csatát nyerhetünk, megverekszünk, ha nem, odébbállunk.*”¹⁷⁹ Ennek megfelelően a kifárasztó gerilla hadviselési mód felépítése, kialakítása szándékosan lassú ütemben zajlott, aminek a célja az időnyerés volt.

Mao a japán megszálló katonai erő esetében, az elhúzódó jellegű küzdelmen keresztül – az ellenség kifárasztása révén – azt a stratégiai célt kívánta megvalósítani, hogy – a negyedik generációs hadviselés elvének megfelelően – megtörje a szembenálló fél társadalmának és politikai döntéshozóinak a konfliktus folytatása iránti akaratát. A nemzetközi szinten

¹⁷⁴ Egyes szakértők véleménye alapján a felkeléssel szembeni műveletet végrehajtó erőknek is a kormányzati szint helyett, a helyi közigazgatási szint fejlesztésére kellene helyezniük a hangsúlyt. A téma részletesen a disszertáció 7. fejezetében kerül kifejtésre.

¹⁷⁵ Merari: A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája. p.83.

¹⁷⁶ Chang – Halliday: Mao Ce-tung az ismeretlen történet. p.65.

¹⁷⁷ Porkoláb: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. p.114.

¹⁷⁸ Mao: A háború és a stratégia kérdései. p.169.

¹⁷⁹ Mao: A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései. p.440.

alkalmazott propaganda, ami szerint Japán illegitim alapokon nyugvó imperialista hódító háborút folytat Kína ellen, jelentős mértékben rontotta Japán nemzetközi megítélését, ami a II. világháborúba való belépésüket követően tovább romlott, és 1944-45-ben jelentős mérvű támogatást eredményezett Kína számára.

A japán erők által elkövetett atrocitások, valamint Mao és Csang Kaj-sek ideiglenes összefogása a kommunisták népszerűségének emelkedését eredményezte. Ezek mellett a polgárháború során, az idő tette lehetővé Mao számára a széles népi támogatottság megszerzését, a kedvező erő-eszköz viszony megteremtését, amelyek a végső győzelemhez elengedhetetlenül szükségesek. Mao stratégiai műveleteinek kezdeti szakaszában, az időnyerés céljából, az ellenség csapatai előtt végrehajtott sorozatos visszavonulás, ideiglenes terület feladással járt együtt, tehát Mao teret adott az időért cserébe. A tér és idő alkalmazásának ezt a nem hagyományos megközelítést Kína hatalmas, 9 millió négyzetkilométeres földrajzi kiterjedése tette lehetővé.

Így írt Mao a japán megszálló erők ellen vívott harcról:

„Az a terület, amelyet az ellenség roppant országunkból elfoglalt, igen nagy, de a mi ellenségünk kis állam, amelynek nincs elegendő embere, s az ellenség által elfoglalt terület sok részén nincsenek megszállók; ...”¹⁸⁰

Ugyan ez az állítás igaz a polgárháború időszakára is, melyben a központi kormány fennhatósága nem terjedt ki Kína óriási területének egészére. Az állami apparátus hatalma leginkább a nagyobb városokra és a kulcsfontosságú vasútvonalak ellenőrzésére korlátozódott. A fejletlen úthálózat, a mocsaras, hegyvidékes, átszegdelt terep az ország jelentős részén tették lehetetlenné a nagyobb létszámú reguláris erők szervezetszerű mozgását, valamint a központi hatalom érvényesülését. Ezzel ellentétben, ez a nehezen járható terep alkalmas volt a létszámukban kicsi, könnyű fegyverzettel ellátott gerillacsapatok mozgásának támogatására, és ez a mozgékony óriási taktikai előnyt jelentett az irreguláris harcot folytató fél számára. Ezen okoknál fogva, Mao a gerilla hadviselésre legalkalmasabb területnek a vidéket tartotta.

Általánosságban vizsgálva¹⁸¹ a gerillák tevékenységét az átszegdelt vidéki térségek kiváló alapot nyújtanak bázisterületek kiépítésére, amelyek a katonai műveletekre való felkészüléshez, a tervezéshez, az újjászerveződéshez szolgálnak biztos területet,

¹⁸⁰ Mao: A japán területablók elleni partizánháború stratégiájának kérdései. p.140.

¹⁸¹ A fejezetben a gerillaharcra általánosságban érvényes gondolatokat jelenidőben, míg a célzottan Mao tevékenységére vonatkozó megállapításokat múlt időben mutatom be.

hozzájárulva ezzel az erők megóvásához, valamint a mozgalom megerősödéséhez. Ezeken a bázisterületeken folytatott harcot nevezi Mao „*belső vonalon*” folytatott küzdelemnek, amely a 3.4.2. részfejezetben kifejtésre kerülő hadászati védelmi harc megvívását segítette elő. A „*belső vonalon*” folyó fegyveres küzdelmek során a gerillaharcos, a saját életterében vívja meg fegyveres ütközeteit az ellenség erőivel. A gerilla harci morálja a saját otthonának védelmében folytatott harc miatt magasabb,¹⁸² terep és helyismerete jobb, mint ellenfelének. Saját környezetében, a társadalmi támogatottságból adódóan a személyi, valamint logisztikai utánpótlása biztosabb lábakon áll, mint a támadó félnek, akinek hosszúra nyúlt logisztikai utánpótlás vonalai könnyű célokat nyújtanak a gerillacsoportoknak.¹⁸³ Nemcsak a földrajzi távolság nagyságából, és az utánpótlás megérkezésének hosszú időtartamából eredő ellátási nehézségek jelentenek problémát a reguláris erők számára. Abból a célból, hogy az állandó támadásnak kitett utánpótlás szállítmányok elérjék az ellátást igénylő egységeket, megerősített szintű katonai védelemre szorulnak. Az utánpótlási vonalak megerősített védelme harcoló erőket von el az első vonalban harcoló egységektől, ezzel csökkentve a fő műveleti területen folyó tevékenység hatékonyságát. A támadást végrehajtó haderő, logisztikai vonalának védelmére, a hátszágából is mozgósíthat erőket, ami a saját társadalmi bázisának további elidegenítéshez vezethet.

Fontosnak tartom továbbá megjegyezni, hogy a harcosok számára biztos háttérrel nyújtó gerillabázisok az ott élő lakosság életének szervezésében is kiemelt szerepet játszanak, ezáltal a gerilla ideológiában szereplő új társadalmi rend előfutárjaiként is szerepelnek. Ezek a bázisok a legjobb példák arra, hogy a gerillák elsődleges célja – az első két fázis során – nem a kormányzati erők fegyveres küzdelem által történő legyőzése, hanem egy széles politikai támogató bázis kiépítése, melyben a fegyveres küzdelem csak támogató jelleggel szolgálja fő cél megvalósulását, azaz a központi hatalom elszigetelését a lakosságtól. A kormányzatot elsősorban nem fegyveres küzdelem árán akarják legyőzni, hanem jobb kormányzás biztosítása révén igyekeznek a lakosságot a saját oldalukra állítani.¹⁸⁴ Amennyiben az újonnan kialakított, és hatékonyan működő közösségi rendszerrel a lakosság elégedett, abban az esetben a gerillabázisok, egy széles társadalmi bázis kialakításának az eszközéül is szolgálnak.

¹⁸² Daase, Christopher – Davis, James W. (szerk.): Clausewitz on Small War. Oxford University Press, 2015., pp.217-218.

¹⁸³ Daase – Davis (szerk.): Clausewitz on Small War. pp.223.

¹⁸⁴ Fall, Bernard B.: The Theory and Practice of Insurgency and Counterinsurgency Naval War College Review, U.S. Naval War College, Newport Rhode Island, 1965.

Ahogy a fejezetben bemutatam, Mao elgondolásában a nagy kiterjedésű földrajzi térre azért van szükség, hogy a gerillák képesek legyenek manőverek végrehajtására, valamint számukra kedvezőtlen feltételek megvalósulása esetén területeik ideiglenes feladására. Az ideiglenes terület feladásnak, a szervezet túlélését és fejlődését elősegítő időnyerés a célja, ami lehetővé teszi a végső elérendő cél megvalósítását. A hagyományos katonai gondolkodásmóddal ellentétben, Mao elmélete szerint, a gerilla hadviselés kezdeti időszakában, a fizikai tér birtoklása nem rendelkezik kiemelkedő jelentőséggel. Ezzel szemben Mao a humán közeg feletti kontrollra, a társadalom támogatásának megszerzésére helyezi a hangsúlyt.¹⁸⁵

Az előzőekben leírtakból kiindulva, amennyiben a központi államhatalom (vagy külső megszálló erő) nem tudja a fizikai terület egészére kiterjeszteni fennhatóságát, úgy ebből kifolyólag nem képes érvényesíteni ellenőrzését a lakosság egésze felett sem. Ezt a hatást tovább erősítik a feudális földesurak, militarista csoportok, és a különböző imperialista államok közötti ellentétek, valamint fegyveres összetűzések. Ezen konfliktusok Kínára gyakorolt széthúzó hatását felismerve, és kihasználva igyekezett Mao mozgalmát építeni:

„... a viszályok és háborúk a kínai fehér hatalom táborában krónikus jellegűek, akkor a vörös hatalom keletkezésének, fennállásának és szakadatlan fejlődésének lehetősége nem támaszt majd semmilyen kételyt.”¹⁸⁶

A gerillák a fenti tényezőket kihasználva, tevékenységük kezdeti időszakában, a gyengébben kontrollált területeken törekednek ideológiájuk terjesztésére, valamint bázisaik megalakítására. Ezeken a területeken kiemelkedő jelentőséggel bír a lakosság jóindulatának, és támogatásának a megszerzése, valamint megtartása.¹⁸⁷ Ebből az irányelvből kiindulva, Mao egy „etikai kódexet” alakított ki gerillái számára:

„1. Hadseregünk fegyelmének 3 fő szabálya és 8 figyelemre ajánlott megjegyzése ... Ezeket most egységesítettük és újra kiadtuk.

2. A fegyelem 3 fő szabálya a következő:

Csak parancsra cselekedj!

Se egy tűt, se egy darab cérnát ne lopj el a néptől!

Szolgáltass be mindent, amit megszereztél!

¹⁸⁵ Porkoláb: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. pp.114-115.

¹⁸⁶ Mao: Miért állhat fenn Kínában vörös hatalom? p.110.

¹⁸⁷ Forgács: Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai. p.176.

3. A 8 figyelemre ajánlott megjegyzés a következő:

Beszélg udvariasan!

Fizess tisztességesen a megvett áruért!

Add vissza, amit kölcsönvettél!

Fizesd ki a kárt, amit okoztál!

Ne káromkodj, és ne gúnyold ki a népet!

Ne pusztítsd el a termést!

Ne szemtelenkedj a nőkkel!

Ne bánj rosszul az elfogottakkal!”¹⁸⁸

Mao ideológiája, valamint a történelmi példák¹⁸⁹ alapján a gerilla hadviselés népi támogatottság nélkül halálra van ítélve:

„Csak a fegyelmetlen katona teszi saját ellenségévé a népet, mely katona, mint a hal melyet kiemeltek természetes közegéből (a vízből), nem élhet.”¹⁹⁰

A kifárasztó stratégia tehát legfőképpen a helyi lakosság megnyerésére és kontroll alatt tartására helyezi a hangsúlyt. A gerillákkal együttműködő lakosság nem csak a 3.2.1. részfejezetben említett logisztikai ellátásban képes támogatás nyújtására. A támogató néptömeg, a naprakész információk biztosításában, az emberi létszámban bekövetkezett veszteségek pótlásában, valamint a harcok szüneteiben a lakosság közti elvegyülésben is a gerillacsapatok segítségére lehet.

Mindezek mellett kiemelkedő jelentőséggel bír, a terrorizmus, mint legalacsonyabb intenzitású tevékenységi móddal foglalkozó részben részletesen kifejtett, az államhatalom részéről a gerilla, valamint terrorista tevékenységre válaszként adott – a lakosságot negatívan érintő – túlzó mértékű korlátozó rendszabályok bevezetése, melyet a gerillacsoportok a lakosság kormánytól való elszigetelésére és saját oldalukra állítására használhatnak.

A társadalmi mozgósítás sikerességét jelentősen befolyásolja, hogy a terjesztett ideológia, a gerillacsapatok által elért sikerek, a kormány megtorló intézkedéseiről szóló

¹⁸⁸ Uo. p.177.

Az eredeti változatot Mao Ce-tung 1928-ban fektette le. 1929-től kezdve több változáson ment keresztül. Végleges formájában 1947. október 10-én került kiadásra.

Selected Works of Mao Tse-tung, On The Reissue of the Three Main Rules of Discipline and the Eight Points for Attention – Instruction of the General Headquarters of the Chinese People’s Liberation Army https://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-4/mswv4_23.htm (Letöltés időpontja: 2016.04.05.)

¹⁸⁹ Emmerich, A.: The Partisan in War or the Use of a Corps of Light Troops to an Army. H. Reynell, London, 1789., p.111.

¹⁹⁰ FMFRP 12-18 Mao Tse-tung On Guerrilla Warfare. p.93. – a szerző fordítása.

információk, valamint az új társadalmi rend előfutárjaiként szereplő bázisok híre, milyen formában éri el a lakosság befolyásolható részét.¹⁹¹ Ennek a feladatnak az eredményes megvalósításában nyújt segítséget az információs hadviselés, azaz a támogatók megszerzéséért folytatott gerilla propaganda.

Mao annak érdekében, hogy a lakosság befolyásolható rétegét a vörösök ügye mellé állítsa, nagy figyelmet fordít a néppel folytatott kommunikációra, azaz a gerilla propagandára. A politikai agitáció, a katonai sikerek hírének terjesztése, a gerillabázisokon folyó szebb életről szóló információk jelentősen hozzájárulnak a társadalom meggyőzéséhez. Ezek az információk, a mai modern technika vívmányait nélkülözve, a „*meghódításra*” váró területekre beszivárgó politikai agitációra kiképzett emberek meggyőző tevékenysége, kiadványok, újságok terjesztése, valamint plakátok kiragasztása révén jutottak el az emberekhez, melyről így ír Mao:

*„...fokozott mértékben alkalmazzuk a propaganda szemléltető eszközeit – a plakátokat.”*¹⁹²

Az ellenség befolyásolása is kiemelkedő fontossággal bír, amelynek a „*leghatásosabb formájának az bizonyult, ha szabadon engedjük a foglyokat és gyógykezelésben részesítjük az ellenség sebesült katonáit.*”¹⁹³ Mindezek mellett, a gerillák győzelmét hirdető információk morál romboló hatása, az ellenséget katonai erejének lekötésére készítő – a gerillák tevékenységéről, valamint csapataik nagyságáról szóló – dezinformációk terjesztése jelentős mértékben járulnak hozzá a kormánycsapatok – vagy külső szemben álló fél – embereinek a szellemi kifáradásához.

Végző, de egyáltalán nem utolsó sorban, említést kell tenni a nemzetközi szintén folytatott propagandáról, aminek a jelentősége két formában jelenik meg. Egyrészt, a nemzetközi megítélés javításán keresztül, külső támogatók meggyőzésére irányuló tevékenységben. Ez a folyamat a konfliktusban részt nem vevő országok meggyőzését szolgálja a gerillák által képviselt végső cél igazságosságáról. Ezen patronáló államok, nagy mennyiségű fegyver, lőszer, valamint kiképző állomány biztosításával járulnak hozzá a gerilla hadviselés sikeréhez:

¹⁹¹ Szociológiai kutatások szerint a lakosság körülbelül 10%-a van elkötelezve a regnáló kormányhatalom, 10% a születő félben lévő gerillamozgalom mellett. A népesség körülbelül 80%-a az, aki befolyásolható mindkét irányba. Ebből kitűnik, hogy mekkora jelentőséggel bírnak a bizonytalan társadalmi réteg megnyerésére tett erőfeszítések.

¹⁹² Mao: A Csingkangsanban folyó harc. p.151.

¹⁹³ Uo. p.150.

„... rendkívüli fontosságú tényezője a Szovjetunió fennállása, amely kétségtelenül óriási lelkesedéssel segíti Kínát.”¹⁹⁴

Másrészt, amennyiben egy külső megszálló erő ellen folyik a küzdelem, a támadó fél társadalmának negatív befolyásolása, az agresszor fél népi bázisának elvesztéséhez, ezáltal a háborús akaratának a megtöréséhez vezet. Ebből kiindulva, Mao elvének megfelelően „... sokoldalú munkát kell végeznünk a nemzetközi propaganda terén és a japán nép körében.”¹⁹⁵

A széles társadalmi bázis megteremtése azonban nem elegendő a végső győzelem kivívásához. Ebben fontos szerepet játszik a kormány tekintélyének rombolása, valamint katonai erejének és infrastruktúrájának a pusztítása is, amelyek az ellenük folytatott fegyveres küzdelmek révén valósulnak meg.

3.2.2. A kormány tekintélyét és fegyveres erőit pusztító eljárások, módszerek¹⁹⁶

„...partizánosztagoknak.... leplezve és villámgyorsan kell cselekedniök, hirtelen rajtaütésekkel kell meglepniök az ellenséget, a harc igen gyors befejezésére kell törekedniök....”¹⁹⁷ melyet kicsi, és igen mozgékony csoportok alkalmazásával érnek el.¹⁹⁸ A gerilla hadviselés kezdeti fázisában a fenti idézetben leírt elvek betartása az életben maradáshoz segítik elő. Addig amíg nem történt meg a nagy társadalmi bázisra épülő, reguláris harc megvívására alkalmas fegyveres erő kialakítása „*óvakodni kell az erők szétforgácsolásától és a felgöngyölítő hadműveletektől*”.¹⁹⁹ Azonban a felkelés további szakaszaiban, mikor a hagyományos fegyveres küzdelemre alkalmas erők is a felkelők rendelkezésére állnak, sem nélkülözik ezt a meglepetésen alapuló támadási módszert. A gerillaharcmodort alkalmazó erők, a reguláris harcot folytató felkelő csapatok harcát továbbra is támogatják annak érdekében, hogy az ellenségre való komplex ráhatás folyamatossága a szembenálló fél teljes mélységében megvalósuljon. A fentieknek megfelelően, Mao a gerillaháború lényegét, az alábbi tömör megfogalmazásban fejtette ki:

¹⁹⁴ Mao: Az elhúzódozó háborúról. p.230.

¹⁹⁵ Mao: A Csingkangsanban folyó harc. p.330.

¹⁹⁶ Farkas Sándor: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma szakaszai. In.: Honvédségi Szemle, 2017/6., pp.15-17.

¹⁹⁷ Mao: A japán területretrablók elleni partizánháború stratégiájának kérdései. p.147.

¹⁹⁸ A „rajtaütések” mozgó, vagy ideiglenesen megállított célpontokon is végrehajtásra kerülnek, melyet a modern katonai terminológia leszállásnak hív. – a szerző megjegyzése.

¹⁹⁹ Mao: A Csingkangsanban folyó harc. p.128.

„Ellenségünk támad – mi visszavonulunk, ellenségünk megállt – mi nyugtalanítjuk, ellenségünk kimerült – mi megverjük, ellenségünk visszavonul – mi üldözzük.”²⁰⁰

A célpontok kiválasztása során, amennyiben „... gyenge hadsereg harcol erős ellenség ellen, egy további elengedhetetlen feltétel az, hogy ki kell választani az ellenség gyenge alakulatait és ezeket kell megverni.”²⁰¹ Ilyen célpontok közé tartoznak az elszigetelt katonai objektumok, a települések szélein elhelyezkedő rendőrségi ellenőrző pontok, gyengébb fegyverzettel rendelkező – mögöttes területen elhelyezkedő – harci támogató kiszolgálást végző alegységek, valamint az infrastrukturális létesítmények különböző típusai. A támadások azonban nem csak a fegyveres erők kötelékébe tartozó egységek ellen irányulhatnak. A célpontok között szerepelnek stratégiai fontosságú személyek, politikai vezetők, rendőri, valamint katonai alegységek parancsnokai, de még a civil társadalom azon része is, akik az ellenség erőivel kollaborálnak. Az infrastrukturális célpontok kiválasztása esetén kiemelt figyelmet kapnak a stratégiai jelentőséggel bíró vezetési pontok, a közút-, valamint vasúthálózat elemei, kulcsfontosságú hidak, gátak stb., amelyek megsemmisítése, vagy rombolása által a központi hatalom cselekvési szabadsága jelentős mértékben korlátozható.

Fontos megemlíteni, hogy a lázadók által végrehajtott támadások az állam – vagy megszálló hatalom – fegyveres erőinek gyengítésével, valamint tekintélyének rombolásával párhuzamosan, a gerillák számára az elsődleges módja volt a fegyverzeti anyagoknak, és technikai eszközöknek a beszerzésére. Ennek az utánpótlási módnak a fontosságát jól jelzi, hogy Mao ütközetről ütközetre feljegyezte a vezetése alatt álló gerillák által zsákmányolt fegyverzet – általában puskák – darabszámát.

A társadalmi bázis szélesedésével, a gerilla fegyveres csoportok létszámbeli, és technika megerősödésével, valamint a reguláris hadviselésben való jártasság kialakulása révén, idővel lehetővé válik a gerillacsapatok tevékenységének összehangolása, majd azok egy jelentős részének reguláris erőkké formálása. A partizánháborúk – a kifárasztó gerilla hadviselési mód három szakaszán keresztül folyamatosan fejlődve – a reguláris erők mozgó hadműveleteivé alakulnak, melyben a gerillacsapatok feladata a reguláris alegységekkel való kölcsönös együttműködés.²⁰² Ez az átalakulás teszi lehetővé a hagyományos katonai műveletek során a

²⁰⁰ Mao: A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései. p.390.

²⁰¹ Uo. p.396.

²⁰² Fontos, hogy a regulárisra vált katonai erő mellett, a partizán osztagok egy részét, valamint az alkalmazott harcmodorukat továbbra is meg kell tartani, annak érdekében, hogy a reguláris haderő támogatására legyenek. – a szerző megjegyzése.

döntő erőfölény kialakítását, amely nélkülözhetetlen a kormányerők feletti végső győzelem kivívásához.

3.3. Mao és a terror²⁰³

Mao műveinek egyikében sem található utalás a terror bármiféle alkalmazására. Ennek nyilvánvaló oka, hogy a társadalom szemében, a terror szó alapvetően negatív jelentéstartalommal bír. Csupán említése is elutasító hatást válthat ki a lakosság körében, ami a gerilla hadviselés egyik alapelve – a széles társadalmi bázis kialakítása – szempontjából, kontraproduktív lenne. Más kínai írók műveiben sem jellemző Mao tevékenységének negatív színben való feltüntetése. Ez adódik egyrészt abból, hogy Maot a mai napig a kínai nemzet megmentőjének kultusza lengi körül. Ennek ellenére, a teljesebb képalkotáshoz elengedhetetlen, a gerilla katonai gondolkodásmód ezen aspektusának vizsgálata is, ami kizárólag a Jung Chang és Jon Halliday szerzőpáros által írt, 2006-os évben megjelent, Mao, az ismeretlen történet című könyvre alapozva kerül elemzésre. Ez a könyv szemtanúk elmondásai, valamint Mao és a vele közösen dolgozó emberek feljegyzései alapján készült.

Fontos kiemelni, hogy Mao esetében nincs szó terrorizmusról. Az első fejezetben megállapítottam, hogy Mao tevékenységét nem lehet a terrorizmus rendszerezése során felállított egyetlen kategóriába sem besorolni. Csupán a terrorizmus széles eszköztárának néhány eleméről, és azok alkalmazásáról lehet említést tenni, amelyek a félelemkeltés, lélektani befolyásolás, valamint a belső ellenségekkel való leszámolás célját szolgálták.

A könyvből levonható következtetések alapján megállapítható, hogy Mao rendkívül ügyesen használta fel a terror eszközt saját népszerűségének fokozására, az alábbi eljárás alkalmazásával: mielőtt Mao megjelent volna egy adott területen, vagy egy új meghódított közösségben, utasítást adott, kínzások és tisztogatások végrehajtására. Azonban mikor megjelent az adott körzetben, parancsára ezek a kínzások abbamaradtak, ami pozitív színben, valamint a nép megmentőjeként tüntette fel.

A megfélemlítés eszközeként *„egyszerűen bejelentették, hogy antibolsevikok vannak közöttük, megneveztek néhány embert... minden bizonyíték nélkül; ezeket pedig ... megkínozták és vallomást csikartak ki belőlük, valamint körülbelül egy tucat másik ember nevét kérték.*

²⁰³ Farkas: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma szakaszai. pp.18-19.

Azokat megint letartóztatták és megkínózták, így újabb neveket kaptak....”²⁰⁴, továbbá a vörös uralom előtti megyei előljárókat és a terület korábbi katonai vezetőit rendszerint kivégezték.

Szabadidőben minden embernek, napi háromszori alkalommal, írásban rögzített „*gondolatvizsgálatot*” kellett tartani, amelynek következtében a magánszféra megszűnt létezni. Széleskörű besúgásra voltak készítetve az emberek. Senki nem merte nyíltan elmondani a véleményét. Az agymosás elérte, hogy az egyenlőségért harcoló fiatalok engedelmes robotokká váljanak. A terror hatása még magukra a megfélemlítőkre is hatással volt.

Fontosnak tartom még egyszer hangsúlyozni, hogy ezek az információk egyetlen forrásból származnak. Annak ellenére, hogy számos olyan motívum fedezhető fel ebben a műben, amely a kínai társadalom Maotól való elszigetelődését mozdíthatta előre, szem előtt kell tartani, hogy Mao által vezetett forradalom végeredményét tekintve sikeres volt, ami a széleskörű társadalmi támogatottság megszerzése nélkül, nem valósulhatott volna meg. A disszertációnak nem célja azt vizsgálni, hogy mennyiben alapult a politikai agitáció a félelemkeltésen, vagy a meggyőzésen. Annak elemzése sem cél, hogy mennyiben játszott szerepet egy esetleges hamis propaganda a lakosság széles körének a vörösök mellé állításában.²⁰⁵ Az elemzés szempontjából pusztán a széles társadalmi bázis megteremtésének szükségessége bír jelentőséggel, amely a sikeres gerilla hadviselés elkerülhetetlen előfeltétele. A könyvben említett, Mao által alkalmazott terrorista eszköztár elemeinek bemutatása, kizárólag az Iszlám Állammal, mint kiválasztott példával, történő összehasonlítás szempontjából lényeges.

3.4. A kifárasztó gerilla hadviselési mód szakaszai²⁰⁶

A kitűzött politikai célok megvalósítása érdekében szándékosan hosszan elhúzódó aszimmetrikus hadviselés folytatása, a felkelés különböző időszakainak megfelelően, különböző eljárásmodok és elvek alkalmazását teszi szükségessé:

*„...a háború törvényeinek is minden szakaszra nézve megvannak a maguk sajátosságai.”*²⁰⁷

²⁰⁴ Chang – Halliday: Mao Ce-tung az ismeretlen történet. p.105.

²⁰⁵ A felkelés céljának megvalósítása szempontjából lényegtelen, hogy a propaganda valós, vagy hamis tartalmakat foglal magába. A propaganda legfontosabb célja, hogy a különböző célközönséghez – támogatók, szemben álló fél, semlegesek, nemzetközi közösség – azt az üzenetet juttassa el, ami előre mozdítja a felkelés sikerét.

²⁰⁶ Farkas: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma szakaszai. pp.19-23.

²⁰⁷ Mao: A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései. p.335.

A maoi irányvonal sajátos jellemvonása, ennek az elhúzódó küzdelemnek, különböző stratégiai szakaszokra történő felosztása.

3.4.1. A kifárasztó gerilla hadviselési mód intézményrendszerei alapjai

Korábban megállapítottam, hogy a kifárasztó gerilla hadviselési mód alapja, olyan gerillabázisok létrehozása, amelyek a katonai erők kiképzéséhez, a műveletek megtervezéséhez, a feladatokra való felkészüléshez, logisztikai feltöltésekhez, valamint az újja szerveződéshez nyújtanak biztos területet. A felsorolt tevékenységek végrehajtása nagyfokú szervezettséget igényel, ami egy hatékonyan működő, a központi államhatalomtól független, vezetési- és irányítási struktúra, azaz egy gerilla intézményrendszer megvalósítását teszi szükségessé. Ennek kialakítása kizárólag abban az esetben realizálható, amennyiben ezen területeken a regnáló kormány érdekérvényesítő képessége semlegesítésre került, vagy az eredendően hiányzott. Csou En-laj volt Mao segítségével, hogy olajozottan működő gépezetté alakítsa a társadalmat ezeken a területeken. Hatalmas bürokratikus szervezet kiépítésére került sor, amelynek feladatai közé tartozott, többek között a toborzási,²⁰⁸ adóbehajtási, nyilvántartási tevékenységek végrehajtása. Ezek a központi hatalomtól független, tartósan fennmaradni képes, területek szolgálnak alapul a lakosság feletti kontroll kiszélesítéséhez, valamint a területi terjeszkedéshez.²⁰⁹

Mao a bázisterületek mellett nagy jelentőséget tulajdonít a jellemzően a gerillabázisok perifériáján elhelyezkedő azon területeknek, ahol a kormány még jelentős társadalmi támogatottsággal bír, politikai és katonai befolyását érvényesíteni képes, azonban a gerillacsapatok relatíve nagy szabadsági fokkal tudnak műveleteket végrehajtani. Ezeket a gerillavezetők által kijelölt, meghódításra váró térségeket Mao gerilla befolyási övezetnek nevezi. Elmélete szerint, ezeket a nagyobb kiterjedésű övezeteket körbe kell venni gerilla bázisokkal. A bázisokról indított agitációs és katonai műveletek révén, a társadalom átállítása, valamint a kormány hatalmának semlegesítése után, össze kell vonni, egységesíteni kell a bázisterületekkel, aminek következtében a teljes körzet egyetlen óriási bázisterületté alakul.

Mao a politikai hatalom átvételének kulcsát, a társadalmi támogatottság területről-területre történő megszerzésében, a kormány hatalmának területről-területre történő semlegesítésében, a bázisterületek és befolyási területek kialakításában és egybeolvasztásában,

²⁰⁸ Beszervezés 6 éves korban kezdődött: a gyerekek az őrök tagjává váltak és 15 évesen az ifjúsági brigádokba kerültek. Minden felnőttnek a Vörös Honvédó Seregben kellett szolgálnia.

²⁰⁹ Porkoláb: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. p.118.

egy reguláris haderő megalakításában, valamint a teljes lakosságnak a gerilla célok megvalósítása érdekében való mozgósításában látja:

„a Vörös Hadsereget és az egész lakosságot fel kell szólítani a hadjárat elleni harcra és a támaszpont védelmére.”²¹⁰

Ezt a komplex, elhúzódó tevékenységet Mao három szakaszra osztva valósítja meg.

3.4.2. A hadászati védelem-, holtpont-, és támadás szakaszai

A hadászati védelem szakasz rendeltetése a hosszan elhúzódó gerilla hadviselés alapjainak a megteremtése. Ennek megvalósítása érdekében, a kormány által leggyengébben ellenőrzött területeken tervezik a mozgalom elindítását, valamint néhány bázis létrehozását. Mivel ebben az időszakban még rendkívül sérülékenyek, ezért minden tevékenységüket olyan módon igyekeznek végrehajtani, hogy elkerüljék a hatalmon lévő kormány figyelmét. A védelem szakaszának a célja, olyan szilárd bázisok létrehozása, amelyek biztonságos alapul szolgálnak a gerillák által képviselt ideológia terjesztéséhez. A hadászati védelem szakaszának végére a gerilla erők megtelepednek a központi hatalom által gyengén kontrollált területeken, és annak ellenére, hogy a kormány még ellenőrzése alatt tartja a lakosságot, már jelentős mérvű gerilla befolyást képesek érvényesíteni a terület népessége felett.

Az első szakasz során megoldandó feladatokat egy tudatosan felépített, három lépésből álló folyamat keretén belül valósítják meg.²¹¹ Első lépésként, a kiképzett agitátorok beszivárognak a kijelölt területekre, elvegyülnek a társadalom meghatározó célcsoportjaiban, és felméri azok igényeit, valamint sérelmeit. Második lépésként a beépült gerillák, átveszik az ellenőrzést ezen csoportok felett:

„ illegális szervezet létrehozásához..... mindenképpen igyekszünk behatolni a fehér körzetekbe, hogy magában az ellenség táborában fejtsünk ki munkát.”²¹²

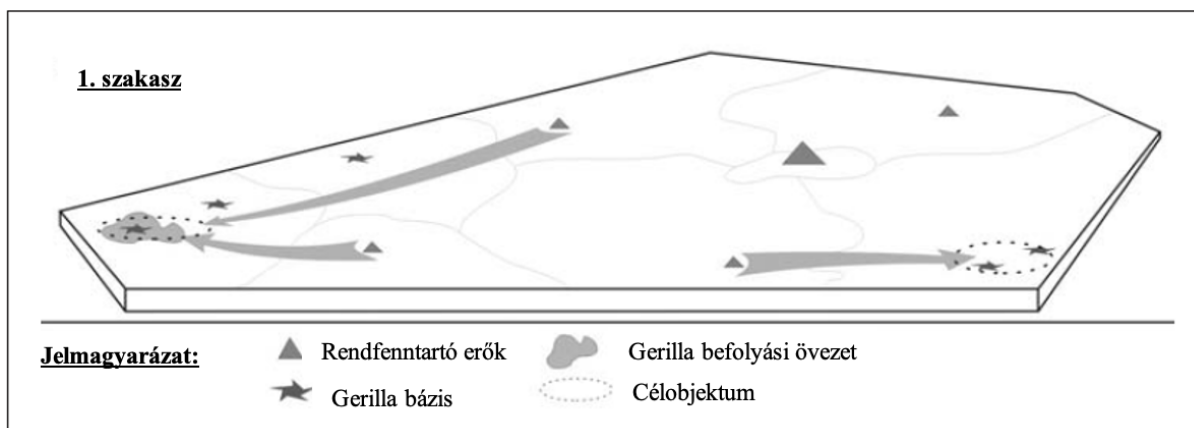
A lakosság egy része feletti kontrollból származó erőforrások egy részét átirányítják a gerilla tevékenységek támogatására. Harmadik lépésként, az átirányított erőforrásokat a gerilla infrastruktúra fejlesztésére, a terület védelmi harcaira, kisebb támadások indítására, és terület ellenőrzésre fordítják. A védelmi harc mellett folyó, zaklató jellegű támadásoknak a célja, a

²¹⁰ Mao: A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései. p.385.

²¹¹ Porkoláb: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. pp.119-120.

²¹² Mao: A Csingkangsanban folyó harc. p.168.

kormányerők folyamatos nyomás alatt tartása, ami elengedhetetlen a második fázisba való átmenethez.

4. számú ábra – A kifárasztó gerilla hadviselési mód első szakasza²¹³

A hadászati védelem szakasza az ellenséges erők stratégiai támadásának, és a gerilla erők stratégiai védelmének a szakasza, melyben a gerilla fél katonai műveleteinek szempontjából a bázisterületek védelmére irányul a legnagyobb figyelem. Mao ezt csapatok összevonásával valósítja meg. A védelmi harcot vívó csapatok kedvezőtlen feltételek esetén döntő ütközetre nem vállalkoznak az ellenséggel. Amennyiben a vereség, vagy megsemmisülés veszélye fenyegeti a védő gerilla erőket, kitérnek – elmozognak – a harc elől, és területeik feladása révén időt nyernek, melyet a számukra kedvező feltételek megteremtésére fordítanak. Ezt a típusú küzdelmet Mao belső vonalon folytatott harcnak hívja és a lényegét a következő képpen fogalmazza meg:

„Számunkra a hadműveletek fő formáját az első szakaszban a reguláris csapatok mozgó hadműveletei fogják jelenteni, kiegészítő formáját pedig a partizánháború és az állóháború.”²¹⁴

Az idézetből kitűnik, hogy a védelmi harccal párhuzamosan támadó tevékenységek is folynak. Ezek végrehajtására a külső vonalakon – tehát az ellenség mélységében, a gerilla bázisterületen kívül – kerül sor. Ennek célja az ellenség több irányból való lekötése kisebb partizán erőkkel. Az eljárás módok között megjelennek a rajtaütések és lesállítások, melyeket gyengébb logisztikai alakulatok, elszigetelt katonai, és rendőri erők, állami infrastruktúrák, valamint az állami intézményrendszerek ellen hajtanak végre. Ezek a jelentős veszteségeket okozó támadások egyrészt arra készítetik a kormánycsapatokat, hogy erőt vonjanak el a fő

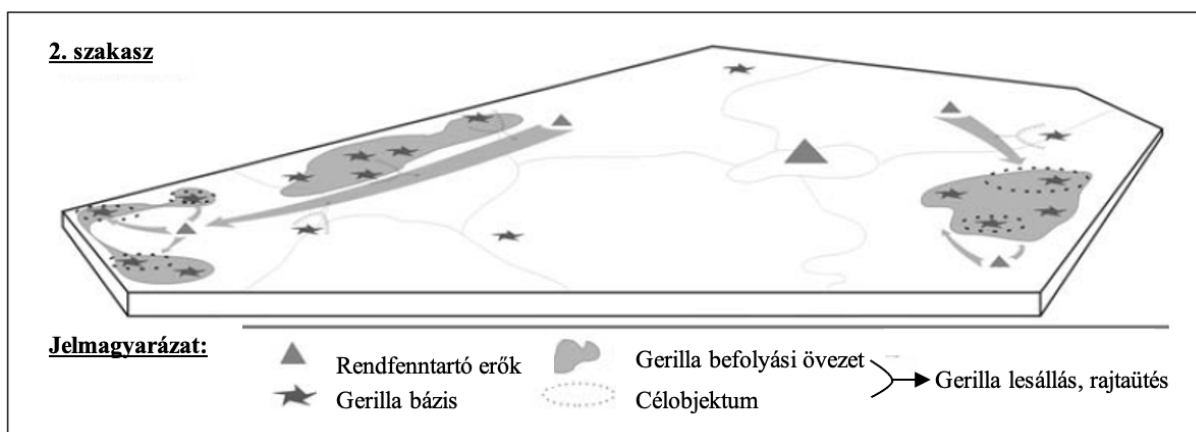
²¹³ Porkoláb: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. p.119.

²¹⁴ Mao: Az elhúzódó háborúról. p.252.

harcterületről, másrészt a folyamatos váratlan támadásokkal való veszteség okozás felőröli az ellenséges katonák harci morálját.

Összegzés képpen megállapítható, hogy stratégiai szinten védekező művelet folyik, annak a sikeres megvívását jelentős számú, taktikai szinten végrehajtott kisebb támadás segíti elő.

A hadászati holtpont szakasz az ellenség stratégiai védekezésre való berendezkedésének, és a gerillacsapatok ellentámadási előkészületeinek a szakasza. Kezdeté onnan számítható, amikor a gerilla erők a kormányerőkkel megegyező szinten képesek egyes területeken a lakosság feletti kontroll megvalósítására. Míg az első szakasz legfontosabb feladata néhány olyan bázisterület kialakítása, ahol a gerillák biztonságos körülmények között hajthatják végre tervezési, utánpótlási és kiképzési feladataikat, addig a második szakasz fő célkitűzése ezeknek a bázisterületeknek a megszilárdítása, és egy egységes hálózattá való szervezése. Ez a tevékenység járul hozzá a lakosság feletti uralom kiszélesítéséhez. A cél elérése érdekében végrehajtásra kerülő legfontosabb feladat a bázisterületeken, a központi hatalom lakosságra gyakorolt hatásának teljes felszámolása, azaz a lakosság elszigetelése az állami intézményrendszerektől, magától a központi hatalomtól. További feladat a gerilla befolyási övezetek kijelölése, a befolyási övezetekben ideológiai, valamint katonai műveletek végrehajtása, amelyek végső célja a kiválasztott területek meghódítása. A hadászati holtpont szakasz végére az összefüggő bázisterületeken, valamint a bázisterületek által körbevett befolyási területeken a kormányerők hatalma minimális szintre csökken, és tevékenységük nagyrésze a védekezésre összpontosul. A központi hatalom, az általa elvesztett területek visszaszerzése helyett, a további veszteségek minimalizálására, megakadályozására törekszik.

5. számú ábra – A kifárasztó gerilla hadviselési mód második szakasza²¹⁵

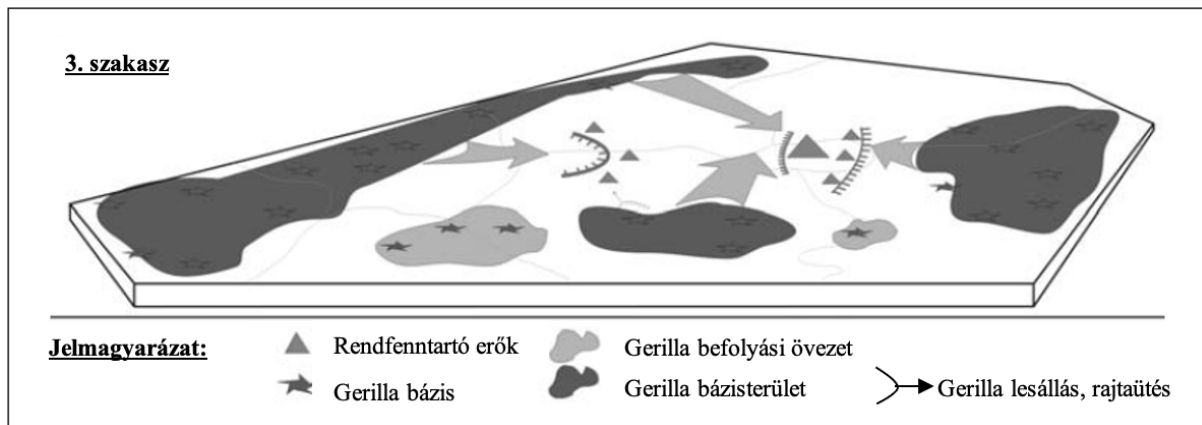
²¹⁵ Porkoláb: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. p.120.

„Ami pedig a hadviselés formáit illeti, itt már a partizánháború lesz számunkra a legnagyobb jelentőségű, a reguláris csapatok mozgó hadműveletei pedig kiegészítő szerepet fognak játszani.”²¹⁶

Tehát az első szakasszal ellentétben, a reguláris erők védelmi tevékenysége és mozgó harca, bár továbbra is jelen van, már nem bír akkora jelentőséggel, mint a nagyszámú partizán támadások végrehajtása. Ezek a partizán katonai műveletek, a stratégiai támadásokat terv szerint csak ideiglenesen felfüggesztő, a birtokba vett területek megerősítésén fáradozó ellenséges csapatokkal szemben zajlanak. Az elszenvedett állandó jellegű gerillatámadások, az ezekből eredő veszteségek, valamint fizikai és morális kifáradás hatására ezeknek a kormány – vagy külső megszálló – erőknek a harci morálja jelentős mértékben csökken. Az összefüggő bázisterületeken a gerillák ellenőrzése alá tartozó, az államhatalomtól elszigetelt nagyszámú népesség, valamint a harci akaratától megfosztott kormányerők együttese teszi lehetővé, a végső győzelem elérése érdekében folytatott hadászati támadások megkezdését.

A hadászati támadás szakaszt az ellenség stratégiai védelme, és a gerilla hadviselést folytató fél stratégiai támadása jellemzi. Az első szakaszban leírt, egymástól területileg elhatárolt gerillabázisok egyre nagyobb összefüggő területekké történő szerveződése, a nagyszámú lakosság feletti ellenőrzésből adódó jelentős mértékű létszámbeli növekedés, az ellenségtől zsákmányolt, és a külső támogatóktól kapott katonai felszerelések, valamint a gerillaharcok során megszerzett jelentős harci tapasztalatok, az eredeti erőforrás- és képességbeli különbségek kiegyenlítéséhez vezetnek. Az összefüggő bázisterületek által körbezárt, kormány hatalmi központok elleni koncentrált erő kifejtést igénylő támadások megkövetelik a gerillacsapatok átszervezését, csapatösszevonások végrehajtását. Az ilyen módon átcsoportosított, a nagyobb városokban koncentrálódó kormánycsapatokkal döntő ütközetre készülő erőket képessé kell tenni a hagyományos hadviselési forma megvívására. Ennek megfelelően, a katonai műveletek szempontjából a cél, a partizánháborúk reguláris erők támadó jellegű mozgó hadműveleteivé fejlesztése.

²¹⁶ Mao: Az elhúzódó háborúról. p.254.

6. számú ábra – A kifárasztó gerilla hadviselési mód harmadik szakasza²¹⁷

A kifárasztó gerilla hadviselés szakaszaiban több alkalommal is megjelenik a reguláris erők, és a gerillacsoportok együttműködésére való utalás. A kettő közti kooperáció lényegi elemei fázisról fázisra változnak. Hol a gerillacsoportok tevékenységén van a hangsúly, melyet a reguláris erők műveletei támogatnak, hol pedig ennek az ellenkezője érvényesül. Bizonyos esetekben a reguláris erők által követett stratégiai elgondolást a gerillaműveletek taktikai műveletei támogatják, hol pedig mindez fordítva történik. Azonban az egyértelműen megállapítható, hogy a kettő közti összhang megteremtése elengedhetetlen a siker elérése érdekében. Mao a stratégiai tervezés és végrehajtás, a hadműveleti tervezés és végrehajtás, valamint a harcászati szintű tervezés és végrehajtás közötti együttműködéssel kapcsolatban „*a hadvezetés különböző szervei közötti helyes kapcsolatok*”²¹⁸ meglétét kiemelkedő fontosságúnak tartja. Ennek megvalósulási módja a napjainkban a nyugati haderőkben alkalmazott²¹⁹ vezetési módszerhez hasonlítható, melyben az előljáró parancsnok a kitűzött végcél és parancsnoki szándékának meghatározása mellett, nagyfokú cselekvési szabadságot biztosít az alárendelt katonai vezető számára. Ez a típusú eljárás lehetővé teszi az alacsonyabb szint részére, hogy az előljáró által kijelölt célt, saját elképzelés szerinti feladatvégrehajtás útján valósítsa meg. Mindez, Mao elképzelése szerint a következőképpen valósul meg:

*„... kötelék decentralizált harci műveletekre tér át, akkor az általános kérdésekben a hadvezetés központosításának elvét, a konkrét harci műveletek tekintetében pedig a decentralizálás elvét alkalmazzuk...”*²²⁰

²¹⁷ Porkoláb: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. p.121.

²¹⁸ Mao: A japán területtrablók elleni partizánháború stratégiájának kérdései. p.145.

²¹⁹ A küldetés orientált vezetés elvei – részletesebben a 6. és 7. fejezetben kerülnek kifejtésre. A NATO országokban, így hazánkban is szóban promotált vezetési stílus, de a gyakorlati megvalósítás még várat magára. Annak érdekében, hogy ténylegesen alkalmazható legyen ez a fajta vezetési stílus, a Magyar Honvédség szervezeti kultúrájának jelentős változáson kell átmennie.

²²⁰ Mao: A japán területtrablók elleni partizánháború stratégiájának kérdései. p.201.

3.5. Részkövetkeztetések

A fejezet, a gerilla katonai gondolkodásmód közepes intenzitású tevékenységi formájának, azaz a gerilla hadviselésnek, a legsikeresebb módját mutatja be. A Mao Ce-tung névével fémjelzett, kifárasztó gerilla hadviselés, a Mao válogatott műveinek gyűjteményében, valamint, az általa írt, *On Guerilla Warfare*-ben szereplő legfontosabb alapelvek mentén került elemzésre, ami alapján az alábbi részkövetkeztetéseket vontam le.

Mao a szovjet kommunista irányelveket továbbfejlesztve saját elméletet dolgozott ki a hatalom megszerzésére. Felkelésének fő társadalmi bázisa a nagyszámú kínai parasztság volt, kiknek a támogatásával, egy elhúzódo jellegű küzdelemben ragadta magához a hatalmat. A kínai kommunista párt azon szárnya, amely nem alkalmazkodott a helyi viszonyokhoz, csapataival együtt elveszett a városok ellen folytatott harcok során, míg Mao az előtte álló harcászati és hadművelati problémákra, praktikus és működőképes megoldásokat alakított ki, ezzel megalapozva a jövőjét a hadviselés egy új – negyedik – generációjának. Új stratégiai koncepciót alakított ki, amely a gerilla hadviselést kiemelte a hagyományos hadviselést támogató szerepkörből. Olyan hadviselési formává alakította, mellyel az aszimmetrikus küzdelemben a gyengébb fél, a hagyományos hadviseléstől függetlenül is képes a háború megnyerésére és a stratégiai céljainak a megvalósítására. Tette mindezt úgy, hogy kiemelt figyelmet fordított a politikai mozgósításra, mivel felismerte, hogy minden háború alapvetően egy politikai vállalkozás.²²¹ Clausewitz-nek a politikára vonatkozó téziseit tovább gondolva arra jutott, hogy:

„A hadsereg és a nép politikai mozgósítása igazán rendkívül fontos feladat ... ez a győzelem legfontosabb feltétele, a győzelem alapja.”²²²

Kizárólag egy sikeres politikai mozgósítás esetén lehet esélye az aszimmetrikus küzdelemben gyengébb félként résztvevő szereplőnek a siker megvalósítására.

Megállapítottam, hogy a kifárasztó gerilla hadviselési mód alkalmazása során, az aszimmetrikus küzdelmet szándékosan választó, gyengébb gerillacsapatoknak nem célja a győzelem gyors kivívása. Ennek kézenfekvő oka, hogy a gerilla csapatok még nem képesek eredményesen felvenni a harcot, a kormány – vagy bármely felkelésellenes műveletet folytató fél – reguláris katonai ereje ellen. A jelentős erőforrásbéli hátrány, a hadviselés kezdeti időszakában, nem teszi lehetővé a gerillák számára a hagyományos keretek között folyó

²²¹ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.50-51.

²²² Mao: *Az elhúzódo háborúról*. p.351.

műveletek végrehajtását, valamint a győzelemhez szükséges, koncentrált erő kifejtés megvalósítását.

Az adott célközönségre nézve hatékony központosított ideológiát hirdetve, olyan szintű politikai mozgósítás valósítható meg, aminek az eredményeképp egy széles támogató társadalmi bázis alakul ki, ami magával hozza a gazdasági képességek és a katonai potenciál fejlődését is. Az erők korrelációjának a felkelő szervezet oldalára való billentése azonban rendkívül időigényes folyamat, amely során, a gerillák a biztos megsemmisüléssel járó döntő ütközetek elkerülése, valamint a felfejlődéshez szükséges idő biztosítása céljából, eleinte a területek ideiglenes feladásának stratégiáját követik. A térnek időért cserébe történő feláldozását, a hatalmas földrajzi tér,²²³ valamint a gerillákkal szemben álló, gazdagabb uralkodó társadalmi réteg egységességének a hiánya tette lehetővé Mao számára.

A gerillák szempontjából kiemelkedő fontosságú a társadalmi tér – vagyis a lakosság – a végső politikai cél megvalósítása érdekében. Széles társadalmi bázis nélkül nem létezhet sikeres gerillamozgalom, mivel a gerillák, a lakosság nagyfokú támogatása révén jutnak naprakész információkhoz, logisztikai, és személyi utánpótláshoz. A kifárasztó stratégia tehát legfőképpen a helyi lakosság megnyerésére és kontroll alatt tartására helyezi a hangsúlyt, aminek a hatékony megvalósításában jelentős szerepet játszik a propagandaeszközök által terjesztett megfelelő ideológia.

Mao a propagandát nem kizárólag azzal a céllal alkalmazta, hogy a kínai parasztságot a felkelés oldalára állítsa. A negyedik generációs hadviselést alkalmazó szervezetek esetében napjainkban is megfigyelhető, hogy a különböző célközönség számára, különböző üzenetet küldenek, annak megfelelően, hogy a lakosság – vagy legfőképpen az őket vezető politikai vezetők – gondolkodását és döntéseit milyen irányba próbálják befolyásolni. A célközönség az alábbi csoportokból tevődhet össze:

- a felkelésben közvetlenül érintett, annak céljaival egyetértő és azt támogató réteg – a nekik szóló üzenet tulajdonképpen a felkelés központi üzenete, az ideológia, amire a felkelés épül;²²⁴
- a felkeléssel és annak céljaival egyet nem értő réteg – cél a megfélemlítés;
- a semlegesek – az esetükben a megvalósítani kívánt cél kedvezőbb esetben a felkelés oldalára való állítás, vagy másodlagosan a semleges státuszban tartás;

²²³ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. p.23.

²²⁴ Uo. pp.13-14.

- a szemben álló fél társadalma és politikai vezetői;
- a lehetséges nemzetközi szövetségesek és támogatók – bár Mao nem kapott jelentős nemzetközi segítséget, mégis tisztában volt vele, hogy a nemzetközi vélemény Japánnal – vagy Kuomintanggal – szembe fordítása jelentős mértékben csökkenti az agresszor ország – vagy Csang Kaj-sek – nemzetközi támogatottságát:

„Pusztán a saját erői azonban nem lesznek elegendőek. Szükség lesz arra, hogy a nemzetközi erők segítségére és az ellenség országában bekövetkező belső változásokra is támaszkodjunk. Ennél fogva megnő Kína külföldi propagandájának és diplomáciai tevékenységének jelentősége.”²²⁵

- valamint a szemben álló fél lehetséges nemzetközi támogatói.

Mao rendkívül jól ismerte fel a propaganda és a politikai manőverezés megfelelő alkalmazásában rejlő olyan irányú lehetőséget, ami esetében nagyban hozzájárult – és a negyedik generációs hadviselést választó szervezetek esetében napjainkban is hozzájárul – a szemben álló felek katonai erőinek a viszonylatában a korreláció megváltoztatásához.²²⁶

A propagandaeszközök mellett említésre kerültek a terrorizmus eszköztárának bizonyos elemei is, amelyek megfélemlítő erejüknel fogva gyakorolnak hatást a lakosságra.

A tudatosan elhúzódó jellegű küzdelem három, egymásra épülő, hadászati szakasz megvalósításán keresztül megy végbe. A hadászati védelem során a fő hangsúly a mozgalom elindításán, valamint néhány bázisterület létrehozásán van. A mozgalom sérülékenysége miatt, ezeket a tevékenységeket a kormány figyelmét kijátszva kell megvalósítani. A második – hadászati holtponthoz vezető – szakasz fő célkitűzése a bázisterületek megszilárdítása, azok egységes hálózattá szervezése, továbbá saját intézményrendszer kialakítása a lakosság feletti uralom kiszélesítésének érdekében. Az első két fázis fő feladata a politikai mozgósítás révén az erők korrelációjának olyan irányú megváltoztatása, hogy az a felkelőknek kedvezzen. Kizárólag ennek megvalósulása esetén szabad csak a harmadik fázisba átlépni.²²⁷ Az utolsó – a hadászati támadás – szakaszban, a nagyméretű összefüggő bázisterületeken uralt nagyszámú lakosság feletti ellenőrzés, valamint a megszerzett harci tapasztalatok lehetővé teszik a gerillasereg

²²⁵ Uo. p.258.

²²⁶ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. p.53.

²²⁷ Az Iszlám Állam stratégiai hibát követett el, amikor az erők korrelációjának megváltozása előtt – az Egyesült Államok kivonulása a Közel-Keletről – államot épített és hagyományos módon szervezte és alkalmazta katonai erőit.

reguláris erővé való alakítását, amelyek képesek a hatalmi központokba szorult kormányerők ellen sikeresen megvívni a végső koncentrált támadást, ezzel megnyitva az utat a politikai hatalomátvétel előtt.

Napjaink felkelő szervezeteinél megfigyelhető hálózat alapú működés kezdetleges változata már Mao esetében is megfigyelhető. Célja az volt, hogy mind a szervezetén belül, mind pedig azon kívül hálózatokat építsen ki. A kommunista vezetés arra törekedett, hogy a párt minden tagja egy – vagy akár több – párt csoportosuláshoz is csatlakozzon.²²⁸ Ezen csoportok hálózata egyben biztosíték volt arra, hogy minden tag megkaphassa a számára szükséges támogatást az ideológiai fejlődéshez, egyben pedig erős kontrollt biztosított a párttagok szoros felügyelet alatt tartására. Nemzetközi hálózatának építése – a propaganda üzenetekkel karöltve – a Nemzeti Kormány országhatárokon túlnyúló támogatottságának a szintjét kívánta csökkenteni.

A fejezetben analizált alapelvekkel Mao egy olyan hadviselési formát ír le, amely egyaránt hangsúlyozza a politikai, ideológiai mozgósítás fontosságát és a katonai műveleteket. Ennek a két területnek az egybefogásával, Mao egy olyan elméletet hozott létre, amely jelen korunkig kiindulópontként szolgál a gerilla hadviselést folytató szervezetek számára. Nem Mao az első, aki arra alkalmazta a politikai mozgósítás erejét, hogy lassan felőrölje a vele szemben álló fél katonai potenciálját. Azonban ő volt az első, aki ezt egy egységes keretbe rendezte, és a gyakorlatban is sikerrel alkalmazta, mint egy olyan önálló hadviselési formát, mellyel egy gyengébb fél képes egy sokkal erősebb szemben álló fél legyőzésére.

Mao rendkívül nagy sikerrel alkalmazta azon eljárásokat, amelyek hozzájárultak a szemben álló felek katonai erői között fennálló erőegyensúly megváltoztatásához. Meg kell azonban jegyezni, hogy ennek ellenére tisztán látta, hogy a Kuomintang vezette nemzeti kormány teljes megsemmisítése – ezáltal a hatalom átvétele – kizárólag egy hagyományos katonai erőkkel és eljárásokkal megvívott döntő ütközetten keresztül lehetséges.

A következő fejezetben olyan szervezeteket mutatok be, amelyek harcukat a gerilla katonai gondolkodásmód, valamint Mao által megszerezett és útjára indított új típusú szemléletmód – azaz a negyedik generációs hadviselés – elvei alapján vívták. Ezen szervezetek tevékenységének rövid bemutatásán keresztül szemléltetem ennek az új típusú hadviselésnek a fejlődését, valamint azt, hogy hogyan alakult ki az al-Kaida és az Iszlám Állam napjainkra jellemző eljárás módja.

²²⁸ Ilyen csoportosulások voltak például a Fiala Kommunista Ligája, Fiala Munkások, Fiala Diákok csoportok.

4. NAPJAINK FELKELŐ SZERVEZETEI ÁLTAL ALKALMAZOTT NEGYEDIK GENERÁCIÓS HADVISELÉS FEJLŐDÉSÉNEK SZAKASZAI

Jelen korunk felkelő szervezetei a hadviselés negyedik generációjának eszközeit és módszereit sikeresen alkalmazzák a náluk lényegesen nagyobb katonai és gazdasági potenciállal rendelkező ellenséggel szemben. Napjainkban már nem törekednek arra, hogy a győzelmet a szemben álló fél katonai erejének megsemmisítésével valósítsák meg, hanem közvetlenül a politikai döntéshozók gondolkodásmódját igyekeznek formálni, befolyásolni. A politikai, gazdasági, társadalmi és katonai területeken kialakított hálózataikon keresztül kívánják a velük szemben álló fél politikai döntéshozóit meggyőzni arról, hogy az általuk kitűzött stratégiai célok elérhetetlenek, vagy elérésük túl nagy emberi és anyagi erőforrások feláldozása által valósítható csak meg.²²⁹

Ez a hadviselési forma a felkelések egy fejlettebb változata, hiszen alapvető elve továbbra is, a Mao által megfogalmazott – és a gyakorlatban is sikeresen alkalmazott – elgondolásra épül, amely szerint, a megfelelően alkalmazott politikai akarat, képes a gazdaságilag és katonailag lényegesen erősebb fél ellen győzelemre segíteni a gazdaságilag és katonailag gyengébb felet.

Mint a hadviselés korábbi generációi, a negyedik is egy folyamatos fejlődésen ment, és megy keresztül.²³⁰ Mao stratégiai célját – a vele szemben álló fél teljes megsemmisítését – a hagyományos erőkkel vívott döntő ütközeteken keresztül valósította meg. A negyedik generációs hadviselés eljárásait és technikáit azzal a céllal alkalmazta, hogy megváltoztassa a szemben álló felek erőinek a viszonyát. Napjaink felkelő szervezetei túlnyomó többségben nem törekednek a szemben álló fél teljes megsemmisítésére, helyette annak társadalmát, és azon keresztül a politikai döntéshozók harc melletti elköteleződését, politikai akaratát igyekeznek befolyásolni.

Fejlődése során számos olyan próbálkozás volt, amely nem járt sikerrel, és számos olyan is, amelyek sikerrel jártak. Terjedelmi okoknál fogva, nem célozom a teljes történeti áttekintés, valamint minden olyan konfliktus bemutatása sem, melyben az aszimmetrikus küzdelemben gyengébb félként részt vevő, a hadviselés negyedik generációjának eszköztárát – sikerrel vagy sikertelenül – alkalmazta a győzelem kivívása érdekében. Ebben a fejezetben kizárólag azokkal

²²⁹ Kiss: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. pp.13-15.

²³⁰ Uo.

az állomásokkal, jelentősebb fejlődési lépcsőfokokkal foglalkozom, amelyek valamilyen új elemmel járultak hozzá a negyedik generációs hadviselés mai formájának a kialakulásához.

4.1. Vietnám – egy külső támogató nemzet politikai akaratának megtörése

Az első (1946-1954) és a második (1955- 1975) indokínai háború²³¹ során az észak-vietnámi csapatokat vezető Ho Si Minh és Vo Nguyen Giap a Mao által megalkotott elvek alapján – azt tovább fejlesztve – harcukat egy elhúzódó jellegű, három fázisból álló, a parasztság tömegeire támaszkodó felkelésként tervezték végrehajtani.²³² Az általuk vezetett kommunista felkelés volt az első, amely során a politikai hatalmat megszerezni kívánó félnek nem kizárólag annak az országnak a politikai, gazdasági, társadalmi és katonai erejével kellett szembe nézniük, ahol a regnáló politikai hatalom megdöntésére törekedtek, hanem egy harmadik fél – egy külső állam: először Franciaország, majd az Amerikai Egyesült Államok – erejével is.²³³ Annak érdekében, hogy vállalkozásukat sikerre vigyék, és eredményesen tudjanak szembe szállni Franciaországgal, majd később az akkori világ egyik szuperhatalmával, a hagyományos katonai hadviselés elveinek és módszereinek alkalmazása nem volt megfelelő. Azon katonai erők többsége, amelyek a II. világháború óta nyíltan, döntő ütközeteket felvállalva szembe mertek szállni az Egyesült Államok mérhetetlen katonai erejével, hetek, olykor napok alatt kudarcot vallottak.

A siker kulcsa – ugyanúgy ahogy Mao esetében is – az erőegyensúly megváltoztatásában rejlett, melyet Ho és Giap Franciaország, majd a későbbiekben az Egyesült Államok nemzeti, politikai akaratának kitaró támadása révén valósított meg. Az általuk kialakított módszer segítségével, megteremtették annak a lehetőségét, hogy a politikai küzdelmet a velük szemben álló fél saját hazájába tegyék át, ezáltal törve meg az aszimmetrikus küzdelemben az erősebb fél akaratát és elköteleződését a háború folytatása mellett.

Korábban számos egyesült államokbeli történész, magas rangú katonatiszt és állami vezető véleménye szerint a vietnámi háborút nem az északiak által vezetett felkelésnek köszönhetően nyerte meg Észak-Vietnám, hanem a hagyományos katonai erejével végrehajtott

²³¹ Az egyértelmű megfogalmazás kedvéért, a vietnámi felkelők franciák elleni küzdelmére az első indokínai háború, míg az Amerikai Egyesült Államok elleni küzdelmére vietnámi háborúként fogok utalni.

²³² Ho Si Minh az 1951-es Második Nemzeti Kongresszus során felszólalásában kifejtette, hogy a franciák elleni háború egy elhúzódó, három fázisból álló küzdelem. Az általa említett három fázis teljes mértékben fedi Mao által kialakított három fázist.

CPV – The Second National Party Congress in 2/1951

<http://vietnamembassy-usa.org/news/2001/04/cpv-second-national-party-congress-21951> (Letöltés időpontja: 2019.03.12.)

²³³ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.58.

offenzívának köszönhetően.²³⁴ Azok, akik ezen a véleményen vannak, nem veszik figyelembe azt a tényt, hogy az északi reguláris hadsereg, csak az után volt képes hagyományos hadviselés alkalmazása révén elfoglalni a déli területeket, hogy a felkelő gerilla erők harcaikkal – saját szervezetük feláldozása révén – több évtizedek elhúzódó küzdelem árán felőrölték először a franciák, majd az Egyesült Államok háború folytatására irányuló politikai akaratát, ezzel jelentősen megváltoztatva a hadszíntéren jelen lévő katonai erők korrelációját.²³⁵

Szükséges mindkét háború rövid történelmi áttekintése annak érdekében, hogy helyes megvilágításba kerüljön és egyértelműen nyomon követhető legyen az a fejlődés, amin a Maotól eredeztetett negyedik generációs hadviselés végigment annak érdekében, hogy elérje napjaink felkelő szervezetei által alkalmazott formáját.

Az első indokínai háború²³⁶ során a francia politikai és katonai vezetők többsége nem értette meg, egy jelentős részük pedig úgy gondolta, hogy nem vezethet eredményre az 1951-es Második Nemzeti Kongresszus során Ho által felvázolt három fázisú stratégia.²³⁷ Ennek következményeképp mind harcászati, mind pedig a stratégiai célok megvalósítása területén súlyos problémákkal küszködtek. 1953-ban az Indokínában állomásozó francia erők parancsnokává Navarre tábornokot nevezték ki. Az újonnan kinevezett tábornok nem rendelkezett hivatalosan elismert programmal az észak-vietnámiak által vezetett felkelés leverésére, de a kabinetjének vezetője szerint Navarre terve az volt, hogy az 1955-ös év végére megsemmisíti a kommunisták fő bázisait és katonai erejét, a kisebb gerilla csoportok felszámolását pedig a dél-vietnámi reguláris fegyveres erőkre bízta.

Navarre – úgy ahogy a többi francia katonai vezető – sem értette meg, hogy a gerilla erők Mao elveinek megfelelően nem szállnak szembe egy jelentős erőfölényben lévő hagyományos katonai erővel, hanem a felkelés túlélését biztosandó céllal visszavonulnak, vagy kitérnek azok elöl. Tovább menve azt sem értette meg, hogy a küzdelem azon fázisában, ahol a felkelés tartott, az általa maradék gerilla erőnek nevezett – és a dél-vietnámi reguláris erők felszámoló tevékenységére bízott – felkelő csoportok nem támogató feladatkörrel rendelkeztek, hanem ők jelentették a fő erőkifejtést.

Giap – Mao elvének megfelelően – kivonta az erőit azokról a területekről, ahol Navarre csapatösszevonásokat hajtott végre és nagyszabású felszámoló műveletek végrehajtását

²³⁴ Summers, Harry: *On Strategy: A Critical Analysis of the Vietnam War*. Presidio Press, Novato, 1982., p.83.

²³⁵ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.67-68.

²³⁶ Windrow, Martin: *The French Indochina War 1946–54 (Men-At-Arms, 322)*. Bloomsbury Publishing, London, 2013.

²³⁷ CPV – *The Second National Party Congress in 2/1951*

tervezte. Ahol Navarre csak kisebb bázisokkal rendelkezett, ott Giap folyamatosan zaklatta őket. Ahonnan Navarre átcsoportosította erőit, ott Giap támadott és ahol a francia csapatok visszavonultak ott Giap csapatai üldözték őket.

1953 októberére világossá vált a franciák számára, hogy sem a kommunisták fő erőit, sem pedig a gerilla erőket nem képesek az addig alkalmazott eljárásokkal megsemmisíteni, ezért Navarre döntése alapján egy déli nagy bázis – Phu Nho Quan – megtámadására és elfoglalására készültek. A második és harmadik generációs hadviselés elvein nevelkedett vezető, meg volt róla győződve, hogy egy ilyen nagy jelentőséggel bíró bázisterület védelme érdekében Giap vállalni fogja a döntő ütközetet. Azonban csalódnia kellett, mivel a gerilla erők a bázis területét feladva visszavonultak földjeikre és a franciák csak egy elhagyatott bázisterületet találtak. A kopár föld megtartásában a franciák semmilyen harcászati és stratégiai értéket nem láttak, ezért hamarosan feladták az elfoglalt területeket és visszavonultak bázisaikra. A francia erők visszavonulása után rövid időn belül újra megjelentek a gerilla erők a területen.

Navarre nem adta fel azon tervét, hogy döntő csatára kényszerítse Giap csapatait, ezért a kommunisták mélyiségében – Dien Bien Phu-nál, ejtőernyős kijuttatást követően – hajtottak végre nagyszabású műveletet. Válaszul Giap Indokína legtávolabbi sarkaiban intézett támadásokat francia bázisok ellen, ezzel arra kényszerítve Navarre-t, hogy tovább fokozza csapatainak a teljes hadművelleti területre való kiterjesztését. A francia csapatok egyre nagyobb földrajzi területen való elosztása azt eredményezte, hogy a franciák nem voltak képesek rövid időn belül nagyszabású csapatösszevonások végrehajtására, ezért rendkívül sérülékenyekké váltak a gerilla támadásokkal szemben. Miután a francia csapatokat eredményesen arra kényszerítette, hogy szóródjanak szét Indokína teljes területén, Giap nagyszabású támadást indított Dien Bien Phu területén, amelynek következtében 1954. május 7-én Giap erői legyőzték a franciákat.²³⁸ Az eddigi sikertelenségeket betetőzve, ez a vereség már kimerítette a francia lakosságot és a francia haderő kivonását követelték a kormányuktól.

A francia kivonulást követően, az 1950-es évek második felében Dél-Vietnám különböző részei a felkelés különböző fázisaiban tartottak. Azokon a területeken, amelyek a kormány irányítása alatt álltak a felkelő tevékenység elsősorban a politikai szerveződésre és a regnáló hatalom képviselőinek a célzott merényleteire korlátozódott. Azokban a régiókban kezdődhetett meg az

²³⁸ Nagl: Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam. pp.116-120.

átmenet a második fázisba, ahol a stabil és széleskörű politikai bázis kiépítése sikerrel járt. Ezeken a területeken a kormányzás megoszlott a központi kormány és a felkelők között. Gyakori jelenség volt, hogy míg egy adott település vagy körzet irányítását nappal a kormányerők végezték, addig a sötétség beálltával – azoknak a bázisaikra való visszahúzódása után – a felkelők vették át a hatalmat.²³⁹ Egyes területek, mint például a Vasháromszög,²⁴⁰ közép-vietnámi Magasföld²⁴¹ a felkelés bázisaiként teljes mértékben a felkelők irányítása alá tartoztak.²⁴²

Az Amerikai Egyesült Államok ezen körülmények között kezdte növelni kezdetben az anyagi támogatás mértékét és a Vietnám területére küldött tanácsadóinak a számát és kezdetét vette a vietnámi – avagy a második indokínai – háború.²⁴³ Azonban ezek a támogatások hiábavalónak bizonyultak, az Ngo Dinh Diem és az általa vezetett kormányzat korrupciója, és a felkelők elleni küzdelem során alkalmazott aránytalan és brutális intézkedései miatt. A regnáló hatalom oly mértékben idegenítette el saját lakosságát magától, hogy 1963-ban az Egyesült Államok felfüggesztette támogatásukat és végül saját tábornokai döntötték meg Diem hatalmát.²⁴⁴

A keletkezett hatalmi vákuumot kihasználva a kommunisták az erőteljes és folyamatos katonai nyomás, a nemzetközi propaganda és a jól szervezett és hatékony politikai ideológia terjesztés révén sikeresen változtatták meg a déli kormányerők és a felkelők közti erőegyensúlyt a felkelők javára. Nagyméretű reguláris katonai alakulatokkal végrehajtott műveletek keretein belül folyamatosan növelték a Mao-féle felkelés harmadik fázisában alkalmazott bázisterületek nagyságát, azonban hamarosan az Egyesült Államok által harcba vetett reguláris harcoló alegységekbe ütköztek, aminek következtében súlyos vereségeket és veszteségeket szenvedtek.²⁴⁵

²³⁹ Az afganisztáni magyar szerepvállalás – PRT – során is számos régióban megfigyelhető volt ez a jelenség, ami alapvetően abból eredt, hogy a sem a nemzetközi szövetség katonái, sem pedig az afgán biztonsági erők nem „éltek együtt” a helyi lakossággal, hanem egy-egy rövid feladat végrehajtást követően visszavonultak bázisaikra. A magyar OMLT működése hozott némi változást azzal, hogy az afgán haderő egy zászlóaljával közösen végrehajtott műveleteik során gyakran 1-2 hétre is kitelepültek egy műveleti területre. Azonban a harcászati célok megvalósulása után rendszerint visszavonultak bázisaikra, ezzel újra teret engedve a felkelőknek.

²⁴⁰ Monty, H.: A vietnámi háború – Vissza a vasháromszögbe – A Cedar Falls-hadművelet https://vietnamihaboru.blog.hu/2017/01/05/vissza_a_vasharomszogbe (Letöltés időpontja: 2019.04.16.)

²⁴¹ Central Highlands Vietnam geography overview <https://www.alotrip.com/about-vietnam-geography/central-highlands-geography-overview> (Letöltés időpontja: 2019.04.16.)

²⁴² Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. pp.62-63.

²⁴³ Herring, George C.: America's longest war: the United States and Vietnam, 1950-1975. Wiley, New York, 1979.

²⁴⁴ Ngo Dinh Diem – Vietnamese political leader <https://www.britannica.com/biography/Ngo-Dinh-Diem> (Letöltés időpontja: 2019.04.17.)

²⁴⁵ Nagl: Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam. pp.120-124.

Az erők korrelációjában beállt újabb változás arra kényszerítette a kommunista erőket, hogy a Mao által megalkotott háromfázisú elhúzódo gerillaharc harmadik – legelőrehaladottabb fázisából – visszalépjenek egyes területeken a második, míg más területeken az első fázisba. Ho tisztában volt vele, hogy nyílt küzdelemben nem veheti fel a versenyt a világ legerősebb gazdasági és katonai hatalmával, de ugyanakkor azt is értette, hogy a nyugati kultúrához tartozó nemzetek a háborúk gyors lefolyását várják el kormányaiktól.²⁴⁶ Ho ennek megfelelően – Mao elveit követve – az aszimmetrikus küzdelemben erősebb félként részt vevő szereplők kifárasztását tűzte ki célul.²⁴⁷ Elhúzódo konfliktusok esetén a nyugati demokráciák társadalmi rendszerint megvonják támogatásukat a háború folytatása mellett elkötelezett politikai elitől, ami rendkívüli korlátokat helyez a demokráciák hosszú távú államépítő konfliktusokban való részvételére.²⁴⁸ Abban az esetben, ha a gerillák, felkelő csoportok harcukat saját hazájukban vívják, nem kell mást tenniük a győzelem érdekében, mint kivárni a szemben álló fél háború iránti akaratának a megszűnését. Henry Kissinger így fogalmazta ezt meg Diplomácia című könyvében:

„A gerillaháború alapegyenlete legalább olyan könnyű, mint amilyen nehéz azt megvalósítani: a gerillahadsereg győz, ameddig meg tudja akadályozni a vereséget; s a hagyományos hadsereg veszít, hacsak nem arat döntő győzelmet. Szinte soha nem fordul elő patthelyzet. Bármelyik országban dúl is gerillaháború, az hosszú küzdelemre készülhet fel.”²⁴⁹

Az észak-vietnámiak számára kedvező erőegyensúly újbóli kialakításának megvalósítása érdekében Ho – a gerilla hadviselés eljárásainak alkalmazásával párhuzamosan – a nemzetközi szintéren végrehajtott politikai manőverezés és propaganda terjesztés eszközehez fordult. Célja – mint a negyedik generációs hadviselés alkalmazása során a gyengébb félnek mindig – a szemben álló fél politikai döntéshozóinak befolyásolása, a háború folytatására irányuló akaratuk megtörése volt.

Az észak-vietnámiak azonban rosszul értékelték az erőegyensúly megváltozását, és a végső győzelem reményében 1968. január 30-án elindították a Tet-offenzívát, amely a felkelők óriási veszteségeivel ért véget.²⁵⁰ Giap tábornok ellenezte a támadást és nem vett részt annak

²⁴⁶ Macgregor, Douglas A.: Transformation Under Fire: Revolutionizing How America Fights. Praeger, Westport, 2003., p.205.

²⁴⁷ van Creveld, Martin: The Changing Face of War: Lessons of Combat, from the Marne to Iraq. Ballantine Books, New York, 2006., p.223.

²⁴⁸ Nagl: Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam. pp.130-131.

²⁴⁹ Kissinger, Henry: Diplomácia. Panem-Grafo, Budapest, 1998., pp.624-625.

²⁵⁰ Tet! – Országos offenzíva

https://vietnamihaboru.blog.hu/2018/01/29/tet_400 (Letöltés időpontja: 2019.04.17.)

kidolgozásában, mivel az egyértelmű szakítást jelentett az általa korábban eredményesen alkalmazott stratégiával. Annak ellenére, hogy az északiak kudarca tovább fokozta az Egyesült Államok és Dél-Vietnám katonai értelemben vett fölényét, stratégiai szempontból döntő jelentőségű előnyre tettek szert a kommunisták a nemzetközi – és főként az Egyesült Államokban végbement – politikai hangulat változásából kifolyólag. Az Egyesült Államok harcászati és hadműveleti szintű győzelme, nem tudta ellensúlyozni az Egyesült Államok háború melletti politikai elköteleződésében végbemenő stratégiai jelentőségű károkat.²⁵¹

Annak érdekében, hogy bemutassam, hogy egy látszólagos nagy győzelem miért okozta végső soron az amerikai csapatok kivonását, vissza kell tekintenünk a doktori disszertáció második fejezetében bemutatott hadviselés generációinak a fogalmához. Jomini²⁵² által leírt elveknek megfelelően az első, második és harmadik generációs hadviselés során a győzelmet a szemben álló fél haderejének megsemmisítése, vagy harcképtelenné tétele jelentette, azonban a negyedik generációs hadviselésre ez a megállapítás már nem jelenthető ki ilyen egyértelműen. A háború alapvetően politikai természetű, vagyis a háború nem más, mint a szemben álló felek politikai akarátának, a háború melletti elköteleződésüknek a szembe állítása. Vietnám esetében az Egyesült Államok a háborúba lépés kezdetétől fogva – teljesen félreértve a vietnámiak által alkalmazott hadviselés elveit – rövid ideig tartó, korlátozott mértékű beavatkozást ígért, míg a másik oldalon Ho – Mao elveiből kiindulva – arra készítette fel népét, hogy a háború akár évtizedekig is eltarthat:

„Amíg egyetlen agresszor tartózkodik földünkön, harcolnunk kell, hogy kisöpörjük őket”²⁵³

A háború elhúzódása Ho és Giap által alkalmazott retorikának kedvezett. Az általuk kezdetektől hangoztatott, az ország és a vietnámi nép egyesítése céljából, az imperialisták ellen folytatott elhúzódó háború képe, magasan tartotta a vietnámi emberek morálját. Ezzel szemben az Egyesült Államok olyan háborúba küldte fiatal férfiúinak jelentős hányadát, amely az átlag amerikai állampolgár szemében értelmetlen célokért folyt, túl sok pénzt emésztett fel és a politikusok által ígért gyors lefolyással ellentétben nem látszódott a vége.

A Tet-offenzíva során elszenvedett súlyos veszteségekből, soha nem regenerálódtak a felkelő erők és a legtöbb régióban vissza kellett lépniük az elhúzódó gerilla hadviselés harmadik

²⁵¹ Nagl: Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam. pp.167-174.

²⁵² Sokan tévesen Clausewitzhez kötik ezt az alapvetést.

Nagl: Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam. pp.19-23.

²⁵³ Giap: A népi háborúról – Válogatott beszédek. p.62., p.140.

fázisából a másodikba. Azonban a korábbiakhoz képest kisebb léptékű, de folyamatos gerilla nyomás, az ebből eredő amerikai veszteségek, valamint a nemzetközi propaganda felpörgetése révén, a fent leírt okoknál fogva eredendően háború ellenes amerikai és nemzetközi hangulat tovább fokozódott. Ho a negyedik generációs hadviselés eszköztárának propaganda „fegyverét” mesterien alkalmazva, – a maoi elveknek megfelelően – különböző célcsoportoknak eltérő üzeneteket küldve saját kormánya ellen fordította az amerikai lakosságot.²⁵⁴

A baloldali beállítottságú embereknek szóló üzenetekben Ho a Vietkongot egy kis létszámú, saját népük szabadságáért és egy elnyomó, korrupt rezsim ellen küzdő csoportnak állította be. A jobboldali érzelmekkel rendelkező amerikaiaknak azt sugallta, hogy amíg a dél-vietnámi politikai elit az Amerika által nyújtott pénzbeli támogatásokat felhasználva saját vagyonának a gyarapodásával van első sorban elfoglalva, addig hagyják az amerikai katonákat tömegével meghalni az országuk területén folyó harcokban. Tette mindezt stratégiai céljának megvalósítása, azaz az erők korrelációjának megváltoztatása céljából, melyet az amerikai csapatkivonáson keresztül látott megvalósíthatónak.

Az amerikaiak vietnamizálás címszó alatt hamarosan megkezdték csapataik kivonását, amely kedvezőbb feltételeket teremtett az észak-vietnámi csapatok számára egy reguláris katonai erővel végrehajtott offenzíva sikeréhez. Azonban az offenzívát²⁵⁵ túl korán indítva, az északi csapatok reguláris alakulatai nagy vereséget szenvedtek az amerikai légierő²⁵⁶ és tüzérség által támogatott déli haderőtől. A belső politikai problémákkal²⁵⁷ küzdő Egyesült Államok közvéleményének háború ellenességét ez a nagyszabású győzelem sem tudta viszályára fordítani, ezért 1975-ben az USA kivonta csapait Dél-Vietnamból.²⁵⁸

A dél-vietnámi fegyveres erők az Egyesült Államok tüzérsége és légierője által biztosított tüzerő nélkül, az 1975 tavaszán reguláris erőkkel megindított észak-vietnámi offenzívának nem tudott ellenállni és vereséget szenvedett.

²⁵⁴ Kissinger: Világrend. p.304.

²⁵⁵ Moore, James K.: North Vietnamese Army's 1972 Easter Offensive
<https://www.historynet.com/north-vietnamese-armys-1972-eastertide-offensive.htm> (Letöltés időpontja: 2019.04.17.)

²⁵⁶ Farkas Sándor: Airpower in Counterinsurgency. Defence Review 2018/1., pp.175-183.

²⁵⁷ Tarján M. Tamás: 1974. augusztus 8. – Nixon elnök bejelenti lemondását
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1974_augusztus_8_nixon_elnok_bejelenti_lemondasat (Letöltés időpontja: 2019.04.18.)

²⁵⁸ Kissinger: Világrend. pp.306-309.

4.1.3. A vietnámi konfliktus tapasztalatainak összegzése

Ahogy a fejezet elején leírtam, a hagyományos katonai erővel, a hadviselés első, második és harmadik generációjának eljárásaival végrehajtott sikeres offenzívának köszönhető, hogy számos amerikai politikai és katonai vezető úgy gondolta, hogy nem egy elhúzódo felkelés keretén belül kerekedett felül az észak-vietnámi fél, hanem egy hagyományos fegyveres küzdelem során. A fejezetben azonban igazoltam, hogy az északi reguláris fegyveres erők, csak azután volt képes hagyományos hadviselés alkalmazása révén elfoglalni a déli területeket, hogy a felkelő gerilla erők – Mao elveinek megfelelően – egy időben elhúzódo, kifárasztáson alapuló küzdelmen keresztül, saját szervezetük feláldozása révén, felőrölték először a franciák, majd az Egyesült Államok háború folytatására irányuló politikai akaratát, ezzel jelentősen megváltoztatva a hadszíntéren jelen lévő katonai erők egymáshoz viszonyított arányát.²⁵⁹

Amennyiben a vietnámi konfliktus a hadviselés első három generációjának elvei alapján zajlott volna, az észak-vietnámi fél biztos vesztesként került volna ki a háborúból. Az elhúzódo küzdelem során a felkelők számos alkalommal szenvedtek harcászati és hadműveleti szinten vereséget a velük szemben jelentős erőfölényben lévő amerikai-dél-vietnámi csapatoktól, ennek ellenére a háborút mégis megnyerték. A felkelők harcászati tevékenységüket úgy rendezték hadműveletté, hogy az stratégiai szinten az Egyesült Államok politikai akaratát, a háború folytatása iránti elkötelezettséget örölje fel. Ezt azáltal valósították meg, hogy a stratégiai fókuszát áthelyezték a harctéren folyó küzdelemről a politikai színpadon folyó küzdelemre.²⁶⁰

A politikai szintéren megvívott küzdelem nem képzelhető el a megfelelő propaganda nélkül, melyben jelentős szerepet játszott a média. Ho megértette, hogy a vele szemben álló szuperhatalom súlypontja a háború folytatása iránti elkötelezettsége, azaz a politikai akarat, amely demokráciák esetében a választópolgárok akaratából ered. A tömegek befolyásolásának legfőbb eszköze a média, amelynek közvetítő eszközei a vietnámi háború korszakában a televízió, rádió és a nyomtatott sajtó voltak. Ezek megfelelő alkalmazása révén a társadalom percepciója könnyedén formálható: a halott katonákról készült képek és videók, alapvetően fordították az emberi veszteség terén alacsony tűréshatárral rendelkező amerikai lakosság hangulatát háborúellenessé.

²⁵⁹ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.67-68.

²⁶⁰ Uo. pp.68-70.

Az elhúzódó gerilla hadviselés elveinek alkalmazásával, a média eszközein keresztül sugárzott propaganda percepciót alakító hatását kihasználva, a küzdelemnek a harctérről a politikum színpadára való áthelyezése révén valósítva meg a szemben álló erők korrelációjának a megváltoztatását – azonban a végső győzelem kivívását továbbra is a reguláris erők tevékenységére alapozva – Ho és Giap megmutatta, hogy miként törhető meg egy felkelés során egy harmadik – külső – fél háború folytatására irányuló politikai akarata.

4.2. Nicaragua – a szandinista felkelők²⁶¹

A fejlődés következő lépcsőfokát a nicaraguai szandinisták teremtették meg azáltal, hogy a politika színtéren végrehajtott manőverek révén még hangsúlyosabban voltak képesek a harctéren elért eredményeket befolyásolni.

Az 1961-ben indult mozgalom több sikertelen próbálkozást követően találta meg azt a nicaraguai sajátosságokhoz igazodó eljárást, amely a hatalomba segítette őket. Korábbi próbálkozásaik során sikertelenül alkalmazták a „*foco*” elvet,²⁶² a városi gerilla felkelést,²⁶³ valamint a Mao által alkalmazott Népi Háborút is. A „*foco*” esetében a hatalom megdöntésére képes kislétszámú félmilitáns csoport nem bizonyult kellően hatékonynak és erősnek, a városi felkelés során nem tudták kijátszani a kormányerőket, a parasztság mozgósítására tett kísérletek során, pedig a felkelés felsőfokú végzettséggel rendelkező, középosztálybeli, városi vezetői nem találták a közös hangot a felkelés bázisául szánt vidéki földművesekkel. Eredménytelenségük oka továbbá abban is keresendő, hogy míg Mao és Ho egy jól átgondolt – a vidéki parasztság egyesítését célzó – üzenet folyamatos propagálása mentén hajtották végre politikai szervező munkájukat, a szandinisták esetében ez az egyesítő hatású üzenet hiányzott. A Somoza-kormány korruptségéből, és az Egyesült Államok csökkenő támogatásából eredő elégedetlenség fokozódása ellenére is²⁶⁴ az eredmény mindig ugyan az volt: a mozgalommal

²⁶¹ Zimmermann, Matilde: Sandinista: Carlos Fonseca and the Nicaraguan Revolution. Duke University Press, Durham and London, 2000.

²⁶² Che Guevara: A gerillaharcos kézikönyve. pp.27-28.

Forgács: Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai. pp.190-195.

²⁶³ Uo. pp.117-126.

²⁶⁴ 1972. december 23-i földrengés után beérkező segélyek jelentős részét a kormány tagjai ellopták, valamint a Somoza közeli üzleti érdekkörök elkezdtek beszívárogni a korábban Somozától független érdekcsoport alá tartozó gazdasági tevékenységek területére.

Jimmy Carter 1977-es beiktatását követően, az Egyesült Államok bizalma és támogatása csökkent a Somoza vezette kormány iránt.

nem szimpatizáló lakosságtól származó információk segítségével a Nicaraguai Nemzeti Gárda felderítette és megsemmisítette a szerveződő csoportokat.²⁶⁵

Sikertelen próbálkozásaik ellenére, a szervezet központi magja mindig életben maradt és ha a hatalom átvételében nem is jártak sikerrel – a felkelés jövőbeli sikeréhez nagymértékben hozzájáruló – kapcsolati hálójukat folyamatosan építették. 1967-ben kapcsolatba kerültek dél-amerikai diákok egy csoportjával, akik a Szovjetunióban végezték tanulmányaikat és hazatérésüket követően szimpatizáltak a szandinisták törekvéseivel, 1972-ben pedig tehetős nicaraguai szülőktől származó egyetemisták egy kis csoportjával kerültek kontaktusba, akik egy katolikus pap által vezetett gyűlés keretein belül vitatták meg nézeteiket és kerestek alternatívát a Somoza által irányított vezetéssel szemben.

A kormányerők a szandinista mozgalom végleges felszámolására tett egyik kísérlete sem járt teljes sikerrel. A mozgalmon három különböző irányzata közül a tercerista irány ²⁶⁶– főleg annak köszönhetően, hogy vezetői külföldön tartózkodtak – túlélte az összes felszámolásukra tett kísérletet. Humberto Ortega – az irányzat vezetője – felismerte, hogy Nicaraguában nem lehet a felkeléshez szükséges széles társadalmi bázist kialakítani sem a parasztság, sem pedig a városi munkásosztály rétegeire alapozva. A megoldás – ahogy azt az irányzat neve is sugallja – egy harmadik megközelítésből eredt. A társadalom városi rétegének széles spektrumát – középosztálybeli üzletemberek, vállalkozók, munkanélküli diákok és a városi nyomornegyedek nincstelenjeit – megszólító programot dolgozott ki, melyben nagy hangsúlyt kapott a baloldali irányultság elkendőzése, valamint a mérsékelt politikai elvek iránti – hamis – elköteleződés.²⁶⁷ A tercerista szandinisták újdonsága és ereje egyaránt abban rejlett, hogy míg mozgalmuk a társadalom széles rétegére és nagyszámú szövetségesre támaszkodott, addig a politikai és a katonai hatalom egyaránt egy szűk – kommunista – réteg kezében összpontosult.

Nemzetközi fronton is folyamatos támadást folytattak a kormányerők ellen. Fő céljuk a Somoza-rezsim Egyesült Államoktól kapott erkölcsi, politikai és anyagi támogatásának a minél

²⁶⁵ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.76-81.

²⁶⁶ 1975-ben a Szandinista Mozgalom három irányzatra vált szét: Mao-féle irányzatra, a gyári munkásokra alapozó marxista proletár irányzatra és az üzletemberekkel és vallási vezetőkkel szövetségre lépő tercerista irányzatra. Nicaragua, Sandinista National Liberation Front (FSLN) <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/nicaragua-sandinista-national-liberation-front-fsln> (Letöltés időpontja: 2020.11.30.)

Sandinista – political and military organization, Nicaragua <https://www.britannica.com/topic/Sandinista> (Letöltés időpontja: 2019.04.28.)

²⁶⁷ Pestana, R. – Latell, B.: *Nicaraguan Military Culture 2017*. Florida International University, pp.10-15. <https://gordoninstitute.fiu.edu/policy-innovation/military-culture-series/randy-pestana-and-brian-latell-2017-nicaraguan-military-culture.pdf> (Letöltés időpontja: 2019.05.01.)

kisebb szintre történő csökkentése volt. Ennek a célnak a megvalósítása érdekében, egy demokratikus és mérsékelt ellenzéki mozgalom képét mutatták mind a nemzetközi média, mind pedig a nemzetközi delegációk előtt. Tárgyalásaik során a mérsékelt elveket valló és köztiszteletben álló tagokat helyezték az előtérbe, a Szovjetunióban tanult diákok révén kialakult jó kapcsolatnak köszönhetően a protestáns egyház képviselőin keresztül juttatták el üzeneteiket az amerikai kongresszusba, valamint irodákat üzemeltettek Washington és New York városokban. A média erejét még jobban kiaknázva, a nyugati média képviselőit rendszerint meghívták Nicaraguába, annak érdekében, hogy a Nemzeti Gárda által elkövetett túlkapásokat világszerte be tudják mutatni.

A Somoza-kormány korrupciója és túlkapásai miatt 1978-ban megkezdődtek a szandinisták által régóta várt széleskörű népi megmozdulások. A nemzetközi politika színpadán végzett sikeres propaganda tevékenység eredményeként először a Nemzetközi Valutaalap, majd később más bankok és nemzetközi szervezetek, megtagadták Somoza 20 millió dolláros hitelkérelmének folyósítását. A belső és külső támogatóit elvesztett kormány ellen 1979 áprilisában indították meg a szandinisták a három lépésből álló végső támadásukat: a városokat érintő általános sztrájk kirobbantását követően, lázongást szítottak hat kulcsfontosságú nagyvárosban, majd a megmozdulást kiterjesztették a vidékre is. Az amerikai támogatás hiányában a Nicaraguai Nemzeti Gárda képtelen volt a rend fenntartására, ami a Somoza-rezsim bukását eredményezte.

A szandinisták tevékenységének elemzése során leszűrt tapasztalatokból megállapítható, hogy a felkelés egyetlen fázisa során sem rendelkeztek akkor katonai erővel, hogy nagyszabású katonai műveletek végrehajtására lettek volna képesek a kormányerőkkel szemben. Maoval és Ho Shi Minh-el ellentétben, a végső győzelmet nem az erőegyensúly megváltoztatását követő reguláris fegyveres küzdelem árán vívták ki, hanem kizárólag a mérsékelt és demokratikus álca mögé bújtatott széles társadalmi bázist magába foglaló politikai front erejére támaszkodva érték el a kormány összeomlását, majd ragadták magukhoz a hatalmat.

Míg Kína és Vietnám esetében a gerillák a lakosságtól kapott támogatásból eredően voltak sikeresek, addig Nicaraguában a lakosság a gerilláktól kapott segítség által váltak képessé a kormány hatalmát megdöntő felkelés végrehajtására.²⁶⁸

²⁶⁸ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. p.86.

4.3. A palesztin út – az első Intifáda²⁶⁹

A negyedik generációs hadviselés fejlődésének következő lépcsőfoka Izraelben, az 1987-es év végén kirobbant és közel hat éven át húzódó palesztin felkelés során alakult ki. A konfliktus végére 1993-ban az oslói egyezmény tett pontot, melyben Izrael hozzájárult a Palesztin Nemzeti Hatóság létrehozásához, melyért cserébe a Palesztin Felszabadítási Szervezet elismerte Izrael államiságát.²⁷⁰ Első hangzásra ebben semmilyen különlegesség nem fedezhető fel, azonban, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy a Közel-Kelet legerősebb katonai szervezetével szemben egy viszonylag kis létszámú népcsoport kizárólag kövekkel felfegyverkezve vette fel a harcot, oly módon, hogy a felkelés öt éves időtartama alatt kevesebb, mint háromszáz izraeli civil és katona vesztette életét,²⁷¹ akkor – a palesztinok szemszögéből vizsgálva – már jelentős eredménynek tűnik az egyezség megkötése.

1987. december 8-án történt közlekedési balesetet követő temetés után²⁷² – a korábbi palesztin tüntetésekkel ellentétben – szünni nem akaró megmozdulások alakultak ki kezdetben Gáza övezet, majd pár nap elteltével a Nyugati Part területén is. A Palesztin Felszabadítási Szervezet²⁷³ (Továbbiakban: PFSZ) Izraelben tartózkodó két kevésbé ismert tagjának a szervező munkájának eredményeként, lázongások indultak december 19-én Jeruzsálem területén. A korábbi megmozdulásokkal ellentétben, most először az izraeli arabok is fellázadtak és utakat barikádoztak el szerte az országban, majd hamarosan a középosztálybeli palesztin üzletemberek is csatlakoztak a felkeléssel szimpatizálókhoz. A tüntetések széleskörű kiterjedése és elhúzódása egyaránt meglepte az izraeli hatóságokat, valamint a Tunéziában tartózkodó Yasser Arafatot, a Palesztin Felszabadítási Front vezetőjét is.

Meglepődésük oka a történelem alakulásában keresendő. Az 1948-as arab-izraeli háború következtében Izrael jelentős mértékben növelte országának a területét,²⁷⁴ azonban annak ellenére, hogy palesztin népcsoportok által lakott területek kerültek a kezükre, Izraelben

²⁶⁹ Shlaim, Avi: *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. Penguin, London, 2000.

²⁷⁰ The Oslo Accords

<https://www.britannica.com/place/Israel/The-Oslo-Accords> (Letöltés időpontja: 2019.05.10.)

²⁷¹ Fatalities in the first Intifada

https://www.btselem.org/statistics/first_intifada_tables (Letöltés időpontja: 2019.05.15.)

²⁷² Omer-Man, Michael: *This Week in History: Traffic accident near Jabalya refugee camp became the catalyst for the First Intifada*. 2011.12.04.

<https://www.jpost.com/Features/In-Thespotlight/The-accident-that-sparked-an-Intifada> (Letöltés időpontja: 2019.05.12.)

²⁷³ Palestine Liberation Organization – Palestinian political organization

<https://www.britannica.com/topic/Palestine-Liberation-Organization> (Letöltés időpontja: 2019.05.12.)

²⁷⁴ Arab-Israeli wars

<https://www.britannica.com/event/Arab-Israeli-wars> (Letöltés időpontja: 2019.05.12.)

nem maradt jelentős számú palesztin kisebbség. Köszönhető ez annak, hogy a palesztinok az izraeli megtorlástól tartva, valamint az Izraellel szomszédos arab országok biztatására elhagyták szülőföldjüket és a szomszédos arab országokba költöztek. Az arab országoknak azonban nem volt célja az egységes palesztin nemzet érdekeinek figyelembevétele, ügyüket eszközként felhasználva, csupán az izraelieket akarták rossz fényben feltüntetni a nemzetközi politikai szinten azáltal, hogy a média segítségével felhívták a figyelmet a menekülttáborokban élő palesztinok szenvedéseire. A palesztinok területi megosztottságuknál fogva – és mert Izrael területén kívül élve, fizikailag nem voltak jelen azon a területen, amit vissza akartak szerezni – nem voltak képesek egységesen fellépni érdekeik érvényesítése érdekében.

Az 1967-es hatnapos háború újabb területfoglalásainak²⁷⁵ következtében, azonban jelentős változás állt be azáltal, hogy immáron már jelentős számú palesztin kisebbség élt Izrael területén belül. Mivel az izraeli kormány nem tett komoly erőfeszítéseket annak érdekében, hogy a palesztinokat integrálja a saját társadalmába, és részben gazdasági megfontolásokból minimum szinten tartotta a megszállt területeken az alapvető létszükségleteket kielégítő szociális infrastruktúra működtetését,²⁷⁶ ezért ezt a hiányt a palesztinok saját szervezetek felállításával és működtetésével pótolták. A menekülttáborokban a palesztin vezetés szervezte a közterületek takarítását, a szemét és csatornarendszer kiépítését és működtetését, az egészségügyi rendszer, és a rendfenntartó szervek működését, valamint rendezvényeket és sporteseményeket szerveztek. Mint ahogy David Kilcullen megállapításai szerint a 2000-es évek elején Afganisztánban,²⁷⁷ úgy azt megelőzően Izrael palesztin lakta területein is egy alulról szerveződő helyi kormányzati rendszer alakult ki, amely elsődlegesen nem a fegyveres küzdelemre, hanem egy jobb kormányzást és adminisztrációs rendszert üzemeltetve, a regnáló kormány legitimitásának megsemmisítésére törekedett. A felkelést megelőzően – de főleg annak kirobbanása után – a palesztin települések mindegyikében megszervezték a saját vezetési – kormányzati – rendszert, amely egy hálózat jellegű és ebből kifolyólag nehezen lefejezhető szervezetté vált. A vezetés folyamatosságát az is elősegítette, hogy nem tették közzé a szervezetek irányítóinak személyét, ezért amikor az izraeli hatóságok sikeres műveleteket

²⁷⁵ Six-Day War – Middle East 1967

<https://www.britannica.com/event/Six-Day-War> (Letöltés időpontja: 2019.05.12.)

²⁷⁶ Farkas Sándor: The Role of Critical Infrastructures in Counterinsurgency Operations. *Hungarina Defence Review*, Special Issue 2019., vol 147., pp.50-57.

²⁷⁷ Kilcullen: *Counterinsurgency*. pp.147-161.

hajtottak végre a vezetők ellen, a sorban következő személy a szervezet életében bekövetkező mindenféle törés nélkül vehette át az irányítást.²⁷⁸

Az 1967 óta tartó szervezési munka eredményeként létrejövő hálózat – „*kormányzati rendszer*” – biztosította a húsz évvel későbbi felkelés szociális, pénzügyi, egészségügyi hátterét, majd rövid időn belül átvette az események katonai irányítását is.

Nem élve együtt a felkeléssel, a PFSZ külföldön tartózkodó vezetői – ahogy az izraeli vezetés sem – nem értették a forradalom dinamikáját és az eddig kövekkel és Molotov-koktélokkal harcoló felkelőknek azt az utasítást adták, hogy ragadjanak fegyvert. Az Izraelben tartózkodó PFSZ vezetők, azonban felismerve egyrészt azt a tényt, hogy a jól felszerelt izraeli katonai erőkkel szemben esélytelenül indulnának egy fegyveres küzdelemben, valamint azt, hogy az izraeli fegyveres erők képtelenek eredményesen kezelni a fegyvertelen tömeget, az erőszak eszkalációja helyett, annak minél kisebb szintre csökkentésére adtak utasítást. Ennek megfelelően a palesztin felkelők fegyvertárából még a Molotov-koktélok is eltűntek és az erősen felfegyverzett izraeli fegyveres erőkkel szemben, csupán kövekkel harcoló fiatalok álltak szemben. Ezeknek az eljárásoknak a nemzetközi média befolyásolása szempontjából volt döntő jelentősége. A palesztinok állandó telefonos készenlétben tartották a médiát, autót és sofőrt is biztosítottak számukra, annak érdekében, hogy a megfelelő helyen és időben jelen legyenek. A nyugati médiumokban megjelent képek és videók – melyeken nők és gyerekek, valamint vérző fejű, kövekkel harcoló palesztin fiatalok álltak szemben az erősen felfegyverzett izraeli katonákkal – hamar kivívták a nyugati ember szimpátiáját. A nemzetközi fórumokon, és televíziós interjúk során a korábbi szélsőséges személyek helyett, szimpatikus, mérsékelt álláspontú és magasan képzett előadók népszerűsítették a palesztinok álláspontját. A korábban az életben maradásért küzdő kis izraeli állam képe szertefoszlott és helyét átvette a saját földjük autonómiájának megszerzéséért küzdő palesztin szabadságharcos képe. Ez a változás lassan, de biztosan átfordította a nemzetközi hangulatot az izraeliekkel szembe, ami rákényszerítette az izraeli felet az 1993-as oslói megállapodás aláírására, melyben Izrael hozzájárult a Palesztin Nemzeti Hatóság megalakításához.²⁷⁹

Az első Intifáda tapasztalataiból arra a következtetésre jutottam, hogy a palesztin vezetők tisztán látták, hogy jelentős katonai erő hiányában, fegyveres küzdelem keretein belül nem

²⁷⁸ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.89-101.

²⁷⁹ Uo. pp.103-110.

Shamir: *Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies*. p.94.

képesek politikai céljaik megvalósítására. Számukra az erőegyensúly saját oldalukra billentésének egyetlen járható útja, a nemzetközi politikai hangulat, valamint Izrael belső politikai helyzetének²⁸⁰ a megváltoztatása volt.

A fegyveres küzdelmet szinte teljes mértékben mellőzték és céljaikat a média erejére hagyatkozva, a különböző célcsoportoknak szóló, különböző üzenetek közvetítése révén valósították meg. Saját táboruknak szóló üzenetekben, céljaik megvalósítása érdekében, az ellenállás folyamatos fenntartására buzdítottak. A fejezetben leírt szociális háló és alulról szerveződő kormányzati rendszer biztos alapot szolgáltatott, egy elhúzódó felkeléshez. A nemzetközi szinten, a médiában sugárzott videók segítségével – melyben izraeli katonák fegyvertelen palesztin fiatalokra tüzeltek²⁸¹ – világ lakosságának véleményét fordították sikeresen az izraeliek ellen, ami következtében a korábban stabil amerikai támogatottságuk is csökkent. Izrael lakosságának szóló üzeneteikben arra figyelmeztettek, hogy amíg a palesztin területek megszállás alatt állnak, addig nem lesz béke az országukban. Ez vezetett oda, hogy 1992-es választásokat a szociáldemokrata Munkáspárt nyerte, amely a Likud jobbközép párttal ellentétben, hajlott a megegyezésre.

A palesztinok által elért eredmények a második Intifáda során megsemmisültek. A felkelés vezetését a Tunéziából visszatért, szélsőséges nézeteket valló Jasszer Arafat vette át, aki a negyedik generációs hadviselés elveire és eljárás módjaira a korábbiaknál lényegesen kisebb, míg a fegyveres ellenállásra – tömeggyilkosságok, öngyilkos merényletek, majd a későbbiekben rakétával végrehajtott támadások végrehajtására – egyre nagyobb hangsúlyt helyezett.²⁸² Ezzel párhuzamosan az izraeliek – az első Intifáda tanulságait alapul véve – a negyedik generációs hadviselés elveit kezdték alkalmazni és a fegyveres erőszak alkalmazása mellett a politikai színtéren, valamint a médiában hajtottak végre sikeres „manővereket”. A szemben álló felek eljárásaiban bekövetkezett változások együttes eredményeként az első Intifáda során a világ közvéleményének szemében kialakult, az elnyomó hatalommal szemben kövekkel harcoló szabadságharcosok képének a helyét egy erőszakos, a civil lakosság ellen

²⁸⁰ Elérni, hogy demokratikus szavazás keretén belül, az izraeli nép a Likud párt helyett, a Munkáspártot juttassa hatalomba.

²⁸¹ Az esetek többségében gumilövedéket használtak, de a média felvételein nem lehet különbséget tenni az éles és a gumilövedék között. Az azonnal megjelenő hatás – célba vett személy földre kerülése – ugyan az mindkét esetben.

<https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-israeli-officer-convicted-after-video-shows-her-firing-rubber-bullet-at-palestinian-1.8906267> (Letöltés időpontja: 2020.08.15.)

²⁸² Nagy Levente Balázs: A második intifáda kitörése és első másfél éve. EUROPÉER Nemzetközi Kapcsolatok, 2002., p.16.

http://www.europeer.hu/tanulmany/nagy_masodikintifada2002.pdf (Letöltés időpontja: 2019.01.22.)

véres merényleteket végrehajtó felkelő képe került. A zsidó lakosság irányába közvetített korábbi – amíg a palesztin területek megszállás alatt állnak, addig nem lesz béke – stratégiai üzenet helyébe pedig Izrael megsemmisítésének üzenete került, ami az izraeli lakosság megegyezésre hajló tagjait is szélsőségesebb palesztin ellenes irányba terelte.²⁸³

Az izraeliek által alkalmazott újítások egyértelműen tükrözik,²⁸⁴ hogy a fejlett technológia ugyan hozzájárul egy negyedik generációs féllel szemben vívott küzdelem sikeréhez, de a humán közeg területén alkalmazott változtatások, képzések és fejlesztések prioritást élveznek, hiszen a hadviselés negyedik generációja elsősorban az emberi készségek és az alkalmazkodás képességének versenye.²⁸⁵

4.4. Al-Kaida – a nemzeteket átölelő hálózatalapú szervezet²⁸⁶

Az al-Kaida és a tálibok tevékenységének bemutatása előtt fontos néhány szóban annak a szervezetnek a bemutatása, amely az afganisztáni Szovjet megszállás során a fegyveres ellenállás gerincét alkotta. Mint a történelem során korábban mindig, az Afganisztán területén élő – hagyományosan egymás ellen küzdő – törzsek a külső fenyegetéssel szemben belső vízálykodásaikat szüneteltetve összefogtak. A hagyományos gerilla eljárás módok – lesállítások, orgyilkosságok és szabotázs akciók – mellett,²⁸⁷ a mudzsahedek nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy világszerte megismerjék küzdelmüket, aminek célja a megszálló ország negatív színben való feltüntetése, valamint külső támogatók „*toborzása*” volt.²⁸⁸ Ennek eredményeként tettek szert az Amerikai Egyesült Államok anyagi és fegyverzetbeni támogatására, amely jelentős mértékben járult hozzá a szovjetek 1989-es kivonulásához.

1988-ban Osama bin Laden megalapította az al-Kaidát, aminek elsődleges célja, hogy világszerte harcoljon az elnyomott muszlimok érdekeiért. Annak érdekében, hogy hatékonyan és világszerte képesek legyenek eredményeket elérni, egy olyan szervezet kialakítására volt szükség, amely kapcsolatai révén képes anyagi és emberi erőforrásokat egyaránt mozgásba

²⁸³ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.111-129.

²⁸⁴ A dolgozat terjedelmi korlátainál fogva nem kerülnek részletes bemutatásra.

²⁸⁵ Kilcullen: *Counterinsurgency*. pp.2-3.

²⁸⁶ A fejezetben azon események, melyek lezárultak múlt, azonban azon események melyek napjainkban is fennállnak jelen időben kerülnek bemutatásra.

Schanzer, Jonathan: *Al-Qaeda's Armies – Middle East Affiliate Groups and the Next Generation of Terror*. Special Press International, New York, 2004. pp.21-29.

<https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/AlQaedasArmies.pdf.pdf> (Letöltés időpontja: 2019.01.12.)

²⁸⁷ Grau, Lester J. (szerk.): *The Bear Went Over the Mountain: Soviet Combat Tactics in Afghanistan*. National Defense University Press, Washington, 1996., p.29., p.60., p.197.

²⁸⁸ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. p.159.

hozni a világ szinte bármely pontján. Bin Laden végső célja, egy minden muszlim vallású embert magában foglaló kalifátus létrehozása volt, amely eredményesen veszi fel a versenyt az elnyomó Nyugattal szemben.

Bin Laden, volt főiskolai professzorával – Abdullah Juszuf Azzamal – összefogva, Maktab al Khidamat²⁸⁹ néven megalakították első fedőcégüket, az al-Kaida elődszervezetét. A szervezet célja az Afganisztán területén a szovjetek ellen dzsihádot²⁹⁰ folytató harcosok anyagi, technikai támogatása, valamint kiképzésük elősegítése volt. A szervezet működésének finanszírozásához gazdag és befolyásos családi barátok, ismerősök, iszlám segélyszervezetek és a mudzsahedek²⁹¹ harcát támogató kormányok anyagi támogatását kérték. A szervezet közvetlen a harcot támogató szerepén túlmutatva, jelentős mértékben járult hozzá a világméretű, nemzeteket átfogó hálózat kiépítésének sikeréhez, egyrészt a logisztikai támogatás kiépítése során kialakított kapcsolatok, másrészt, a kiképzőtáborokban járt mudzsahedekről felállított adatbázis jóvoltából. Az 1989-ben Azam sejjel közösen megalapították az al-Kaidát, aminek a vezetését, a sejk meggyilkolása után,²⁹² egy személyben bin Laden vette át.²⁹³

Szaddám Huszein kuvaiti invázióját követően, bin Laden felajánlotta a segítségét a szaúdi uralkodó családnak, azonban a rezsim inkább az amerikaiak segítségét kérte. Bin Laden szerint a hitetlenek Szentföldre való beengedése sértő az iszlámra nézve, ezért felszólalásaiban a szaúdi kormány alkalmatlanságát hangsúlyozta, és az amerikai erőknek az országból való kivonását követelte.²⁹⁴

A szaúdi kormány haragja elől 1991-ben Szudánba menekült, ahol folytatta vállalkozásainak fejlesztését. A világ minden kontinensén jelenlévő üzleti érdekeltségeinek köszönhetően nem csak hatalmas anyagi haszonra tett szert, hanem tovább fejlesztette a teljes világot behálózó üzleti, banki és személyes kapcsolati rendszerét, melyet számos esetben – elsősorban amerikai célpontok ellen végrehajtott – terrorista támadások elősegítésére használt fel. Az anyagi támogatás biztosításán túl – kiterjedt kapcsolati hálózatának köszönhetően –

²⁸⁹ Makhtab al-Khidamat

https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/aq_sanctions_list/summaries/entity/makhtab-al-khidamat (Letöltés időpontja: 2019.03.04.)

²⁹⁰ Afsaruddin, Asma: Jihad – Islam

<https://www.britannica.com/topic/jihad> (Letöltés időpontja: 2019.03.04.)

²⁹¹ Olyan muszlim, aki az iszlám érdekében folytatja harcát.

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mujahideen> (Letöltés időpontja: 2019.03.04.)

²⁹² Baker, Aryn: Who Killed Abdullah Azzam

http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1902809_1902810_1905173,00.html (Letöltés időpontja: 2019.03.04.)

²⁹³ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.131.

²⁹⁴ Gorka: A dzsihád legyőzése. A megnyerhető háború. p.70.

segítséget tudott nyújtani a terrorista csoportoknak a bűvőhelyek, biztonságos kommunikáció és a szállítás megszervezése, valamint a kiképzés és feladatra való célfelkészítések terén is.

A végrehajtott támadások mennyisége és kivitelezésük sikeressége egyértelműen mutatják, hogy az évek alatt bin Laden szervezete hatékony gépezetté alakult.²⁹⁵ Az oktatási, gazdasági és katonai ügyek szervezésének gördülékenyebbé tétele érdekében, egy hármas tagozódású irányító szervezetet hozott létre. Maohoz hasonlóan, aki a parasztságot mozgósítani képes eszmét alakított ki, és terjesztette azt a lakosság körében, az al-Kaida ideológiai képzésért felelős szervezete kiadványokon és iszlám iskolákon keresztül, Mohammed tanait olyan interpretáció formájában sulykolta a követőkbe, ami az al-Kaida céljának a megvalósulását segítette elő. A gazdasági ágért felelős bizottság mind a legális, mind az illegális üzletek kezelésével, valamint az erőforrások megfelelő szétosztásával, míg a katonai ág a kiképzési bázisok üzemeltetésével, a kiképzések szervezésével²⁹⁶ foglalkozott.

Ebben az időszakban Afganisztánban a tálibok sikeresen vették át a hatalmat az ország jelentős része felett. Céljuk – bár a tálibok kisebb léptékben gondolkodtak és kizárólag Afganisztánt akarták iszlám kalifátussá alakítani – jelentős részben összhangban volt bin Laden céljával, ezért 1996-ban az al-Kaida vezetője áthelyezte székhelyét Afganisztánba. A tálibok védelmét élvezve bin Laden tovább folytatta szervezetének fejlesztését az amerikai betolakodók és a szaúdi rezsimek elleni harcot.

A kezdetben hierarchikus felépítésre törekvő, de 2001 után egyre inkább decentralizált elven működő szervezet²⁹⁷ világot behálózó mozgalma nem egységes entitás, hanem a különböző régiókban működő terrorista és felkelő szervezetek olyan szövetsége, amelyek egy közös ideológia mentén, eltérő elvek és motiváció alapján – a globalizáció és a modern technika vívmányait alkalmazva – kapcsolódnak egymáshoz. A kötelék alapja lehet a szovjetek ellen folytatott harcból megmaradt személyes kötődés, közös eszmék és ideológia, kulturális elven, rokoni-, gazdasági- és üzleti kapcsolat mentén, vagy műveletek közös tervezése, propaganda terjesztése, és a közös doktrína alkalmazásából eredő kapcsolat.²⁹⁸

²⁹⁵ Míg 1993. február 26-án a Világkereskedelmi Központ ellen robbanószerrel megrakott kisteherautókkal végrehajtott támadás során az áldozatok száma kevés (6 fő) volt, addig a 2001. szeptember 11-i repülőgépekkel végrehajtott támadás közel 3000 áldozatot követelt.

TIMELINE – Major attacks by al Qaeda

<https://www.reuters.com/article/idINIndia-56711920110502> (Letöltés időpontja: 2018.10.23.)

²⁹⁶ Al Qaeda Training Manual

<https://fas.org/irp/world/para/manualpart1.html> (Letöltés időpontja: 2019.05.04.)

²⁹⁷ A al-Kaida megalakulása idején hierarchikus szerveződésre törekedett – a hierarchia hiányának és az erős decentralizáció kialakulásának okát részletesen a 7.1. fejezetben mutatom be.

²⁹⁸ Kilcullen: Counterinsurgency. pp.175-186.

Az általa kialakított hálózat minden szintje élvezte a szervezet nyújtotta előnyöket. Az al-Kaida támogatását élvező kisebb terrorista csoportok előnyt kovácsoltak abból, hogy hozzáférést kaptak egy világot behálózó információs, anyagi-, technikai-, humánerőforrást biztosító rendszerhez, valamint egy óriási tudásbázishoz. Az al-Kaida számára az előny abban rejlett, hogy a kis terrorszervezetek alkalmazásával, a világ szinte minden pontján rendelkeztek olyan, támadásokat végrehajtó erővel, akik már a helyszínen voltak, rendelkeztek hely- és kultúra ismerettel, és nem tűntek ki az adott társadalomból.²⁹⁹ További előnyük származott abból, hogy a hatóságok nem tudták az egyes támadásokat összekapcsolni, így ennek megfelelően a fókusz nem az al-Kaida felderítésén és felszámolásán volt, hanem a kisebb helyi csoportokén, ami jelentős mértékben terhelte túl a biztonsági szervek működését. Tovább fokozta a bin Laden szervezetének a „láthatatlanságát”, hogy a terrorista szervezetekkel ellentétben, az al-Kaida nem vállalta a felelősséget a támadások után.³⁰⁰ Nem állt ki a média elé és követelte magának a média figyelmet, hanem hagyta, hogy a támadást ténylegesen végrehajtó – az al-Kaidához kapcsolódó – szervezetre irányuljon a figyelem.³⁰¹

Az 1998-as amerikai nagykövetségek ellen, Afrikában elkövetett merényletek után ismerte fel az amerikai hírszerzés, hogy az al-Kaida egy kompetens, az egész világra kiterjedő hálózatot épített ki, és hogy veszélyt jelent az Egyesült Államok számára. Clinton elnök rakétatámadást rendelt el bin Laden megölésére, de a csapás nem járt sikerrel. Ennek a támadásnak, valamint annak a ténynek köszönhetően, hogy bin Laden első számú ellenségének – Szaúd-Arábiának – a legfőbb támogatója az Egyesült Államok, bin Laden úgy döntött, hogy kiterjeszti támadásait annak területére is. 1998-ban létrehozta a World Islamic Front for Jihad nevű szervezetet és kiadott egy fatvát,³⁰² melyben háborúra szólított fel az amerikaiak ellen.³⁰³

Céljai megvalósítása érdekében – a negyedik generációs hadviselés korábbi alkalmazóihoz hasonlóan – bin Laden is a nyílt médiát használta üzeneteinek a megfelelő közönséghez való eljuttatásához. Végső céljához, az iszlám világ bekebelezéséhez és egy Iszlám Kalifátus létrehozásához,³⁰⁴ a szaúd-arábiai kormány megbuktatásán keresztül vezetett

²⁹⁹ Schanzer: Al-Qaeda's Armies – Middle East Affiliate Groups and the Next Generation of Terror. pp.23-26.
Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. pp.57-58.

³⁰⁰ Kilcullen: Counterinsurgency. pp.169-175.

³⁰¹ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. pp.136-140.

³⁰² A fatva olyan vallásjogi döntés, melyet vallási vezető adhat ki. Mivel bin Laden nem volt vallási vezető, ezért hivatalosan fatvát nem adhatott ki.

Fatwa – Islamic law

<https://www.britannica.com/topic/fatwa> (Letöltés időpontja: 2019.05.13.)

³⁰³ Kissinger: Világrend. p.325.

Schanzer: Al-Qaeda's Armies – Middle East Affiliate Groups and the Next Generation of Terror. p.24.

³⁰⁴ Kilcullen: Counterinsurgency. pp.167-169.

az út,³⁰⁵ ezért stratégiai kommunikációja arra irányult, hogy Szaúd-Arábiát külső és belső támogatóitól egyaránt megfossza.

Az Egyesült Államok katonái, hadihajói és egyéb érdekeltségei ellen elkövetett támadásokkal folyamatosan arra emlékeztette az amerikaiakat, hogy egy korrupt és nem demokratikus rezsim támogatása miatt, időben elhúzódó, folyamatos támadásokkal és veszteségekkel kell számolniuk. A nemzetközi vélemény formálása érdekében a szaúdi uralkodó elitet egy korrupt rezsimként festette le, melyet az amerikaiak kizárólag az olaj árának alacsony tartása miatt támogattak. Saját táborának bővítése céljából pedig azt hangsúlyozta, hogy Amerikának nem érdeke a demokrácia megvalósítása az iszlám országokban, és soha nem fogja az arab embereket az elnyomó rezsimjeikkel szemben támogatni, mivel csak az olaj árának a stabilitásában érdekelt. Hangoztatta, hogy az iszlám vallású emberek számára az egyetlen kiutat az al-Kaida jelenti. Bin Laden terve eredményesnek bizonyult, mivel az amerikai lakosság belefáradt, hogy olyan helyre öntik a pénzt, és olyan helyen halnak meg katonáik, ahol látszólag semmi javulás nem következik, és ezért cserébe a világ többi országa még gyűlöli is őket. Az amerikai közvélemény, és a politikai elit egy része is lassan a szaúdi jelenlét ellen kezdett fordulni.³⁰⁶

Azonban bin Laden stratégiai hibát követett el. Ahelyett, hogy a korábban végrehajtott támadásaihoz hasonlóan, tovább fokozta volna – ameddig az Egyesült Államok Szaúd-Arábiában marad, folyamatos támadásoknak lesz kitéve – üzenetének a súlyát, saját földjén támadta meg az amerikaiakat, ami ugyanúgy mint 1941-ben, most is kiváltotta az amerikaiak dühét, és teljes nemzeti támogatással háborúba kezdtek a „terror” ellen.³⁰⁷

4.4.1. Afganisztán – törzsi hálózatok

2001. október 7-én az Egyesült Államok támadást indított Afganisztánban az al-Kaida és az őket támogató tálib rezsim ellen. A gyors kezdeti sikereknek következtében úgy tűnt, hogy az ellenség megsemmisült, vagy legalábbis már nem képes hatékony ellenállás kiváltására. Nem vették figyelembe azt a tény, hogy a kezdeti inaktivitás a politikai mozgósításnak tudható be, nem pedig a szemben álló fél vereségének.

³⁰⁵ Osama bin Laden – Saudi Arabian militant

<https://www.britannica.com/biography/Osama-bin-Laden> (Letöltés időpontja: 2018.11.16.)

³⁰⁶ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.147-151.

³⁰⁷ Mueller, J. – Stewart, M. G.: *Trends in Public Opinion on Terrorism*. 2020.05.14.

<https://politicalscience.osu.edu/faculty/jmueller/terrorpolls.pdf> (Letöltés időpontja: 2020.05.18.)

További nehézséget jelentett az amerikai, majd később a szövetséges erőknek egyaránt, a történelmi tények figyelmen kívül hagyása. A regionális és világ vezető államai Afganisztán határait – saját érdekeiket előtérbe helyezve – olyan módon rajzolták meg, amelynek eredményeként az ország területén élő népcsoportok területei, és ezzel együtt az ott élő lakosság, átnyúlik a szomszédos országok területére, valamint a mesterségesen meghúzott határ, egymással rivalizáló népcsoportokat zárt egy ország határain belülre. Ebből következik, hogy Afganisztán nem hagyományos értelemben vett állam, annál inkább egy földrajzi egység, központi irányítás nélkül, ahol különböző törzsek és vallási felekezetek³⁰⁸ harcolnak egymással – időnként szövetségesként, időnként ellenfélként – az éppen aktuális céljaiknak és érdekeiknek megfelelően. Napjainkban nem működik egységes államként, kizárólag etnikai alapon működő, féleautonóm feudális régiók konföderációjaként képzelhető el a békés együttműködés,³⁰⁹ ahol a vezető – vagy vezető réteg –, a népcsoportok igényei közti kényes egyensúly megtalálása révén maradhat hatalmon.

Sem a szovjetek, sem pedig az amerikaiak által hatalomba segített bábkormányok nem voltak képesek megszilárdítani az egységes, központi vezetést, köszönhetően annak, hogy az aktuálisan hatalomba segített népcsoport – egy külső nagyhatalom támogatását élvezve – a többi népcsoport elnyomása mellett, a külföldi segélyekből származó forrásokat szinte kizárólag a saját csoportjának a jólétének fejlesztésére fordította.

Az amerikaiak esetében tovább rontotta a helyzetet, hogy a tálib rendszer fő támaszául szolgáló, Afganisztán legnagyobb lélekszámú népcsoportja, a pastu szinte teljesen kiszorult a hatalomból. Bár az Egyesült Államok által hatalomra juttatott Hamid Karzai pastu származású volt, a kormány tagjainak többsége a tadzsik népcsoporthoz tartozott. Az amerikaiak főleg a déli – pastu – területeken végrehajtott támadásai, valamint a tadzsik kormány diszkriminatív intézkedései következtében a pastu népcsoport a szövetségesek és a központi kormány ellen fordult.

A tálibok élve a lehetőséggel, minden erejükkel arra törekedtek, hogy csökkentsék a kormány és a megszálló erők legitimitását, és megnyerjék a pastu népcsoport támogatását. Ennek érdekében propagandájukat, a „*pastuk számára az egyetlen kiút a tálib hatalomátvétel*” szlogen köré építették. Hogy hitelt adjanak üzenetüknek, támadásaik nagyrészt az ország déli – pastuk által lakott – részén, a segélyszervezetek, valamint a központi hatalom helyi képviselői

³⁰⁸ Afghanistan – Minorities and indigenous peoples
<https://minorityrights.org/country/afghanistan/> (Letöltés időpontja: 2020.02.14.)

³⁰⁹ Kissinger: Világrend. pp.326-328.

ellen hajtották végre. Mivel a központi kormány nem rendelkezett elegendő létszámú, és megfelelően kiképzett biztonsági erővel, és nem tudta garantálni a kormányzati és nem kormányzati szervek embereinek a biztonságát, ezért azok kivonták a szóban forgó területről embereiket. A korábban is szegényes juttatások, valamint az életszínvonal emelésére tett erőfeszítések tovább csökkenése, a közigazgatási rendszer és a rendvédelmi szervek teljes hiánya hatalmi űrt eredményezett, melyet a tálibok töltöttek be.³¹⁰

A tálibok átvették a biztonsági, egészségügyi, igazságszolgáltatási, és szociális szervezetek szerepét, és a mákföldeken munkát biztosítottak a helyi lakosoknak. A központi hatalom hiánya miatt helyi szinten úgy működtek, mint a kormány. Nem kizárólag fegyveres harc, hanem a központi kormánynál hatékonyabb és eredményesebb kormányzás vezetett oda, hogy szinte teljesen sikerült átvenniük az irányítást a régióban. A helyi szinten biztosított szolgáltatások, az alulról építkező kormányzás – ahogy az az Intifáda esetében is – a politikai hatalom átvételéhez vezetett. A tálibok által működtetett rendszer nem volt tökéletes, egyszerűen csak jobban és hatékonyabban működött, mint a központi hatalom által nyújtott lehetőség, ezért az emberek ezt a rendszert támogatták.³¹¹

Mindezek mellett katonai szempontból is jelentős mérvű fejlődésen mentek át az elmúlt húsz év alatt és megtanulták, hogy hogyan szervezzék és hajtsák végre harcászati szintű tevékenységeiket úgy, hogy azok a politikai és stratégiai célok megvalósításának irányába hassanak. Kabul 2021. augusztusi – néhány óra alatt lezajló – elfoglalását az afgán fegyveres erők egységeinek egymástól való fizikai és pszichológiai elszigetelése, kulcsfontosságú személyek, katonák és rendőrök ellen végrehajtott célzott merényletek – és azok el nem ismerése –, valamint az időnyerés céljából folytatott tárgyalások, mint stratégiai irányelvek mentén végrehajtott műveletek tették lehetővé.³¹²

Míg a tálibok kizárólag Afganisztán területén folyó harcra koncentráltak és koncentrálnak, addig az al-Kaida ennél jóval ambiciózusabb célt tűzött ki maga elé.

³¹⁰ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.162-171.

³¹¹ Kilcullen: *Counterinsurgency*. pp.157-159.

³¹² Jensen, Benjamin: *How the Taliban did it: Inside the 'Operational Art' of its Military Victory* <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/how-the-taliban-did-it-inside-the-operational-art-of-its-military-victory/> (Letöltés időpontja: 2021.08.16.)

4.4.2. Al-Kaida – világméretű dzsihad

Bin Laden célja a jelenlegi világrend megdöntése és egy iszlám kalifátus létrehozása volt, aminek a megvalósítása érdekében az egész világot behálózó szervezetet hozott létre.³¹³ Az erőegyensúly számára kedvező irányba való alakítását – a negyedik generációs hadviselést alkalmazó elődeihez hasonlóan – a médiában küldött üzenetei révén kívánta megvalósítani. Kezdeti sikerei után, azonban az Egyesült Államok területén végrehajtott támadás az erőegyensúly további romlását eredményezte számára. 2001. szeptember 11-e nem megingatta az amerikai népet a még aktívabb közel-keleti részvétellel kapcsolatban, hanem megerősítette őket annak szükségességében. Az üzenet, amit bin Laden ezzel a támadással közvetíteni akart – ha támogatójátok Szaúd-Arábiát akkor folyamatos támadásoknak lesztek kitéve – nem érte el célját, mert bin Laden nem vette figyelembe az amerikai kultúrát: ha Amerikát a saját földjén támadják meg, akkor nem visszavonul a harctól, hanem teljes erejével beleveti magát abba.³¹⁴

Az Egyesült Államok és szövetségeseinek a támadása súlyos veszteségeket okozott az al-Kaida katonai szervezetében, pénzügyi, gazdasági és hálózati rendszerében, valamint lassította a szervezet műveleti tempóját, de megsemmisíteni nem sikerült azt. Hálózat jellegű felépítése rendkívüli rugalmasságot biztosít a szervezetnek. Képes alkalmazkodni a változó körülményekhez – és ahogy azt Mao esetében is láthattuk –, szükség szerint változtatja eljárásait és taktikáját annak függvényében, hogy az elősegítse a szervezet túlélését és stratégiai céljának megvalósítását. A felkelés és főleg a modern, hálózat alapú felkelések és az ellenük való harc egy adaptációs küzdelem, melyben a részt vevő felek által kitalált újabb és újabb eljárások kerülnek szembe egymással.³¹⁵ A modern technika elősegíti a harc sikeres megvívását, de az emberi tényező, az emberi találékonyság elsőbbséget élvez a technikával szemben.

4.5. Irak – eltérő célú ellenálló szervezetek laza szövetsége

Annak érdekében, hogy megértsük, hogy hogyan fejlődött a negyedik generációs hadviselés míg Maotól eljutott az elmúlt évek legsikeresebb „terrorista” szervezeteként számontartott Iszlám Államig, szükséges megvizsgálni az Irak területén a közelmúltban lezajlott eseményeket. Szaddám Huszein hatalmának megdöntését követő időszak eseményei, azon történelmi tények ismeretében nyernek értelmet, melyeket sem az Egyesült Államok, sem

³¹³ Gorka: A dzsihad legyőzése. A megnyerhető háború. p.101.

³¹⁴ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.152.

³¹⁵ Kilcullen: Counterinsurgency. pp.2-3.

pedig az őket támogató szövetséges erők nem vettek figyelembe. Külső szemlélők, valamint az amerikai és európai politikusok és magas rangú katonai vezetők számára is érthetetlen volt, hogy azt követően, hogy a szövetséges erők megszabadították Irakot a huszadik század egyik legvéresebb kezű diktátorától, miért alakult ki felkelés és polgárháborús állapot.

Irak történelme során – a többi közel-keleti országhoz hasonlóan – nem alakultak ki azok a szociális, kormányzati és gazdasági intézmények, amelyek alapjául szolgálhattak volna a demokrácia működéséhez szükséges bizalom³¹⁶ kialakulásához. A vallási felekezeti és a különböző népcsoportok közötti érdekkülönbségek, valamint a bizalom hiányának eredményeképp, Irak lakosságának jelentős része még napjainkban is úgy gondolja, hogy érdekeik megvédése kizárólag az irányításuk alá tartozó fegyveres erőn keresztül valósítható meg.³¹⁷

Az Oszmán Birodalom uralma alatt Irak területén három tartomány működött, amelyek nem tartoztak egy közigazgatási egységbe. Moszul a kurdok lakta régió központja, Bagdad a szunnita régió központja, valamint délen Bászra a síita arabok által uralt terület központja volt. Az első világháborút követően – főként a britek olaj iránti igényének kielégítése céljából – egyesítették a három tartományt, azonban a britek által bevezetett „*demokrácia*” – a fent említett bizalom, szociális, politikai és gazdasági intézmények hiánya miatt – működésképtelenné bizonyult. Az Irak területén élők továbbra is a korábban jól bevált módszerben, a fegyverek erejében, és a személyes kapcsolatok által működtetett „*közigazgatásban*” bíztak.

A brit fennhatóság ellen 1920-ban kitört lázadás, a középső szunni területekről hamar áttért az északi kurd és déli síita területekre is. Bár a britek hamar megfékeztek a felkelést, az öntudatra ébredt kurdok és síiták, nagyobb önállóságot és több beleszólást követeltek maguknak a szunnita irányítás alatt álló országban.

A kurdok egy önálló Kurdisztán megalakítását tűzték ki célul, mely törekvés mellett napjainkban is kitartanak. Irak és azon szomszédos országok, amelyek területén nagyszámú kurd kisebbség él, ellentörekvései, valamint a kurd régió belső ellentétei tették lehetővé az iraki vezetés számára, hogy fent tudja tartani uralmát a régió felett. Az 1991-es Öböl-háború után, az amerikai kormány biztatására, a kurdok felkeltek a Szaddám-rezsim ellen, azonban a megfelelő szintű amerikai támogatás nélkül, az iraki fegyveres erők vérbe fojtották a

³¹⁶ Acemoglu, D. – Robinson, J. A.: Why Nations Fail – The Origins of Power, Prosperity, and Poverty. Crown Business, New York, 2012., pp.96-151.

³¹⁷ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. pp.179-180.

felkelést.³¹⁸ A belső ellentéteket félretéve, és egységesen fellépve, kiharcoltak maguknak bizonyos fokú autonómiát, és napjainkban is kvázi önálló államként működnek Irak területén belül.

A síita régió szintén eleget tett az Egyesült Államok felhívásának, de ugyan arra a sorsra jutottak, mint a kurdok.³¹⁹

Az Egyesült Államok 2003-ban ebbe a vallásilag, közigazgatásilag, és népcsoport szempontjából is megosztott országba érkezett, aratott rendkívül gyors győzelmet az iraki reguláris haderő felett, és találta szembe magát egy olyan negyedik generációs ellenféllel, amely különböző érdekekkel rendelkező, de a rövidtávú célok érdekében laza szövetségre lépő csoportok – rendkívül rugalmas elvek alapján működő – hálójából állt. Ezeknek a csoportoknak nem volt egységes politikai programja, ami megnehezíti a felkelésellenes erők feladatát, hiszen nem egyetlen felkelést kiváltó okra, hanem számos sérelem orvoslására kellett figyelmet fordítani. Az egyetlen cél, amely közös entitássá formálta őket, az Egyesült Államok Irak területéről való kiűzése volt.³²⁰

Céljuk, vagyis az Egyesült Államoknak a konfliktus folytatására irányuló akaratának megtörését – a tálibokhoz hasonlóan – az amerikai és szövetséges csapatok, az őket támogató, valamint Irak fejlődését elősegítő nem kormányzati szervezetek, iraki köztisztviselők, és az amerikaiakkal együttműködő üzletemberek támadása révén próbálták és próbálják megvalósítani. Szintén nagy hangsúlyt fektettek és fektetnek, az iraki biztonsági szervezetek és a szövetséges erőkkel együttműködő civilek elleni támadások végrehajtására, amelyek célja az iraki társadalom különböző rétegei közti ellentétek kiélezése, a bizalmatlanság elmélyítése, és polgárháborús körülmények megteremtése.³²¹ Ezen szervezetek és személyek együttműködésének hiányában, az Egyesült Államoknak jelentős mértékben csökkennek azon képességei, amelyek segítségével elősegíthetik egy stabil és biztonságos környezet megvalósítását.

³¹⁸ Anon.: Endless Torment – The 1991 Uprising in Iraq And Its Aftermath, Human Rights Watch/Middle East. 1992. pp.57-65.

<https://www.legal-tools.org/doc/d81e3a/pdf/> (Letöltés időpontja: 2019.06.02.)

³¹⁹ Uo. pp.45-56.

³²⁰ Az amerikai és szövetségesek ellen küzdő csoport magába foglalta a Bász párthoz hű erőket, a feloszlott iraki haderő katonáit, bűnöző csoportokat, szunnita és síita vallási szélsőségeket, al-Kaida tagokat.

Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.177.

³²¹ Iraq Suicide Bomber Caught on Tape

<https://www.cbsnews.com/news/iraq-suicide-bomber-caught-on-tape/> (Letöltés időpontja: 2019.04.28.)

At least 143 killed in Iraq explosions

<https://www.theguardian.com/world/2004/mar/02/iraq.markoliver> (Letöltés időpontja: 2019.04.28.)

A küzdelemben részt vevő különböző felek számára küldött különböző üzenetek, szintén a fent leírt célok megvalósítását szolgálták. Az amerikai lakosság és politikai döntéshozók számára megfogalmazott üzenet célja, hogy meggyőzze őket a háborús erőfeszítések hasztalanságáról, az emberi életek és anyagi források értelmetlen pazarlásáról. A negyedik generációs hadviselés elveit alkalmazó, technikai és erőforrás hátrányban küzdő fél tisztában van vele, hogy a nyugati országok súlypontja a lakosság áldozat elfogadó képessége. Az improvizált robbanó eszközök okozta rendszeres halálesetek médiában való megjelenítése, az amerikai, vagy szövetséges halott katonák látványa ugyanis nem elfogadható a nyugati ember számára.³²²

Az iraki lakosság meggyőzése érdekében, nagy erőfeszítéseket nem is kellett a felkelőknek tenniük, mivel megtette ezt az Egyesült Államok elnöke. A csapatkivonás médiában való bejelentése nem hagyott más választást az iraki lakosoknak, mint hogy azt a szervezetet támogassa, amely hosszú távon marad az országban.³²³ Hiába nyújt az Egyesült Államok gazdasági szempontból nagyobb fejlődési lehetőséget, az embereket első sorban – Maslow piramis-elvének megfelelően – a biztonságos környezet kialakítása motiválja, és csak azt követi bármilyen típusú infrastrukturális igény. Továbbra is igaz marad az a tétel, hogy az a felkelő szervezet életképes, amelyik mögött széles társadalmi bázis van. Azonban egy felkelő szervezet nem attól lesz erős és támogatott, mert a lakosság támogatja az ideológiáját, hanem attól, ha a szervezet az adott területen erős, és az emberek életére nagy befolyást tud gyakorolni.³²⁴ Ennek a tételnek megfelelően az iraki lakosság nem választhatta a szövetséges erőket, tudván, hogy azok rövid időn belül nem fognak meghatározó erővel és szereppel bírni a térségben.

³²² Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.175-183.

³²³ Ugyan ezt a stratégiai hibát később elkövette Trump, majd Biden elnök is, ami hasonló, vagy még katasztrofálisabb eredményre vezetett, mint az iraki bejelentés.

Taliban Enter Afghan Capital as US Diplomats Evacuate by Chopper

<https://www.reuters.com/world/asia-pacific/us-troops-arrive-afghan-capital-assist-evacuations-2021-08-14/>

(Letöltés időpontja: 2021.08.16)

³²⁴ Kalyvas, S. N.: *The Logic of Violence in Civil War*. Cambridge University Press, Cambridge, 2006., p.12.

Ibrahim, Azeem: *Rise and Fall? The Rise and Fall of ISIS in Libya*. Strategic Studies Institute and US Army War College Press, Carlisle, 2020., p.5., p.42.

Galula: *Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice*. p.34.

4.6. Részkövetkeztetések

A fejezetben szereplő felkelő szervezetek tevékenységének elemzése alapján arra a következtetésre jutottam, hogy napjaink felkelő szervezetei a hadviselés negyedik generációját alkalmazva, már nem a velük szemben álló – nagyobb gazdasági és katonai potenciállal rendelkező – fél katonai erejének a megsemmisítése révén, hanem közvetlenül a politikai döntéshozók gondolkodásmódját befolyásolva akarják stratégiai céljaikat megvalósítani. Céljuk, hogy a szemben álló fél politikai vezetőit meggyőzzék arról, hogy az általuk kitűzött stratégiai célok elérhetetlenek, vagy elérésük túl nagy emberi és anyagi erőforrást igényelnek. További céljuk lehet az aktuálisan regnáló kormány leváltása, és olyan személyek hatalomra juttatása, akik elősegíthetik a felkelők stratégiai céljainak a megvalósítását.

Ez a hadviselési forma, a felkelések egy fejlettebb változata, és mint a hadviselés korábbi generációi, ez is egy folyamatos fejlődésen ment, és megy keresztül. Mao indította útjára, és alkalmazta a gyakorlatban is sikeresen az elvet, amely szerint a megfelelően alkalmazott politikai akarat, képes a gazdaságilag és katonailag lényegesen erősebb fél ellen győzelemre segíteni a kevesebb erőforrások felett diszponáló felet. Egy új stratégiai koncepciót alakított ki, amely a gerilla hadviselést kiemelte a hagyományos hadviselést támogató szerepkörből. Olyan hadviselési formává alakította, mellyel az aszimmetrikus küzdelemben a gyengébb fél, a hagyományos hadviseléstől függetlenül is képes a háború megnyerésére, és stratégiai céljainak a megvalósítására. Felismerte, hogy minden háború politikai jellegű, ezért kiemelt figyelmet fordított a politikai mozgósításra.

Megállapítottam, hogy a kifárasztó gerilla hadviselési mód alkalmazása során, az aszimmetrikus küzdelmet szándékosan választó, gyengébb gerillacsapatoknak nem lehet célja a gyors győzelem kivívása, mivel a gerilla csapatok még nem képesek eredményesen felvenni a harcot, a felkelésellenes műveletet folytató fél reguláris katonai erejével, valamint nem képesek a győzelemhez szükséges, koncentrált erő kifejtés megvalósítására. A negyedik generációs hadviselő fél szempontjából az idő rövidege nem kulcsfontosságú tényező, ahogy Clausewitz fogalmaz:

„Ezen időtartam hosszával most nem foglalkozunk, mindenki a maga módján intézi. A lassú azonban nem azért cselekszik lassabban, mert több időt akar rászanni, hanem mert természetéből fakadóan több időre van szüksége, és a nagy sietségben kevésbé volna

eredményes. Ez az idő tehát belső okoktól függ, és a cselekmény tulajdonképpeni időtartamához tartozik.”³²⁵

Az erőegyensúly megváltoztatásához, a gazdasági és katonai képességek fejlesztéséhez, egy széles támogató társadalmi bázis kialakítása szükséges, amely központosított ideológia hirdetésén, propaganda és a politikai manőverezés megfelelő alkalmazásán keresztül valósul meg.³²⁶

Mao egy olyan hadviselési formát ír le, amely egyaránt hangsúlyozza a politikai, ideológiai mozgósítás fontosságát és a katonai műveleteket. A kínai kommunisták vezetője stratégiai célját – a vele szemben álló fél teljes megsemmisítését – hagyományos erővel vívott ütközeteken keresztül valósította meg. A negyedik generációs hadviselés eljárásait és technikáit ő még csak azzal a céllal alkalmazta, hogy megváltoztassa a szemben álló felek erőinek a viszonyát.

Mao elveit alapul véve, és azokat tovább fejlesztve, vitte sikerre Ho Si Minh és Vo Nguyen Giap Észak-Vietnám célkitűzéseit. Avatatlan szemek számára úgy tűnhet, hogy az északiak hagyományos katonai erők alkalmazása révén győzték le Dél-Vietnámot. A fejezetben igazoltam, hogy az északi reguláris haderő, csak azután volt képes hagyományos hadviselés alkalmazása révén elfoglalni a déli területeket, hogy a felkelő gerilla erők, kifárasztáson alapuló, időben elhúzódó gerillaharcok során felőrölték – a konfliktusban külső félként részt vállaló – franciák, majd az Egyesült Államok háború folytatására irányuló politikai akaratát, ezzel változtatva meg a szemben álló felek katonai erőinek egymáshoz viszonyított arányát.³²⁷ Az északi felkelők számos alkalommal szenvedtek harcászati és hadműveleti szinten vereséget, ennek ellenére a háborút mégis megnyerték. A stratégiai fókuszát áthelyezték a harctéren folyó küzdelemről a politikai téren folyó küzdelemre,³²⁸ és harcászati mozzanataikat úgy rendezték hadműveletekké, hogy az stratégiai szinten az Egyesült Államok politikai akaratát, a háború folytatása iránti elkötelezettséget örölje fel.

Ho megértette, hogy a vele szemben álló szuperhatalom súlypontja a háború folytatása iránti elkötelezettsége, azaz a politikai akarat, amely demokráciák esetében a választópolgárok akaratából ered. A tömegek befolyásolásának legfőbb eszköze a média, és az általa sugárzott különböző célközönségnek szóló megfelelő üzenetekkel könnyedén formálható a társadalom

³²⁵ Clausewitz: A háborúról. p.47.

³²⁶ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.53.

³²⁷ Uo. pp.67-68.

³²⁸ Uo. pp.68-70.

percepciója. Az kifárasztó gerilla hadviselés elveinek alkalmazásával, a média eszközein keresztül sugárzott propaganda percepciót alakító hatását kihasználva, a küzdelemnek a harctérről a politikum színpadára való áthelyezése révén valósítva meg a szemben álló erők korrelációjának a megváltoztatását – azonban a végső győzelem kivívását továbbra is a reguláris erők tevékenységére alapozva – Ho és Giap megmutatta, hogy miként törhető meg egy felkelés során egy harmadik – külső – fél háború folytatására irányuló politikai akarata.

A végső győzelem hagyományos erők döntő ütközetein keresztül történő kivívásának „*hagyományával*” a nicaraguai szandinisták szakítottak először. Megfelelő katonai potenciál hiányában, nem voltak képesek arra, hogy nagyszabású katonai műveletek hajtsanak végre a kormányerőkkel szemben. Maoval és Ho Shi Minh-el ellentétben, nem is törekedtek arra, hogy nagylétszámú reguláris csapatokat alakítsanak ki, mivel a végső győzelmet nem az erőegyensúly megváltoztatását követő reguláris fegyveres küzdelem árán kívánták kivívni. A mérsékelt és demokratikus álca mögé bújtatott széles társadalmi bázist magába foglaló politikai front erejére támaszkodva érték el a kormány összeomlását, majd ragadták magukhoz a hatalmat.

Míg Kína és Vietnám esetében a gerillák a lakosságtól kapott támogatásból eredően voltak sikeresek, addig Nicaraguában a lakosság a gerilláktól kapott segítség által váltak képessé a kormány hatalmát megdöntő felkelés végrehajtására.³²⁹

A palesztin vezetők szintén felismerték, hogy megfelelő gazdasági és katonai potenciál hiányában, az erőegyensúly saját oldalukra billentésének megvalósítása, a nemzetközi politikai hangulat, valamint Izrael belső politikai helyzetének³³⁰ a megváltoztatásán keresztül kivitelezhető. Az első Intifáda idején a fegyveres harcokat szinte teljes mértékben nélkülözték. Céljaikat a média erejére támaszkodva, a különböző célcsoportoknak szóló, különböző üzenetek közvetítése révén valósították meg.³³¹ Saját táboruknak szóló üzenetekben, az ellenállás folyamatos fenntartására buzdítottak, melyhez az általuk kialakított szociális háló és alulról szerveződő kormányzati rendszer hálózatos felépítése szolgáltatott biztos alapot. A nemzetközi médiában bemutatott fegyvertelen palesztin fiatalokra tüzelő izraeli katonák videóit,³³² a világ lakosságának véleményét sikeresen fordította Izrael ellen. Az izraeli lakosság

³²⁹ Uo. p.86.

³³⁰ Elérni, hogy demokratikus szavazás keretén belül, az izraeli nép a Likud párt helyett, a Munkáspártot juttassa hatalomba.

³³¹ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. p.32.

³³² Ld. 281. lábjegyzet

<https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-israeli-officer-convicted-after-video-shows-her-firing-rubber-bullet-at-palestinian-1.8906267> (Letöltés időpontja: 2020.08.15.)

figyelmét arra hívták fel videóikkal, hogy amíg a palesztin területek megszállás alatt állnak, addig nem lesz béke az országukban. A közvélemény és a politikum befolyásolása a média eszközeivel eredményezte azt, hogy 1992-ben, olyan párt került Izraelben kormányra, amely az addig hatalmon lévő jobboldali beállítottságú párttal ellentétben, hajlott a palesztinokkal való megegyezésre.

Maotól indulva, mindegyik szervezetnél megfigyelhető bizonyos fokú hálózatos szerveződés. A palesztinok esetében, a hálózat alapú alulról szerveződő kormányzati rendszer már a siker egyik kulcsfontosságú eleme volt. A hálózatos szerveződést tovább fejlesztve, azt világméretűvé téve, az al-Kaida egykori vezetőjének a célja, a jelenlegi világrend megdöntése, és egy iszlám kalifátus létrehozása volt. Ennek megvalósítása érdekében az egész világot behálózó ideológiai alapon szerveződő, gazdasági, katonai és információs szervezetet hozott létre. Az erőegyensúly számára kedvező irányba való alakítását – a negyedik generációs hadviselést alkalmazó elődeihez hasonlóan – a médiában küldött üzenetei révén kívánta megvalósítani.

Az al-Kaida tevékenységét jelentős mértékben korlátozta és korlátozza, az Egyesült Államok és szövetségeseinek a közel-keleti jelenléte, valamint katonai, pénzügyi, gazdasági és hálózatai elleni támadása. Ez ugyan lassítja a szervezet műveleti tempóját, de megsemmisíteni továbbra sem sikerül azt, hálózatos felépítése ugyanis rendkívüli rugalmasságot biztosít a szervezetnek. Képes alkalmazkodni a változó körülményekhez, szükség szerint változtatja eljárásait és taktikáját annak függvényében, hogy az elősegítse a szervezet túlélését és stratégiai céljának megvalósítását. A felkelés és főleg a modern, hálózat alapú felkelések és az ellenük való harc egy adaptációs küzdelem, melyben a résztvevő felek által kitalált újabb és újabb eljárások kerülnek szembe egymással.³³³ A modern technika elősegíti a harc sikeres megvívását, de az emberi tényező, annak találékonysága fontosabb az alkalmazott technikai eszközöknél.³³⁴

Irak esetében is megfigyelhető, hogy míg az iraki reguláris fegyveres erők legyőzése során jelentős előnyt nyújtott az Egyesült Államok technikai fejlettsége, addig a hagyományos küzdelmet követő lázadás során, a negyedik generációs hadviselést alkalmazó féllel szemben, ez az előny kérdésessé válik. Napjaink felkelő szervezetei nem törekednek a szemben álló fél teljes megsemmisítésére, helyette annak társadalmát, és azon keresztül a politikai döntéshozók

³³³ Kilcullen: Counterinsurgency. pp.2-3.

Grau (szerk.): The Bear Went Over the Mountain: Soviet Combat Tactics in Afghanistan. pp.197-198.

³³⁴ van Creveld, Martin: The Transformation of War. The Free Press, New York, 1991., pp.205-210.

harc melletti elköteleződését, politikai akaratát befolyásolják. Nem állnak ki szemtől szemben a modern technikával rendelkező nyugati haderők ellen, hanem azt megkerülve, az időtényezőt figyelmen kívül hagyva, új utakat találnak.³³⁵ Ezek az új utak, az emberi találékonyságon, az alkalmazkodó képességen alapulnak. Ezért nem szabad, hogy a nyugati haderők kizárólag a modern technikai eszközökre alapozva készüljenek a jövő konfliktusaira, hanem rendkívül nagy hangsúlyt kell fektessenek az emberi tényezőre, a szervezeti struktúra és működés átalakítására is.³³⁶

Nem azt állítom, hogy egy 21. századi haderő számára felesleges a modern technika. Ütőképes fegyveres erők kialakításának szükséges, de nem elégséges feltétele a fejlett haditechnikai eszközök megléte.³³⁷ Azonban nem szabad elfelejteni, hogy a modern technológia nem minden, és az mit sem ér, ha azokat a régi elvek alapján alkalmazzák, mivel a technológia új generációja mindig a hadviselés új generációját támogatja.³³⁸

³³⁵ Uo. p.174.

Hoffman: Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. pp.8-12.

Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. p.158.

³³⁶ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. 2006. p.21.

³³⁷ Murray, Williamson – Watts, Barry: Military Innovation in Peacetime. Ohio State University, Merson Center, 1995., pp.2-3.

<https://indianstrategicknowledgeonline.com/web/MIInnovPeace.pdf> (Letöltés időpontja: 2018.05.24.)

³³⁸ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.189.

5. AZ ISZLÁM ÁLLAM HADVISELÉSE

Az Egyesült Államok csökkenő szerepvállalása, az európai országok jelentős részének korábbi és jelenlegi közömbössége a nemzetközi rend fenntartásában, valamint Oroszország, Kína és Irán szándékosan a rend felbomlasztását, és egy új világrend kialakítását célzó tevékenysége eredményeképp létrejött hatalmi űr jelentős mértékben járult hozzá a szélsőséges szalafita dzsihád mozgalmak térnyeréséhez. Ezt támasztja alá, az Iszlám Állam elődszervezetét alapító Abu Muszab al-Zarqawi által 2004. februárban megfogalmazott idézet is:

„... úgy érezzük, hogy a szervezetünk a biztonsági űrnek köszönhetően kezdett fejlődni, ennek köszönhetően vagyunk képesek területeket szerezni, mely területek a további nagymérvű terjeszkedés központjaivá válnak.”³³⁹

Ebben a fejezetben, a legbrutálisabb eszközöket alkalmazó szalafita dzsihád szervezetet, annak működését és tevékenységét vizsgálom meg, a korábbiakban megállapított tényezők és alapelvek tükrében.

Közelmúltunk legtöbbet emlegetett, legsikeresebb és sokak által a legveszélyesebbnek³⁴⁰ tartott dzsihadista szervezete az Iszlám Állam, amely annak ellenére sem jelentett reális katonai veszélyt hazánkra és az Európai Unióra, hogy politikai programjában Magyarországot is magában foglaló Kalifátus létrehozását tűzte ki célul. Azonban a terrorista tevékenységeket elkövető „*magányos farkasok*”,³⁴¹ a belőlük formálódó terrorista sejtek támadásai, valamint a közel-keleti régióból érkező emberáradat, jelentős kihívást jelentenek hazánknak, az Európai Uniónak és legerősebb szövetségesének az Egyesült Államoknak is. Ezekre a kihívásokra adott válaszként merül fel az Unió egyes államaiban a szabadságjogok korlátozásának lehetősége, valamint ezeknek köszönhető a mindennapi életet megnehezítő intézkedések bevezetése is.³⁴² A probléma kicsúcsosodása az Európai Unió országai közt fennálló egyet nem értésben, a nemzetközi szervezet országainak politikai szinten történő egymás ellen fordulásában mutatkozik meg.

³³⁹Kagan, W. – Kagan, K. – Cafarella, J. – Gambhir, H. – Zimmermann, K.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.19. – a szerző fordítása.

<http://www.understandingwar.org/sites/default/files/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINALFINAL.pdf> (Letöltés időpontja: 2016.03.26.)

³⁴⁰ Az Institute for the Study of War (ISW) által 2016. januárban kiadott három részes tanulmány első moduljában – U.S. Grand Strategy, al Qaeda and ISIS: Existential Threat to US and Europe – rögzített következtetések szerint, az al Nuszra a társadalmi mozgósítás terén véghezvitt eredményeik, és más ellenálló szervezetekkel való hatékony együttműködése miatt, hosszú távon sikeresebb lesz, mint az Iszlám Állam.

Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.24.

³⁴¹Uo.

³⁴² Például a 2016. március 22-én elkövetett brüsszeli terrorcselekmények után: tömegközlekedés szüneteltetése, telekommunikációs eszközök használatának korlátozása, ellenőrző pontok felállítása.

Az Iszlám Állam – ahogy más terrorista szervezet sem – fennállása óta nem követett el terrorista cselekményt Magyarország területén. Ettől függetlenül nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy nem csak a szervezet ellen folytatott küzdelem élharcosai, hanem bármely európai ország a terrortevékenységek célpontjává válhat, annak ellenére is, hogy a szervezet napjainkra szinte minden a korábban az uralma alá tartozó területet elveszített. Ezt támasztja alá, és ad a téma vizsgálatának rendkívüli aktualitást Magyarországon is, az Iszlám Állam médiaszervezete – al-Wafa – által 2016. március végén közreadott szalagcíme, melyben a lehetséges terrorista célpontok között kerül Magyarország említésre: „*Ma Brüsszel és repülőtere, holnap lehet Portugália és Magyarország.*”³⁴³

5.1. Az alapító vezértől a Kalifátus kikiáltásáig

A disszertációban nem kerül részletes bemutatásra az Iszlám Állam megalakulása, fejlődése, valamint hadjáratainak részletei, mivel ezt a témát számos, hazánkban publikált könyv kimerítő alapossgal tárgyalja.³⁴⁴ A fejezet a Mao Ce-tung-nál megállapított alapelveken nyugvó elemzésre és következtetések levonására helyezi a fókuszot. Azt kívánom igazolni, hogy egy a közelmúltban rendkívüli sikereket elérő, a negyedik generációs hadviselést alkalmazó szervezet működési elvei, a nyolcvan évvel ezelőtt Mao által rendszerbe szedett elveken alapulnak, azok továbbfejlesztett változatai. A rövid történeti áttekintés célja, a szervezet névváltozásainak, az alapító „*atyának*”, valamint a Kalifátust kikiáltó, minden muszlim vallású embertől hűséget, és engedelmisséget elváró vezetőjének bemutatása. Ezek a vezetők akaraterős jellemükből eredően képesek voltak egy lényeges erőforrás fölényrel rendelkező féllel szemben, egy olyan szervezet összetartására és hatékony irányítására, melyben a fegyelem szintje a harcosok önkéntes alapon történő szerepvállalása, gyenge iskolázottsága, és társadalmi háttere miatt igen alacsony.

A szervezet elődjét Abu Muszab al-Zarqawi alapította 1999-ben, Dzsama'at al-Tawhíd wa'l-Dzsihad (Egyistenhit és Dzsihad Szervezete)³⁴⁵ néven. Al-Zarqawi – eredeti nevén Ahmad Fadeel al-Nazal al-Khalayleh – drogbirtoklásért, valamint szexuális bántalmazásért börtönben

³⁴³ ISIS issues chilling warnings: More attacks targeting U.S., Europe are coming
http://www.washingtontimes.com/news/2016/mar/29/isis-social-media-warning-more-attacks-will-target/?utm_source=RSS_Feed&utm_medium=RSS (Letöltés időpontja: 2016.03.30.)

³⁴⁴ Ezen könyvek közé tartozik például: Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában., Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről.; Reiner: Az Iszlám Állam.; N. Rózsa: Az Arab Tavasz, A Közel-Kelet átalakulása.; Napoleoni: Az iszlamista főnix., Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0.

³⁴⁵ A szervezet nevét különböző források különböző módon fordítják.

töltött ideje alatt került szorosabb kapcsolatba az iszlámmal. 1989-ben annak reményében utazott Afganisztánba, hogy csatlakozhat a Szovjetunió elleni harcokhoz, azonban a harcok jelentős mérvű csökkenése miatt, a pakisztáni határ mentén fekvő – a radikális iszlamista vallás fellegvárának tekintett – Pesavar városba költözött. Itt találkozott és lett követője a radikális szalafita irányzatnak és feltehetőleg itt került kapcsolatba először bin Ladennel is.³⁴⁶

Annak ellenére, hogy bin Ladennel eltérő véleményen voltak a civil áldozatokat követelő merényletek tekintetében, 2004 októberében Zarqawi hűségesküt fogadott neki. A szervezet ekkor vette fel a Tanzím Qaidat al- Dzsihád fí Bilád al-Ráfídayn (Mezopotámiai Dzsihadisták Szervezete) nevet, de legtöbb esetben csak „*az iraki al-Kaida*” néven emlegették őket. Az elmélyülő ideológiai különbségek, valamint az alkalmazott módszerek terén jelentkező eltérések, Zarqawi-nak az al-Kaidától való függetlenedési törekvésehez vezettek. 2006 januárjában öt regionális felkelő csoporttal együttműködésben Zarqawi létrehozta a Mudzsahedin Súra Tanácsát, amelynek fő célkitűzése a lázadás Irak egész területére történő kiterjesztése volt. Az új szervezetnek az irányításában azonban nem sokáig vehetett részt, mivel 2006. június 7-én egy amerikai légitámadás során életét veszítette.

Zarqawi-t Abú Ajjúb al-Masrí követte a vezető pozícióban, akinek a vezetése alatt 2006. október 12-én újabb felkelő csoportokkal bővült a szervezet, amelynek következtében a szervezet felvette az al-Daúla al-Irak al-Iszlamiyya (Iszlám Állam Irakban) nevet. Az irányítás hamarosan Abú Umár al-Bagdadi kezébe került. A fokozódó amerikai jelenlét miatt, 2010-re a szervezet a megsemmisülés szélére sodródott. A tagok jelentős része börtönbe került, az alkalmazott módszerek brutalitása miatt a szervezet szabadon lévő tagjaira szunnita törzsek emberei vadásztak, és az al-Kaidával való kapcsolat szinte nullára redukálódott. Ezt tetőzte be, hogy 2010 áprilisában egy rajtaütés során megölték al-Masrít és Abú Umár al-Bagdadit is.³⁴⁷

Ezek közt, a szervezet számára kaotikus körülmények között került vezető pozícióba a vallásos neveltetésben részesült Abú Bakr al-Bagdadi.³⁴⁸ Fiatal korában csatlakozott a Muszlim Testvériség³⁴⁹ iszlamista szervezetéhez, majd szerepet vállalt a Jaish Ahl al-Sunnah wal-Jamaah (Szunniták Népe Hadserege) megalakításában. 2004. január 31-én letartóztatták,

³⁴⁶Életrajzhoz forrásul szolgált: Teslik, Lee Hudson: Profile: Abu Musab al-Zarqawi, Council on Foreign Relations <http://www.cfr.org/iraq/profile-abu-musab-al-zarqawi/p9866> (Letöltés időpontja: 2016.03.31.)

³⁴⁷Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. pp.11-12.

³⁴⁸Eredeti nevén: Ibrahim Awad Ibrahim al-Badri al-Samarrai. Életrajzhoz forrásul szolgált: Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. pp.143-147.; Haaretz: Who is Abu Bakr al-Bagdadi <http://www.haaretz.com/middle-east-news/isis/iraq/1.683549> (Letöltés időpontja: 2016.03.31.)

³⁴⁹Lásd bővebben: Profile: Egypt's Muslim Brotherhood <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12313405> (Letöltés időpontja: 2016.03.12.)

és az Irak déli részén létesült Camp Bucca katonai tábor börtönében tartották fogva 2004. december 6-ig.³⁵⁰ Börtönben töltött ideje alatt került kapcsolatba Szaddám Husszein egykori fegyveres erőinek felső vezetőivel, valamint a Baasz Párt befolyásos tagjaival, akik az Iszlám Állam területfoglalásai során végrehajtott katonai műveletekben, valamint egy állami jellegű bürokratikus rendszer megalakításában voltak a későbbiekben segítségére.³⁵¹ 2007-ben csatlakozott az al-Zarqawi által létrehozott Mudzsahedin Súra Tanácsához, mellyel megnyílt számára az út, hogy a szervezet vezetőjévé válasszák Abú Umár al-Bagdadi halálát követően.

A koalíciós erők 2011-es kivonulása, a 2012-es évtől Irak területén érvénybe lépő enyhébb biztonsági intézkedések, valamint Núri el-Máliki intézkedései eredményeként elmélyülő síita-szunnita ellentét tette lehetővé al-Bagdadi számára a szervezet újbóli aktivizálását. Ehhez járult hozzá a Szíriában dúló polgárháborúból eredő káosz és hatalmi űr kihasználása, aminek eredményeképp al-Bagdadi kiterjesztette szervezetének működési övezetét az Irakkal szomszédos állam területének egy részére is. Al-Bagdadi által kijelölt emberek, az al-Kaida fennhatósága alatt megalakították Szíriában a Dzshabat al-Nusra-t (Nuszra Frontot), melyet al-Zawahiri akarata ellenére 2013. április 8-án al-Bagdadi egyesített saját szervezetével. Az összevont szervezet az al-Daúla al-Iszlámijja fil-Iraq al-Sám (Iraki és Levantei Iszlám Állam – ISIL) nevet kapta. Al-Zawahiri elképzelése szerint a Nuszra Front Szíria, míg az Iszlám Állam Irakban szervezet kizárólag Irak területén tevékenykedett volna. Al-Bagdadinak ezzel a változattal szemben tanúsított hajthatatlansága miatt, a két fél közti tárgyalások megszűntek és 2014. februárban al-Zawahiri minden kapcsolatot megszakított az Iszlám Állammal, azonban a Nuszra Frontra továbbra is az al-Kaida szíriai szárnyaként tekintett.

A szervezet elnevezése az al-Daúla al-Iszlámijja fil-Iraq al-Sám (Iraki és Levantei Iszlám Állam - ISIL) helyett, a szervezeten belüli egyet nem értés miatt,³⁵² sokan az al-Daúla al-Iszlámijja fil-Iraq wal-Szúrijja (Iraki és Szíriai Iszlám Állam – ISIS) nevet alkalmazták. Mivel ennek a névnek a rövidítése egy egyiptomi istennő nevével egyezik meg, ezért ezt a nevet sem találták megfelelőnek, így 2014. június 29-én a szervezet az Iszlám Állam nevet vette fel.

³⁵⁰ Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. p.145. Meg kell jegyezni, hogy különböző források különböző időpontokat említenek a szabadulás időpontjáról.

³⁵¹ Kis-Benedek: Dzshadizmus, radikalizmus, terrorizmus. pp.240-242.

³⁵² Az egyet nem értés abból eredt, hogy Levante nem csak Szíriára, hanem a tágabb, Anatólia és Egyiptom között elterülő kelet-mediterrán térségre is vonatkozhat.

Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.13.

5.2. Az Iszlám Állam hadviselésének elvei

Az Institute for the Study of War 2016 elején kiadott tanulmánya szerint a szervezet népszerűségének oka abban volt keresendő, hogy az al-Kaida-val (és kiemelten az al-Nuszra-val) ellentétben, a harcokban való részvétel ellentételezéseként rendkívül gyors elégtételt ígért. Míg az al-Kaida stratégiai szinten egy hosszan elhúzódó időszakban gondolkodik, addig a tanulmány szerint az Iszlám Állam ennél sokkal türelmetlenebb és azonnali eredmények elérésére törekszik, amelyek megvalósítása érdekében kevésbé veszi figyelembe a lakosság elidegenítésének problémáját.³⁵³ Az eredmények gyors elérése azonban csak a harcászati szinten valósult meg, ami egy-egy terület, valamint város elfoglalásában realizálódott. Amennyiben az Egyistenhit és Dzsihad Szervezet megalakítása óta eltelt időszak tevékenysége kerül vizsgálatra, megállapítható, hogy stratégiai szinten egy hosszan elhúzódó folyamatról van szó. Fénykorukban a területszerzésre,³⁵⁴ és ezáltal a lakosság növekvő létszáma feletti kontrollra helyezték a hangsúlyt, területeik elvesztését követően pedig a gerilla katonai gondolkodásmód alacsonyabb intenzitású tevékenységi módjaihoz tértek vissza, azonban a területfoglalásról és annak megtartásáról továbbra sem mondtak le.

Irak 2003-as megszállásának időpontjától a koalíciós erők túlnyomó részének kivonásáig terjedő időszakot elemezve megállapítható, hogy az Iszlám Állam a hagyományos fegyveres küzdelem keretei között folytatott összeütközésekből nem remélhette a győzelmet a nála lényegesen erősebb féllel szemben, aminek következtében ellenfeleit indirekt módon támadta.³⁵⁵ Ebből kifolyólag az indirekt hadviselés irreguláris fajtájának módszereivel, vagyis a gerilla katonai gondolkodásmód elvei alapján vívták meg harcukat. Mivel az Egyesült Államok vezette koalíció reguláris, az Iszlám Állam pedig a gerilla katonai gondolkodásmód elvei alapján vívta küzdelmeit, a második fejezetben megállapított tények alapján kijelenthető, hogy a két fél között aszimmetrikus küzdelem zajlott, melyben az Iszlám Állam a gyengébb anyagi-technikai és humán erőforrással rendelkező félként vett részt a küzdelemben. A koalíciós, valamint iraki erők hatékonyságának függvényében változtak az alkalmazott eljárás módjaik a kezdetleges robbanószeres támadásoktól, az infrastrukturális építmények és kisebb rendőrállomások elleni rajtaütéseken át, a politikusok és kormányhivatalok ellen elkövetett gyilkosságokig, amelyek célja a kormány koncentrált erőinek szétforgácsolása

³⁵³Cafarella, J. – Gambhir, H. – Zimmermann K.: Jabhat al Nusra and ISIS: Sources of Strength. p.14.

http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Jabhat%20al%20Nusra%20and%20ISIS%20Sources%20of%20Strength_0.pdf (Letöltés időpontja: 2016.03.26.)

³⁵⁴ Az al-Kaida az emberáldozattal járó terrorista tevékenységek végrehajtására és azok médiában való bemutatására fókuszált, azonban az Iszlám Állam ezek mellett a területfoglalásra is nagy hangsúlyt fektetett.

³⁵⁵ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.29.

volt.³⁵⁶ A 2006-os évtől az Iszlám Állam előszervezetének háttérbe vonulása volt megfigyelhető, ami nem kizárólag a koalíciós erők hathatós fellépésének, hanem egy tudatos kivárássra épülő stratégiának is köszönhető.

A koalíciós erők részleges kivonását követően lecsökkent közbiztonság szintje, valamint el-Málíki szunnitákat kirekesztő intézkedései tették lehetővé a korábban már alkalmazott alacsony és közepes intenzitású gerilla tevékenységi módok újbóli sikeres alkalmazását, valamint azok tovább fejlődését. 2012-től kezdődően al-Bagdadi meghirdette a „*Falak Ledöntése*”³⁵⁷ elnevezésű hadjáratot, amelynek célja a bebörtönzött szélsőséges iszlamista emberek, valamint Szaddám egykori katonai és politikai elitjének a kiszabadítása volt. A hadjárat során sok száz szélsőséggel és technikai eszközzel sikerült bővíteni a szervezetet. Ez tette lehetővé tette a „*Katonák Aratása*”³⁵⁸ elnevezésű hadjárat megkezdését, ami az iraki katonai és rendőri erők megölését és megfélemlítését tűzte ki céljául. A szervezet létszámbeli és technikai megerősödésével kezdetét vette a területek meghódításának és a kormány irányítása alól történő kiszakításának az időszaka. Ennek során megfigyelhető volt, hogy bár a korábbi fázisban alkalmazott alacsony és közepes intenzitású tevékenységi módok továbbra is jelen voltak, számos város bevétele során jól szervezett, nagyméretű reguláris erőkkel és módszerekkel megvívott háborús manőverek kerültek végrehajtásra. Támadásaik során, amennyiben gyengébb féllel kerültek szembe, azok megsemmisítésére törekedtek, azonban, ha erősebb féllel találták szemben magukat, a döntő ütközet előtt kitérve, saját erejüket megkímélve visszavonultak. Ezek a területszerzések tették lehetővé al-Bagdadi számára 2014. június 29-én a Kalifátus kikiáltását.

Kijelenthető, hogy az Iszlám Állam valóban nagy hangsúlyt fektetett a gyors taktikai sikerek elérésére. Azonban ezek megvalósítását korántsem átgondolatlanul, hanem az Abu Bakr Nádzi által *A brutalitás kormányzása*³⁵⁹ című könyvben bemutatott olyan stratégiai koncepció keretén belül tervezték végrehajtani, amely három egymástól elkülönülő fázisra osztható. Az elgondolás második és harmadik szakaszának fontos elemét képezi a területi terjeszkedés, valamint a széles társadalmi bázis kialakítása, melyet a lakosság elnyomása, kényszerítése, vagy ideológiai meggyőzése útján kívántak megteremteni. Ezen feltételek

³⁵⁶ Uo. p.140.

³⁵⁷ Lewis, Jessica D.: Al-Qaeda in Iraq Resurgent, The Breaking the Walls Campaign
http://www.understandingwar.org/sites/default/files/AQI-Resurgent-10Sept_0.pdf
http://www.understandingwar.org/sites/default/files/JessVBIED_PartII_3Oct.pdf (Letöltés időpontja: 2016.02.12.)

Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. pp.105-106.

³⁵⁸ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.30.

³⁵⁹ Naji: The Management of Savagery. p.36.

megvalósulása tette lehetővé az szervezet számára az államhatalmak erőforrásfölényének ellensúlyozását, valamint a végső politikai cél, a Kalifátus határainak kiterjesztéséhez szükséges nagyméretű reguláris sereg felállítását.

Az Iszlám Állam olyan terrorszervezet, amely megpróbált önálló állammá szerveződni. Éppen ez a területelvű, államszerű működés és a hagyományos hadviselésre alkalmas katonai erő létrehozása okozta látszólagos vesztét.³⁶⁰ Azért látszólagos, mert a szervezet létrejötte óta már több olyan időszak volt, amikor nem birtokolt területet. Tehát ez a működési forma nem ismeretlen számukra. Visszatérnek az alacsonyabb intenzitású tevékenységi módokhoz és a hálózatos szerveződésüknek köszönhetően, a világ számos pontján lévő alvó sejtjeik, valamint a nekik hűségesküt tett terrorszervezetek támadásokat hajtanak végre. A feltételek számukra kedvezőbbé válása esetén, vagy ugyan ezzel a névvel vagy új névvel, új köntösben visszatérhetnek a nagyközönség elé, ahogy már korábban is többször megtették.³⁶¹

5.2.1. Tér és az idő³⁶²

Az előző alfejezetben rögzítettem, hogy az Iszlám Állam a hagyományos fegyveres küzdelem keretei között folytatott összeütközésekből nem remélhette a győzelmet tevékenységének kezdeti időszakában.³⁶³ Ebből kifolyólag került a számukra biztos vereséggel végződő nyílt és döntő jelentőségű ütközetek megvívását, és a gerilla katonai gondolkodásmód alacsony és közepes intenzitású tevékenységi módjainak alkalmazását részesítették előnyben főleg civil célpontok, vagy kis létszámú, elszigetelt, gyengén felszerelt biztonsági erők ellen.

„Közvetlen harcérintkezés esetén erejének kímélésére ellenfelei gyengébb és kiszolgáltatottabb pozícióit támadta, az ellenállás felerősödése esetén pedig azonnal visszavonult.”³⁶⁴

Ebből egyértelműen kitűnik, hogy a „*ha csatát nyerhetünk, megverekszünk, ha nem, odébbállunk*”,³⁶⁵ azaz a területet az időért elvet az Iszlám Állam is alkalmazta. Erre szolgál

³⁶⁰ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. p.8.

³⁶¹ Nem lehet egyszerre legyőzni az Iszlám Állam globális hálózatát

<https://hirado.hu/kulfold/kulpolitika/cikk/2019/03/24/nem-lehet-egyszerre-legyozni-az-islam-allam-globalis-halozatat#> (Letöltés időpontja: 2019.04.05.)

³⁶² Farkas Sándor: A földrajzi és a társadalmi tér megszerzéséért folytatott küzdelem. Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében. In.: Honvédségi Szemle, 2018/1., pp.15-16.

³⁶³ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.29.

³⁶⁴ Uo. p.30.

³⁶⁵ Mao: A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései. p.440.

bizonyítékul Falludzsa, Tikrit, Palmüra városoknak a visszafoglalása. A szövetséges erők légi műveletei által támogatott iraki és kurd erők ellen folytatott fegyveres küzdelem kedvezőtlen alakulása esetén, a végtelenségig tartó harc helyett mindegyik esetben a területek feladása és az erők megóvása mellett döntöttek. A katonai potenciál megkímélése a szükségtelen veszteségtől hozzájárulhat, a szervezet szempontjából kedvezőbb időben és térben végrehajtásra kerülő sikeres ellentámadás végrehajtásához.

Mivel nem nyílt lehetőség eredményesen kivitelezhető ellentámadások és újabb területfoglalások végrehajtására, és a kormányerők – nemzetközi támogatás mellett – képesek voltak sikeres támadó tevékenységüket addig a pontig tovább folytatni, hogy az Iszlám Állam által kontrollált terület mérete jelentéktelen méretűre zsugorodott, szinte teljesen megszűnt, ennek megfelelően a teljes tér feladása mellett a gerilla katonai gondolkodásmód legalacsonyabb intenzitású tevékenységi módjához (kizárólag terrorista módszerek alkalmazásához) való visszatérés válik a túlélés zálogává.³⁶⁶ Ez az állapot, a szervezet ideológiájának középpontjában álló Kalifátus megszűnésének következtében, az alapvető eszme megingása folytán magában hordja a tagok más szervezetekhez történő átpártolásának veszélyét.³⁶⁷

A jelentős túlerővel szembeni harc esetén a túlélést biztosító területet az időért elv alkalmazását az Iszlám Állam műveletei során alkalmazott földrajzi terület természeti adottságai szinte egyáltalán nem, a műveleti terület nagysága és a kiépült települések hálózata azonban jelentős mértékben támogatták.

5.2.1.1. A földrajzi tér³⁶⁸

Kína óriási, 9 millió km²-es hegyekkel átszabdelt és erdőkkel borított területénél Irak és Szíria együttes 623 547 km²-es³⁶⁹ többnyire sík, kopár alföldi természeti adottságokkal rendelkező területe jelentősen kisebb. Szíria nyugati, míg Irak észak-keleti részén találhatóak olyan földrajzi adottságokkal rendelkező kisebb hegyvidéki térségek, amelyek átszabdeltségüknél fogva a hagyományos gépesített erők mozgásait nem, de kis erejű csapatok rejtett mozgását támogatják. Ennek ellenére az Iszlám Állam tevékenységeinek zöme nem ezekre a területekre koncentrálódott.

³⁶⁶ Cafarella et al.: *Jabhat al Nusra and ISIS: Sources of Strength*. p.12.

³⁶⁷ Besenyő et al.: *Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0*. p.123.

³⁶⁸ Farkas: *A földrajzi és a társadalmi tér megszerzéséért folytatott küzdelem. Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében*. pp.16-18.

³⁶⁹ Nagyjából akkora, mint Franciaország.

A szervezet azon műveleti területe, ahol képes volt a terrorista támadások mellett magasabb intenzitású tevékenységi módok alkalmazására, kiterjedésében nem bír akkora léptékkal, mint amely Mao rendelkezésére állt. A felkelők tevékenységéhez azonban szükséges földrajzi tér vizsgálatakor nem kizárólag annak méretét, hanem a térségben jelen lévő rendőri és katonai (azaz megszálló) erők erejét, létszámát, és harci morálját is figyelembe kell venni. A földrajzi terület nagyságának és a biztonsági erők terület feletti hatékony ellenőrzésének viszonyrendszerében történő elemzés ad valós képet arról, hogy a lázadók mely térségekben lehetnek képesek műveleteik végrehajtására.³⁷⁰ Amennyiben Irak és Szíria területén nincs megfelelő számú magas harci morállal rendelkező, elkötelezett katona és rendőr, abban az esetben azokon a területeken, ahol a kormányok nem tudják politikai, rendfenntartó és katonai hatalmukat érvényesíteni, a nagy szabadsági fokkal bíró lázadók jelentős mértékben voltak képesek – és képesek – a lakosság befolyásolására. Az előző alfejezetben leírt területet az időért elv alkalmazása is ezt, a kormány részéről fellépő erőforrás hiányt tudja kihasználni. Hiába szorítják ki az Iszlám Állam erőit egy területről, hiába zsugorodik vagy szűnik meg területét tekintve teljes mértékben a Kalifátus, ha a kormány nem rendelkezik akkora potenciállal, hogy szinte a teljes ország területén képes legyen a katonai jelenlét huzamos ideig történő fenntartására, az ideiglenesen visszahúzódó és kizárólag a gerilla katonai gondolkodásmód legalacsonyabb tevékenységi módját alkalmazó szervezet újra fejlődésnek indulhat. Ennek legjobb példája a korábban bemutatott, 2006-tól 2012-ig terjedő időszak, amely során a jelentős koalíciós erők jelenléte miatt az Iszlám Állam háttérbe vonult, de az erők kivonását követően újjáéledt.

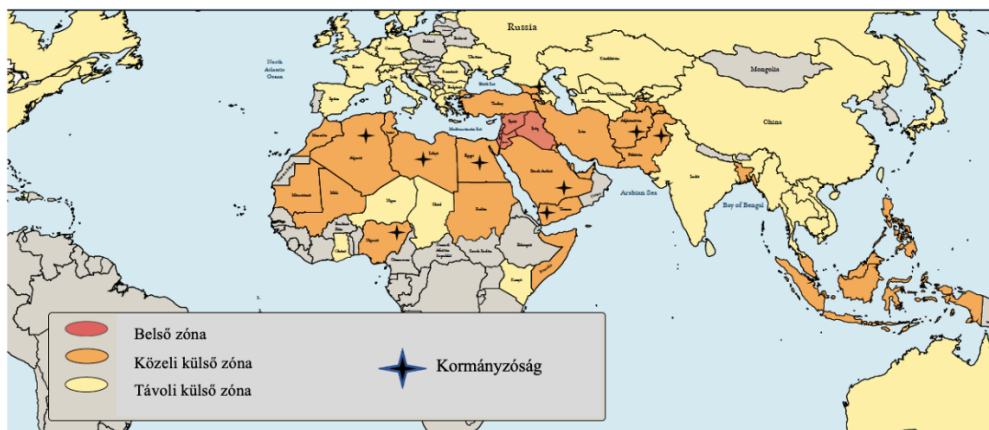
A fent említett viszonyrendszer alakulására számos tényező hatással lehet, amelyek közül ebben a részben kettő kerül kiemelésre. Az első az Egyesült Államok által vezetett koalíció korábbi és jelenlegi beavatkozása. Amíg a magas harci morállal és fegyvellemmel rendelkező, technikailag fejlett nyugati haderő jelen van azon a területen, ahol az Iszlám Állam képes közepes és magas intenzitású gerilla tevékenységi módok végrehajtására, a szervezet terjeszkedésének és államszerű berendezkedésének lehetősége kicsi. Azonban a koalíciós erők utánpótlási szállítmányai, harci járőrei ellen elkövetett, amerikai és európai emberáldozatokkal járó támadások jelentős társadalmi ellenállást váltottak ki a nyugati országok lakossága körében a háborúban való részvétel folytatása ellen. A konfliktus, amely az Iszlám Állam szándékának megfelelően elhúzódó,³⁷¹ aszimmetrikus és rendezetlen jellegűvé vált, a nyugati hatalmakra rótt

³⁷⁰ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. pp.19-21.

³⁷¹ WH facing tough questions from Senate ISIS strategy – videó: 01:30-tól 02:05-ig

magas anyagi költségei miatt³⁷² a társadalmi elégedetlenséget tovább fokozta, ami arra készítette a koalícióban résztvevő államok kormányait, hogy a konfliktuszónában harcoló szárazföldi erejük nagy részét kivonják. Az iraki és kurd erők támogatását szolgáló, többnyire levegőből indítható, darabonként nagyjából százezer fontba kerülő³⁷³ precíziós rakétatámadások költséghatékonyságát számos ellenzéki politikus megkérdőjelezte Nagy-Britanniában. 2015-ben John McCain szenátor az amerikai Szenátusi Katonai Bizottság elnöke is kérdőre vonta Ashton Carter védelmi minisztert az Egyesült Államok Iszlám Állam ellenes stratégia hatékonyságával kapcsolatban.³⁷⁴ Tehát a nyugati országok részéről tapasztalható társadalmi ellenállás, az elhúzódó jellegű háború magas költségei kérdésessé teszik,³⁷⁵ hogy a nyugati hatalmak meddig és milyen szintű támogatás nyújtására képesek, és hajlandóak a még csak szerveződő félben lévő, rosszul kiképzett, korrupciótól szenvedő iraki haderő számára.

A viszonyrendszer alakulását befolyásoló másik jelentős tényező az Iszlám Állam regionális és globális szintű törekvése volt, ami annak a lehetőségét hordozta magában, hogy a nyugati országok jelentős katonai és rendfenntartó erői kerülnek lekötésre a régióban. A Kalifátus létrehozásának elgondolását és mozzanatait szemléltető 7. számú ábrán azokat a zónákat mutatom be, amelyek területén a gerilla katonai gondolkodásmód különböző intenzitású tevékenységi módjait tudta a szervezet megvalósítani.

7. számú ábra – Az Iszlám Állam globális stratégiája (2016. márciusi állapot)³⁷⁶

<http://video.foxnews.com/v/4341930603001/wh-facing-tough-questions-from-senate-on-isis-strategy/?#sp=show-clips> (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

³⁷² U.S. Department of Defense: Operation Inherent Resolve, Targeted Operations Against ISIL Terrorists http://www.defense.gov/News/Special-Reports/0814_Inherent-Resolve (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

³⁷³ Bunkall, Alistair: How Much Will Airstrikes on IS Cost Taxpayer? <http://news.sky.com/story/1342768/how-much-will-airstrikes-on-is-cost-taxpayer> (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

³⁷⁴ Arkin, James: McCain, Ashton Carter Clash Over ISIS Strategy http://www.realclearpolitics.com/articles/2015/07/07/mccain_ashton_carter_clash_over_isis_strategy_127282.html (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

³⁷⁵ Mockaitis, Thomas R.: British Counterinsurgency 1919-60. The Macmillan Press Ltd., 1990., p.16.

³⁷⁶ ISIS Global Strategy: March 2016.

A belső zóna területén jól szervezett katonai erőkkel a hagyományos hadviselés elvein alapuló fegyveres küzdelem megvívására, a közeli külső zónában maximum gerilla jellegű rajtaütésekre és terrorista támadásokra, míg a távoli külső zónában kizárólag terrorista támadások végrehajtására voltak képesek. Napjainkra ez annyiban módosult, hogy a belső zónában már nem képesek hagyományos erőkkel végrehajtott támadásokra, így ebben a régióban is a gerilla és terrorista tevékenységek végrehajtására fókuszálnak. A közeli külső zóna területén vilajetekkel, vagy al-Bagdadinak hűségesküt tett tagokkal, szervezetekkel rendelkezik Jemen, Afganisztán, Szaúd-Arábia, Sínai-félsziget, Algéria, Észak Kaukázus, Banglades, Tunézia, Nigéria, Szomália területén.³⁷⁷ Líbia Szurt nevű városában és annak környékén kialakított bázis, a szervezet Mezopotámiából történő kiűzése esetén, a tagok számára menedékként³⁷⁸ és a Kalifátus megvalósítását célzó tevékenység új kiindulópontjaként szolgálhat. További problémát jelenthetnek a korábban Európából és az Egyesült Államokból az Iszlám Államhoz csatlakozó, majd a műveletek helyszínéről visszatérő harcosok.

Szíria és Irak területe, természeti adottságaiból adódóan, nem nyújt sem rejtettséget, sem fedettséget a végrehajtott terrorista és gerilla műveletek számára, ami elméletben lehetővé teszi a koalíciós erők számára a légi támadások korlátlan számú és hatékony kivitelezését. A valóság azonban ezzel szemben egészen más. A korábban említett rendkívül költséges precíziós fegyverek miatti anyagi korlátok, valamint a felderítő tevékenység nem megfelelő szintű hatékonysága miatt, a levegőből indított támadások sikere megkérdőjelezhető. Az a tény, hogy a koalíciós erők légtér feletti korlátlan uralma nem érvényesül hatékonyan a föld felszínén, valamint, hogy az iraki és szír kormány nem képes a fennhatóságát kiterjeszteni saját államuk teljes területére, teremtette meg a kedvező feltételeket az Iszlám Állam számára bázisaik létrehozásához. A rejtettséget nyújtó természeti adottságok hiánya miatt ezek a bázisok többnyire lakott települések területén, vagy azok közelében kerültek kialakításra, ami tovább nehezítette és nehezíti a megfelelő célpontok kiválasztását és járulékos veszteség nélküli megsemmisítését. Ezek a bázisok a nyugati szakértők és a sajtó által többnyire nem gerillabázisokként, hanem „*biztonságos menedék*”³⁷⁹ néven kerülnek említésre.

https://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Global%20Strategy%20MAR%202016-01_4.png (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

³⁷⁷ Kis-Benedek: Katonai biztonság Marokkótól Iránig. pp.232-234.

Cafarella et al.: Jabhat al Nusra and ISIS: Sources of Strength. p.12.

³⁷⁸ Uo.

Why is ISIS heading to Lybia?

<http://edition.cnn.com/videos/world/2016/04/20/why-is-isis-heading-to-libya-sdg-orig.cnn> (Letöltés időpontja: 2016.04.05.)

³⁷⁹ Eredeti változatában „safe haven”

Az Irakban és Szíriában elfoglalt területek bázisokká alakítása és a bázisok egybeolvasztása révén, az Iszlám Állam olyan forradalmi kormányra alakult, amely saját fegyveres erejével védte az általa elfoglalt területeket.³⁸⁰ Ebből kiindulva az ISW 2016 februárjában kiadott jelentése azt állapította meg, hogy a szervezet tevékenységének legjelentősebb súlypontját³⁸¹ a terület feletti kontroll, azaz a Kalifátus fizikai léte, tényleges földrajzi megtestesülése jelentette.³⁸² Ennek megfelelően, mivel a kalifátus nem létezhet földalatti mozgalomként,³⁸³ a terület az időért elv a felfejlődéshez szükséges idő biztosítása mellett, kizárólag a szervezet túlélésének eszközéül szolgál. A Kalifátus által uralt földrajzi tér teremti meg a feltételeit az Iszlám Állam vallási legitimitásának, katonai képességei kialakításának, államként való működésének, globális mérvű befolyásának, és egy széles társadalmi réteg feletti kontroll kialakításának.

5.2.1.2. A társadalmi tér³⁸⁴

A második fejezetben megállapítottam, hogy a kifárasztó gerilla stratégia legfőképpen a helyi lakosság megnyerésére és kontroll alatt tartására helyezi a hangsúlyt. Azok a gerilla hadviselést folytató szervezetek, amelyek a népi támogatottság megszerzése és fenntartása terén nem jártak sikerrel, a legtöbb esetben nem tudták megvalósítani célkitűzéseiket.³⁸⁵ Az Iszlám Állam törekedett egy széles társadalmi réteg feletti kontroll kialakítására, azonban fontos megjegyezni, hogy széleskörű társadalmi támogatottsággal nem rendelkezett és nem is rendelkezik.

A szervezetet terjeszkedésének kezdeti időszakában a lakosság feletti irányítás megszerzésére a kormányok által gyengébben kontrollált területeken törekedtek, majd onnan fokozatosan közelítettek a hatalmi központok felé. A korábban bemutatott új világrend

³⁸⁰ Ez az állítás kizárólag Irak és Szíria területére vonatkozik.

Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.21.

³⁸¹ A súlypont a „center of gravity” szó szerinti magyar fordítása. A magyar katonai terminológia is súlypontként alkalmazza, de az eredeti angol fogalom a súlyponttól kissé eltérő jelentéstartalommal bír. A „center of gravity” fogalom meghatározás magyarra lefordítva a következő: „A hatalom/erő forrása, amely morális és fizikai erőt, cselekvési szabadságot vagy cselekvési akaratot biztosít.” A fogalmat eredetileg Clausewitz alkotta meg, aki szerint a „center of gravity”: „minden hatalom/erő és mozgás központja/súlypontja, melytől minden függ” – a szerző fordítása.

FM 3-0 Operations, Headquarters Department of the Army, 2008., p.7-6.

³⁸² Cafarella et al.: Jabhat al Nusra and ISIS: Sources of Strength. p.12.

³⁸³ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.123.

³⁸⁴ Farkas: A földrajzi és a társadalmi tér megszerzéséért folytatott küzdelem. Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében. pp.19-21.

³⁸⁵ Stoker, Donald: Six Reasons Insurgencies Lose: A Contrarian View. pp.6-8.

<http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/six-reasons-insurgencies-lose> (Letöltés időpontja: 2016.01.25.)

kialakítását célzó tevékenység eredményeképp létrejött hatalmi úr, a szunnitákat negatívan érintő kormányzati politika, valamint az iraki és szír állami biztonsági erők jelenlétének hiánya mellett, a különböző törzsek és felekezetek közti viszálykodások is az Iszlám Állam területszerző tevékenységét segítették. Az iszlám vallás szunnita ágának ultrakonzervatív hagyományos, a vallás modernizálását elutasító, a Koránt szó szerint értelmező irányzata csak a szunnita többségű területeken tudta hatalmát érvényesíteni. Azonban ezeken a területeken sem élveztek egyértelmű és egyöntetű támogatást. A lakosság túlnyomó része nem meggyőződésből, hanem félelemből támogatta a szervezetet,³⁸⁶ aminek az oka az általuk alkalmazott módszerekben keresendő. A megfélemlítés módszerei közé tartoznak a lefejezések, csonkítások, keresztre feszítések, melyeket többnyire a velük szembeszegülő, valamint a vallási meggyőződésükhöz ragaszkodó fegyvertelen lakosokkal, valamint a helyi vezetőkkel szemben alkalmaztak és helyenként alkalmaznak. Szunnita vallási vezetők kivégzésétől sem riadnak vissza, amennyiben azok a szervezet felfogásától eltérő nézeteket vallanak, mint ahogy tették ezt például Moszulban 2014. június 12-én és 14-én.³⁸⁷

Mivel az ideológiailag motivált követők száma alacsony, ezért a megfelelő kormányzati módszerek alkalmazásával a szunniták döntő hányadát is el lehet szigetelni a szervezettől. A katonai erő jelenlétének növelése mellett, a kormány és a törzsek közti politikai párbeszéd nagymértékben járulhat hozzá a lakosság Iszlám Államtól történő leválasztásához, annak hiánya pedig a szélsőségesek karjaiba lökhet egyes csoportokat. Ennek egyik legékeesebb példája a 2006-os El-Anbári Ébredés.³⁸⁸ Az al-Kaida által elfoglalt Ramadiban a törzseknek elege lett a bevezetett középkori törvénykezésből és a terroristák egyéb túlkapásaiból, ezért a nép lassan a terroristák ellen fordult. Ez a polgári ellenállás idővel annyira megerősödött, hogy felhívta magára az Egyesült Államok figyelmét is. Az amerikaiak sikeresen rákényszerítették a síita többségű iraki kormányt arra, hogy folytasson tárgyalásokat és működjön együtt ezekkel a szunnita törzsekkel a siker kifejlesztése érdekében. Az együttműködés eredményeként az al-Kaida kénytelen volt feladni Ramadi városát és székhelyét átköltöztetni Baakúbába, Dijála tartomány fővárosába. Azonban a 2009-es években, amikor az Egyesült Államok csapatainak jelentős részét kivonta Irakból, az iraki miniszterelnök, el-Málíki, nem fizette tovább az Ébredés katonáinak a zsoldját, és mindennemű támogatást megvont tőlük. Az iraki kormánynak ez a

³⁸⁶ Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.21.

Walsh, Paton Nick – Razeq, Raja – Tuysuz, Gul: Inside Syrian town living under al Qaeda reign of fear <http://edition.cnn.com/2013/11/05/world/meast/syria-al-qaeda-town-walsh/> (Letöltés időpontja: 2016.03.02.)

³⁸⁷ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.61.

³⁸⁸ Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. pp.89-118.

lépése, valamint számos egyéb rossz politikai döntés abba az irányba terelte a szunnita közvéleményt, hogy a síita kormány szándékosan von meg tőlük minden támogatást és tartja távol a szunnitákat a hatalomtól.³⁸⁹ Ezeknek a rossz politikai döntéseknek az eredménye, hogy egy sikeresnek induló felkelésellenes fellépés odáig fajult, ami következtében a felkelőket – terroristákat – korábban elutasító törzsek az ellenállók oldalára álltak, ezáltal megteremtve az al-Kaida rohamos fejlődésének lehetőségét Irak területén.

A rendkívüli szigor, az elrettentő kivégzések, csonkítások, a lakosság elnyomása hozzájárult ahhoz, hogy az Iszlám Állam hosszú távon nem tudta ellenőrzése alatt tartani a lakosságot, valamint akaratának és döntéseinek nem tudott érvényt szerezni.³⁹⁰ Azonban az is kétségtelen, hogy megvesztegethetlenségük és a közbiztonság helyreállítása terén véghezvitt eredményes tevékenységük miatt, a lakosság azon körében is elismerésre tettek szert, akik a szervezet alapvető ideológiájával nem értettek egyet.³⁹¹ Ez történt Szíria északi részén egy, a török határ közelében fekvő 200 ezer lakosú településen is.³⁹² Minbidzs városát 2012 novemberében hagyták el a szír kormányerők, melyet követően a helyi lakosság vette kezébe az önkormányzatot. Jól felfegyverzett és kiképzett biztonsági erők hiányában a várost és környékét bűnözők módjára viselkedő nacionalista vagy más szekuláris csoportok lepték el. Az Iszlám Állam 2013 áprilisában vetette meg a lábát a városban és a biztonság helyreállítása céljából egy alacsony létszámú, de félelmetes csendőrséget hozott létre. A város lakosait rendszeresen meghívták egy, a város területén kialakított „*találkozóhelyre*”, ahol előadásokat tartottak számukra al-Bagdadi iszlamista terveiről. Ezek mellett átvették a bíróságok feladatkörét, meghallgatták a lakosok panaszait és döntéseket hoztak a kérdéses ügyekben. Központi állami irányítás hiányában átvették az irányítást a város felett. Megszervezték a rendfenntartást, egészségügyi biztosítást, élelmezést és saría-bíróságokat működtettek.³⁹³ Az igazságszolgáltatás még saját embereikre is kiterjedt. Megszüntették a bűncselekményeket és biztonságot teremtettek a városban és környékén. Az egyik városlakó így nyilatkozott:

„Senki nem támogatja egyöntetűen a tetteiket, de senki sem utasítja teljesen el őket. Az emberek azért támogatják az Iszlám Államot, mert becsületesek, és nem folytatnak olyan piszkos üzelmeket, mint a korrump SZSZH [Szabad Szíriai Hadsereg]...”³⁹⁴

³⁸⁹ Uo. pp.114-115.

³⁹⁰ Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.24.

Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.55.

³⁹¹ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.55.

³⁹² Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. pp.258-267.

³⁹³ Kis-Benedek: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. p.235.

Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. pp.72-74.

³⁹⁴ Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. p.261.

A bűnöző csoportok által uralt káosz időszakot követően a gyakran túlzottan szigorú büntetések ellenére is lelkesen fogadták az emberek az Iszlám Állam által kialakított rendet:

„Az emberek csak jó dolgokat kaptak az ISIS-től, jóllehet egyáltalán nem kedvelték a vallási ideológiájukat.... „³⁹⁵

Ebből kifolyólag a sírek nagy létszámban csatlakoztak a szervezethez. A közösség két rétegét is megnyerte magának a szervezet: azokat, akik csalódtak a forradalomban és visszavágyták a rendet, és azokat, akiket elidegenített az SZSZH és az iszlamista szervezetek.

Összegzésképp megállapítható, hogy bár az Iszlám Állam széles támogató társadalmi bázissal nem rendelkezett és jelenleg sem rendelkezik, az uralma alá vont területeken alkalmazott megfélemlítő módszerek és a közrend betartását szolgáló szigorú szabályok alkalmazásával többnyire hatékonyan tudta érvényesíteni akaratát a lakosság felett. A terror eszközeivel bizonyos szintű együttműködésre bírt, valamint az ideológiával egyet nem értő, de rendet és biztonságot vágyó nagyszámú passzív társadalmi réteg elegendő segítséget nyújtott a túléléshez. A Kalifátust létrehozó szervezet számára nem volt már szükséges a széleskörű aktív népi támogatottság abból a célból, hogy a harcok szüneteiben a lakosság között elvegyülve újjá tudjon szerveződni, mivel harcát már forradalmi kormány jelleggel, reguláris haderejével nyíltan vívta. Azonban az államszervezete működtetéséhez, a fegyveres erők fenntartásához szükségük volt egy aktív támogató társadalmi csoportra. Ennek a rétegnek a szélesítése érdekében végzett propaganda-munka, a korábbi szervezetek által alkalmazott toborzó tevékenységnél lényegesen összetettebb, modernebb képet mutat.

5.2.1.2.1. A társadalom támogatásának megszerzéséért folytatott propaganda és média tevékenység³⁹⁶

Az Iszlám Állam az őket megelőző gerilla katonai gondolkodásmódot alkalmazó szervezetekhez hasonlóan, rendkívül nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy bemutassa ideológiáját, célkitűzéseit, tevékenységét és a csoport tagjai által végrehajtott terrorcselekményeket. Azonban a lényegi különbség az őket megelőző szervezetekhez képest abban mutatkozik, hogy nem hagyták, hogy a nyugati média formálja a róluk kialakított képet. A propagandájuk terjesztésének elvét a „*Ne rólunk, hanem tőlünk hallj!*”³⁹⁷ jelmondat tükrözi.

³⁹⁵ Uo. p.260.

³⁹⁶ Farkas: A földrajzi és a társadalmi tér megszerzéséért folytatott küzdelem. Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében. pp.21-23.

³⁹⁷ Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. p.202.

Agitációs tevékenységük célja egyrészt a szervezettel szimpatizálók, és az őket aktívan támogató réteg növelése, másrészt pedig lélektani műveletek³⁹⁸ folytatása a megszállt területek lakossága, a velük szemben álló katonai és biztonsági erők, a műveleti területükön regnáló politikai hatalom, valamint a nyugati országok társadalmának és politikai vezetőinek az attitűdjének, magatartásának, viselkedésének megváltoztatása céljából.

Egy másik sarkalatos különbség a múltbeli népszerűsítési és befolyásolási tevékenységekhez képest, hogy az információs technológia rohamos fejlődése, valamint az Internet elterjedése elképesztő mértékben gyorsította fel az információ terjedését és teszi lehetővé, hogy a világ egyik felén bekövetkező eseményről szinte azonnal értesüljenek a világ másik szegletében.³⁹⁹ A hálózatépítő közösségmédia-szolgáltatások,⁴⁰⁰ mint például a Facebook, Twitter, YouTube, az Instagram, a Zello,⁴⁰¹ valamint az ezeken a felületeken használatos „*hash-tag rendszer*”⁴⁰² pillanatok alatt rengeteg felhasználóhoz juttatja el a kívánt tartalmat és rövid idő alatt képes a célközönség érzelmeinek és gondolkodásának a „*támadó*” céljainak megfelelő irányba történő befolyásolására.⁴⁰³ A gyorsaság mellett további előnye a korábban alkalmazott szórólapok, plakátok, jelvények, DVD-n terjesztett kisfilmekkel szemben, hogy míg a felsorolt eszközök kizárólag egyirányú kommunikáció megvalósítására alkalmasak, addig az informatikai eszközökre támaszkodó „*hálózati toborzás*”⁴⁰⁴ már lehetővé teszi a kérdezz-felelek stílusú, kétoldalú kommunikációt a szervezet és a célközönség között. Annak érdekében, hogy egy ilyen kiterjedt, az Interneten folyó propaganda tevékenység sikerre vezessen, szükség van olyan elektronikai hadviselésben jártas szakértőkre, akik fel tudják venni

³⁹⁸ PSYOP – psychological operations – azaz lélektani műveletek a NATO definíció alapján a következők: „*olyan a kommunikáció és egyéb eszközök módszereit alkalmazó tervezett lélektani műveleti tevékenység, amely a jóváhagyott célcsoport attitűdjének, magatartásának és viselkedésének megváltoztatására irányul, ezáltal befolyásolja a politikai és katonai célok elérését*”.

Mező Ferenc: Az emberi szükségletekre irányuló lélektani műveletek (PSYOPS). p.2.

http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2007/1/2007_1_15.pdf (Letöltés időpontja: 2016.04.05.)

³⁹⁹ Kiss: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. p.15.

⁴⁰⁰ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.158.

⁴⁰¹ Az Iszlám Állam által legszívesebben használt, számítógépekhez és okostelefonokhoz kifejlesztett, hangfájlokat megosztó titkosított közösségi médiaalkalmazás.

Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. p.205.

⁴⁰² Lényege, hogy a # jellel ellátott kifejezés könnyen kereshetővé válik az Interneten és rengeteg felhasználóhoz juthat el a megosztani kívánt tartalom.

Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.159.

⁴⁰³ Stengel, Richard: Information Wars. How we lost the global battle against disinformation and what we can do about it. Grove Press, London, 2019., pp.145-148.

Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. pp.139-140.

Lynch, Justin: Yet Another Article about Information Technology and the Character of War

<https://warontherocks.com/2020/09/yet-another-article-about-information-technology-and-the-character-of-war/> (Letöltés időpontja: 2020.10.16.)

⁴⁰⁴ Stengel, Richard: Information Wars. How we lost the global battle against disinformation and what we can do about it. p.168.

a versenyt a Google, a Facebook és a többi közösségi média-szolgáltatónál dolgozó informatikai szakemberekkel. Ezeknél a multimilliárd dolláros cégeknél dolgozó információs technológiai specialisták megállás nélkül dolgoznak azon, hogy a terrorista szervezettől származó videókat, propaganda üzeneteket, valamint a tagok profiljait eltávolítsák a rendszerükből.⁴⁰⁵ Az Internet adta lehetőségek maximális kihasználása érdekében, az Iszlám Állam felállított egy hackerekből és médiaszakemberekből álló „*Elektronikus Hadsereget*”,⁴⁰⁶ amely rendkívül hatékonyra tette és teszi a megosztani kívánt információ eljuttatását a világ bármely pontján élő társadalom széles rétegéhez az alkalmazott ellentéveskedések dacára.

A digitális média terén is forradalmi változásokat vezettek be.⁴⁰⁷ Saját médiaügynökségeket hoztak létre, mint például az al-Hayat Media Center, az al-Furqan és az al-Itisam.⁴⁰⁸ Az általuk elkészített termékek színvonala a nyugati médiabirodalmak által kiadott filmekével vetekszik.⁴⁰⁹ Az egyik legkiemelkedőbb és legnagyobb hatást elért kisfilmjük a „*Kardok csengése*” címmel került kiadásra, két héttel Moszul elfoglalása előtt. Egyes szakértők állítása szerint a filmben látható kegyetlen jelenetek nagymértékben járultak hozzá, hogy az iraki kormányerők harc nélkül adták fel a várost.⁴¹⁰ Számos kisfilm központi témája a brutalitás, amelynek célja a helyi lakosság folyamatos rettegésben tartása, önkéntesek toborzása, valamint a nyugati társadalmak attitűdjének megváltoztatása által elérni az Iszlám Állam elleni műveletekben részt vevő kormányok politikai és katonai céljainak megváltoztatását.⁴¹¹

Az ellenük harcoló koalíció katonái ellen végrehajtott támadások, valamint az Európában és az Egyesült Államok területén végrehajtott terrorista merényletek propagálása is kiemelkedő jelentőséggel bír. A terrorszervezet kezére játszva, a nyugati sajtó által is gyakran részletekbe menően bemutatott események, a megtámadott nemzet, vallás, kultúra részéről túlreagálást vált ki, ami szélsőséges esetben az iszlám közösségek elleni fellépésben nyilvánul meg.⁴¹² Egy társadalomnak az iszlám kisebbséggel szembeni negatív, kirekesztő hozzáállása tovább fokozhatja a radikalizálódó iszlamisták számát, amelyek újabb támadásokhoz

⁴⁰⁵ Calvo, David et al.: Countering disinformation: Improving the Alliance's Digital Resilience <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/08/12/countering-disinformation-improving-the-alliances-digital-resilience/index.html> (Letöltés időpontja: 2021.09.12.)

⁴⁰⁶ Lynch: Yet Another Article about Information Technology and the Character of War. p.166.

⁴⁰⁷ Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. pp.129-154.

⁴⁰⁸ Lynch: Yet Another Article about Information Technology and the Character of War. p.177.

⁴⁰⁹ Gorka: A dzsihádek legyőzése. A megnyerhető háború. pp.117-118.

⁴¹⁰ Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. pp.202-203.

⁴¹¹ Gambhir, Harleen: The Virtual Caliphate: ISIS's Information Warfare. 2016

<http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20The%20Virtual%20Caliphate%20Gambhir%202016.pdf> (Letöltés időpontja: 2017.03.12.)

⁴¹² Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.28.

vezethetnek. A folyamat önmagát gerjesztve egy ördögi körré alakul, melyből egyetlen fél, a terrorista tevékenységi módot alkalmazó szervezet húz hasznot.

Propaganda eszköztárakban szerepelnek a hagyományosabb agitációs és toborzó módszerek is. Ilyen például a személyes meggyőzés, amelynek a határfoka lényegesen jobb, mint a közösségi médián keresztül folytatott verbuválásnak.⁴¹³ Az írott sajtót sem hanyagolják, hogy újabb tagokat, támogatókat szerezzenek. A Dabiq⁴¹⁴ elnevezésű online és nyomtatott formában is több nyelven megjelent magazin rendkívül színvonalasan találta a szervezet ideológiáját, tevékenységét. Lelkesítő és toborzó cikkek mellett, a Nyugatot negatív színben feltüntető írások is helyet kaptak az újságban.

A korábbi időszakok során, küzdelmüket a gerilla katonai gondolkodásmód elvei alapján megvívó szervezetek számára még nem álltak rendelkezésre azok a modern technikai vívmányok, melyekkel napjainkban nagyon rövid idő alatt nagyon nagy számú embertömeget képesek elérni és befolyásolni. A társadalom széles rétegeinek megszólítása, valamint az egész világra kiterjedő toborzás és lélektani hadviselés azonban nem elegendő a végső győzelem kivívásához. A programjukban meghirdetett Európa, Afrika és a Közel-Kelet jelentős részét magában foglaló Kalifátus kialakítása kizárólag fegyveres küzdelem révén valósulhatott volna meg.

5.2.2. Az Iszlám Állam által alkalmazott eljárások, módszerek⁴¹⁵

A szervezet megalakulását követően – társadalmi bázis hiányában – a gerilla katonai gondolkodásmód alacsony és közepes intenzitású tevékenységi módjait alkalmazta. Al-Zarqawi 2004-ben Zawahiri-nek írt levelében kifejtette, hogy bár az öngyilkos merényletek és gerillatámadások rendkívül hatásosak, de az ő szándéka a hagyományos hadviselésre való lehető leggyorsabb áttérés. Ennek megfelelően a fő fókusz Zarqawi tevékenysége során egy „nagyfokú szaktudással rendelkező, tapasztalt és szívós” emberekből álló, század és zászlóalj szintű kötelékekből felépülő, jelentős erőt képviselő harcoló alakulat felállítása, amely képes „területek elfoglalására, felderítés végrehajtására, és az ellenség – amerikaiak, rendőri erők és katonaság – elpusztítására az utakon és a csaták során”.⁴¹⁶ Ennek megfelelően a szervezet

⁴¹³ A közösségi média keretei között zajló toborzás határfoka gyengébb ugyan, de a megszólított emberek száma lényegesen több, ami a nagy számok törvénye alapján sikeressé teszi az Interneten történő verbuválást is.

⁴¹⁴ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. pp.170-176.

Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. pp.207-209.

⁴¹⁵ Farkas Sándor: Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája. Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében. In.: Honvédségi Szemle, 2018/2., pp.4-8.

⁴¹⁶ Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.23. – a szerző fordítása.

saját műveleti tevékenységét két fajtára osztotta, mely tipizálás a propagandáról szóló részben említett Dabiq újságban került közlésre. A felosztás szerint létezik a *nikayah* típusú támadás, amely „*az ellenség megsebesítésére, megölésére és veszteségek okozására fókuszál*”, valamint „*a gyakran tamkin néven emlegetett, összetettebb, nagyobb szabású műveletek, melyek fő célkitűzése a területfoglalás.*”⁴¹⁷ Ezek az eljárásmodok egyértelműen a gerilla harcmodort és a reguláris erőkkel vívott hagyományos hadviselést írják le. Ebből megállapítható, hogy bár Zarqawi a lehetőségekhez képest törekedett a reguláris katonai erő legrövidebb idő alatt történő kialakítására, továbbra is számolt a szervezet kezdeti időszakában sikerrel alkalmazott kis alegységekkel végrehajtott gyors rajtaütések és lesállítások alkalmazásával.⁴¹⁸

A reguláris erő kialakításához azonban időre volt szükség. Ennek oka egyrészt a szervezetet aktívan támogatók létszámának növelése érdekében végrehajtott tevékenységek elhúzódó jellege, másrészt a katonai képzettség nélkül irreguláris hadviselést folytató fegyelmetlen csoportok szervezett erővé alakításának időigényes folyamata. Ezek a tények és az Egyesült Államok által vezetett koalíció iraki jelenléte vezetett a nagyobb csapatösszevonást igénylő, komplex műveletek mellőzéséhez és a gerilla harcmodor alkalmazásához. Az alkalmazott módszerek között többnyire öngyilkos merényletek különböző típusai, improvizált robbanószerkezetek által elkövetett robbantásos támadások és kis katonai erővel végrehajtott lesállítások, rajtaütések szerepeltek.

A támadások nem korlátozódtak az iraki kormány képviselőire, illetve az iraki és a koalíciós biztonsági erőkre. Az amerikaiak támogatását élvező Maliki vezette államhatalom túl nagy és egységes erőt képviseltek az Iszlám Állammal elődszervezetével szemben, ezért a társadalmi tér vonatkozásában Zarqawi elsődleges célja ennek az egységnek a megbomlasztása volt. Ennek megvalósítását a síiták elleni támadások által gerjesztett felekezeti szembenállás megvalósítása révén tervezte realizálni. A síita közösségek ellen elkövetett támadások, valamint vallási-etnikai tisztogatások célja, hogy megtorló cselekményeket váltson ki a síiták részéről. Az erőszak erőszakot szül elv alapján, ennek az öngerjesztő folyamatnak az egyre intenzívebbé válása és elmélyülése, akár a környező államok területére is kiterjedhet. A kialakuló káoszt és hatalmi űrt kihasználva a szervezet további előnyökre, területszerzésre tehet szert, ami hozzásegíti végső politikai céljának a Kalifátus kiterjesztésének megvalósításához.⁴¹⁹ Zawahiri-nek írt 2004-es levelében így írt erről Zarqawi:

⁴¹⁷ Uo. – a szerző fordítása.

⁴¹⁸ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.30.

⁴¹⁹ Uo. p.66.

„... vallási, politikai és katonai téren történő támadásuk rákényszeríti őket, hogy kimutassák a foguk fehérvét a szunnita közösségek irányába.... amennyiben sikeresen bevonjuk őket egy szektariánus alapú konfliktusba, abban az esetben a küszöbön álló veszély és a megsemmisülés érzete miatt, lehetségessé válik a közömbös szunnita rétegek aktivizálása”.⁴²⁰

Sok esetben azonban ez a konfliktus szítás, a túlzott mértékű kegyetlenség alkalmazása miatt nem Zarqawi terveinek megfelelően alakult. A brutális módszerek alkalmazása még a szunnita törzsek jelentős részét is elidegenítette a szervezettől, aminek egyik legkiemelkedőbb példája, a korábban bemutatott El-Anbári ébredés.

A koalíciós erők kivonulásának és Maliki elnök irányítása alatt regnáló – jelentős síita többséggel rendelkező és a szunnitákat a társadalmi lét szinte minden szegmenséből mellőző – kormány tevékenységének eredménye vezetett a szervezet mozgásterének jelentős mértékű növekedéséhez. Cselekvési szabadságuk fokozódása teremtette meg a lehetőséget arra, hogy a gerilla katonai gondolkodásmód alacsony intenzitású tevékenységi módjainak megőrzése mellett, egyre több, egyre jobban szervezett és intenzitásában egyre magasabb harctevékenységi formát alkalmazzanak. Az irreguláris harcot folytató csapatok reguláris haderővé való átalakítására, az összetettebb feladatok tervezési, szervezési, kiképzési, feltöltési és egyéb felkészülési tevékenységeinek végrehajtására, a Szíriában kibontakozó káosz teremtette lehetőségek között kialakított bázisok – biztonságos menedékek, mint például a korábban bemutatott Minbidzs város – biztosítottak megfelelő körülményeket. A végrehajtott komplex feladatok közé tartozott például a korábban már említett „Falak Ledöntése” művelet,⁴²¹ egy damaszkuszi katonai parancsnokság ellen elkövetett öngyilkos merénylőket és kisebb rajtaütést végrehajtó gerillacsapatokat magába foglaló művelet,⁴²² az Abu Ghraib és Taji börtönök⁴²³ ellen, valamint az Aleppó tartományban található Minnigh légi bázis ellen végrehajtott támadások.⁴²⁴

⁴²⁰ Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.23. – a szerző fordítása.

⁴²¹ Lewis: Al-Qaeda in Iraq Resurgent, The Breaking the Walls Campaign.

Ignatius, David, The Atlantic: How ISIS Spread in the Middle East

<http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/how-isis-started-syria-iraq/412042/> (Letöltés időpontja: 2016.02.21.)

⁴²² Roggio, Bill: Al Nusrah front claims complex suicide assault on Syrian Army HQ

http://www.longwarjournal.org/archives/2012/09/al_nusrah_front_clai_5.php (Letöltés időpontja: 2016.03.03.)

⁴²³ Schrek, Adam: Abu Ghraib Prison Break: Al Qaeda in Iraq Claims Responsibility for Raid

http://www.huffingtonpost.com/2013/07/23/abu-ghraib-prison-break-al-qaeda-iraq_n_3639101.html (Letöltés időpontja: 2016.01.08.)

Raheem, Kareem – al-Sinjary, Ziad: Al Qaeda militants free Iraq jail in violent mass break out

<http://www.reuters.com/article/us-iraq-violence-idUSBRE96L0RM20130723> (Letöltés időpontja: 2016.01.08.)

⁴²⁴ Roggio, Bill: Islamic State of Iraq and the Levant leads charge to take Syrian airport

http://www.longwarjournal.org/archives/2013/08/islamic_state_of_ira_5.php (Letöltés időpontja: 2016.03.10.)

A szervezet harcosai számos alkalommal tettek tanúbizonyságot arról, hogy képesek a hagyományos hadviselés során alkalmazott háborús tevékenységek és manőverek kivitelezésére is.⁴²⁵ Ezen műveletek közé a nagyobb városok ellen végrehajtott támadások sorolhatók, amelyek közül legismertebb a 2014. június 10-i moszuli csata, amely a jelentős erőfölénnyel rendelkező iraki katonák megfutamodásával, és az Iszlám Állam öt nap utáni fényes győzelmével zárult. Az alkalmazott eljárás hasonló volt a damaszkuszi katonai parancsnokság ellen végrehajtott művelet során alkalmazott módszerhez. A különbség a műveletet megelőzően a város polgári, rendőri és katonai vezetői ellen irányuló – a korábban betelepített, majd aktivizált alvó sejtek által végrehajtott⁴²⁶ – célzott merényletekben, az alkalmazott öngyilkos merénylők és a bevetett katonák számában volt. Itt már nem egy öngyilkos merénylő és négy fegyveres katona összehangolt támadásáról, hanem több száz harcos koordinált tevékenységéről beszélünk. Fontosnak tartom újra megemlíteni, hogy a propagandáról szóló részben bemutatott „*Kardok Csengése*” propaganda videó által, az iraki biztonsági erőkre kifejtett lélektani hatás milyen nagy jelentőséggel bírt, a több ezer főt számláló, amerikai felszereléssel ellátott iraki biztonsági erőkre. A videóban bemutatott brutális eljárások következtében az iraki katonák harci moráljuk teljes elvesztése után, felszerelésüket hátrahagyva fejvesztve menekültek egy pár száz fős támadó csoportosítás elől.⁴²⁷ Ez a támadás és az ehhez hasonló, katonai objektumok ellen végrehajtott sikeres támadások nem csak a szervezet harcosainak és az őket támogatók morálját növelték, hanem jelentős mértékben hozzájárultak a szervezet fegyverarzenáljának kibővítéséhez is.⁴²⁸

Műveleteik során nem csak támadó manővereket hajtottak végre. A hagyományos hadviselés ideiglenesen vállalt, vagy kikényszerített formájának, azaz a védelemnek az alkalmazására is rákényszerültek. A 2015-ös és 2016-os év során az iraki és a kurd haderő az Egyesült Államok által vezetett koalíció légi támogatásai, a szír fegyveres erők pedig Oroszország légierőjének támogatása mellett számos nagyobb város és terület visszafoglalását

⁴²⁵ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.30.

⁴²⁶ Uo. p.37.

⁴²⁷ Chulov, Martin: ISIS insurgents seize control of Iraqi city of Mosul

<http://www.theguardian.com/world/2014/jun/10/iraq-sunni-insurgents-islamic-militants-seize-control-mosul>
(Letöltés időpontja: 2016.03.02.)

Hars, Gazi Rudaw: The fall of Mosul: anatomy of a city's collapse

<http://rudaw.net/english/middleeast/iraq/100620153> (Letöltés időpontja: 2016.03.02.)

⁴²⁸ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.38-40.

hajtotta végre. Tikrit,⁴²⁹ Ramadi, Palmüra⁴³⁰ és Hit városának felszabadítása során az Iszlám Állam eljárás módjait a szervezett védelmi harc mellett, rajtaütések, lesállítások, járművel végrehajtott öngyilkos merényletek és az improvizált robbanóeszközök alkalmazása jellemezte. Az utakra, járművekbe, épületekbe telepített meglepő aknák, és IED-k, a hagyományos hadviselés során használt zártrendi aknamezők feladatrendszerét látják el. Az általuk lelassított, megállított, vagy kedvező irányba terelt iraki, kurd vagy szír erők elleni rajtaütések, lesállítások alkalmasak jelentős veszteségek okozására.

Eszköztárukban megtalálhatóak olyan, már Marighella városi felkelői által az 1960-as években alkalmazott,⁴³¹ pénzszerzésre irányuló tevékenységek, mint például emberrablások⁴³² és a Moszulban végrehajtott bankrablások. Az elkövetett bűncselekményeken túl, további jelentős bevételhez jutottak az elfoglalt olajmezőkből kitermelt nyersanyag kereskedésből is.⁴³³

Az uralmuk alá hajtott területeken a műkincsek, műemlékek, szúfi és síita síremlékek, valamint vallási építmények megsemmisítését is rendszeresen végrehajtották, mellyel feltételezett céljuk az elfoglalt területeknek vallási, kulturális, és történelmi értelemben vett megtisztítása volt.⁴³⁴ A híradásokban kiemelt hangsúllyal jelentek meg a kulturális leletekben bővelkedő városban – Palmüra-ban – készült videófelvevételek, melyeken műkincsek kalapáccsal történő szétverése és műemlékek felrobbantása kerül bemutatásra. Azonban pénzszerzés reményében csak a nem mozdítható régiségeket pusztították el. Azon műtárgyak, amelyek eladásából pénzt reméltek a feketepiacon kötöttek ki.

Az Iszlám Állam a fejezetben bemutatott gerilla és reguláris műveletek váltakozó használatára a szervezet ereje teljének időszakában is kizárólag Irakban és Szíriában, azaz a belső zónában volt képes. A közeli külső zóna területén, a hagyományos hadviselésre alkalmas katonai erő hiányából kifolyólag, már csak gerilla hadviselést és terrorcselekményeket, míg a

⁴²⁹Lamothe, Dan: Photos: The battle in Tikrit as the Islamic State loses control <https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2015/03/31/photos-iraqs-battle-of-tikrit-as-the-islamic-state-loses-control/> (Letöltés időpontja: 2016.02.22.)

Lewis, Jessica: ISIS Sanctuary: April 3, 2015

<http://www.understandingwar.org/backgrounder/isis-sanctuary-april-3-2015> (Letöltés időpontja: 2016.02.22.)

⁴³⁰ Syrian forces battle ISIS fighters in Palmyra

<http://www.theguardian.com/world/2016/mar/26/syrian-state-media-army-palmyra-isis-observatory-human-rights> (Letöltés időpontja: 2016.03.27.)

⁴³¹ Marighella: Minimanual of the Urban Guerrilla. p.3., p.6., p.9., p.11., p.13., p.21., p.22., p.23., p.28., p.30., p.31., p.37.

⁴³² Botelho, Greg: ISIS captures hundreds of Syrian cement factory workers

<http://edition.cnn.com/2016/04/07/middleeast/syria-war/index.html> (Letöltés időpontja: 2016.04.07.)

⁴³³ Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. p.75.

Gorka: A dzsihádj legyőzése. A megnyerhető háború. pp.113-114.

⁴³⁴ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. pp.187-190.

távoli külső zónában kizárólag terrorista tevékenységeket tudott és tud megvalósítani. Tehát az egyetlen tevékenységi mód, amelynek alkalmazására a világ szinte bármely pontján lehetősége van, az a terrorizmus. Az elfoglalt területeken élő lakosság ellenállásának megtörésére,⁴³⁵ az iraki, szír és koalíciós erők harci akaratának megsemmisítésére, valamint a nyugati világ megfélemlítésére, országainak politikai szinten történő egymás ellen fordítására és káoszba taszítására irányuló, a gerilla katonai gondolkodásmód közepes és magas intenzitású tevékenységi módjaival párhuzamosan alkalmazott, világszinten propagált terrorista tevékenységek végrehajtása kiemelkedő fontossággal bírtak a terrorista szervezet végső politikai céljának megvalósítása szempontjából.

5.3. Iszlám Állam – A legsikeresebb terrorista szervezet?⁴³⁶

Az első fejezetben bemutatott, Alex P. Schmid⁴³⁷ nevéhez fűződő – a terrorizmust osztályozó – felosztás⁴³⁸ szerint az Iszlám Állam tevékenysége a politikai terrorizmus klasszikus, valamint vigilantizmus fajtái közé tartozik. A klasszikus terrorizmus jellemzőinek és a szervezet által végrehajtott cselekedeteknek az összevetése alapján meghatároztam, hogy a szalafita dzsihadista ideológia következtében a klasszikus terrorizmus vallási ideológia elvén szerveződő csoportjai közé sorolható. Az Iszlám Államot az általuk elkövetett merényletek miatt az ENSZ, az Európai Unió, az Egyesült Államok, India, Indonézia, Törökország, Szaúd-Arábia, Szíria és még számos állam terrorista szervezetnek minősítette. Amennyiben azonban az első fejezetben bemutatott Ariel Merari által készített, a hagyományos, a gerillaháborút és a terrorizmus jellemzőit összehasonlító táblázatban⁴³⁹ szereplő adatokat, valamint az ebben a fejezetben bemutatott, a szervezet által alkalmazott eljárásokat és módszereket vizsgáljuk, egyértelműen megállapítható, hogy nem pusztán egy terrorista szervezetről van szó. Ezt támasztja alá az ISW 2016 januárjában kiadott tanulmánya is, amely szerint a terrorizmus csak az egyik alkalmazott eljárás mód a végső politikai cél megvalósítása érdekében. Az ISW értekezése – a disszertációban bemutatott tevékenységekkel megegyezően – megállapítja, hogy az Iszlám Állam a terrorista eljárásokkal egyidőben gerilla és hagyományos hadviselést is folytatott,⁴⁴⁰ tehát egy olyan „hibrid szervezet amely részben felkelőnek, részben

⁴³⁵ Uo. p.182.

⁴³⁶ Farkas Sándor: ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet? II., In.: Hadtudományi Szemle, 2018/1., pp.56-70.

⁴³⁷ Korábban a bécsi székhelyű, „United Nations Terrorism Prevention Branch” vezető tisztségviselője

⁴³⁸ Lásd 2. számú ábra

⁴³⁹ Lásd 3. számú ábra

⁴⁴⁰ Kagan, Kimberly: How did Sunni insurgents gain momentum in Iraq? 02:33-02:41

<http://www.pbs.org/newshour/bb/sunni-insurgents-gain-momentum-iraq/> (Letöltés időpontja:2016.03.26.)

könnyűgyalogosnak, részben pedig terrrorszervezetnek minősíthető”,⁴⁴¹ és amely az iszlám világ Nyugattal együttműködő politikai szereplőinek megbuktatása révén, saját szélsőséges nézeteket valló politikáját kívánta és kívánja megvalósítani.⁴⁴²

Az ISW tanulmánya szerint, a tisztán terrorista szervezetnek bélyegzés, továbbá az Európai Unió és az Egyesült Államok területén elkövetett terrorista tevékenységeket a Közel-Keleten zajló eseményektől elszigetelten elemezni és kezelni próbáló globális terrorizmus elleni harc meghirdetése jelentős hiba volt.⁴⁴³ Ennek oka a korábban megfogalmazott tény, hogy a szervezet súlypontja – erejének forrása – a terület feletti kontroll, azaz a Kalifátus fizikai léte, tényleges földrajzi megtestesülése volt.⁴⁴⁴ A Kalifátus által uralt tér teremtette meg a feltételeit a szervezet vallási legitimitásának, katonai képességei kialakításának, államként való működésének, globális mérvű befolyásának, egy széles társadalmi réteg feletti kontroll kialakításának és a nyugati országokban terrorista tevékenységeket elkövető merénylők kiképzésének egyaránt.

A felsorolt érvek ellenére arra a következtetésre jutottam, hogy az Iszlám Állam terrorista szervezatként való megbélyegzése feltehetőleg abból a megfontolásból ered, hogy a terror és terrorista szavak a társadalom számára pejoratív jelentéstartalommal bírnak. Az elnevezésből eredő negatív üzenet ellenállást válthat ki az emberekből, ami a lakosságnak a szervezettől való elszigetelődését hivatott elősegíteni, a gerilla katonai gondolkodásmód sikeres megvívásához elengedhetetlen széles társadalmi bázis kialakulásának megakadályozása, valamint a szervezett ellen folytatott harc széles társadalmi támogatottságának megszerzése céljából. Ugyan ezt a célt szolgálja a lakosság körében elterjedt Daesh – vagy Da'ish – megnevezés, ami al-Da'ula al-Iszlámijja fil-Iraq al-Sám név kezdőbetűiből kirakott mozaikszó és hangzásra szinte megkülönböztethetetlen egy másik, eltiporni jelentéssel bíró arab szótól.⁴⁴⁵

David Kilcullen a *The Dragons and the Snakes* című könyvében „*gerilla terrorizmus*” elnevezéssel illeti az Iszlám Állam tevékenységét. Ld. Kilcullen: *The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West*. pp.88-89.

Ez a megállapítás nem csak az Iszlám Állam, hanem egyéb terrorista szervezet esetében is megállja a helyét. Ld. Berger, Chloé: *Projecting Stability to the South: NATO's Other Challenge* https://apx.ndc.nato.int/pluginfile.php/62833/mod_book/chapter/6800/projecting%20stability.pdf?time=160145477676 (Letöltés időpontja: 2021.10.14.)

⁴⁴¹ Kis-Benedek: *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus*. p.243.

Kis-Benedek: *Katonai biztonság Marokkótól Iránig*. p.227., p.249.

⁴⁴² Kagan et al.: *Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe*. p.7., p.21.

⁴⁴³ Uo. p.21.

⁴⁴⁴ Cafarella et al.: *Jabhat al Nusra and ISIS: Sources of Strength*. p.12.

⁴⁴⁵ Irshaid, Faisal: *Isis, Isil, IS or Daesh? One group, many names*

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-27994277> (Letöltés időpontja: 2022.03.06.)

5.3.1. Az Iszlám Állam által alkalmazott terrorista módszerek

Annak ellenére, hogy nem pusztán egy terrorista szervezetről beszélünk, a gerilla katonai gondolkodásmód legalacsonyabb intenzitású tevékenységi módjának alkalmazása rendkívüli jelentőséggel és hatással bír. Ennek oka, hogy a széles társadalmi bázis megléte nélkül is kivitelezhető, a globalizáció és a fejlett információs technológia révén az egész világon jelentős lélektani hatás elérése képes eljárás mód alkalmazására, a Föld szinte bármely pontján, minimális erő igénybevételével, fejlett felderítő és biztonsági erők jelenléte mellett is lehetőség van.

A szervezet terrorista tevékenységét kettős megközelítésből vizsgálom. Egyrészt a belső zónában végrehajtott terrorcselekmények, másrészt a külső zónákban – különös tekintettel Európa területén – elkövetett merényletek kerülnek elemzésre.

Abu Muszab al-Zarqawi által 1999-ben alapított szélsőséges szunnita Egyistenhit és Dzsihad Szervezete az Egyesült Államok iszlám világbeli jelenléte, valamint a nyugati államok által Izrael számára nyújtott támogatás miatt fogott fegyvert. Célpontnak tekintettek mindenkit, aki együttműködött az Egyesült Államokkal vagy Izraellel. Az Egyesült Államok által vezetett koalíció iraki megszállását, valamint Szaddám Husszein bukását követően, az addig szunnita irányítás alá tartozó Irakot – al-Maliki vezetésével – a korábban a hatalomból teljesen kiszorult síiták vették át. Ennek eredményeként a megszálló erővel kollaboráló síiták váltak Al-Zarqawi fő célpontjává,⁴⁴⁶ különösen mivel lényegesen könnyebb célpontnak számítottak, mint a jól felfegyverzett és kiképzett szövetséges haderő katonái. Tehát a síiták elleni harc kiindulópontja az amerikaiakkal való együttműködés volt, azonban az ellenük folytatott küzdelem hamarosan vallási jelleget öltött magára, aminek a célja a szunniták megnyerése által – a sikeres gerillaharchoz nélkülözhetetlen – széles társadalmi bázis kialakítása volt. A síita közösségek ellen végrehajtott terrorista támadások célja, a síiták részéről megtorló cselekmények kieroszakolása,⁴⁴⁷ ami a felekezetek közti szembenállás elmélyüléséhez és a társadalom káoszba taszításához vezet. Az egyik legnagyobb visszhangot kapott támadás, amely egy népszerű síita vallási vezetővel is végzett, 2003. augusztus 29-én az Ali Imám síita mecsetnél került végrehajtásra.⁴⁴⁸

⁴⁴⁶ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.37.

⁴⁴⁷ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.66.

⁴⁴⁸ Najaf bombing kills Shiite leader, followers say
<http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/08/29/sprj.iq.najaf/index.html?iref=mpstoryview> (Letöltés időpontja: 2015.12.19.)

A belső zónában nem kizárólag merényletek formájában nyilvánul meg a terror. A szervezet által elfoglalt területeken élő lakosság ellenállásának megtörése céljából számtalan brutális cselekedet végrehajtására volt és van példa napjainkban is.⁴⁴⁹ Tevékenységének újszerűsége a terrorcselekmények aprólékos, részletekbe menő bemutatásában van.⁴⁵⁰ A kínzások, kivégzések közösségi médiaalkalmazásokban való bemutatásának célja, a meghódított területek lakosságának szüntelen rettegésben tartása, az ellenük harcoló katonák moráljának rombolása, önkéntesek toborzása, valamint a nyugati társadalmak harci akaratának megtörése volt.⁴⁵¹ Ezen célok elérése érdekében, a szervezet által alkalmazott egyik módszer, hogy az újonnan elfoglalt városokban létrehozták az úgynevezett „*Hodúd*” teret, ahol nyilvános kivégzéseket, lefejezéseket, csonkolásokat, keresztre feszítéseket, korbácsolást hajtottak végre.⁴⁵² A sokkhatás elérése érdekében, folyamatosan törekedtek arra, hogy a módszereik egyre brutálisabbá váljanak. Ennek érdekében csoportos kivégzéseket, gyerekek által végrehajtott lefejezéseket, emberek felgyújtását,⁴⁵³ műemlékekhez kötözve történő felrobbantását⁴⁵⁴ vették fel és tették elérhetővé bárki számára az Internet segítségével. A szervezet a Földön élő emberek elenyésző hányadára lehetett és lehet csak közvetlenül hatással, ezért a közösségi média révén törekednek a társadalom világszintű megszólítására.⁴⁵⁵ A meghódított területeken élő emberek lehetséges ellenállási akaratának megtörése céljából alkalmazott terrorcselekmények, valamint a brutalitás globális promotálása, elsődlegesen nem a fizikai hadviselés részét képezik. Az erőszak egy stratégiai eszköz, amelynek legfőbb célja a társadalom feletti pszichikai hatás elérése.⁴⁵⁶

A lélektani hatás növelése érdekében, nem kizárólag a belső zónában hajtanak végre terrorcselekményeket. A külső zónába – különös tekintettel az Egyesült Államokba és az Európai Unió államaiba – exportált brutalitás jelentős mértékben járult hozzá, hogy a szervezet a nyugati társadalmak mindennapi életében is jelen legyen.⁴⁵⁷ Egy távoli, az átlag nyugati

⁴⁴⁹ Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. p.71.

⁴⁵⁰ Kis-Benedek: Katonai biztonság Marokkótól Iránig. 2018., pp.244-246., p.251.

Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.182.

⁴⁵¹ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. pp.77-78.

Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. p.23.

⁴⁵² Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. p.268.

⁴⁵³ Profile: IS-held Jordanian pilot Moaz al-Kasasbeh

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-31021927> (Letöltés időpontja: 2016.01.23.)

⁴⁵⁴ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.191.

⁴⁵⁵ Manning, Robert A.: Emerging Technologies: New Challenges to Global Stability, p.17.

<https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2020/06/Emerging-Technologies-New-Challenges-To-Global-Stability-May-2020.pdf> (Letöltés időpontja: 2020.07.24.)

⁴⁵⁶ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.133.

⁴⁵⁷ Kis-Benedek: Katonai biztonság Marokkótól Iránig. p.246.

állampolgár számára közömbös, sőt talán megvetett ország területén elkövetett mészárlás nem ér el akkora hatást, mint egy, a szomszédban lévő, fejlett fővárosban elkövetett robbantás vagy fegyveres támadás. Az ingerek, impulzusok fokozása, valamint az általuk kiváltott reakció elérése érdekében a nyugati világba is elhozzák a harcot. Napjainkban ez a harc a „*Lone Wolf*”,⁴⁵⁸ azaz magányos⁴⁵⁹ elkövetők által, vagy ezen emberek sejtekké szerveződésének keretei között valósítható meg.⁴⁶⁰ Az elmúlt évek során mindkét típusra volt példa⁴⁶¹ és a támadások még napjainkban is folytatódnak.⁴⁶²

Az közösségi médián keresztül terjesztett ideológiai meggyőzés vezetett a magányos elkövetők által végrehajtott san bernardino-i mészárláshoz.⁴⁶³ Ebben az esetben semmilyen kapcsolat nem állt fent az Iszlám Állam és a támadást végrehajtók között. A párizsi⁴⁶⁴ és brüsszeli⁴⁶⁵ támadások elrendelése, tervezése, támogatása azonban már egy, a szervezettel közvetlen kapcsolatban álló személy által történt, aki a művelethez szükséges pénzt, és kiképzést is egy szíriai bázison kapta. Az ISW elemzése szerint iraki és szír bázisokon 600 olyan merénylő került kiképzésre, akik képesek a külső zónák területén merényletek végrehajtására.⁴⁶⁶ Ezekon a bázisokon kiképzett erők lehetővé teszik a szervezet számára egy elhúzódozó jellegű terrorista hadjárat folytatását az Egyesült Államok és Európa ellen, és a helyzet tovább romlása esetén akár alacsony intenzitású gerilla hadjáratok végrehajtására is képessé válhatnak a távoli jövőben.⁴⁶⁷

Az exportált terror célja a Nyugat megbüntetése, destabilizálása és az ellentétek kiélezése. A szervezet nevében elkövetett terrortámadások a nyugati országok lakosainak az

⁴⁵⁸ Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.24.

Is ISIS changing its strategy?

<http://edition.cnn.com/videos/world/2015/12/14/is-isis-changing-its-strategy-brief-orig-sdg.cnn/video/playlists/isis-power-an-terror/> (Letöltés időpontja: 2016.02.22.)

⁴⁵⁹ A magányos nem a végrehajtó számára értendő, hanem arra, hogy nem áll fent közvetlen kapcsolat az Iszlám Állam és a végrehajtók között.

⁴⁶⁰ Témáról bővebben: Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.24-27.

⁴⁶¹ Chadwick, Lauren – Alice Tidey, Alice: Terror probe launched after two wounded in Paris knife attack

<https://www.euronews.com/2020/09/25/four-people-injured-in-knife-attack-near-charlie-hebdo-offices> (Letöltés időpontja: 2020.09.26.)

⁴⁶² Norway Attack: What We Know About Bow and Arrow Killings

<https://www.bbc.com/news/world-europe-58910709> (Letöltés időpontja: 2021.10.16.)

⁴⁶³ San Bernardino shooting

<http://edition.cnn.com/specials/san-bernardino-shooting> (Letöltés időpontja: 2016.01.13.)

⁴⁶⁴ Paris Terror Attacks

<http://edition.cnn.com/specials/paris-terror-attacks> (Letöltés időpontja: 2016.01.13.)

⁴⁶⁵ Hume, Tim – Ap, Tiffany – Sanchez, Ray: Here's what we know about the Brussels terror attacks

<http://edition.cnn.com/2016/03/23/europe/brussels-belgium-attacks-what-we-know/> (Letöltés időpontja: 2016.03.26.)

⁴⁶⁶ Gambhir, Harleen: ISIS's Campaign in Europe: March 2016

<http://understandingwar.org/backgrounder/isiss-campaign-europe-march-2016> (Letöltés időpontja: 2016.03.27.)

⁴⁶⁷ Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.15.

iszlám közösségek elleni fordulását eredményezheti. Ezt kihasználva, a társadalmi szimpátia megnyerése érdekében egyes nyugati politikusok, vagy szélsőjobb oldali pártok programjaikban olyan irányokat hirdethetnek, amelyek tovább fokozhatják az Egyesült Államok és Európa területén élő iszlám vallású emberek radikalizálódását. Ennek egyik példája Európa területén Geert Wilder holland szélsőjobboldali politikus, aki a Nyugat de-izlamizációját hirdette meg, és a 2016-os évi egyesült államokbeli elnökválasztás nyertese, Donald Trump, aki az iszlám vallásúak számára az államok területére való belépés megtiltásával kampányolt.⁴⁶⁸ Ezt a negatív hozzáállást kihasználva az Iszlám Állam – vagy valamelyik utódszervezete – képes lehet a Közel-Kelet határain lényegesen túlnyúló vallási és kulturális csatározásokban az iszlám vallásúak védelmezőjeként feltüntetni magát. Ennek, valamint az iszlám és nem iszlám vallásúak közti társadalmi ellentétek kiéleződésének hatására kialakuló káosz, kedvező feltételeket teremthet az újráleledő Iszlám Állam – vagy egy másik szélsőséges iszlamista csoport – végső politikai céljának megvalósításához.

A terrortámadások további célja, az európai államok közti feszültség növelése, válsághelyzet elrendelésére tett intézkedések kieroszakolása, állandó félelemmel teli környezet kialakítása, valamint gazdasági veszteség okozása.⁴⁶⁹ Az európai országok közti nézeteltérések jól érzékelhetők például az afrikai és közel-keleti régióból érkező emberáradat kezelése, Nagy-Britanniának az Európai Unióból való kiválása, valamint a párizsi merényletek után a francia és belga titkosszolgálatok közt a megfelelő szintű együttműködés hiánya miatt felmerülő feszültség terén.⁴⁷⁰ Tovább növelve az Iszlám Állam által alkalmazott stratégia sikerét, a támadásokat követően a társadalmak biztonsági érzetének helyreállítása érdekében a biztonsági erők fokozott jelenléte, repterek,⁴⁷¹ tömegközlekedés szüneteltetése, határellenőrzés visszaállítása,⁴⁷² valamint a csökkent turizmus⁴⁷³ az Európai Unió országainak euró milliárdjaiba kerül.

⁴⁶⁸ Gambhir: ISIS's Campaign in Europe: March 2016

Donald Trump: ban all Muslims entering US

<https://www.theguardian.com/us-news/2015/dec/07/donald-trump-ban-all-muslims-entering-us-san-bernardino-shooting> (Letöltés időpontja: 2020.12.03.)

⁴⁶⁹ Gambhir: ISIS's Campaign in Europe: March 2016

⁴⁷⁰ Uo.

⁴⁷¹ Update 1 – Brussels Airlines puts airport shutdown costs at 5 mln euros a day

<http://www.reuters.com/article/belgium-blast-brussels-lufthansa-update-idUSL5N1714AQ> (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

⁴⁷² Shuster, Simon: Free Travel in Europe Could be a Casualty of the Paris Attacks

<http://time.com/4113238/paris-attacks-european-union-borders/> (Letöltés időpontja: 2015.12.11.)

⁴⁷³ Kis-Benedek: Katonai biztonság Marokkótól Iránig. p.242.

Terror attacks have cost the travel industry \$8.2 billion

<http://www.marketwatch.com/story/how-the-terror-attacks-will-impact-the-holidays-2015-11-20> (Letöltés időpontja: 2016.03.12.)

A szervezet által uralt területek megteremtették a feltételeit a sikeres gerilla és hagyományos hadviselésnek a belső zónában, ugyanakkor hozzájárultak a külső zónák területén végrehajtásra kerülő terrortámadások eredményes megvalósításához is. Ezek a vallási legitimitásnak, katonai képességek kialakításának, államként való működésnek, globális mérvű befolyásnak, és egy széles társadalmi réteg feletti kontroll kialakításának alapjául szolgáló – harcászati szempontból felkészülésre, kiképzésre, feltöltésre használt területek – nem csupán a gerilla katonai gondolkodásmód mindhárom intenzitású tevékenységi formájának sikeres megvalósítását tették lehetővé, hanem rendkívüli rugalmasságot is biztosítottak a konvencionális, a gerilla hadviselés, és a terrorista eljárások közti váltások megvalósításának.⁴⁷⁴

5.4. Az Iszlám Állam stratégiája

A végső politikai cél megvalósítása érdekében folytatott, hosszan elhúzódó aszimmetrikus hadviselés során, a felkelés különböző időszakainak megfelelően, különböző eljárás módok és elvek alkalmazása válik szükségessé. Ennek megfelelően Abu Bakr Naji *A brutalitás kormányzása*⁴⁷⁵ című könyvében az Iszlám Állam megalakításához vezető utat, három egymástól elkülönülő fázis megvalósításán keresztül mutatja be.

5.4.1. Az Iszlám Állam stratégiájának intézményrendszerei alapjai⁴⁷⁶

A földrajzi teret vizsgáló részfejezetben megállapítottam, hogy a szervezet tevékenységének legjelentősebb súlypontját a terület feletti kontroll, azaz a Kalifátus fizikai léte, tényleges földrajzi megtestesülése jelentette.⁴⁷⁷ Ennek a kvázi államnak⁴⁷⁸ az irányítása nagyfokú szervezettséget igényelt, ami egy hatékonyan működő, a korábbi központi államhatalomtól független intézményrendszer kialakítását és működtetését tette szükségessé.

Az Iszlám Állam felső vezetése az iraki Moszulból és a szír Rakkából irányította a szervezet tevékenységét. Az elfoglalt területeket körülbelül tizenhat *vilajetre* (tartományra) osztották, amelyek élén a *válik* (tartományi kormányzók) álltak. A tartományok *kevátikra* (járásokra) bomlottak, amelyeket egy emír és egy, vagy több katonai parancsnok irányított.⁴⁷⁹

⁴⁷⁴ Kagan et al.: *Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe*. p.24.

⁴⁷⁵ Naji: *The Management of Savagery*. p.36.

⁴⁷⁶ Besenyő et al.: *Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0*. pp.52-60.

⁴⁷⁷ Cafarella et al.: *Jabhat al Nusra and ISIS: Sources of Strength*. p.12.

⁴⁷⁸ Kilcullen: *The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West*. pp.93-98.

⁴⁷⁹ Weiss et al.: *Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről*. p.268.

Az elfoglalt területeken a legnagyobb hangsúly a „szívek és elmék”⁴⁸⁰ megnyerésére irányult, melyet a Saría Minisztérium a *da'wa*-hivatalok, a saría-intézmények, valamint a saría és a közrend betartását felügyelő vallási rendőrség szervein keresztül valósítottak meg. A *da'wa*-hivatalok voltak felelősek a közösségépítő vallási rendezvények, közös imádságok szervezéséért és levezetéséért, aminek a legfontosabb célja a szervezetet aktívan támogatók táborának a növelése volt. Ugyanezt a célt szolgálta a közkapcsolatok ápolására kialakított hivatal, amelynek kiemelt célja Irak és Szíria területén élő törzsekkel való együttműködés kialakítása volt. Annak érdekében, hogy a helyi lakosság szemében a rend fenntartója szerepkörben tetszeleghessenek, rendkívül nagy hangsúlyt fektettek a jogszolgáltatás megvalósítására. Három egymástól elkülönülő igazságszolgáltatási ágat hoztak létre: a vallási rendőrség által felterjesztett ügyekben eljáró bíróságokat, a sariát szélsőségesen konzervatív értelmezéssel alkalmazó iszlám bíróságokat,⁴⁸¹ valamint a szervezet saját harcosaival szemben ítélező Sérelmek Bíróságát. Ezen szervek döntéseit a vallási rendőrségtől független olyan rendőri erők hajtották végre, amelyek feladatköre kiterjedt a közrend fenntartására, járőrözés végrehajtására, ellenőrző pontok üzemeltetésére, közlekedési szabályok betartatására, ellenőrzésére. A harcok során meghalt, vagy megsérült katonák pótlásának elősegítésére, számos katonai toborzó irodát működtettek. Ezek más gerilla harcmodort alkalmazó szervezetek verbuváló intézményeivel ellentétben nem rejtetten, hanem nyíltan végezték a csatlakozásra buzdító tevékenységüket, mivel az Iszlám Állam külső hatalmak által fenyegetett államnak tekintette magát, aki annak érdekében, hogy szembe tudjon szállni az agresszióval, polgárait katonai szolgálatra szólította fel. A csatlakozók katonai és vallási felkészítést követően kerültek a harctéren alkalmazásra.

Az infrastrukturális létesítmények – úthálózat, öntöző berendezések, kutak, víztisztító berendezések, duzzasztógáták, erőművek – karbantartására, építésére és fejlesztésére is nagy figyelmet fordítottak,⁴⁸² melyeket a kőolaj kitermelés és értékesítés révén szerzett, a váltságdíjként és a műkincsekért kapott, bankokból rabolt pénzből finanszíroztak.⁴⁸³ A Kalifátus iszlám vallású lakosságáról való gondoskodás elősegítése érdekében létrehozták a Közszolgáltatások Muszlim Adminisztrációja elnevezésű hivatalt. Ez a szerv volt felelős a kommunális- és a postaszolgáltatás végrehajtásáért, az alamizsnaosztó pontok megnyitásáért, az ingyenkonyhák üzemeltetéséért, a közutak karbantartásáért, a villamos áram előállításáért, a

⁴⁸⁰ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.52.

⁴⁸¹ Kis-Benedek: Katonai biztonság Marokkótól Iránig. p.252.

⁴⁸² Kis-Benedek: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. pp.246.

⁴⁸³ Uo. pp.234-237.

köztisztaság biztosításáért, az élelmiszer-előállításáért, valamint az üzemanyagosztással, az egészségügyi biztosítással és az árvákról történő gondoskodással kapcsolatos feladatok végrehajtásáért.⁴⁸⁴

A bemutatott szolgáltatások sokasága és sokrétősége mellett azonban nem szabad megfeledkezni a terrorról szóló részben leírt megfélemlítés eszközéről sem, mellyel tudatosan ültették el azt a gondolatot az emberek fejébe, hogy aki ellenük fordul, az az életével fizet érte.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy minden fent felsorolt szolgáltatás kizárólag a biztonságos menedékek területén, vagyis azokban a régiókban valósulhatott meg, melyeket a szervezet szilárdan a kezében tartott („*control zone*”⁴⁸⁵). Ezen bázisterületek mellett nagy jelentőséggel bírtak azok az uralt területek mentén elhelyezkedő „*támogató övezetek*” („*support zone*”⁴⁸⁶), ahol az iraki vagy szír kormány csak kis mértékben volt képes politikai és katonai befolyását érvényesíteni. Ezekben a „*támogató övezetekben*” nem voltak képesek fizikai ráhatás és lélektani befolyásolás révén akarataikat a lakosságra rákényszeríteni, de katonai alakulataik relatíve nagy szabadsági fokkal tudtak műveleteket, logisztikai feltöltéseket végrehajtani. Egy harmadik típusú terület a „*támadási övezet*” („*attack zone*”⁴⁸⁷), ahol az iraki és szír kormány érdekérvényesítő képessége jelentős mértékben érvényesült, ezért a terrorszervezet nem tudta befolyását a lakosságra kiterjeszteni és kizárólag gerillaműveletek és terrorista merényletek végrehajtására volt képes.

Mivel a Kalifátus nem létezhet földalatti mozgalomként, ezért stratégiai céljuk a bázisokról indított ideológiai, lélektani, katonai műveletek, valamint a terror által előidézett megfélemlítés révén a társadalom minél szélesebb rétege fölötti uralom kiterjesztése, az iraki és szír kormányok hatalmának minél több helyen való semlegesítése, majd a „*támogató*” és a „*támadási övezetek*” elfoglalását követően minél nagyobb bázisterület kialakítása volt. Ennek megvalósítását az Abu Bakr Naji A brutalitás kormányzása⁴⁸⁸ című könyvében megfogalmazott három fázison keresztül tervezték – tervezik – megvalósítani.

⁴⁸⁴ Uo. pp.235-236.

⁴⁸⁵ Gambhir, Harleen: ISIS Sanctuary: March 31, 2016

<http://www.understandingwar.org/map/isis-sanctuary-map-march-31-2016> (Letöltés időpontja: 2016.04.01.)

⁴⁸⁶ Gambhir: ISIS Sanctuary: March 31, 2016 jelmagyarázat

⁴⁸⁷ Uo.

⁴⁸⁸ Naji: The Management of Savagery. p.36.

5.4.2. A háromfázisú stratégia⁴⁸⁹

Az első – megítélésem szerint a szervezet megalakulásától az Egyesült Államok által vezetett koalíció kivonulásáig tartó – „*zaklatás és kifárasztás*”⁴⁹⁰ fázisnak a célja a gerilla hadviselés alapjainak megteremtése volt, melyet a gerilla katonai gondolkodásmód alacsony és közepes intenzitású tevékenységeinek végrehajtásával valósítottak meg. A fő hangsúlyt a kormány koncentrált erőinek szétforgácsolására, valamint a gerilla hadviselés – az iszlám vallási indíttatás lévén a dzsihád – feltételeinek kialakítására helyezték. Ezen tevékenységeket kezdetben a központi hatalom által gyengén ellenőrzött területeken tervezték megvalósítani. Mivel ebben az időszakban a szervezet még sérülékeny, a központi hatalom viszont erős volt, ezért a műveleteiket kisebb csoportokban – sejtekben – és olyan módon igyekeztek végrehajtani, hogy a hatalmon lévő kormány figyelmét elkerüljék. A fázis végső céljaként olyan bázisok létrehozását tűzték ki, amelyek biztos kiinduló pontként szolgáltak az ideológia terjesztésére, a gerillaharcot folytató csapatok támogatására, valamint a terület lakossága feletti jelentős befolyás kialakítására.

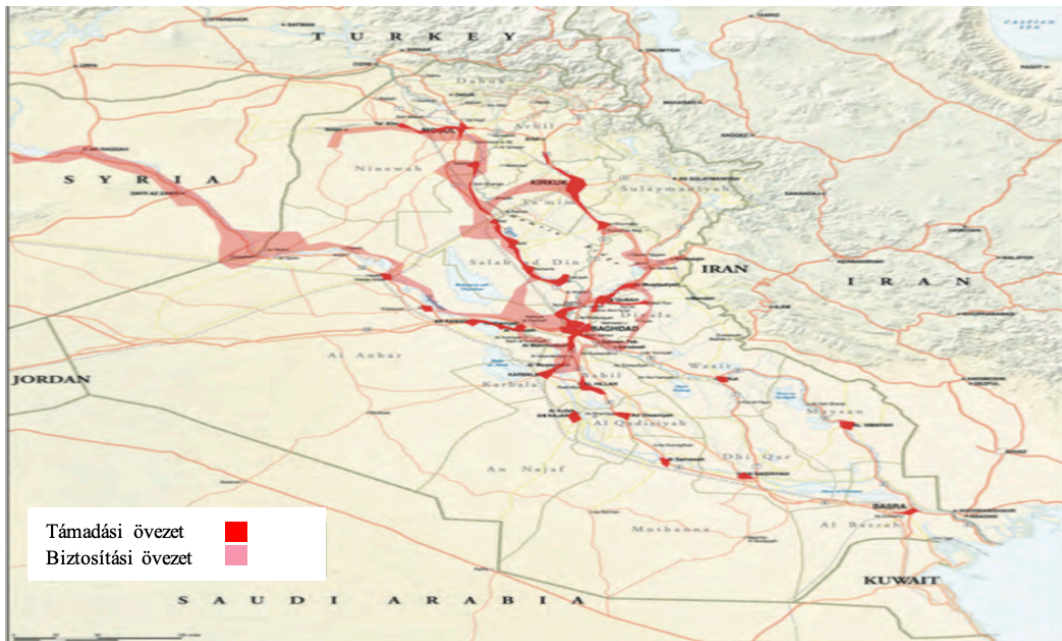
A második – a koalíció kivonulásától 2014 elejéig – Falujja, Tikrit, Ramadi és Moszul elfoglalásáig⁴⁹¹ – tartó „*brutalitás kormányzása*”⁴⁹² fázis az anarchia kialakítására koncentrált, ami elvben akkor lehet eredményes, ha a kormánytól elszigetelt területeken a központi hatalommal legalább megegyező szinten képesek a lakosság feletti kontroll megvalósítására. Ennek a periódusnak a fő célkitűzései közé tartozott a minél nagyobb terület feletti kontroll megszerzése, egy egységes hálózattá történő szervezése, a területek logisztikai összeköttetésének megvalósítása, az ideológia széleskörű terjesztése, valamint hatalmának megszilárdítása. Mindezen tevékenység megvalósítására, a polgárháború által káoszba süllyedt Szíria területén elfoglalt Rakka, Aleppó és Idlib városok elfoglalása révén nyílt lehetősége a szervezetnek.

⁴⁸⁹ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. pp.140-141.

⁴⁹⁰ Naji: The Management of Savagery. pp.36-53.

⁴⁹¹ Chulov: ISIS insurgents seize control of Iraqi city of Mosul

⁴⁹² Naji: The Management of Savagery. pp.54-145.

8. számú ábra – Az Iszlám Állam által uralt területek kiterjedése (2013. szeptemberi állapot)⁴⁹³

Egy felkelő szervezet számára kiemelkedő fontosságú feladat a lakosság állami intézményrendszerektől való elszigetelése, ami jelentős mértékben csökkenti, vagy teljesen megszünteti a központi hatalom lakosság feletti kontrollját. A társadalmi rend megőrzése, valamint a lakosság megnyerése érdekében – a központi hatalom által nyújtott szolgáltatások pótlása céljából – az Iszlám Államnak fel kellett készülnie a kormányzásra, ki kellett alakítania saját igazgatási rendszerét. Gondoskodni kellett a biztonságról, az igazságszolgáltatásról, az egészségügyről, az oktatásról, az étkeztetésről, be kellett vezetni a saría alapú törvénykezést és a teljes társadalmat militarizálni kellett. Az intézményrendszer kialakítása és működtetése mellett vissza kellett verni az ellenség támadásait, és a gerillaharcok folytatása által folyamatos nyomás alatt kellett tartani a kormányerőket.

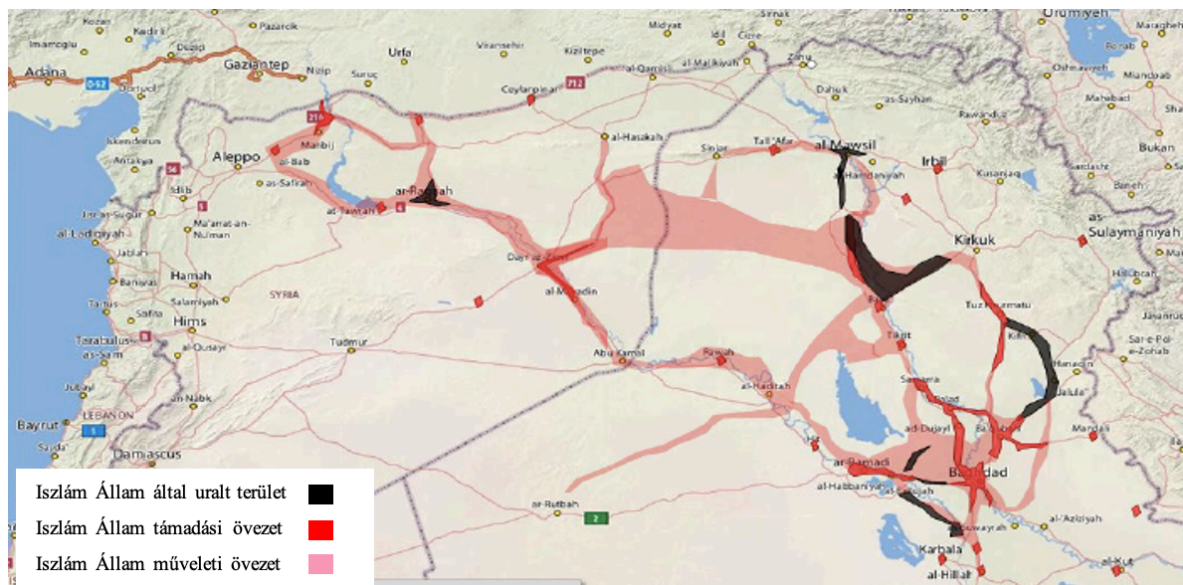
A harmadik, az „*állam létrehozása*”⁴⁹⁴ szakasz 2014 januárjától Falujja, Tikrit és Ramadi elfoglalásától számítható, amely a hatalmi központnak számító Moszul június 10-i elfoglalásában csúcsosodott ki. Azzal, hogy Abu Bakr al-Bagdadi 2014. június 29-én kikiáltotta a Kalifátust, formális keretet adott a harmadik fázis kezdetének, valamint az „*Iszlám Állam*” megalakulásának. Ennek az időszaknak a legfontosabb jellemzője, hogy a korábban területileg elhatárolt biztonságos menedékek egyre nagyobb összefüggő területekké szerveződtek. Az általuk ellenőrzött lakosság létszámbeli növekedése, a kormányerőktől zsákmányolt, és a külső támogatóktól kapott haditechnikai felszerelések növekvő száma, a küzdelem során szerzett

⁴⁹³ Lewis: Al-Qaeda in Iraq Resurgent, The Breaking the Walls Campaign

⁴⁹⁴ Naji: The Management of Savagery. p.36.

harci tapasztalatok, valamint az Egyesült Államok által vezetett koalíció szárazföldi erőinek Irak területéről történő kivonása, a küzdelem első fázisában a szemben álló felek közt fennálló erőforráskülönbség kiegyenlítődéhez vezettek. Az egységes hálózattá szervezett bázisterületek által körbevett kormányhatalmi központok (például Moszul, Rakka, Palmüra, Bagdad) ellen végrehajtott támadások koncentrált erő kifejtést igényeltek, ami szükségessé tette a gerillacsapatoknak és terrorista sejteknek, a hagyományos hadviselés mozgó hadműveleteinek végrehajtására alkalmas kvázi reguláris erővé történő alakítását.

A 9. számú ábra azokat a területeket ábrázolja fekete színnel, melyeket a szervezet Moszul városának elfoglalása, valamint az „*Iszlám Állam*” kikiáltása idején teljes kontroll alatt tartott, valamint piros és narancssárga színekkel azokat, ahol relatíve nagy szabadsági fokkal volt képes műveletek végrehajtására és a társadalom ideológiai befolyásolására. A 10. számú ábra a Kalifátus kikiáltását követő tizenötödik hónapra elért állapotot mutatja. Az uralt területek nagyságának növekedése jól tükrözi, hogy a gerilla katonai gondolkodásmód három különböző intenzitású tevékenységi fajtájának kombinált alkalmazása – ötvözve az Internet nyújtotta lehetőségekkel – milyen rövid idő alatt, milyen jelentős mérvű siker elérésére tette képessé a szervezetet.

9. számú ábra – Az Iszlám Állam által uralt területek kiterjedése (2014. június 10-i állapot)⁴⁹⁵

⁴⁹⁵ ISIS Actual Sanctuary: June, 10, 2014

<http://www.understandingwar.org/backgrounder/isis-sanctuary-map-june-10-2014>
2016.02.13.)

(Letöltés időpontja:

10. számú ábra – Az Iszlám Állam által uralt területek kiterjedése (2015. szeptember 15-i állapot)⁴⁹⁶

A fent említett tényezők mellett nagymértékben hozzájárult a szervezet hadműveleteinek sikeréhez, hogy a küldetés-központú taktikájuk rugalmas megvalósítása érdekében decentralizált parancsnoki láncolatot működtettek. A frontvonalon szolgáló parancsnokok számára a központi vezetés kizárólag az elérendő végcél határozta meg, de a művelet kivitelezését a harctéri parancsnokok a saját tervük alapján hajtották végre, a rendelkezésükre álló erők és eszközök figyelembe vételével.⁴⁹⁷ A szervezet rugalmasságát és ellenálló képességét tovább fokozza, a „*ma maradjunk életben, hogy holnap tovább harcolhassunk*”⁴⁹⁸ elv, amely a kvázi reguláris, a gerilla hadviselés és a terrorizmus eljárás módjai közti váltás képességén alapul. Ennek megfelelően a stratégia három fázisa sem feltétlenül lineárisan követi egymást. Szükség esetén – amennyiben azt a szervezet túlélése megköveteli és amint az napjainkban tapasztalható – lehetőség van egy magasabb intenzitású fázisból egy alacsonyabb intenzitású fázisba történő visszalépésre, melyet kedvező feltételek megvalósulása esetén, egy újbóli magasabb intenzitású fázis követhet.

A szervezet terjeszkedése során elérte a síiták és egyéb etnikai kisebbségek által lakta területeket. Ezekben a régiókban tapasztalt ellenséges környezet, az alkalmazott brutalitás várttal ellentétes hatása, a propaganda hatástalansága, továbbá az Egyesült Államok vezette

⁴⁹⁶ ISIS Sanctuary: September 15, 2015

<http://www.understandingwar.org/map/isis-sanctuary-map-september-15-2015> (Letöltés időpontja: 2016.04.01.)

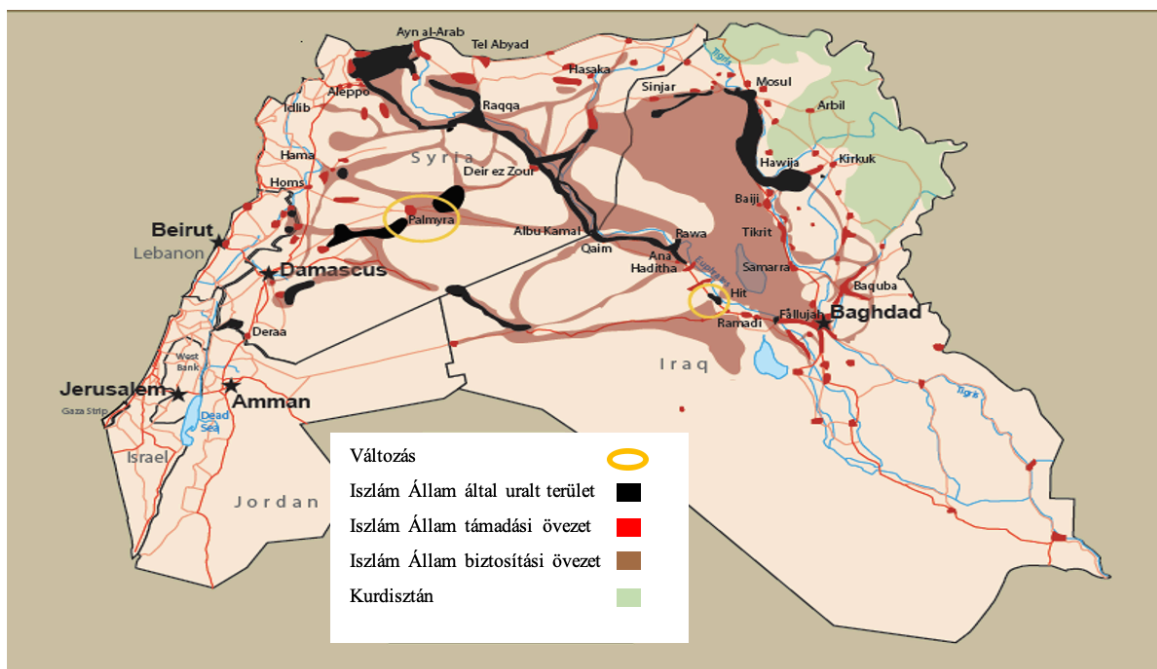
⁴⁹⁷ Besenyő et al.: Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0. p.37.

⁴⁹⁸ Kagan et al.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe. p.23. – a szerző fordítása.

koalíció légi támogatása mellett az iraki és kurd fegyveres erő, valamint Oroszország támogatását élvezve a szír haderő jelentős ellentámadásainak eredményeként kiújuló nagyarányú erőforráskülönbség, az Iszlám Állam robbanásszerű tércserésének kifulladásához vezetett. Kiszorultak az iraki és szír kormányok hatalmi központjául szolgáló legfontosabb városok – Bagdad, Erbil, Damaszkusz – körzetéből és 2017 decemberére elvesztette a korábban uralt területeinek a 95%-át. Napjainkra az általuk uralt területek nagysága, szinte a nullára csökkent, de a szervezet nem szűnt meg létezni,⁴⁹⁹ csak visszavonult, hogy – valószínűsíthetően – más formában térjen vissza.⁵⁰⁰

Chris Harmer⁵⁰¹ az ISW elemzője így fogalmaz:

„Kizárólag katonai szempögből vizsgálva számomra az a feltűnő, hogy mindig az ISIS kezében volt a stratégiai kezdeményezés. Van, amikor egy helyütt aktívabbak, mint máshol, de soha nem kényszerültek stratégiai defenzívába. Taktikailag persze védekező állást vettek fel: elfoglalták a moszuli gátat, majd elvesztették. Elfoglalták a baidzsi olajfinomítót, majd elvesztették. De vajon tényleg veszít az ISIS? Szerintem nem.”⁵⁰²

11. számú ábra – Az Iszlám Állam által uralt területek kiterjedése (2016. március 31-i állapot)⁵⁰³

⁴⁹⁹ Kis-Benedek: Katonai biztonság Marokkótól Iránig. p.232.

Reed, Alastair – Aryaeinejad, Kateira: 2020 Trends in Terrorism: From ISIS Fragmentation to Lone-Actor Attacks <https://www.usip.org/publications/2021/01/2020-trends-terrorism-isis-fragmentation-lone-actor-attacks> (Letöltés időpontja: 2021.09.05.)

⁵⁰⁰ Kilcullen: The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West. pp.97-98.

⁵⁰¹ Az Intsitute for the Study of War Közel-Kelet rangidős elemzője.

⁵⁰² Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. p.278.

⁵⁰³ Gambhir: ISIS Sanctuary: March 31, 2016

5.5. Részkövetkeztetések⁵⁰⁴

A fejezetben napjaink egyik legtöbbet emlegetett dzsihadista csoportja, az Iszlám Állam került bemutatásra, melyről a második fejezetben bemutatott terminológiák alapján azt a következtetést vontam le, hogy nem tekinthető pusztán egy terrorista szervezetnek. A terület birtoklása, az államszerű működés, a gerilla katonai gondolkodásmód mindhárom intenzitású tevékenységi formájának alkalmazása alapján, egy olyan államként teszelgő, gerillamódszereket is alkalmazó terrorszervezetként írható le, amely az iszlám világ jelenlegi, Nyugattal együttműködő politikai szereplőinek megbuktatását követően saját, szélsőséges nézeteket valló politikáját kívánja érvényre juttatni, valamint végső célként egy világszintű Kalifátust kíván létrehozni.⁵⁰⁵

Céljaik érdekében a gyors taktikai sikerek elérése mellett, az ellenség pszichikai és fizikai kifárasztására törekszik, melyet stratégiai szinten egy hosszan elhúzódó folyamat keretei között tervez megvalósítani. Ennek a háromfázisú folyamatnak a bemutatása Abu Bakr Nádzsi *A brutalitás kormányzása* című könyvében szerepel, amely az Iszlám Állam megalakításához vezető folyamatot a „zaklatás és kifárasztás”, a „brutalitás kormányzása”, valamint az „állam létrehozása” szakaszok megvalósításán keresztül mutatja be. A fázisok során a gerilla katonai gondolkodásmód három eltérő intenzitású tevékenységi módjának kombinált és rugalmas alkalmazása rendkívüli túlélőképességet biztosít a szervezet számára.

Az Iszlám Állam szempontjából kedvezőtlen helyzet kialakulása esetén a biztos vereséggel járó döntő ütközetek elől való – területfeladással járó – kitérés a túlélés zálogául szolgált és szolgál. Amennyiben egy fronton erős ellenállásba ütköznek, úgy tevékenységüket más régiókba helyezik át, melyet az tesz lehetővé, hogy az iraki és szír kormányoknak nem áll rendelkezésére megfelelő létszámú, képzettségű és motiváltságú állami biztonsági erő, amely a földrajzi tér nagyságából kifolyólag az állam teljes területén képes lenne érdekérvényesítő feladatát hatékonyan megvalósítani. Olyan területeken képesek terjeszkedni, ahol a központi hatalom nem tudja teljes mértékben gyakorolni a hatalmát és amely területek nem rendelkeznek megfelelő számú rendőri és katonai erővel.

Ilyen régiókban kialakított bázisok – biztonságos menedékek – területén voltak képesek a lakosság kormánytól való elszigetelésére, hatalmának megszilárdítására, valamint a lakosság feletti kontroll kialakítására. A társadalom széles rétege feletti ellenőrzés kulcsfontosságú

⁵⁰⁴ Az alfejezetben azon események melyek a múltban történtek és lezártak tekinthetők múlt időben, azonban az olyan események, elvek, amelyek napjainkban is helytállóak jelen időben kerülnek bemutatásra.

⁵⁰⁵ Resperger – Túri: *Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában.* p.22.

szerpet játszott a szervezet sikerében, ezért ennek megvalósítása érdekében a központi hatalomtól független intézményrendszert alakítottak ki, amely működtetésével a rend fenntartója szerepkörben tüntették fel magukat lakosság szemében. Az elfoglalt területeken élő lakosság ellenállásának megtörése céljából alkalmazott megfélemlítő módszerek, brutális terrorcselekmények és azoknak a modern kor vívmányai által részletekbe menő propagálása lehetővé tette a szervezet számára, hogy ne kizárólag a szervezet uralma alatt élő emberekre, hanem a nyugati világ társadalmaira is jelentős mérvű befolyással legyenek. Ennek a hatásnak a fokozása céljából Európa és az Egyesült Államok területén elkövetett terrortámadások elérhető közelségbe hozták – és hozzák napjainkban is⁵⁰⁶ – a nyugati emberek számára a brutalitást. Ezekre a cselekményekre a Nyugat által politikai és társadalmi szinten adott válaszok gyakran az Iszlám Állam által elérendő cél megvalósítását segítik elő.

A szervezet tevékenysége számos területen jelentős hasonlóságot mutat a korábbi gerilla hadviselést folytató lázadó csoportok cselekedeteivel. Újszerűsége a világszintű gazdasági, piaci, pénzügyi, társadalmi egységesedési folyamat, a robbanásszerű információs technológiai fejlődés, valamint a Világháló megjelenésének és elterjedésének következtében a szűken értelmezett műveleti területen túlnyúló információ fölényben, az államszerű szerveződés kialakításában és a társadalom feletti kontroll hatékony és kiterjedt megvalósításában rejlett. Azonban a nemzetközi koalícióval szemben az erők korrelációját nem tudta oly mértékben saját oldalára billenteni, hogy azáltal huzamosabb ideig képes legyen a területalapú, állami lét fenntartására.⁵⁰⁷

Tevékenységük súlypontja a területbirtoklásban volt. A szervezet számára kedvezőtlen helyzet kialakulása a biztos vereséggel járó döntő ütközetek elől való –területfeladással járó – kitérés és az erőszak alkalmazásának alacsonyabb szintjére való visszatérés, a túlélés zálogául szolgál. Napjainkra a szervezet által birtokolt terület nagysága szinte a nullára csökkent, azonban Irak miniszterelnökének 2020. októberi németországi és franciaországi látogatása során az egyik kiemelt téma az Iszlám Állam elleni harc folytatása volt, ami egyértelmű jelen annak, hogy a szervezet nem szűnt meg létezni és továbbra is jelentős kihívást jelent az iraki és a világ számára.⁵⁰⁸

⁵⁰⁶ France: Teacher's killer in 'contact' with fighter is Syria

<https://www.aljazeera.com/news/2020/10/22/france-teachers-killer-had-contact-with-fighter-in-syria> (Letöltés időpontja: 2020.10.23.)

⁵⁰⁷ A hagyományos hadviselésre való idő előtti áttérés vezetett jelentős mérvű visszaszorításukhoz. A hagyományos katonai formációk és oszlopok a szétszórta és egymástól függetlenül rejtve működő csoportokkal szemben megfelelő célpontot szolgáltatott az Egyesült Államok légierejének.

Kilcullen: The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West. pp.69-72.

⁵⁰⁸ Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. pp.25-27.

További intő jelként szolgál újbóli megerősödésüket tekintve, hogy a NATO erők Kabulból történő kivonása idején, a hatalmi vákuumot és káoszt kiaknázva a szervezet egy afganisztáni szárnya – ISIS-K – körülbelül 200 áldozatot követelő merényletet hajtott végre a kabuli nemzetközi repülőtér mellett.⁵⁰⁹ További sikeres támadások az iszlám szélsőségesek szemében vonzó alternatívát jelenthetnek, a magukról a húsz évvel ezelőttinél mérsékeltebb képet mutató, az egész ország területét katonai és közigazgatási kontroll alatt tartani nem képes tálibokkal szemben.

Az értekezés korábbi fejezeteiben elemzett felkelések vizsgálata során arra a következtetésre jutottam, hogy a negyedik generációs hadviselés a felkelések fejlettebb formája, melyet Mao indított útjára. Abból a Clausewitz-i elvből kiindulva, hogy minden háború politikai jellegű,⁵¹⁰ egy olyan új stratégiai koncepciót alakított ki, amely a gerilla hadviselést kiemelte a hagyományos hadviselést támogató szerepkörből. A politikai mozgósítást – egy központi ideológia mentén kialakított széles társadalmi bázis kialakítását – a katonai műveletek elé helyezve, olyan hadviselési formát hozott létre, melyben a kisebb gazdasági és katonai potenciállal rendelkező – gyakran nem állami⁵¹¹ – szereplő, a hagyományos hadviselést megkerülve, az időtényezőt figyelmen kívül hagyva, képes stratégiai céljainak a megvalósítására. Mao a végső győzelem kivívását, a stratégiai célok megvalósítását – elődeihez hasonlóan – a hagyományos erőkkel vívott, döntő ütközeteken keresztül látta megvalósíthatónak, és a negyedik generációs hadviselés eszköztárát, még csak a szemben álló felek közötti erőviszony megváltoztatására alkalmazta.

Mao elveit alkalmazva, azokat tovább fejlesztve, Ho és Giap számos harcászati és hadműveleti vereség ellenére, sikeresen érték el stratégiai célkitűzésüket azáltal, hogy a stratégiai fókuszát áthelyezték a harctéren folyó küzdelemről a politikai szintéren folyó

Pérez, Carlota Atalayar: France, new key player in Iraq
<https://atalayar.com/en/content/france-new-key-player-iraq> (Letöltés időpontja: 2020.10.23.)

Angela Merkel meets with Iraqi prime minister in Berlin
<https://www.dw.com/en/angela-merkel-meets-with-iraqi-prime-minister-in-berlin/a-55333017> (Letöltés időpontja: 2020.10.23.)

⁵⁰⁹ Islamic State Khorasan Province

Gardner, Frank: Afghanistan Airport Attack: Who are ISIS-K?
<https://www.bbc.com/news/world-asia-58333533> (Letöltés időpontja: 2021.08.30.)

⁵¹⁰ Clausewitz: A háborúról. pp.46-47.

Megjegyzendő, hogy Clausewitz hármasságát (nép – hadsereg – kormány / politika) a negyedik generáció számos teoretikusa (pl. hazánkban Kiss, Somkuti) tagadja: mivel úgy gondolják, hogy az állam elvesztette a háború feletti monopóliumát, a háborúkat nem a hagyományos értelemben vett haderők vívják egymás ellen, valamint mivel a háború célja nem mindig politikai a nem állami szereplő szemszögéből.

Jobbágy Zoltán: Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje. In.: Honvédségi Szemle, 2013/3., pp.28-31.

⁵¹¹ Münkler: The New Wars. p.1.

küzdelemre. A médián keresztül, a velük szemben álló szuperhatalom háború folytatására irányuló társadalmi, és ezáltal politikai akaratát „*támadva*”, érték el a harcban álló felek erői közt fennálló korreláció számukra kedvező irányba való elmozdítását. A döntő győzelem kivívása még az ő esetükben is – az erőegyensúly negyedik generációs eszközökkel való megváltoztatását követően – hagyományos katonai erők alkalmazásán és döntő ütközeteken keresztül valósult meg.

A szandinista mozgalom már a hagyományos katonai erők döntő ütközete nélkül, demokratikus álca mögé bújtatott széles társadalmi bázist magában foglaló politikai front erejére támaszkodva érték el a kormány összeomlását, majd ragadták magukhoz a hatalmat. Hozzájuk hasonlóan a palesztinok is felismerték, hogy megfelelő katonai képességeik hiányában, kizárólag a nemzetközi politikai hangulat, valamint Izrael belső politikai helyzetének a megváltoztatásán keresztül kivitelezhető az erőviszonyok számukra kedvező irányba való alakítása. A média erejére támaszkodva, a világ számára magukról a szabadságért kövekkel küzdő nép, míg Izraelről a fegyvertelen tüntetőkre tüzelő elnyomók képét festették. Az izraeli „*közönségnek*” küldött üzeneteik, azt sugallták, hogy a béke záloga a megszállt területek feladásában rejlik. A politikai téren végrehajtott manővereik tették lehetővé, hogy a korábban a megegyezéstől teljes mértékben elzárkózó politikai elit helyett, egy olyan párt kerüljön hatalomra Izraelben, akik hajlandóak voltak velük tárgyalóasztalhoz ülni.

A negyedik generációs hadviselés korábbi képviselőinél – így Maonál – is megfigyelhető volt a lázadó csoportok közötti laza, hálózat alapú szerveződés, de a palesztinok esetében az alulról szerveződő szociális és kormányzati rendszer már a hálózat alapú működés egy újabb lépcsőfokát jelentette, és a siker egyik kulcsfontosságú elemévé vált.

Irak, Afganisztán és a világ számos egyéb pontján jelen lévő al-Kaida és Iszlám Állam az egész Földet behálózó ideológiai alapon szerveződő, gazdasági, katonai és információs szervezetet hoztak létre. Nemzeti, nemzeti nem kormányzati, nemzetek alatti, nemzetközi szervezetek hálójából olyan rendkívül ellenálló, rugalmas szervezetet alakítottak ki, amely a világ szinte minden pontján képes műveletek végrehajtására, gondolkodást befolyásoló hatások elérése. Mivel világméretű hálózatot üzemeltetnek, ezért csak abban az esetben lehet velük sikeresen felvenni a versenyt, ha a velük szemben álló fél is világméretű együttműködésben gondolkodik. Hadműveleti szinten olyan módon fűzik össze harcászati tevékenységüket, hogy azok a stratégiai célok megvalósítását segítsék elő. Ezen harcászati események médiában való bemutatása révén, a politikai döntéshozók gondolkodását közvetlenül befolyásolva, próbálják az erőegyensúlyt számukra kedvező irányba megváltoztatni. Hálózatos felépítése folytán képes

rugalmasan alkalmazkodni a változó körülményekhez, és a szervezet túlélésének és stratégiai céljának megvalósítása érdekében, folyamatosan változtatni eljárásait.

	Mao	Vietnám	Nicaragua	palesztin intifáda	al-Kaida	Iszlám Állam
Politikai mozgósítás	baloldali	baloldali	demokratikus álca mögé bújtatott baloldali	nemzeti érzület és vallási	vallási	vallási
Katonai eljárások	gerilla és hagyományos	gerilla és hagyományos	gerilla	gerilla	gerilla	terrorizmus, gerilla és hagyományos
Gazdaság és infrastruktúra	önálló közigazgatás kialakítása a bázisokon, majd állami működés	kínai, szovjet és észak-vietnámi támogatás a déli bázisoknak	adományokból tartotta fent magát	hálózat alapú közigazgatási rendszer kialakítása	világot behálózó gazdasági hálózat	önálló közigazgatás a bázisokon, majd államszerű működés
Társadalmi támogatottság bázisa	parasztság	parasztság	széles városi réteg	palesztin lakosság	nem lényeges szempont	szunnita lakosság
Információ/propaganda/média	plakátok, szórólapok, nyomtatott sajtó, rádió	plakátok, szórólapok, nyomtatott sajtó, rádió, TV	plakátok, szórólapok, nyomtatott sajtó, rádió, TV	plakátok, szórólapok, nyomtatott sajtó, rádió, TV	TV és internet	saját média vállalat és a közösségi média intenzív használata
Terület feletti kontrollra törekvés	igen	igen	igen	igen	nem	igen

12. számú ábra – Összefoglaló táblázat

A folyamatos megújulás képessége rendkívüli előnyt jelent a felkelő szervezetek számára, és a nyugati államok csak abban az esetben vehetik fel velük hatékonyan a versenyt, ha ők maguk is képesek szervezeti struktúrájukban, eljárásaikban a folyamatos fejlődésre. A megújulás pedig kizárólag az innovációt támogató szervezeti közegben, és megfelelő típusú vezetők alkalmazásával képzelhető el.

A hálózat alapú felkelésellenes harc egy adaptációs küzdelem. A modern technika segíti ennek a harcnak a sikeres megvívását, de az emberi találékonyság, innovációra való képesség elsőbbséget kell, hogy élvezzen a technikával szemben. Vietnámban, Izraelben, Afganisztánban és Irakban mit sem ért a legfejlettebb technika, a negyedik generációs hadviselést alkalmazó erőkkel szemben. Napjaink felkelő szervezetei nem törekednek a szemben álló fél katonai erejének a megsemmisítésére, és nem állnak ki szemtől szemben a modern technikával rendelkező nyugati haderők ellen. Az időtényezőt figyelmen kívül hagyva, új utakat találnak. A nyugati társadalmak gondolkodását, és azon keresztül a politikai döntéshozók harc melletti elköteleződését, politikai akaratát közvetlenül befolyásolják. Céljuk,

hogy a szemben álló fél politikai vezetőit meggyőzzék arról, hogy az általuk kitűzött stratégiai célok elérhetetlenek, vagy elérésük túl nagy emberi és anyagi erőforrást igényelnek.

Ugyanakkor a modern technika alkalmazása segíti, vagy segítheti a modern felkelések elleni küzdelmet. Azonban addig, amíg a nyugati haderők a modern technikát a harmadik generációs hadviselés elveinek megfelelően alkalmazzák, a szemben álló szervezetek a hasonlóan fejlett technikát a negyedik generáció elveinek megfelelően alkalmazva előnyre tesznek szert. Az új technológia, a hadviselés új generációját támogatja. A hadviselés korábbi fajtájának a legmodernebb eszközökkel való megújítása, nem egyenértékű a hadviselés újabb fajtájának az alkalmazásával.

A nyugati fegyveres erők modern eszközeikkel, a hadviselés korábbi generációit alkalmazva, harcászati és hadműveleti szinten, jelentős sikereket érnek el. Ezeknek a sikereknek a következménye, hogy a politikai és katonai vezetők napjainkban is a konfliktusok technikai megoldására koncentrálnak, ahelyett, hogy a konfliktusok stratégiai megoldására, és a konfliktus természetének megértésére helyeznék a hangsúlyt.⁵¹² Ez nem technikai, hanem emberi képességek, kutatás és gondolkodás kérdése.

A modern hálózat alapú felkelő szervezetek felépítése és működési mechanizmusa jelentős mértékben eltér a nyugati haderőktől. A nyugati katonai szervezetek és a közigazgatás hierarchikus felépítésnek köszönhetően, az információhoz való azonnali hozzáférés előnye a nullára csökken. Mire a harcászati szintű parancsnok információ igénye végig fut a hierarchikus rendszeren, számos állomáson átmegy. A döntéshozó szint, a prioritásoknak megfelelően, vagy jóváhagyja a kérést, vagy elutasítja, de számos esetben az igény jóváhagyása idejére, a kapott információ már elveszítette jelentőségét.

Ezzel ellentétben, egy felkelő szervezet irányelvek, ideológiák mentén dolgozva, a bürokratikus működés útvesztőit megkerülve, az átlagemberek által is megvásárolható – a nyugati haderők technikáját megközelítő – eszközöket használnak. Már meglévő hálózatokat, mint például az Internet, alkalmazzák információszerzésre, tárolásra és továbbításra. A CNN adását nézve naprakész információkat kapnak a politikai, gazdasági és katonai döntésekről, csapatmozgásokról, katonai műveletek végrehajtásáról. A Google Earth műholdképeit felhasználva, 10m-es pontosságú, a valós helyszínt három dimenzióban ábrázoló fotókon tervezik feladataikat. Ideológiailag motivált emberek által vezetett teherautókat és repülőgépeket precíziós fegyverként használva hajtják végre támadásaikat.

⁵¹² Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.190-192.

A kereskedelmi forgalomban kapható eszközök által megszerzett információk pontossága nem közelíti meg a nyugati fegyveres erők által használt, legmodernebb technológia által biztosított információ pontosságát, de időbeliségük és hozzáférhetőségük stratégiai előnyhöz juttatja a felkelőket. Ezeknek az információnak a hálózatos, minden irányban történő szimultán terjesztése és hozzáférhetősége, azonnal, szinte minden szinten, és a világ minden pontján információval szolgál a felkelő szervezetek számára.

A média tudatos, és tervezett felhasználása révén – ahogy azt az Intifáda esetében bemutattam – harcászati szintű műveletek médiában, vagy az Interneten élőben, vagy szinte élőben való közvetítésével, azonnali, és direkt hatást érnek el a politikai döntéshozók, és a rájuk jelentős befolyással bíró választópolgárok gondolkodásmódján. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a média által célzott közönség nem egy egységes entitás. Figyelembe kell venni a kulturális különbségeket, és meg kell különböztetni a saját támogatóknak, a szemben álló fél nemzetének és politikai döntéshozóinak, a szemben álló fél szövetségeseinek, a negyedik generációs hadviselést alkalmazó fél szövetségeseinek és a semleges közönségnek szóló üzeneteket.

A fejlett technológia előnyeit, a hierarchikus rendben felépülő szervezetek helyett, a hálózatos felépítésű szervezetek képesek jobban kiaknázni. A könnyen beszerezhető modern technikai eszközök, és azok negyedik generációs hadviselés elvek szerinti felhasználásnak következményeképp, elveszítettük a technológiából eredő előnyünket. Csak a hadviselés új formájának alkalmazása révén szerezhető vissza az előny, de ehhez az szükséges, hogy a nyugati államok bürokratikus katonai vezetői képesek legyenek szakítani a régi elvekkel. A minden szinten centralizációra való törekvés helyett, kizárólag a stratégiai célok meghatározásánál kell a centralizációra törekedni, de a döntési jog-, és hatásköröket minden egyéb esetben a lehető legalacsonyabb szintre le kell delegálni. Ennek előfeltétele, az innovációra fogékony, rugalmas, kezdeményező, és az alulról jövő kezdeményezésekre nyitott, küldetés alapú vezetést megvalósító vezetők kiválasztása, a bürokrácia csökkentése, valamint a hálózati elven működő szervezeti struktúra kialakítása.⁵¹³

Mao elgondolásából kiindulva – amely szerint a megfelelő módon alkalmazott politikai akarat képes az erősebb katonai potenciállal rendelkező fél legyőzésére – eljutva napjaink negyedik generációs hadviselés eljárásait alkalmazó felkelő szervezeteihez, megállapítható, hogy a hadviselés jelentős változáson ment keresztül. A hangsúly áttevődött a szemben álló fél

⁵¹³ Uo. pp.192-206.

katonai erejének döntő csatában való megsemmisítéséről,⁵¹⁴ a politikai döntéshozók gondolkodásmódjának a befolyásolására, alakítására.⁵¹⁵ A tömegkommunikációs eszközökön és platformokon, a közösségi médián,⁵¹⁶ nemzeti és nemzetközi, kormányzati és nem kormányzati hálózati alapon szerveződő szervezeteken keresztül a felkelők közvetlenül a politikai döntéshozók gondolkodását formálják. Céljuk, hogy meggyőzzék a szemben álló fél döntéshozóit arról, hogy az általuk kitűzött stratégiai célok megvalósíthatatlanok, vagy elérésük túl nagy erőforrás ráfordítással jár.

A negyedik generációs hadviselést alkalmazó félnek nem szükséges a hadviselés korábbi generációjához nélkülözhetetlen, katonai infrastruktúra létesítése, modern haditechnikai eszközök beszerzése, amelyek megvásárlása, fenntartása és üzemeltetése rendkívül költséges. A mindennapjainkban elérhető eszközöket alkalmazzák feladataik megtervezéséhez és végrehajtásához. Míg a nyugati országok rendkívül nagy összegeket költenek újabb és újabb technikai eszközök kifejlesztésére, addig a negyedik generációs hadviselést választó fél, a kereskedelmi forgalomban kapható – a katonai eszközökhöz képest olcsó – eszközöket alkalmazza.⁵¹⁷ A nyugati államok műholdakat fejlesztenek és juttatnak az űrbe dollár milliárdokért, míg felkelők az ingyenesen elérhető Google Earth programot alkalmazzák. Egy a célját méteres pontossággal megsemmisíteni képes rakéta költsége több százezer esetleg millió dollár, addig a terrorista egy késsel felszerelve, vagy egy lopott teherautóval hajtja végre támadását mellyel közvetlenül, valamint a médián keresztül juttatja el üzeneteit a lakossághoz és befolyásolja a politikai döntéshozókat. Ezek következtében, a negyedik generációs hadviselést választó fél, egy teljesen új stratégiai megközelítést alkalmaz. Nem kell hangsúlyt fektetnie a hátszág védelemre, a gyártókapacitás oltalmazására, figyelmét szinte teljes mértékben a támadásra tudja koncentrálni. Nem kell nagyméretű logisztikai szállítmányok átcsoportosításával bajlódnia, hiszen csupán pénzt és a tudást, vagy ötletet kell továbbítania, amely elektronikus formában is megtehető. Ez nem azt jelenti, hogy nincsenek áldozatok. A hadviselés negyedik generációját alkalmazó fél, a korábbi generációk eszköztárát is alkalmazza. Vannak áldozatok, de a hadszíntér határainak megszűnése, valamint a harcolók és a nem harcolók közti különbség elmosódása következtében, az áldozatok egyre nagyobb számban a civil társadalomból kerülnek ki.⁵¹⁸

⁵¹⁴ Münkler: *The New Wars*. p.36.

⁵¹⁵ Gorka: *A dzsihád legyőzése. A megnyerhető háború*. pp.104-106.

⁵¹⁶ Gambhir: *The Virtual Caliphate: ISIS's Information Warfare*. 2016

⁵¹⁷ van Creveld: *The Changing Face of War: Lessons of Combat, from the Marne to Iraq*. p.250.

Kilcullen: *The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West*. pp.75-82.

⁵¹⁸ Uo. pp.12-16.

Mao és Ho stratégiai célkitűzése a velük szemben álló fél teljes megsemmisítése volt, melyet hagyományos katonai erőkkel a hadviselés korábbi generációinak elvei alapján vívott küzdelem árán értek el. Ők a negyedik generációs hadviselést, még csak a szemben álló felek közti erőegyensúly megváltoztatása céljából alkalmazták. A fejlődés eredményeképp a negyedik generációs hadviselést választó fél napjainkban – az esetek többségében – már nem épít hagyományos katonai erőt, ezért stratégiai célkitűzése nem lehet a vele szemben álló fél teljes megsemmisítése. Amennyiben céljául mégis a teljes megsemmisítést tűzi ki maga elé, abban az esetben szükséges egy reguláris erő kialakítása. A közelmúltban az Iszlám Állam törekedett ezt a célt megvalósítani, de ahogy kézzel fogható, felderíthető és nagyobb létszámban felvonuló katonai erőt vonultatott fel, és fix infrastruktúrát üzemeltetett, a lényegesen nagyobb katonai potenciállal rendelkező nyugati hatalmak megsemmisítették azokat.

A negyedik generációs hadviselés egyetlen nemzetet sem fog teljesen térdre kényszeríteni, amennyiben igen, az már nem a negyedik, hanem a hadviselés ötödik generációja lesz. Az alkalmazott eljárások a szemben álló fél társadalmi és politikai akaratát befolyásolják a támadó fél által preferált irányba, de az állam létét nem veszélyeztetik, sőt gyakorta még azt is nehéz megállapítani, hogy adott időszakban háború, vagy béke van az adott térségben.⁵¹⁹ A nyugati államok egyik fő problémája pont ebből ered. A nyugati társadalmak nem tolerálják a médiában bemutatott halott katonáikat és amíg nem érzik saját létüket, életszínvonalukat fenyegetve, addig nem hajlandóak tartósan támogatni egy tőlük távoli konfliktus megvívását. Erre remek példa Vietnám, Szomália, Afganisztán és Irak is. A nyugati ember nem akar háborút, de ha el is fogadja, hogy szükséges, akkor is kizárólag rövid ideig tartó konfliktust tud elfogadni.⁵²⁰ Ezzel szemben a negyedik generációs hadviselő fél, tudatosan elhúzódozó küzdelemre készül. Nem törekednek azonnali nagyszabású sikerek elérésére, hanem a velük szemben álló fél politikai akaratának lassú megváltoztatása a céljuk. Nem lényeges szempont számukra a csaták megnyerése, ők a háború megnyerésére, a stratégiai célok megvalósítására koncentrálnak és ennek érdekében hajlandóak elfogadni számos harcászati és hadműveleti szintű vereséget, ahogy Mao is hajlandó volt területeket feláldozni időnyerés céljából.

Azonban nem szabad megfeledkezni arról, hogy a negyedik generációs hadviselés eljárásait nemzetállamok is alkalmazhatják, és ebben az esetben hatványozottan jelentkezni fognak a korábbi generációk során alkalmazott hagyományos katonai értelemben vett eljárások

⁵¹⁹ Uo. p.11., p.38.

⁵²⁰ van Creveld, Martin: *The Transformation of War*. The Free Press, New York, 1991., pp.174-175.

is. Ennek értelmében, rendkívül fontos, hogy amíg egy nemzet a hadviselés negyedik generációs eljárásaira koncentrál, készen kell állnia arra is, hogy hagyományos katonai erők támadásait is képes legyen megakadályozni.

A hadviselés negyedik generációjának százéves történetét áttekintve megállapítható, hogy bár a modern technika elősegíti a hadviselés új generációját alkalmazó hadviselő féllel szemben a harc megvívását, de nem elégséges feltétel ahhoz, hogy ez a harc sikerrel kerüljön megvívásra. A felkelés új típusa egy olyan adaptációs küzdelem, melyben a hálózat alapú, rendkívül rugalmasan működő, folyamatosan megújulni képes, ideológia vezérelt, a kereskedelmi forgalomban kapható olcsó,⁵²¹ de modern technikai eszközök által nyújtotta előnyöket kihasználó, a tömegkommunikáció és a közösségi média társadalom percepciójának formáló erejét kiaknázó, közvetlenül a döntéshozók gondolkodására és döntéshozatalára befolyást gyakorló – az államszerű működés, és a hagyományos kiépített katonai infrastruktúra elemeivel nem rendelkező – ellenféllel szemben, nem lehet sikerrel felvenni a harcot harcokocsikkal. Egy ilyen típusú ellenféllel szemben, a gondolkodást és az alulról jövő kezdeményezést támogató vezetők kiválasztása, rugalmasabb szervezeti struktúra, csökkentett bürokrácia, megújult szervezeti kultúra és a műveleti változásokhoz alkalmazkodni képes olyan emberek és szervezet jelenthet megoldást, amely sikeresen képes együttműködni más fegyveres és nem fegyveres kormányzati szervekkel és szövetséges államokkal.

⁵²¹ Conley, Heather A.: The Future of the International System. Messy Multilateralism, Networked Technology, and Pioneering Innovation, p.12.
https://apx.ndc.nato.int/pluginfile.php/62744/mod_book/chapter/6738/Future_InternationalSystem_0.pdf
(Letöltés időpontja: 2021.09.12.)

6. FELKELESELLENES MŰVELETEK

A harmadik fejezetben bemutattam, hogy Mao a szovjet kommunista elvekre alapozva, hogyan alakított ki egy olyan elhúzódozó jellegű, kifárasztó gerilla hadviselési formát, amelynek segítségével magához tudta ragadni a hatalmat. Ezekre az elvekre alapozva, azokat tovább fejlesztve az elmúlt 70-80 évben számos felkelő szervezet ért el sikereket. Bizonyítottam, hogy a közelmúlt legsikeresebb – rövid ideig kvázi államként működő – gerilla módszereket alkalmazó terrorszervezetének, az Iszlám Államnak a tevékenysége is számos ponton a Mao által lefektetett elvekre épült és épül napjainkban is. Az Iszlám Állam ugyanis nem szűnt meg létezni, hanem a negyedik generációs hadviselő félre jellemző rugalmassággal alkalmazkodott a körülményekhez: a világ egyre több pontján jelen van, valamint a megfelelő alkalomra és lehetőségre vár, hogy egy megújult, erősebb formában térhessen vissza.

Közhangként hangzik, de igaz: a hadviselés evolúciója nem állt meg, és ugyanúgy, mint a hadviselés korábbi generációi, a negyedik is folyamatosan változik és fejlődik, ezért azt a pillanatképet, melyet ez a doktori dolgozat – és egyéb tudományos művek – nyújtanak a szemben álló fél eljárásairól és képességeiről, folyamatosan frissíteni kell. Ahogy Szun-ce írta:

„Ezért mondják, hogy aki ismeri az ellenséget és ismeri önmagát, száz csatában sem kerül veszélybe. Aki nem ismeri az ellenséget, ám ismeri önmagát, egyszer győz, mászor kudarcot vall. Aki sem az ellenséget, sem önmagát nem ismeri, minden csatában vereséget szenved.”⁵²²

Tehát ahhoz, hogy igazán sikeresek legyünk a harcban nem elégséges kizárólag a szemben álló felet ismerni, hanem tisztában kell lennünk saját képességeinkkel is. Meg kell vizsgálni saját magunkat és fel kell tárnunk az eljárásainkból, szervezeti felépítésünkben, kultúránkból, oktatási, felkészítési, kiképzési módszereinkből, vezető kiválasztási rendszerünkben eredő hiányosságokat, fejlesztésre szoruló területeket, amelyek sebezhetővé tesznek minket egy negyedik generációs hadviselő féllel szemben.

Az uppsalai egyetem 1975-2020 időszakot felölelő kutatásainak adatai alapján az alacsony intenzitású nem állami konfliktusok száma az 1990-es évektől kezdődően jelentős emelkedésnek indult, majd a 2010-es évet követően meghaladta az államok közötti

⁵²² Sunzi: A hadviselés törvényei. In.: Tokaji Zsolt – P. Szabó Sándor (szerk.): A kínai hadtudomány klasszikusai. Dialg Campus Kiadó, Budapest, 2018., p.37.

https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12625/web_XS_PDF_PMA_A_kinai_hadtudomany_klasszikusai.pdf;jsessionid=06FA0876DACAFF368A426D041A56B807?sequence=1 (Letöltés időpontja: 2021.03.09.)

konfliktusok számát.⁵²³ Továbbá, ahogy azt az értekezés második fejezetében ismertettem, napjainkhoz közeledve az aszimmetrikus küzdelmek során a gyengébb fél egyre sikeresebben vívja meg harcát az erősebb féllel szemben.⁵²⁴ Ahogy a disszertációban eddig szemléltettem, a gyengébb fél a sikert nem a technikai fölényből fakadóan, hanem az erősebb fél hagyományos hadviselésben jártas, hatalmas tűzerővel és a legmodernebb technikával rendelkező, de a túlzott bürokráciából eredően nehézkesen működő haderejének a megkerülése révén vívja ki. A hálózat alapú, erős központi ideológia által vezérelt, nagy önállósággal és kezdeményezőkésséggel rendelkező sejtek halmazából álló nem állami szervezetek, olyan új eljárásokat dolgoztak ki – és fejlesztik azokat napjainkban is – amelyekkel közvetlenül a társadalmunkra, politikai és katonai felső vezetőinkre gyakorolnak olyan hatást, amely a konfliktus melletti elköteleződésük megtörésére irányul.

Ezeknek az új, a negyedik generációs hadviselésre jellemző eljárásoknak, és azok hatásainak a jelentős része, a hagyományos hadviselés eszközeivel nem kezelhetők. Mit sem ér a legmodernebb harckocsi az interneten terjedő olyan ideológia ellen, amely egy több generáció óta Nyugat-Európa egyik fővárosában élő bevándorló család gyermekét buzdítja arra, hogy egy autóval hajtson a tömegbe. A nyugati államok és azok fegyveres erőinek a számítógépes rendszerei ellen elkövetett hekkertámadások, valamint a médiában terjedő, egy államot nemzetközi környezetben rossz színben feltüntető hír ellen sem ez a leghatékonyabb eszköz.

A NATO országoknak – köztük Magyarországnak – a szemben álló fél működésének és eljárásainak megértése után alkalmazkodni kell azokhoz és így kell megtalálni a megfelelő ellenszert. Ennek alapja egy kevésbé bürokratikus, a hálózat alapú működés egyes elemeit átvevő és alkalmazó, megújult szervezeti kultúrával, felkészítési, kiképzési, vezető kiválasztási rendszerrel rendelkező olyan haderő lehet, amely hatékonyan képes együttműködni mind magyar, mind külföldi társszervezetekkel, továbbá ösztönzi és tagjaitól elvárja a kezdeményező készséget, valamint a küldetés orientált vezetési stílust részesíti előnyben.

Nem állítom, hogy magas intenzitású konfliktusra nem kerülhet sor, és azt sem, hogy a hadviselés korábbi generációinak az elveit el kell felejteni. Azt sem állítom, hogy a felkeléssel szembeni műveletek során nincs szükség katonai műveletekre és hogy a modern technológia felesleges. Sőt továbbra is azt állítom, hogy „*a hatalom a puszkacsóból jön*”,⁵²⁵

⁵²³ Uppsala Conflict Data Program
<https://ucdp.uu.se/encyclopedia> (Letöltés időpontja: 2022.03.06.)

⁵²⁴ Arreguín-Toft: *How the Weak Win Wars. A Theory of Asymmetric Conflict.* pp.96-97.

⁵²⁵ Chang – Halliday: *Mao Ce-tung az ismeretlen történet.* p.65.

azonban nem elégséges megnyerni a háborút, a fegyveres küzdelmet. Kizárólag a lakosság érdekeit szem előtt tartva, őket a saját oldalunkra állítva lehet a hosszútávú sikert garantálni.

Az értekezéssel arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy egy dinamikusan változó, rugalmas, hálózatba szervezett, a társadalom bármely tagja számára elérhető technikai eszközöket információ szerzésre, továbbításra, valamint hétköznapi eszközöket precíziós fegyverként alkalmazó ellenféllel szemben,⁵²⁶ a jelenlegi lassú, bürokratikus elven működő, a hierarchikus működéshez mereven ragaszkodó, a kezdeményező készséget nem támogató, és a hadviselés korábbi generációinak az elveihez ragaszkodó szervezet nem képes hatékonyan felvenni a versenyt.

Nem célom azt bemutatni hogyan fejlődött a történelem során a felkelések elleni küzdelem. Számos nemzetközi és magyar könyv, tanulmány, valamint doktori disszertáció készült már a témában. Kemény János 2014-es doktori értekezése, a felkelésellenes hadviselés lakosságközpontú elméletének XX-XXI. századi fejlődését,⁵²⁷ Komjáthy Lajos 2018-as doktori dolgozata pedig a légierő szerepének változásait mutatja be⁵²⁸ a felkelésellenes műveletek során.

Ebben a fejezetben először megvizsgálom a felkelésellenes műveletek fogalmát, majd azokat az alapelveket elemzem, melyeket az ISAF,⁵²⁹ valamint az Iszlám Állam, visszaszorítása céljából alakult nemzetközi koalíció alkalmazott Afganisztán, és alkalmaz napjainkban is az Irak területén folyó felkelésellenes műveletek során.

Vannak olyan politikai és katonai vezetők, akik tagadják, hogy ezekben az országokban felkelésellenes műveletek zajlottak és zajlanak. Magyarországon „*békemisszióként*”, más országokban – köztük sokáig az Amerikai Egyesült Államokban is – terrorizmus ellenes küzdelemként utaltak rájuk. Ahhoz, hogy sikeresen fel tudjuk venni a harcot a szemben álló féllel, nevén kell azt nevezni. Amennyiben kizárólag terrorista csoportként tekintünk egy felkelő – vagy gerillamódszereket is alkalmazó – szervezetre, abban az esetben az alkalmazott eljárások eltérőek lesznek attól, melyeket a felkelők ellen alkalmazni kell, és ebből kifolyólag nem vezetnek, nem vezethetnek az elvárt eredményre.⁵³⁰

⁵²⁶ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. p.202.

⁵²⁷ Kemény: *A felkelésellenes hadviselés lakosságközpontú elméletének fejlődése a XX-XXI. században*.

⁵²⁸ Komjáthy: *A szárazföldi- és légierő haderőnemek kijelölt erői együttműködésének főbb kérdései a felkelés ellenes műveletek végrehajtása során*.

⁵²⁹ International Security Assistance Force

⁵³⁰ Béres: *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*. pp.14-15.

Somkuti: *Falludza*, 2004. p.176.

Gorka: *A dzsihád legyőzése. A megnyerhető háború*. p.128.

Elemzésemet a disszertáció első fejezetében felsorolt és röviden bemutatott művekre, valamint négy afganisztáni és egy iraki műveleti területen töltött missziókban szerzett tapasztalatokra alapozom. Az elemzés végén javaslattal kívánok élni, amely által hatékonyabbá válhat a hasonló jellegű konfliktusok jövőbeni kezelése és amellyel csökkenthető a negyedik generációs fél azon képessége, hogy megtörje a nyugati társadalmak – és ezáltal a politikai elit – háború melletti elköteleződését.

Egy ilyen elemzés azért bír nagy jelentőséggel, mert több magyar, és számos NATO és szövetséges katona áldozta életét annak érdekében, hogy a fent említett országokban szilárd kormányzás mellett, jól működő állam jöhessen létre. A siker jelentős mértékben növelhette volna a régió stabilitást, valamint csökkenthette volna a keleti irányból Európába érkező bevándorlás mértékét. Azonban a „béke” megteremtése érdekében elköltött dollárok milliárdjainak ellenére az elért eredmények kétségesek. Húsz évnyi küzdelem azt eredményezte, hogy az Amerikai Egyesült Államok képviselői 2020. február 29-én békemegállapodást kötöttek a Talibán képviselőivel,⁵³¹ majd hat hónappal később a tálibok megkezdték a tárgyalásokat az afgán kormánnyal is.⁵³² Azáltal, hogy az Egyesült Államok, valamint Afganisztán kormánya is leült párbeszédet folytatni a tálib rezsimmel, automatikusan legitimálták és a kormánnyal azonos szintre emelték őket.⁵³³ Azonban van olyan módszer, amelynek az alkalmazása révén hatékonyabban lehetett volna felvenni velük a küzdelmet és nagyobb sikereket lehetett volna elérni. A módszer nem új, mivel már Galula is írt erről az 1964-ben kiadott könyvében.

A fejezet első felében pontosítom a felkelésellenes műveletek fogalmát, valamint bemutatom azoknak az elveknek egy szűk részét, melyeket a NATO és szövetségesei alkalmaztak és alkalmaznak Afganisztán és Irak területén a felkelőkkel folytatott küzdelem során.⁵³⁴ Ennek az elemzésnek a során kívánom bemutatni azokat a változtatásokat, melyekkel hatásosabban, eredményesebben lehetett volna kezelni a kialakult helyzetet.

Moghadam, Assaf – Berger, Ronit – Beliakova, Polina: Say Terrorist, Think Insurgent: Labeling and Analyzing Contemporary Terrorist Actors. In.: Perspectives on Terrorism, 2014/5, pp.2-17.

⁵³¹ Khan, Stephen: After US and Taliban Sign Accord, Afghanistan Must Prepare for Peace

<https://theconversation.com/after-us-and-taliban-sign-accord-afghanistan-must-prepare-for-peace-132303>

(Letöltés időpontja: 2020.03.12.)

⁵³² Witchalls, Clint: Afghanistan Peace Talks Begin – but Will the Taliban Hold Up their End of the Deal?

[https://theconversation.com/afghanistan-peace-talks-begin-but-will-the-taliban-hold-up-their-end-of-the-deal-](https://theconversation.com/afghanistan-peace-talks-begin-but-will-the-taliban-hold-up-their-end-of-the-deal-146081)

[146081](https://theconversation.com/afghanistan-peace-talks-begin-but-will-the-taliban-hold-up-their-end-of-the-deal-146081) (Letöltés időpontja: 2020.09.16.)

⁵³³ Kiss: A felkelés elleni műveletek alapelvei. p.232.

⁵³⁴ A bevezetőben megfogalmazott korlátnak megfelelően a disszertációban szinte kizárólag NATO országok teoretikusainak és gyakorlati szakembereinek a munkásságát vizsgáltam. Ez a vizsgálat jelentős mértékben az afganisztáni és iraki hadszíntéren tapasztaltakra korlátozódik.

A következő fejezetben bemutatom, hogy egy negyedik generációs hadviselő féllel szemben – a felkeléssel szembeni műveletek eljárásainak újragondolásán kívül – milyen lehetőségei vannak a nyugati államok – köztük Magyarország – haderejének, valamint ajánlásokat fogalmazok meg azzal kapcsolatban, hogy e lehetőségek közül, melyek segítségével vehetik fel sikeresebben a harcot az új típusú ellenféllel szemben.

6.1. A jelenleg alkalmazott stratégiától eltérő megoldások

Vannak olyan szakértők, mint például az ellentmondásos nézeteiről ismert, magyar származású Sebastian Lukács Gorka – aki 2017 januárjától 2017. augusztus 25-ig Donald Trump korábbi amerikai elnök tanácsadója volt – akik szerint a felkeléssel szembeni műveletek egyáltalán nem célravezetőek és az ilyen típusú beavatkozásoktól teljes mértékben el kell zárkózni. Véleménye szerint azok a doktrínák és szabályzatok – mint például az FM 3-24 Counterinsurgency – melyeket a nyugati haderők napjainkban alkalmaznak a felkelések leverése során, kizárólag a volt francia és brit gyarmati időszak idején szerzett és összegzett tapasztalatokat dolgozzák fel, ebből kifolyólag az elmúlt időszakban jelentős evolúción átesett ellenféllel szemben az ezekben a doktrínákban található eljárások hatástalanok.⁵³⁵

Gorka szerint – az Iszlám Állam ellen folytatott küzdelemben – a Nyugatnak hátra kell egyet lépnie és hagynia kell, hogy a helyi, baráti erők vívják meg a harcot.⁵³⁶ Úgy gondolja, hogy a közvetlen beavatkozás helyett, sokkal eredményesebb lenne kizárólag azoknak az államoknak (rezsimeknek) a támogatása, amelyek nagy valószínűséggel sikeresen léphetnek fel a velük szembenálló felkelők ellen. Az alábbi öt pontot javasolja:

- különleges erők által végrehajtott – a felkelők vezetői ellen irányuló – közvetlen műveletekre, valamint a belső védelemre kell helyezni a műveletek fókuszát;
- dandárszinten és attól lefele, amerikai katonákat kell beépíteni az iraki, egyiptomi, jordániai és az Egyesült Arab Emírségek fegyveres erőibe;
- stratégiai elleninformációs kampányt kell indítani;
- pénzügyi és technikai segítséget kell nyújtani a harcot ténylegesen megvívó államok számára;

⁵³⁵ Gorka: A dzsihád legyőzése. A megnyerhető háború. p.140.

⁵³⁶ Uo. pp.129-130.

Petraeus: Learning Counterinsurgency: Observations from Soldiering in Iraq. p.3.

- kiterjedt fokú pszichológiai hadviselést kell folytatni a Közel-Keleten, Ázsiában és Észak-Afrikában a Nyugat ellen vívott háború központi ideológiájának elhitteltelenítése céljából.⁵³⁷

A Gorka által felsorolt lehetséges válaszlépésekkel teljes mértékben egyetértek, ugyanis a felkelések elleni küzdelmet kizárólag a helyi kormányok és fegyveres erők nyerhetik meg. Azonban a műveleti területen szerzett tapasztalataimból kifolyólag úgy gondolom, hogy Gorka által felvázolt lépések – az iraki, vagy száhel-övezeti hadszíntereken – önmagukban nem lennének elégségesek az Iszlám Állam, vagy az al-Kaida legyőzésére. A nyugati országok feladata, hogy a sikerhez vezető kedvező körülmények megteremtésében nyújtsanak segítséget.⁵³⁸

A régió politikusai, magas beosztást betöltő civil és katonai vezetői hivatalukra sok esetben nem úgy tekintenek, mint közszolgálatra, hanem a saját és családjuk meggazdagodásának forrására.⁵³⁹ A korrupció és a nepotizmus következtében a hivatali, vezetői, döntéshozói beosztásokba nem az arra alkalmas ember, hanem családtag, vagy a pozícióért a legtöbbet ajánló személy kerül. Ezekbe az országokba eljuttatott segélyek, pénzek, jelentős részét nem fejlesztésekre fordítják, hanem elsikkasztják.⁵⁴⁰ A fegyverek nem a biztonsági erőkhez kerülnek, hanem a feketepiacra. Ezek abban az esetben is megtörténnek, amikor a Nyugat politikai, katonai tanácsadói, valamint a szövetséges csapatok katonái tízezer számra vannak jelen az adott államban. Milyen hatékonysággal folya az államépítő tevékenység abban az esetben, ha ezek nem lennének jelen?

A régió országaiban a fegyveres, valamint a belső biztonsági erők lojalitása, felkészültsége, hozzáállása és motivációja szintén kérdéses. Az ideológiailag magasan motivált, katonai kiképzésen átesett felkelők harci ereje sokszor létszám és technikai hátrányuk ellenére is jóval magasabb, mint a régió államainak fegyveres erőiben szolgáló katonáké.⁵⁴¹ Elég csak – az ötödik fejezetben bemutatott – Moszul városának 2014-es feladására gondolni, ahol az iraki katonák szinte harc nélkül adták fel a várost.

⁵³⁷ Uo. pp.140-141.

⁵³⁸ Nagl: Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam. p.XIV.

⁵³⁹ Münkler: The New Wars. p.7.

⁵⁴⁰ Uo. pp.8-24.

⁵⁴¹ The Secret World of ISIS Training Camps – Ruled by Sacred Texts and the Sword

<https://www.theguardian.com/world/2015/jan/25/inside-isis-training-camps> (Letöltés időpontja: 2018.09.14.)

ISIS Training Video Revealed

<https://www.youtube.com/watch/Kji6Jnuj1XY> (Letöltés időpontja: 2018.09.14.)

Saját műveleti területen szerzett tapasztalataim, amerikai, valamint a Magyar Honvédség Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport (angolul: Operational Mentoring and Liaison Team, továbbiakban: OMLT) misszióiban részt vett magyar katonák elmondásai szintén azt a tényt erősítik, amely szerint a helyi erők harci képességei – kis létszámú különleges erőket kivéve – gyengék, műveletek végrehajtására csak a nemzetközi erők nyomására hajlandók. Milyen hatékonysággal tevékenykednének – vagy tevékenykednek jelenleg – jelentős számú nyugati támogatói, tanácsadói erő jelenléte nélkül? Hatékonyságuk egyértelműen megmutatkozott a Baglán tartományban települt magyar vezetésű PRT felszámolását követően.⁵⁴² A magyar és német csapatok kivonása után a tálib erők mind fizikai, mind pszichológiai szempontból a helyi erő fölé kerekedtek, aminek következtében jelentős sikereket értek el: fő közlekedési útvonalak és kulcsfontosságú terepszakaszok kerültek az ellenőrzésük alá,⁵⁴³ ami értelemszerűen magával hozta a lakosság feletti kontroll megszerzését is.

Úgy gondolom, hogy Gorka – és a hozzá hasonlóan gondolkodók – elveit lehet alkalmazni a felkelésellenes műveletek során, valamint a negyedik generációs hadviselés elvei alapján küzdő ellenfelekkel szemben, azonban azok – az általam felvázolt okok miatt egy széteső, vagy már szétesett állam keretei között – nem elégségesek a hosszútávú győzelem kivívásához, valamint a régió stabilitásának megvalósításához. Ahogy azt a 4.1. részfejezetben bemutatott vietnámi, valamint 2021. augusztusi Afganisztánban történt események is bizonyítják,⁵⁴⁴ szükséges a nyugati tanácsadók, civil és katonai vezetők, valamint jelentős létszámú ténylegesen a terepen szolgáló, adott esetben harcoló katona jelenléte is,⁵⁴⁵ mivel kizárólag így biztosítható – sok esetben, még így is csak csekély hatékonysággal –, hogy a helyi politikai, katonai vezetők a kapott támogatást valóban olyan célokra használják fel, amelyek elősegítik a központi hatalom lakosság feletti kontrolljának és a lakosság támogatásának a visszaszerzését. Szintén csak így lehetséges azt is elérni, hogy a helyi fegyveres erők

⁵⁴² A magyar PRT tevékenységét, valamint annak okát, hogy miért volt kudarcra ítelve a felkelésellenes műveletek terén, a későbbiekben részletesebben kifejtem.

⁵⁴³ Ali, Obaid: Taleban in the North: Gaining Ground Along the Ring Road in Baghlan <https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/taleban-in-the-north-gaining-ground-along-the-ring-road-in-baghlan/> (Letöltés időpontja: 2018.05.08.)

⁵⁴⁴ Turak, Natasha – Ng, Abigail – Macias, Amanda: 'Intelligence Failure of the Highest Order' – How Afghanistan Fell to the Taliban so Quickly <https://www.cnbc.com/2021/08/16/how-afghanistan-fell-to-the-taliban-so-quickly.html> (Letöltés időpontja: 2021.08.17.)

⁵⁴⁵ Gordon, Philip H.: Losing the Long Game. The False Promise of Regime Change in the Middle East. St. Martin's Press, New York, 2020., pp.19-20.

ténylegesen és eredményesen vegyék fel a harcot a felkelő szervezetek gerilla csoportjaival szemben.

Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy ha ez a megfelelő módszer, akkor eddig miért nem működött, és miért nem értünk el sikereket, hiszen eddig is jelentős számban voltak nyugati tanácsadók és katonák a térségben. A sikertelenség egyik oka a felkelésellenes műveletek egyik alapvető elvének a be nem tartásából ered.

A felkelés és a felkelésellenes műveletek kulcsa ugyan úgy, ahogy a történelem során mindig, a lakosság feletti fizikai és pszichológiai kontroll. Ennek megfelelően az új elveket alkalmazva, a régi, gyakorlati tapasztalatból eredő bevált eljárásokat – mint például a lakosság központú felkelésellenes műveletek – némi változtatással, továbbra is alkalmazni szükséges.

6.2. A felkelésellenes műveletek fogalmának pontosítása

A második fejezetben bemutattam, hogy a Hadtudományi lexikon hogyan definiálja a felkelésellenes műveletek fogalmát. Ebben a fejezetben szeretném ezt a meghatározást újra idézni – valamint egy további meghatározást is ismertetni – annak érdekében, hogy hangsúlyozni tudjam a felkelők ellen küzdő kormányok tevékenységének és feladatrendszerének összetettségét és bonyolultságát. A lexikon meghatározása szerint, a felkelésellenes műveletek:

„Átfogó megközelítéssel összefogott civil és katonai tevékenységek, amelyeknek célja a felkelők legyőzése és választ adni, megoldani a korábbi sérelmeket.”⁵⁴⁶

Az Egyesült Államok hadseregének és tengerészgyalogos alakulatai számára kiadott szabályzat meghatározása szerint:

„A felkelésellenes műveletek a kormány azon katonai, félkatonai, politikai, gazdasági, pszichológiai és civil tevékenységei, melyet a felkelés legyőzése céljából alkalmaz.”⁵⁴⁷

A két meghatározás egyike sem teljes és a fogalom mögött ténylegesen lévő összetett tevékenységet, a kettő definíció együttesen írja csak le – majdnem – pontosan. Míg a magyar változat kiemeli az átfogó – együttműködésen alapuló – megközelítés fontosságát, addig az amerikai megfogalmazás ezt nem említi, azonban az pontosabb képet ad azokról a területekről – katonai, félkatonai, politikai, gazdasági, pszichológiai és civil –, amelyek érintettek az ilyen

⁵⁴⁶ Krajnc (főszerk.): Hadtudományi lexikon. Új kötet. p.277.

⁵⁴⁷ FM 3-24/MCWP 3-33.5 Counterinsurgency. Headquarters Department of the Army, 2006., p.1-1. – a szerző fordítása.

jellegű műveletek során. A magyar változat pontosabban fogalmaz a felkelésellenes műveletek végső célját illetően, hiszen míg az amerikai változat kizárólag a felkelők legyőzését határozza meg végcélként, addig a magyar definíció kitér a felkelés alapjául szolgáló, kiváltó ok orvoslásának fontosságára is.

Egyik meghatározásban sem szerepel azonban egy olyan kulcsfontosságú terület, amelyet az internet és a fejlett információs technológia korában nem szabad mellőzni és melyre a felkelésellenes műveletek során jelentős hangsúlyt kellene fektetni: az információs hadviselés. Az amerikai meghatározás ugyan említi a pszichológiai hadviselést, azonban ez a hadviselési forma, melyet gyakran az amerikai haderő keretein belül is tévesen az információs hadviselés szinonimájaként alkalmaznak, valójában azzal nem azonos. A pszichológiai hadviselés az információs hadviselés részét képezi, a számítógépes hálózati, az elektronikai hadviselés, a katonai megtévesztés, valamint műveleti biztonsági területek mellett.⁵⁴⁸

A fent leírtaknak megfelelően a meghatározást az alábbi megfogalmazás szerint tartom teljesnek:

A felkelésellenes műveletek a kormány – legyen az azon állam kormánya, ahol a felkelés zajlik, megszálló vagy beavatkozó államé (esetleg államoké), vagy egyidőben mindkettőé – átfogó megközelítéssel összefogott politikai, katonai, félkatonai, gazdasági, információs hadviselési, pszichológiai és civil tevékenységei, amelyeknek célja a felkelők legyőzése, valamint megoldani a lakosság korábbi sérelmeit.

Az általam megfogalmazott definícióban felsorolt szempontok mellett azonban lehetnek még olyan területek, amelyek érintettek lehetnek a felkelők elleni műveletek során, és amelyek hozzásegíthetnek minket ahhoz, hogy még eredményesebben vegyük fel a harcot a felkelőkkel, valamint, hogy a lakosságot a saját oldalunkra állítsuk.

6.3. A felkelésellenes művelet, mint adaptációs harc

Nincs két egyforma felkelés, hiszen mindig különbözik a földrajzi és a társadalmi környezet. Eltérés van minden esetben a felkelők által alkalmazott eljárásmodok, a rendelkezésükre álló erők, eszközök és a lehetséges külső és belső támogatás terén is. Minden esetben más a felkelést kiváltó ok, valamint a felkelők mozgalmát tápláló központi ideológia is.

⁵⁴⁸ Joint Publication 3-13 Information Operations – Executive Summary IX. 2006.
https://www.globalsecurity.org/intell/library/policy/dod/joint/jp3_13_2006.pdf (Letöltés időpontja: 2020.09.29.)

Az eljárásmodok, az alkalmazott eszközök – sőt esetenként az ideológia – egy felkelés során számtalan alkalommal változhat.⁵⁴⁹ Nem ritka, hogy amennyiben a felkelésellenes erők a gerillák egy eljárásmodjára megtalálják a megfelelő ellenszert a felkelők rövid időn megváltoztatják saját módszereiket.

Ezek a változtatások mind a stratégiai, mind pedig a harcászati szinten megvalósulhatnak. A stratégiai szintű ciklikus változás – amely az 5.2. és 5.4.2. al- és részfejezetekben már bemutatásra került –, valamint az új környezeti tényezőkhöz való adaptáció az al-Kaida fejlődése során is megfigyelhető. A szervezet rendkívül nagy szabadságfokkal, zavartalanul működhetett és fejlődhetett Afganisztán területén egészen a 2001. szeptember 11-i terrortámadást követő amerikai katonai beavatkozás kezdetéig. Az invázió következtében megváltozott erőegyensúly eredményeképp a szervezet majdnem teljes mértékben megsemmisült. Az Egyesült Államok Irak ellen indított inváziója – valamint az ezzel egyidőben végrehajtott afganisztáni csapatkivonás – teremtett kedvező feltételeket az al-Kaida számára ahhoz, hogy megújult, erősen decentralizált, sokkal kevésbé hierarchikus működési elv szerint működő, hálózatos szerveződésű, globális szervezetként folytassák tevékenységüket.

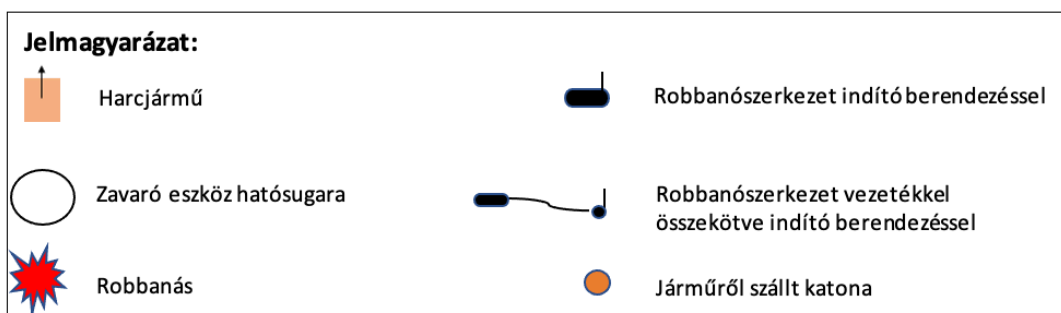
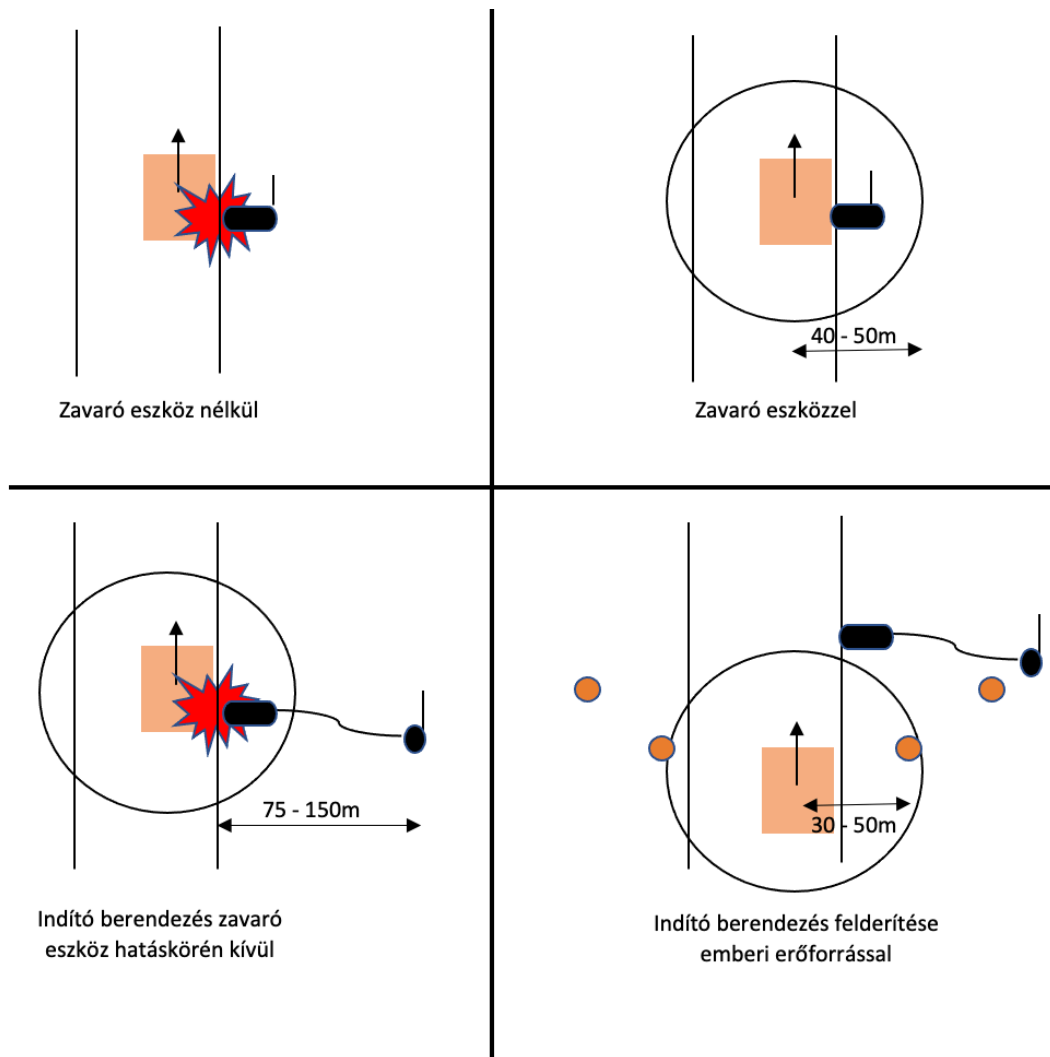
Az átalakult szervezet iraki szárnyának látványos és sok áldozattal járó brutális támadásainak következtében 2006-ra ismét jelentős eredményeket értek el, amelynek eredményeképp, az iraki helyzet normalizálása érdekében, megemelték az amerikai csapatok létszámát. Ez ismét közel katasztrofális eredményre vezetett az al-Kaidára nézve, néhány száz főre csökkentve a szervezet iraki létszámát. Az újabb nagyarányú vereség ismét alkalmazkodásra készítette a szervezetet, azonban amíg az al-Kaida Pakisztánban és Jemenben rejtőzködő vezetői egyre inkább a decentralizáció irányába, addig a szervezet iraki szárnya egészen más irányba fejlődött. A vallási felekezetek közt szított ellentéttel, brutalitásuk interneten való terjesztésével rendkívül rövid idő alatt nagyszámú követőre tettek szert, ezzel párhuzamosan államszerű működési formát és hagyományos katonai erőt alakítottak ki. Ez az újbóli számottevő siker eredményezte az Egyesült Államok erőteljesebb beavatkozását, amely ismételten a szervezet látványos stratégiai szintű változását eredményezte: a 2017-es nagyarányú területi veszteségek után a kifárasztó gerilla hadviselési forma utolsó, harmadik fázisából, visszaléptek az első fázisba. A kiterjedt és már kvázi reguláris erőkkel végrehajtott

⁵⁴⁹ Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. p.128.

támadások helyett, újfent a kisebb gerilla támadások, valamint terrorcselekmények elkövetésére fókuszáltak és fókuszálnak azóta is.

Harcászati szintű változtatások számtalan alkalommal következtek be saját PRT-kban szerzett tapasztalataim során is. Az improvizált robbanó eszközök (továbbiakban: IED) távirányítású változatának alkalmazása során rendkívüli rugalmasság és leleményesség volt megfigyelhető a felkelők részéről. Kezdetben az útszélére telepített eszközökre, vagy azok közvetlen közelébe telepítették a robbanó szerkezet beindításához szükséges rádió hullámú jelek vételére alkalmas eszközt. A szövetséges erők elemezték a felkelők bevett IED telepítési eljárás módjait és egy egyszerű, a járművekre szerelhető zavaró eszköz üzembe helyezésével hatástalanították azokat. Az ISAF által alkalmazott zavaró rendszer nem hatástalanította teljesen az indító egységet, csak ideiglenesen, arra az időre tette működés képtelenné, amíg a katonai konvojban található zavaró eszközök hatósugarában volt az IED beindításához szükséges rádióhullámok útján beindítható eszköz. Amint a zavaró hatása megszűnt az IED újra üzemképes volt. A felkelők kitapasztalták, hogy a felkelésellenes erők által alkalmazott zavaró eszközök hatósugara általában nem nagyobb, mint 25-50m, ezért a kialakult helyzethez alkalmazkodva új eljárást vezettek be. A robbanó szerkezet beindításához szükséges rádióhullámok vételére képes eszközt a továbbiakban már nem közvetlenül az IED-n, hanem egy vezeték segítségével a zavaró eszközök hatósugarán kívül 25-75m – vagy akár még nagyobb – távolságra helyezték azt el a robbanó testtől és így az ISAF nagy összegbe kerülő technikai megoldásának hatékonyságát, elhanyagolható anyagi forrás segítségével semmissé tették. A szövetséges erők megoldása az újabb gerilla eljárás módra – az „égetést” végrehajtó drónok mellett⁵⁵⁰ – már szintén nem technikai jellegű volt. A robbanó szerkezetet az indító szerkezettel összekötő vezeték már sok esetben szabad szemmel és szinte kockázat nélkül felderíthető volt, ezért az út szélétől – ahol az IED-k általában le voltak telepítve – távolabb körülbelül 25-50 méterre mindkét irányban elegendő volt egy-egy felderítő katona pár kiküldése olyan módon, hogy a katonák a gépjárművek mellett 25-50 méterre és az előtt 50-100 méterre gyalogoltak és derítették fel a robbanó eszközre utaló jeleket. Az eljárás mód változásait a 13. ábra szemlélteti.

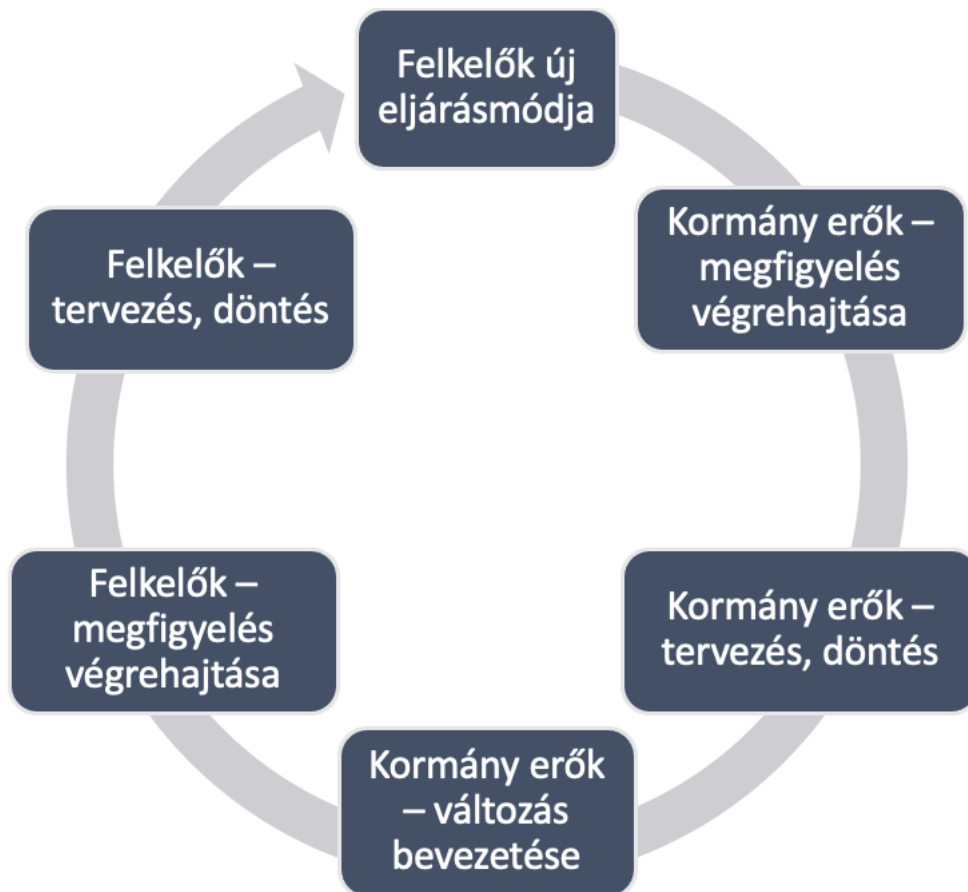
⁵⁵⁰ Térben és időben földi konvojok előtt repülve, rádiójeleket kibocsátva felrobbantották a rádióhullámok által vezérelt IED-eket.

13. számú ábra – Távirányítású IED alkalmazásának és elhárításának fejlődése

Amikor a felkelésellenes erők kezdik kiismerni a gerillák eljárás módjait, felkelők megváltoztatják azokat. A kormányerők újra megoldást keresnek és találnak, aminek következtében a felkelők újra változtatnak és ez a körforgás vég nélkül zajlik a teljes küzdelem során.⁵⁵¹ Ez a körforgás jellegű változás egy adaptációs ciklus formájában szemléltethető.

⁵⁵¹ McChrystal et al.: Csatatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.15.

14. számú ábra – Adaptációs ciklus

Ennek következtében a felkelésellenes műveletek egy olyan adaptációs küzdelemként⁵⁵² írhatók le, ami abban az esetben lehet sikeres, ha a kormányerők a felkelők új eljárásaira kialakított megoldásokat gyorsan képesek alkalmazni. A szervezet szintű tanulás, és ebből kifolyólag a gyors változások bevezetése, csak egy megfelelő szervezeti kultúrával rendelkező fegyveres erő számára lehetséges.⁵⁵³ Tehát a felkelésellenes műveletek nem statikus, hanem dinamikus, folyamatos elemzésen alapuló és megújuló tudást igényelnek.⁵⁵⁴ Ennek következtében nincs egyetlen helyes megoldás, vagy egy jól leírható eljárásrend, amely mindig sikerre vezet. Ezekből kifolyólag, ha igazán pontosan szeretnénk meghatározni a felkelésellenes műveletek fogalmát akkor egyszerűen csak mindazon tevékenységek összességét értjük alatta, melyet egy kormány – felkelésellenes erő – tesz, annak érdekében, hogy megfékezze a felkelőket.⁵⁵⁵

⁵⁵² John Boyd az amerikai légierő ezredese hasonló adaptációs körforgást írt le, amely „*OODA Loop*” néven terjedt el. OODA jelentése: observe, orient, decide, act (megfigyelés, orientálás, döntés, cselekvés).

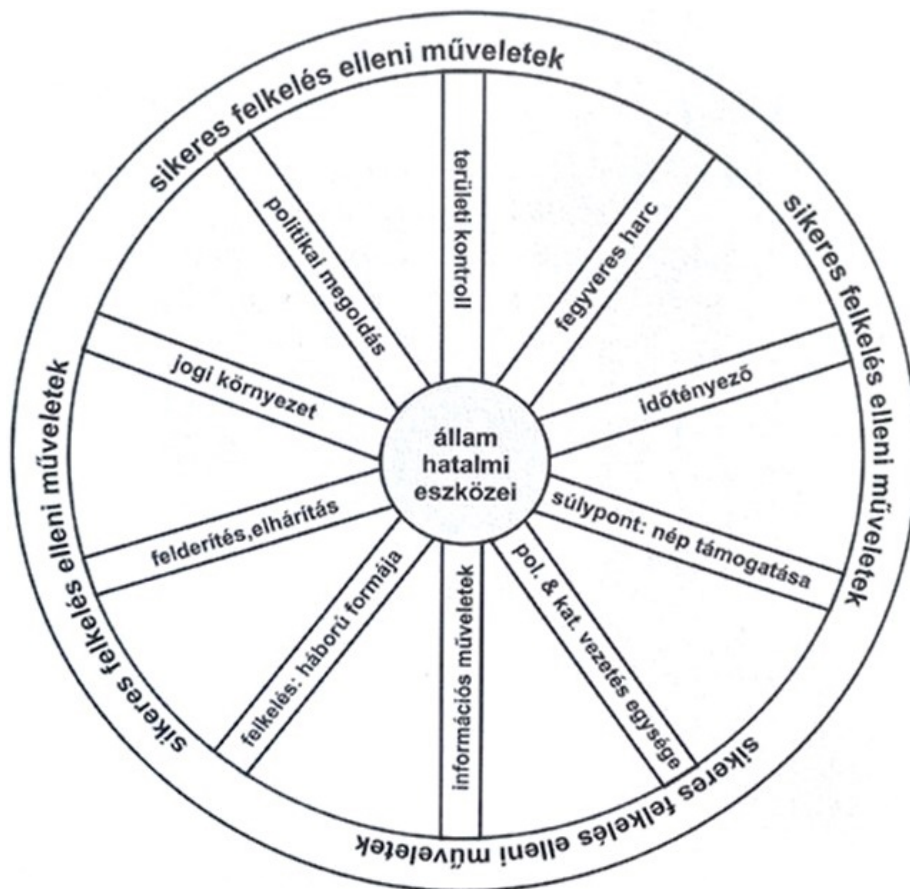
Lind, William S.: *The Theory and Practice of Maneuver Warfare*. In.: Hooker, Richard, D. (szerk.): *Maneuver Warfare: An Anthology*, Presidio Press, Novato, 1993., p.3.

⁵⁵³ Nagl: *Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam*. pp.192-195.

⁵⁵⁴ Resperger – Túri: *Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában*. p.15.

⁵⁵⁵ Kilcullen: *Counterinsurgency*. pp.1-3.

A kormány átfogó tevékenységének⁵⁵⁶ elemei, azaz a fogalmi meghatározásban szereplő területek (politikai, katonai, félkatonai, gazdasági, információs hadviselési, pszichológiai és civil feladatok) egymástól nem elkülönülve, hanem egyszerre egyidőben, egymással párhuzamosan kell, hogy végrehajtásra kerüljenek. Ennek a szinergiának a szemléltetésére Kiss Álmos Péter egy olyan kereket használ, amelynek az abroncsa a sikeres felkelésellenes művelet, a kerék agya az állam hatalmi eszközei (diplomáciai, gazdasági, információs, felderítési, pénzügyi, igazságszolgáltatási és katonai területek), a kerék küllői pedig, a felkelésellenes harc alapelvei, „*amelyek mindig ott és akkor támasztják meg a kereket a legszilárdabban, ahol és amikor arra szükség van*”.⁵⁵⁷

15. számú ábra – A felkelésellenes műveletek alapelvei⁵⁵⁸

⁵⁵⁶ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. pp.61-64.

⁵⁵⁷ Kiss: A felkelés elleni műveletek alapelvei. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. p.230.

⁵⁵⁸ Uo.

Az eredeti ábra címe A felkelés elleni műveletek alapelvei, de az értekezés címével összhangban a felkelésellenes műveletek kifejezést alkalmaztam.

6.4. Az erős központi hatalom szerepe

Egyes kutatások azt igazolják, hogy van összefüggés a szegénység, az elnyomás, valamint a terrorizmus, és a felkelések kialakulása között,⁵⁵⁹ mindazonáltal hibás lenne az a feltevés, hogy ha a világon mindenhol sikerülne megszüntetni ezek kiváltó okait, abban az esetben nem lennének többé sem terroristák, sem pedig felkelők.⁵⁶⁰ Azonban az is vitathatatlan, hogy azok az országok, ahol szilárd központi vezetés mellett, olyan társadalmi berendezkedés alakult ki, melyben a politikai jogok a lakosság lehető legszélesebb körére kiterjednek, gazdaságilag jobban teljesítenek.⁵⁶¹ A jólétnek és a szilárd központi hatalomnak köszönhetően ezekre az államokra kevésbé jellemző, hogy saját lakosságuk felkeléseket szítana, vagy terrorista cselekményeket hajtana végre.

Jelen disszertációban nem célozom annak vizsgálatára, hogy a politikai jogok kiterjedtségének aránya mennyiben befolyásolja egy ország stabilitását, valamint mennyiben segítheti elő a felkelésellenes műveletek sikerét. Nem állítom, hogy kizárólag a nyugati típusú demokrácia terjesztése révén valósulhat meg a tartós stabilitás és a béke azokban a régiókban, ahol jelenleg felkelések, polgárháborúk zajlanak, vagy rendszeresen hajtanak végre terrorista támadásokat a lakosság ellen. Viszont a megfelelő politikai programmal rendelkező, a társadalom számára biztonságot, kiszámíthatóságot, alapvető szolgáltatásokat nyújtó, a társadalmi és gazdasági életben mindenki számára egyenlő jogokat és kötelezettségeket előíró, a jogrendszert, vagy valamilyen egyéb mindenki számára egyértelmű és értelmezhető, a magántulajdon sérthetlenségét biztosító, valamint minden állampolgárra egyforma mértékben vonatkozó szabályrendszert betartatni képes, a fejlődésre és megújulásra ösztönző, szilárd központi vezetés – az egyik – nélkülözhetetlen alapfeltétele egy jól működő államnak.⁵⁶²

Annak érdekében, hogy egy állam a fent leírt módon legyen képes működni, szükséges egy olyan kormányzati és adminisztrációs rendszer megléte és hatékony működtetése, amely az ország teljes területén és a társadalom minden tagjára nézve érvényt tud szerezni a szabályok betartatásának terén, valamint azok megszegése esetén – a meglévő szabályzók figyelembevételével – a szabály ellen vétkezővel szemben szankciókkal képes élni. Amíg ezt az irányítási és vezetési funkciót a központi hatalom nem képes hatékonyan – mindenre,

⁵⁵⁹ Geugies, Chris Jan: *The Origins of Terrorism: Comparison Between the International Anti-Terrorism Strategies of the USA and the Netherlands*. 2007., pp.20-39.

https://es.utwente.nl/58007/1/scriptie_Geugies.pdf (Letöltés időpontja: 2020.04.26.)

⁵⁶⁰ Gorka: *A dzsihád legyőzése. A megnyerhető háború*. p.56.

⁵⁶¹ Acemoglu: *Why Nations Fail – The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. pp.1-5.

Niall, Ferguson: *Civilizáció – A Nyugat és a többiek*. Scolar Kiadó, Budapest, 2016., pp.292-299.

⁵⁶² Uo. pp.60-87.

mindenkire és az adott állam határain belül mindenhova kiterjedően – teljesíteni, addig fennáll a veszélye annak, hogy egy csoport, politikai-, vallási, gerilla, vagy felkelő szervezet a kormány tekintélyét aláásva bizonyos régiókban átveszi a hatalmat. Ez nem feltétlenül fegyveres – vagy csak fegyveres formában – valósulhat meg, hanem azáltal, hogy a felkelő szervezet elkezd betölteni azon funkciókat, melyet a központi hatalom adminisztrációja nem képes ellátni.⁵⁶³ A hatalom megszerzésének és megtartásának egyik szükséges eszköze az erőszak alkalmazásának képessége, de kizárólag fegyverrel, és erőszak révén, nem – vagy csak rövid ideig – képes egy – politikai, vallási, gerilla, felkelő, vagy bármilyen egyéb – szervezet a lakosság feletti kontroll fenntartására.⁵⁶⁴ Ennek értelmében a felkelő szervezet nem nyílt fegyveres küzdelemben – az állam reguláris haderejével szemtől szemben megküzdve – győzi le az ellenfelét, hanem azt megkerülve, a kormányzati funkciók ellátása, alapvető szolgáltatások garantálása, biztonság és kiszámíthatóság szavatolása révén „*túlkormányozza*”⁵⁶⁵ a központi vezetést. Ennek eredményeképp a hatalom a központi vezetéstől a helyi vezetők kezébe kerül.

Amennyiben a központi hatalom kezéből bizonyos területeken kicsúszott, vagy kezd kicsúszni a hatalom, abban az esetben a központi kormánynak intézkedéseket kell fogantatnia annak érdekében, hogy hatalmukat megtartsák, valamint hogy az ország és a vezetés egységét visszaállítsák. Valójában ez az a pont, ahonnan a felkelésellenes műveletek kezdetüket veszik.

6.5. A felkelésellenes műveletek

Gorkának igaza van abban, hogy a felkelésellenes műveletek témakörében írt – nyugati szerzőktől származó – szabályzatok, valamint könyvek azokat a tapasztalatokat dolgozzák fel és arra épülnek, amit a britek és a franciák szereztek a gyarmatbirodalmaik felbomlása idején. Azonban ugyanúgy, ahogy a háborúk generációinak fejlődése során az új generáció sem nélkülözte soha teljes mértékben a korábbi generáció elemeit,⁵⁶⁶ úgy a felkelők ellen folytatott küzdelem során is a korábban megszerzett gyakorlati tapasztalatokra építve, azokat újra gondolva, valamint az ellenség új képességeit, megváltozott szervezeti felépítését figyelembe

⁵⁶³ Kilcullen: Counterinsurgency. pp.157-160.

⁵⁶⁴ Kilcullen: Out of the Mountains. The Coming Age of the Urban Guerilla. pp.118-127.

A lakosság feletti kontroll kialakításának és megtartásának elvei az értekezés későbbi részében kerül részletes kifejtésre.

⁵⁶⁵ Kilcullen: Counterinsurgency. p.149.

Laqueur: Guerrilla Warfare. A Historical and Critical Study. p.271.

Mockaitis, Thomas R.: Resolving Insurgencies. Strategic Studies Institute, 2011., p.11.

Kilcullen: The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One. p.47.

⁵⁶⁶ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.217.

véve kell kialakítani azokat az eljárásokat, és saját szervezeti struktúránkat, amelyek sikerre vezethetnek minket az új típusú felkelőkkel szemben.

Az általam áttanulmányozott szabályzatok, valamint könyvek mindegyike a Galula által leírt alapelvekre épül, azt fejti ki részletesebben, vagy arra épülve fogalmaz meg új eljárásokat és ajánlásokat. Ebben a fejezetben én is Galula elveit és követve kívánom bemutatni, azokat az eljárás módokat, melyeket a nyugat a közelmúltban alkalmazott a felkelésellenes műveletek során.

Galula a felkelések elleni küzdelmet, felkelésellenes erők szemszögéből vizsgálva, kettő egymástól jól elkülönülő időszakra bontja. Az egyik – nem szükségszerűen első – időszak során a felkelők még nem hajtanak végre erőszakos és törvénysértő cselekedeteket, a míg a másik periódus alatt a felkelés nyíltan erőszakos és törvényellenes formát ölt.

6.5.1. A felkelésellenes erők tevékenysége a felkelés erőszakmentes fázisában

A második fejezetben ismertettem, hogy Galula a felkeléseket, azok kialakulása és lefolyási rendje alapján kettő csoportra osztja: a hagyományos (kommunista), valamint a polgári-nacionalista módszerre. Mivel a második módszer lényegi eleme, hogy erőszak alkalmazása révén az első módszer időigényes első két lépését megkerülje, ezért az erőszakmentes fázisról kizárólag csak a hagyományos módszer esetében beszélhetünk.

A harmadik fejezetben bemutattam, hogy Mao esetében ez a fázis a kifárasztó gerilla hadviselés első, a hadászati védelem szakaszának a részét képezi, amelynek célja a hosszan elhúzódó gerilla hadviselés alapjainak a megteremtése. Ennek megvalósítása során a kormány által leggyengébben ellenőrzött területeken a bázisok létrehozásával párhuzamosan oly módon igyekeztek az ideológiájukat terjeszteni és követőket toborozni, hogy elkerüljék a kormány figyelmét. Az Iszlám Állam tevékenysége során ez a fázis nem volt megfigyelhető, hiszen ők a politikai párt kialakítása helyett, a terrorizmus eszközeit használták időszakosan válogatás nélkül, majd célzottan az államigazgatásban szerepet vállaló célpontok ellen.

Mivel az erőszakmentes fázis során a felkelők többnyire a törvények betartásával hajtják végre tevékenységüket, ezért ez az időszak azt a veszélyt hordozza magában, hogy a kormány nem azonosítja veszélyforrásként őket.

Annak ellenére, hogy az Iszlám Állam esetében nem beszélhetünk az erőszakmentes fázisról, mégis fontosnak tartom megemlíteni, hogy az Irakban elkövetett terrorista tevékenységek szervezettsége és gyakorisága ellenére az Egyesült Államok és szövetségesei

sokáig tagadták, hogy egy olyan tudatosan szervezett tevékenységgel állnak szemben, amelynek háttérében egy felkelő szervezet áll. Elszórt, egymástól független támadásnak állították be az erőszakhullámot, ami oda vezetett, hogy kezdetben rossz eljárásmóddal szálltak szembe a terrorral. Annak ellenére, hogy nyilvánvaló volt az erőszak és annak szervezettsége is, politikai érdekből – hogy az amerikai lakosságnak, akik már rossz szemmel nézték az afganisztáni háborút is⁵⁶⁷ – ne kelljen elismerni, hogy egy újabb „államépítő” feladatra vállalkoztak, felkelésellenes művelet helyett, terrorizmus elleni küzdelemként aposztrofálták a harcot.⁵⁶⁸

Amennyiben a kormány mégis potenciális fenyegetettségként értékeli a szerveződő felkelést, abban az esetben pedig annak a dilemmájával áll szemben, hogy melyek azok a megszorító intézkedések, amelyek arányosak a jelenleg – a nyílt színen – törvényesen működő mozgalommal szemben. Diktatúrák esetében a központi hatalom könnyen meg tudja akadályozni a tőle ellentétes nézeteket valló egyéb szervezetek és pártok tevékenységét, azonban a demokratikus államok, már ebben az esetben is jelentős kihívással néznek szembe.⁵⁶⁹

Galula négy lehetséges cselekvési változatot említ, mellyel az erőszakmentes fázisban a kormány sikerrel léphet fel a felkelőkkel szemben. Mivel a potenciális megoldások közül kettő véleményem nagyjából ugyan azt az elvet – a kormány megelőző intézkedéseit, valamint az adminisztrációjának a teljes állam területére való kiterjesztését – javasolja, ezért a disszertációban a két tevékenységi típust egyként kezelem:

- Közvetlen műveletek a felkelők ellen: a felkelés korai szakaszában a szervezet még nagy mértékben függ a vezetőtől – vagy vezetőktől – nélküle nagy valószínűséggel még nem életképes. Letartóztatása, hiteltelenné tétele, bűncselekményekkel való megvádolása és bíróság előtti meghallgatása, valamint az általa vezetett szervezet betiltása elősegítheti a mozgalom gyors elsorvadását. Totalitárius rezsimeknél ez működőképes megoldás lehet, azonban a demokratikus országok esetében negatív fényt vethet a kormányra, ami a felkelők programját vinné előre. Abban az esetben, ha a kormány már előre meghozta a hasonló helyzetekre vonatkozó – különleges – jogrendi szabályokat, akkor törvényesen eljárva léphet fel a felkelőkkel szemben, csupán arra kell

⁵⁶⁷ 15 Years Later, the Iraq War Hasn't Made Us Safer

<https://www.charleskochinstitute.org/impact-stories/iraq-at-15/> (Letöltés időpontja: 2021.03.09.)

⁵⁶⁸ Kilcullen: Counterinsurgency. pp.17-20.

⁵⁶⁹ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. pp.43-44.

kiemelt figyelmet fordítania, hogy a felkelő vezetők elfogása, bírósági tárgyalása ne kapjon nagy publicitást.

Abban az esetben, ha a kialakulóban lévő felkeléssel küzdő kormány nem teremtette meg előre a jogi alapjait a törvényesség határán működő felkelők elleni fellépésnek, a letartóztatások és bírósági tárgyalások teljesen alaptalanok és törvénytelenek lennének, amit a felkelők további ürügyként használhatnak fel a kormány elleni fellépések buzdítására. Ha a kormány a törvények szerint jár el, akkor az érvényben lévő jogszabályokat nyilvánosan meg nem szegőkkel szemben egyáltalán, vagy csak nagyon nehezen tud eljárni. Amennyiben az állam vezetése a törvényesség határait átlépve tesz lépéseket, abban az esetben az önkény útjára lép, amelynek következtében a kormány iránti ellenérzéseket növelő olyan szigorító intézkedések bevezetése válik szükségessé, amelyek a felkelők oldalára fordíthatják a lakosságot.

- Közvetett műveletek a felkelők ellen és a politikai apparátus megerősítése: a disszertáció második fejezetében bemutattam, hogy a sikeres felkelés egyik alapfeltétele egy, a lakosság széles körét érintő – a kormány által nem hatékonyan, vagy egyáltalán nem kezelt – probléma, amely a felkelést kiváltó okként szolgál. További alapvető kritérium az olyan területek megléte, amelyek nem állnak megfelelő mértékben a kormányerők ellenőrzése alatt. Ennek a fent említett problémának a kezelése valójában a megelőzést foglalja magába, melyet az erős központi hatalom szerepe című 6.4. alfejezetben már kifejtettem.
- Kormányügynökök beszivárgása a felkelők mozgalmába: a kialakuló félben lévő, valamint a fiatal felkelő szervezetekbe – mivel azok még nem rendelkeznek a szükséges tapasztalatokkal, a tagok nem ismerik egymást, valamint mivel szükségszerű a taglétszám növelése – a kormány emberei könnyedén beférkőzhetnek, és belülről bomlaszthatják azokat.⁵⁷⁰

Amennyiben a felkelők nyíltan átlépik a törvényesség határát, akkor kezdetét veszi a hagyományos módszer harmadik, gerilla hadviselés fázisa, amely maga után vonja a kormányerők tevékenységének jelentős mérvű változását is. A polgári-nacionalista módszer esetében már a kezdetektől fogva az erőszakra alapozva, a törvényeket megszegve hajtják végre tevékenységüket a felkelők, ezért a felkeléssel szembeni erők, ha időben fel-, és elismerik a felkelés

⁵⁷⁰ Uo. pp.44-47.

tényét már a kezdetektől fogva a következő részfejezetben bemutatott, drasztikusabb lépéseket alkalmazzák, vagy alkalmazhatják a kialakult helyzet kezelésére.

6.5.2. A felkelésellenes erők tevékenysége a felkelés azon fázisában, amikor a felkelők nyíltan hajtanak végre törvénybe ütköző tevékenységeket és támadásokat

A felkelések azon fázisában, amikor a gerillák már kis erejű rajtaütéseket, lesállításokat, vagy terrorista támadásokat hajtanak végre a civil lakosság, az adminisztráció tagjai, a gazdasági intézmények, a logisztikai vagy az utánpótlási útvonalak és konvojok, vagy a fegyveres erők kisebb létszámú és erejű járőrei vagy bázisai ellen, a felkelésellenes erők válaszut elé kerülnek, azzal kapcsolatban, hogy a korlátozott létszámban rendelkezésre álló rendőri és katonai erőket, milyen célra és milyen eljárások mentén alkalmazzák.⁵⁷¹

A gerillák ellen bevethető fegyveres erők létszáma önmagában nem mérvadó. Ennél sokkal lényegesebb, hogy az állam teljes területére ki tudja-e terjeszteni a kormány az adminisztrációs rendszerét, valamint a fegyveres erőit úgy, hogy azok képesek legyenek a lakosság biztonságát szavatolni. Egy minden helyzetre érvényes olyan viszonyszámot, amely a felkelők és a biztonsági erők létszámának arányát mutatja meg lehetetlen pontosan meghatározni, hiszen a szükséges biztonsági erők mennyisége mindig az adott helyzettől, a felkelés jellegétől, valamint a műveleti terület sajátosságaitól függ. A témában végzett kutatások is jelentős mérvű eltéréseket mutatnak: van köztük olyan, melyben arra a következtetésre jutottak a felmérést végzők, hogy a győzelem kivívása szempontjából lényegtelen szempont a felkelők és a biztonsági erők közt fennálló arány, azonban a kutatások zöme arra az eredményre jutott, hogy az ideális arány az 1:10 és 1:20 között mozog,⁵⁷² Az Amerikai Egyesült Államok felkelésellenes műveletekről szóló szabályzatának a 2006-os kiadása az ideális arányt 1:40-ben határozta meg, amely azt jelenti, hogy minden ezer fő lakosra 20-25 fő katona vagy rendőr jut.⁵⁷³ Fontos megjegyezni, hogy a szabályzat 2013-as és 2014-es pontosítása során ez az arányszám kikerült a szabályzatból.

A másik fontos kérdéskör, az alkalmazott eljárások megválasztása, hiszen a kormány szempontjából ugyan olyan fontossággal bír a kulcsfontosságú területek, és intézmények védelme, mint a lakosság biztonságának fenntartása és a fegyveres támadásokban részt vevő

⁵⁷¹ Uo. pp.49-50.

⁵⁷² Woodford, Shawn Robert: Manpower and Counterinsurgency <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/manpower-and-counterinsurgency> (Letöltés időpontja: 2021.03.09.)

⁵⁷³ FM 3-24/MCWP 3-33.5 Counterinsurgency. p.1-13.

gerillák felderítése, lokalizálása és fegyveres harc útján történő elpusztítása is.⁵⁷⁴ A felkelésellenes műveletek során azonban a kormányok rendelkezésére álló katonai és rendőri erők létszáma sosem elegendő.⁵⁷⁵ Ennek oka, hogy míg az állam az ország minden pontján folyamatosan fent kell, hogy tartsa a rendet és a biztonságot, addig a felkelők bárhol, bármikor támadásokat hajthatnak végre a rend megbontása érdekében.⁵⁷⁶ A felkelők jellemzője a „cseppfolyósság”, valamint, hogy mindenhol jelen lehetnek, de mégis megfoghatatlanok, mivel szemtől szemben nem állnak ki a kormányerőkkel és a napjainkban az üss és fuss elnevezésű módszert alkalmazzák.⁵⁷⁷ Ezt az eljárásmodot T. E. Lawrence az első világháború során az arab felkelőknek a török reguláris fegyveres erők ellen vívott küzdelmei során szerzett tapasztalatai alapján a következő módon írja le:

*“A taktikánk csipkedés és roham lesz: nem lövés, hanem ütés... A legkisebb erőt kell felhasználnunk a leggyorsabb időben, a legtávolabbi helyen.”*⁵⁷⁸

Egy, az 1808-1814 közötti félszigeti háborúban a franciák oldalán szolgáló porosz tiszt, a spanyol gerillák ellen folytatott küzdelmek során szerzett tapasztalatai alapján, pedig az alábbi módon jellemezte ezt a hadviselési formát:

*“Ahova érkeztünk, ők onnan eltűntek, ahonnan elmentünk ők ott megjelentek — ott voltak mindenütt és sehol sem, nem volt fogható központjuk, amit meg lehetett volna támadni.”*⁵⁷⁹

Attól függően, hogy a kormányerők az ellenség elpusztítására, vagy a lakosság biztonságának szavatolására, megőrzésére helyezik a főerőkifejtést, kettő jelentős mértékben eltérő felkelésellenes eljárás létezik. Az ellenségközpontú műveletek a gerillák bázisainak felszámolására és azok fizikai elpusztítására helyezi a hangsúlyt, míg a lakosságközpontú megközelítés fő célja, hogy a társadalom tagjait elszigetelje a felkelőktől mind fizikálisan mind pedig pszichológiai szempontból.

⁵⁷⁴ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. p.50.

⁵⁷⁵ Uo. p.51.

van Creveld: The Changing Face of War: Lessons of Combat, from the Marne to Iraq. pp.255-256.

⁵⁷⁶ Laqueur: Guerrilla Warfare. A Historical and Critical Study. pp.64-67.

⁵⁷⁷ Liddell Hart, B. H.: Stratégia. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002., pp.556-557.

⁵⁷⁸ Lawrence: A bölcsesség hét pillére. I. kötet, p.400.

⁵⁷⁹ Laqueur: Guerrilla Warfare, A Historical and Critical Study. pp.40-41.

6.5.2.1. Ellenség központú műveletek

Az államok hagyományos hadviselésre kiképzett katonai vezetői és fegyveres erői számára a győzelmet – gyakran még napjainkban is – az ellenség területének elfoglalása, valamint erőinek elpusztítása jelenti.⁵⁸⁰ Az elgondolás, amely szerint a háborúk minden tevékenységét annak érdekében kell összpontosítani, hogy a szemben álló fél katonai erejét megsemmisítsük, Jomini-től ered. Ezt az elképzelését a francia forradalmi és napóleoni háborúkan szerzett tapasztalataira alapozva fogalmazta meg és A hadművészet meghatározása című, 1837-ben megjelent mű Stratégia fejezetében fejtette ki részletesen, a háború alapelve néven:

„E munka fő célja annak bemutatása, hogy a háború összes műveleteinek van egy alapvető elve, amelyet minden kombinációnál figyelembe kell vennünk, ha az akarjuk, hogy jók legyenek, ez a következőkből áll:

- 1. Az erők zömének stratégiai kombinációkkal a hadszíntér döntő pontjaira való fokozatos odavitele vagy pedig az ellenség összeköttetési vonalaira, amikor is arra kell ügyelnünk, hogy a saját összeköttetési vonalaink biztonságát ne veszélyeztessük;*
- 2. úgy manőverezzünk, hogy erőink zömével szemben az ellenséges hadsereg csupán részeit tudja szembeállítani;*
- 3. hasonlóan a csata napján, az erők zömének taktikai manőverekkel a csatatér döntő pontjaira vagy az ellenség vonalainak oly részére való irányítása, amelynek megtörése fontos;*
- 4. mindezt úgy végrehajtani, hogy a főerőket nemcsak odairányítjuk a döntő pontokra, hanem energikusan és koncentráltan vetjük be őket, hogy hatásukat együttesen érvényesítsék.”⁵⁸¹*

Az elv lényege, hogy saját fegyveres erőinket, mind stratégiai, mind pedig a harcászati célok megvalósítása érdekében úgy kell összpontosítani,⁵⁸² hogy azzal a szemben álló fél haderejének egy részére tudjunk olyan hatást kifejteni, ami döntő jelentőséggel bír. Ez az elv, a hagyományos hadviselés során számtalan alkalommal vezette sikerre az azt alkalmazó katonai erőt. Moltke, a porosz királyi, majd a német császári haderő vezérkari főnöke, aki 1858-tól harminc éven keresztül töltötte be ezt a pozíciót, volt ennek az elvnek az egyik legnagyobb

⁵⁸⁰ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. p.50.

⁵⁸¹ Jomini, Antione Henri: A hadművészet meghatározása. In.: Gottreich László et al.: A hadművészet középkori és újkori klasszikusai. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1974., p.601.

⁵⁸² McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.51.

hirdetője, de még a második világháború idején is sikeresen alkalmazták az elvet, amely napjainkra sem tűnt el és az Egyesült Államok katonai doktrínájában jelenleg is a támadó műveletek egyik fő jellemzőjeként szerepel, a kockázatvállalás, meglepés és a sebesség mellett:

„Erők koncentrációja

A koncentráció alatt a harci erőnek térben és időben egy döntő pontra való összpontosítását értjük, annak érdekében, hogy elérjünk egy kitűzött célt. ... Egy közös cél érdekében a harci erő összpontosítása és a támogató elemek hatásainak szinkronizációja révén, a támadó erők felülkerekednek az ellenség csapatain.”⁵⁸³

Népszerűsége abból ered, hogy egyértelmű és egyszerű választ ad a háborúk sikeres megvívásához, valamint megadja azt, amire a gyakorlatias katonai vezetők vágnak: a siker egyetlen kulcsát.⁵⁸⁴ Ezzel ellentétben Clausewitz háborújának kettős jellegéből adódóan – amely szerint a politika mérsékelheti a háború célkitűzéseit, így a megsemmisítésre való törekvést felválthatja a kifárasztás – a háborús akaratnak eltérő tendenciái valósulnak meg, ami befolyással van a hadviselés irányára és intenzitására egyaránt.⁵⁸⁵ A lélektani tényezők, a véletlenek befolyása a háború kimenetelére, valamint az, hogy szerinte a hadászati problémákat kritikusan kell megközelíteni, nem illik bele a hatalmas tüzérvél rendelkező haderők által preferált – Jomini által felvázolt – végletekig leegyszerűsített megoldási képletbe.

Jomini elve a hagyományos hadviselés során megállja a helyét, azonban napjaink konfliktusaiban a merev ragaszkodás ahhoz, hogy továbbra is ez a lehető legjobb módszer a győzelem kivívására, hibás.⁵⁸⁶ A probléma abból ered, hogy a felkelők vagy nem birtokolnak területet, vagy amennyiben birtokolnak nem harcolnak érte, hanem azt feladva odébbállnak. A harmadik fejezetben bemutattam, hogy *„Ha csatát nyerhetünk, megverekszünk, ha nem, odébbállunk”*⁵⁸⁷ elvet követte Mao. Ez a gondolat Lawrence művében is megjelenik, valamint napjaink gerilláira is jellemző:

“Operációink a végső csapásra készülődve olyanok kell, hogy legyenek, mint a tengeri háború, mozgékonyok, mindenütt jelenvalóság, bázisoktól és közlekedéstől való függetlenség, a talaj tulajdonságaival, stratégiai területekkel, meghatározott irányokkal, meghatározott pontokkal való nemtörődés.”⁵⁸⁸

⁵⁸³ ADP 3-90 Offense and Defense. Headquarters Department of the Army, 2019., pp.3-1-3-2.

⁵⁸⁴ Nagl: Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam. p.18.

⁵⁸⁵ Forgács: A háború és a politika viszonyrendszere. pp.129-130.

⁵⁸⁶ Uo.

⁵⁸⁷ Mao: A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései. p.440.

⁵⁸⁸ Lawrence: A bölcsesség hét pillére. I. kötet. p.399.

Mivel a felkelők folyamatosan kitérnek azon ütközetek elől, amelyek számukra kedvezőtlen időben és térben folynak, ezért a gerillák megsemmisítésére koncentráló felkelésellenes erők tevékenysége kimerülne abban, hogy – a régi elvekhez ragaszkodva – a teljes műveleti területen hasztalan üldöznék a felkelőket, ami saját erőforrásaik kimerüléséhez vezet. Továbbá ennek a folyamatos, az állam egész területére kiterjedő, a gerillák fizikai megsemmisítésére való törekvéssel együtt járó erőszaknak az eredményeképp, a lakosságban azt az érzést erősíthetik, hogy a pusztításért és az agresszióért nem a felkelő, hanem a központi hatalom a felelős.⁵⁸⁹ Ezzel a kormány a lakosságot még jobban a gerillák oldalára állíthatja, ami katasztrofális következményekkel jár számára, hiszen a „*gerillaháborút kevesen vívják, de sokak támogatásától függ*”⁵⁹⁰ és a lakosság támogatásának elvesztése pedig nem csak a felkelőkre, de a kormányra nézve is végzetes eredménnyel jár.

Az ellenségközpontú műveletek egyik legjobb példája az Afganisztánban tíz éven át tartó és 1989-ben a Szovjetek kivonulásával végződő beavatkozás. A „*vereség*” okai az alábbi okokra vezethető vissza:

- a negatív nemzetközi megítélés miatt, nem megfelelő létszámú katonai erőt vetettek be – kizárólag a nagyvárosokat tudták ellenőrzés alatt tartani;⁵⁹¹
- nem tudták hatékonyan elszigetelni Afganisztánt – és a felkelőket – Pakisztántól, valamint Irántól, és ezáltal az Egyesült Államok nyújtotta fegyverszállítmányoktól sem;
- az erős vallási és törzsi hagyományokkal rendelkező Afganisztán területén élő népcsoportok rendkívül ellenállóak voltak a kommunista ideológiával szemben;
- a szovjet közvélemény és ezáltal a politikai vezetés nem tudta elfogadni az emberi és pénzügyi áldozatot, amit a konfliktus követelt;
- a megszálló erők fő erőikifejtésüket elsősorban a gerilla csapatok felszámolására koncentrálták,⁵⁹² amely során megkülönböztetés nélkül – harckocsikkal,⁵⁹³

⁵⁸⁹ Forgács: Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai. p.214.

⁵⁹⁰ Liddell Hart: Stratégia. p.559.

⁵⁹¹ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.159.

⁵⁹² Meg kell jegyezni, hogy segélyezésre is több millió dollárt fordítottak.

Uo. p.160.

⁵⁹³ Grau (szerk.): The Bear Went Over the Mountain: Soviet Combat Tactics in Afghanistan. p.24.

tüzérséggel,⁵⁹⁴ légi támadó eszközökkel⁵⁹⁵ – lötték a civil, harcokban részt nem vállaló civil lakosságot is.⁵⁹⁶

Ahhoz, hogy az ellenséget fizikálisan, ütközeteken keresztül le lehessen győzni, meg kell akadályozni abban, hogy kitérhessen csapataink előtt. Egy olyan ellenség esetében, mint a felkelők, akik sem kulcsfontosságú területhez, sem pedig objektumhoz nem ragaszkodnak – valamint a túlélésünk érdekében feladják azokat – a harcra való kényszerítés és helyhez kötésnek egyéb módját kell találni. Mao és az Iszlám Állam esetében is bemutattam, hogy az az egyetlen „terület”, melyet a felkelők mindenáron meg akarnak védeni – mert szervezetük túlélése függ tőle – az a társadalmi tér, hiszen, hiszen mint a hal víz nélkül, úgy a gerilla társadalmi támogatottság nélkül nem létezhet.⁵⁹⁷

6.5.2.2. *Lakosság központú műveletek*

Az államok rendelkezésére álló nagyméretű hagyományos fegyveres erők számára nem lehetetlen feladat egy terület, vagy régió megtisztítása a felkelő szervezet fegyveres tagjaitól. Az erők koncentrációja révén bármikor és bárhol a gerillák fölé kerekedhetnek. A probléma abból ered, hogy miután egy szektorban felszámolták a gerilla szervezet tagjait, a seregek tovább kell állnia a következő övezetbe, hogy hasonlóan járjon el. Az a körzet, amelyet korábban megtisztítottak jelentős méretű kormányerő nélkül marad, hiszen minden állam rendelkezésére csak korlátozott számban állnak rendelkezésre katonák és rendőrök.

Mivel a gerillák felszámolására bevetett erők elhagyják a már megtisztított régiót, és mivel pusztán katonai erővel nem lehet a felkelők politikai bázisát, valamint az általuk hirdetett eszmét sem elpusztítani, ezért csupán a fegyveres erők alkalmazása révén nem lehet megakadályozni, hogy a felkelők visszatérjenek a már megtisztított területre és újraépítsék politikai és fegyveres szervezetüket.⁵⁹⁸ Jelentős méretű olyan rendőri, katonai, vagy félkatonai erőt kialakítani, amely a már megtisztított területen marad, valamint érdekelt a biztonság fenntartásában – ezáltal hosszú távú megoldást nyújt –, kizárólag a felkelésellenes erőket támogató, feladatra célirányosan felkészített lakosságból lehetséges.

⁵⁹⁴ Uo. p.58., p.63., p.71., p.41., p.44., p.48., p.50., p.51.

⁵⁹⁵ Uo. pp.41-44.

⁵⁹⁶ Uo. pp.75-76.

⁵⁹⁷ FMFRP 12-18 Mao Tse-tung On Guerrilla Warfare. p.93.

⁵⁹⁸ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. p.52.

Mivel a felkelők természetüknél és eljárásaiknál fogva „*megtámadhatatlanok, megfoghatatlanok, nincs elejük és végük és sodródnak, mint a gáz*”,⁵⁹⁹ valamint „*a semmiből kerülnek elő nagy számban, elpusztítanak mindent és aztán a semmibe tűnnek el*”⁶⁰⁰ és mivel nem szállnak döntő jellegű harcba sem terület, sem kulcsfontosságú objektum megtartása érdekében,⁶⁰¹ valamint nem céljuk – egyáltalán, vagy pedig amíg az erőviszonyok nem kedvezőek számukra – a szemben álló fél nagy tűzerővel rendelkező, reguláris fegyveres erejének megsemmisítése, ezért az egyetlen terület, amelynek megtartásáért harcba szállnak, az a társadalmi támogatottság megőrzése.

A hagyományos hadviselés során a fegyveres erők vezetői – valamint az alegységek parancsnokai egyaránt – mindig arra törekednek, hogy az ellenség csapatainak sikeres megsemmisítése érdekében, a szemben álló fél erőit rögzíteni tudják.⁶⁰² Ez a fixálás történhet kulcsfontosságú területekhez, objektumokhoz vagy tűzzel, akadályokkal, csellel és bármilyen egyéb módon.⁶⁰³ Mivel a gerillák nem rendelkeznek olyan kulcsfontosságú földrajzi területekkel, melyet ne adnának fel a túlélés érdekében, ezért azt a területet kell nyomás alá helyezni, melyről a felkelők sem mondhatnak le anélkül, hogy jelentős veszteségeket szenvednének.

Míg a gerillák úgy viselkednek, mint a folyadék, mobilak és bármikor odébb állhatnak, addig a lakosság, aminek a támogatása nélkül nem létezhet egyetlen felkelő szervezet sem, nem rendelkezik ezekkel a tulajdonságokkal. Röghöz köti őket a földjük, házuk, munkájuk és a családjuk. Amennyiben a felkelésellenes erők a gerillák üldözése helyett arra helyezik a hangsúlyt, hogy a lakosságot mind fizikai, mind pedig pszichológiai szempontból kivonják a felkelők befolyása alól, abban az esetben a felkelők nem térhetnek ki a harc elől, hiszen az erejük minden forrása a lakosság támogatásából ered.

Mivel a felkelők célpontja a lakosság és a felkelésellenes erők csak a társadalmon keresztül rögzíthetik és semmisíthetik meg a gerillákat, ezért a kormánynak is a népre kell helyeznie a fő hangsúlyt. Ez a lakosságra való összpontosítás az angolszász – és ebből kifolyólag a magyar – terminológiában is a „*szívek és a lelkek*” megnyerésének stratégiai elvét

⁵⁹⁹ Lawrence, T. E.: *Guerrilla Warfare*

<https://www.britannica.com/topic/T-E-Lawrence-on-guerrilla-warfare-1984900> (Letöltés időpontja: 2018.06.23.)

⁶⁰⁰ Karnow, Stanley: *Vietnam: A History*. Viking, New York, 1991., p.119.

⁶⁰¹ McChrystal et al.: *Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon*. p.39.

⁶⁰² Az angol terminológiában a „*fix*” kifejezés hordozza magában az ellenség megtalálását és adott helyhez való rögzítését.

ATP 3-60 (FM 3-60) *Targeting*. Headquarters Department of the Army, 2015., p.A-2.

⁶⁰³ Kilcullen: *Counterinsurgency*. pp.8-10.

követi, melyet – személyes tapasztalatom szerint – számos nemzetközi és hazai katonai vezető egyaránt félreértelmez, mivel a súlypontot arra helyezik, hogy megszerettségük magukat az emberekkel.

A fenti elmélet lényege azonban nem abban rejlik, hogy melyik fél képes a társadalom minél szélesebb rétegében elérni, hogy megkedveljék őket, hanem abban, hogy ki az, aki képes biztonságot, stabilitást, alapvető szolgáltatásokat nyújtani, vagy ki képes arról propagandán keresztül meggyőzni a lakosságot, hogy a felsorolt elemek teljesítésére ténylegesen képesek. Azaz nem a lakosság szeretetét, hanem a tiszteletét kell kivívni, és félelemmentes, jól meghatározott szabályrendszeren alapuló kiszámítható és stabil környezetet kell számukra teremteni,⁶⁰⁴ mivel az elsődleges dolog, amire minden ember vágyik – a fiziológiai szükségletek kielégítését követően – az a fizikai biztonság.⁶⁰⁵

Ez visszavezet minket a negyedik fejezetben már leírt tételhez, amely szerint egy felkelő szervezet nem attól lesz erős, mert a lakosság a kezdetektől fogva támogatja őket,⁶⁰⁶ hanem a lakosság ott és azt a felkelő csoportot támogatja, ahol és amelyik felkelő csoport erős és a lakosság életére jelentős befolyást tud gyakorolni.⁶⁰⁷ Ahol gyenge a központi hatalom – és esetenként akkor is, amikor nem – a lakosság számos fegyveres csoporttal van körbevve és mindenki az ő támogatásukat akarja bírni. Amennyiben a felkelők nem kapják meg ezt a segítséget, abban az esetben megbüntetik, esetleg megölik a vezetőket, vagy a lakosság azon részét, akik nem hajlandóak velük együttműködni. Ennek értelmében a vezetők arra kényszerülnek, hogy a túlélés zálogaként teljesítsék az éppen legerősebb fegyveres csoport követeléseit, ami ismételen ahhoz a tézishoz vezet vissza minket, hogy a „*a hatalom a puskacsőből jön*”.⁶⁰⁸ Egy afganisztáni tartományi vezető az alábbiak szerint fogalmazta ezt meg:

⁶⁰⁴ A társadalom támogatásának megszerzéséért folytatott küzdelem szinterét Resperger István hatszög alakú sakktábla modellje szemlélteti.

Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. pp.126-127.

Kilcullen: Counterinsurgency. p.30.

⁶⁰⁵ Maslow az 1954-ben megjelent *Motivation and Personality* című könyvében állította fel azt a teóriáját, melyben meghatározta, hogy melyek azok a tényezők, amelyek egy embert motiválnak. Napjainkban jelentős mértékben leegyszerűsítve Maslow piramis néven emlegetik az elméletét, amely szerint az embereket elsősorban fizikai szükségleteik kielégítése, másodsorban a biztonság megléte, harmadsorban egy csoporthoz való tartozás, negyedsorban a megbecsülés, ötödikben pedig az önmegvalósítás motiválja.

Maslow, Abraham, H.: *Motivation and Personality*. Harper and Row Publishers Inc., 1954., pp.72-73.

Che Guevara, Ernesto: *Reminiscences of the Cuban Revolutionary War*. Penguin Books, Middlesex, 1968., p.206.

Kilcullen: *The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*. pp.94-95.

⁶⁰⁶ Természetesen a felkelés lakossági támogatottság nélkül hosszú távon nem létezhet. A fenti megállapítás csupán a támogatottság megszerzésének alapfeltételeként tekint a fegyveres erőszak révén való akaratérvényesítési képességre.

⁶⁰⁷ Kalyvas: *The Logic of Violence in Civil War*. p.12.

⁶⁰⁸ Chang – Halliday: *Mao Ce-tung az ismeretlen történet*. p.65.

„Nem voltam a tálibokkal korábban és most nem vagyok a kormány mellett. Én mindig csak próbáltam megvédeni az embereimet és csak gondoskodni akartam róluk. Korábban úgy gondoltam, hogy jobban járunk, ha a tálibokat támogatjuk. Most úgy gondoljuk, hogy jobb, ha a kormányt támogatjuk – de ez változhat.”⁶⁰⁹

Annak ellenére, hogy a hatalom megszerzésének és fenntartásának nélkülözhetetlen és alapvető eleme az erőszak alkalmazásának képessége, ez csak ideiglenes megoldás lehet még a felkelők oldaláról is, kormányerők oldaláról pedig önmagában egyáltalán nem lehet életképes. Azok a szervezetek, amelyek szinte kizárólag erőszak révén kívánják befolyásukat fenntartani a lakosság felett, idővel el fognak bukni, mert amint egy új szereplő – akár az állam, vagy másik felkelő csoport –, amelyik az erőszak alkalmazásán és szigorú szabályrendszeren kívül egyéb, az életszínvonal emelését szolgáló intézkedések bevezetésére is képes, meg fogja szerezni a lakosság támogatását és át fogja venni a pusztán erőszakon alapuló szervezet helyét.

Az alfejezetben bemutattam, hogy a lakosság kulcsfontosságú szereppel bír mind a gerillák „fixálása” és ezáltal a fegyveres küzdelem keretein belül való legyőzésük, mind pedig a hosszú távú megoldás kialakítása terén. A következőkben azokat a tényezőket és elveket mutatom be, amelyekkel – az erőszak alkalmazásának képességén túl és a mellett – meg lehet szerezni a lakosság támogatását. Azonban nagyon fontos tényező, hogy nem elegendő azt megszerezni, hanem képesnek kell lenni azt hosszútávon megtartani, hiszen a felkelésellenes műveletek során a győzelem – a gerillák fizikai megsemmisítésén és politikai szervezeteik felszámolásán túl – a lakosság és a felkelők egymástól való teljes elszigetelésén alapul.⁶¹⁰

6.5.2.2.1. *A szívek és az elme megnyerése más kontextusban – avagy „a hatalom a puskacsőből jön”⁶¹¹ a felkelésellenes erők számára is*

A felkelőket tehát a számukra legfontosabb támogató közegen – a lakosságon – keresztül lehet olyan helyzetbe hozni, hogy kénytelenek legyenek túlélésük érdekében felvenni a harcot a felkelésellenes erőkkel. Galula szerint ez azon a társadalmi rétegen keresztül valósítható meg a leghatékonyabban, akik a felkelők ügyével nem szimpatizálnak.

Az elégedetlenséget kiváltó ok, vagy okoktól függetlenül, minden esetben három rétegre tagozódik a lakosság. Nagyjából 10% az, aki a felkelők mellett áll és aktívan támogatja őket. A

Laqueur: *Guerrilla Warfare, A Historical and Critical Study*. p.317.

⁶⁰⁹ Kilcullen: *Counterinsurgency*. p.151.

⁶¹⁰ Galula: *Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice*. p.54.

⁶¹¹ Chang – Halliday: *Mao Ce-tung az ismeretlen történet*. p.65.

zöm – körülbelül 80% – semleges és szintén 10% az, aki a felkelők által képviselt eszmét, ha nem is nyíltan, de ellenzi. A kormányerőknek a gerillák céljaival egyet nem értő réteget kell megtalálni és mind a katonai, politikai, szociális, gazdasági és pszichológiai területen végrehajtott műveleteket és intézkedéseket arra összpontosítani, hogy általuk megvalósuljon ennek a célközönségnek az aktivizálása. Ezen a rétegen keresztül kell hatást gyakorolni a lakosság semleges – többséget alkotó – rétegére, annak érdekében, hogy minél nagyobb hányadát a felkelésellenes erők oldalán lehessen mozgósítani.⁶¹²

A kormányerőknek – a gerillák központi ideológiáját aláásó – olyan saját eszmét, üzenetet, reformokat, ígéreteket kell megfogalmazni, mellyel a felkelők nézeteivel egyet nem értő réteget tudják hatékonyan célba venni. Nem létezik általános, minden felkelésre megoldást nyújtó olyan elv, amely mentén kialakíthatók lennének ezek az eszmék.⁶¹³ Mivel minden társadalom, felkelés és felkelést kiváltó ok más, ezért egyedi és kizárólag egy adott felkelésre lesz érvényes az a koncepció is, mellyel a felkelésellenes erőknek elő kell állniuk.⁶¹⁴

Azonban hiába van meg a megfelelő ellen-ideológia. A kormányerőkkel szimpatizáló társadalmi réteg, nem fog – mert nem tud – aktívan szembe szállni a felkelőkkel, egészen addig, amíg a felkelésellenes erők nem tudnak számukra olyan biztonságos környezetet teremteni, melyben a felkelők nem képesek megtorolni sérelmeiket.⁶¹⁵ Ennek az egyik legjobb bizonyítéka a 2006-os El-Anbári Ébredés,⁶¹⁶ melyet részletesen az 5. fejezetben mutattam be.

Egy adott társadalom, vagy annak egy rétege feletti kontroll megszerzéséért a felkelések során mindig kettő, vagy annál több szervezet vetélkedik. A nem hagyományos konfliktusok esetén a legnagyobb valószínűséggel az a szervezet fogja hosszú távon megszerezni a társadalom – vagy annak egy meghatározott rétege – feletti kontrollt, akiről a lakosság úgy gondolja, hogy képes egy kiszámítható, következetes, széles spektrumú irányadó normatív rendszert kialakítani és azt eredményesen működtetni. Ez valójában a Kalyvas által megfogalmazott tétel, amely szerint a felkelő nem attól lesz erős, mert a lakosság őket támogatja, hanem azt a felkelő szervezetet támogatja a lakosság, amely biztonságot, kiszámíthatóságot és egy jól meghatározott szabályrendszert képes bevezetni és annak

⁶¹² Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. pp.53-55.

⁶¹³ Resperger – Túri: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. p.95.

Díaz-Plaja, Ruben: Projecting Stability: an Agenda for Action

<https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/03/13/projecting-stability-an-agenda-for-action/index.html>

(Letöltés időpontja: 2019.07.24.)

⁶¹⁴ Mockaitis: British Counterinsurgency 1919-60. p.6.

⁶¹⁵ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. p.54.

⁶¹⁶ Weiss et al.: Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről. pp.89-118.

működtetését is hatékonyan meg tudja valósítani.⁶¹⁷ Tehát a normatív rendszer nem más, mint bevezetett és alkalmazott szabályok összessége, amelyek megszegése következményeket vonz maga után.⁶¹⁸ Az előírt viselkedési normák betartása előnyt, míg azok megszegése valamilyen szintű büntetést, megtorlást vonz maga után. Fontos alapfeltétel, hogy a szabályokat előíró szervezetnek rendelkeznie kell a képességgel, hogy bevezetett normákat megsértő emberekkel szemben képes legyen szankciók alkalmazására, tehát a szabályrendszer ellen vétkezők megbüntetésére.⁶¹⁹

A szervezet, amely a fent leírt szabályrendszert bevezeti lehet állami, vagy nem állami szereplő is. Két kritériumnak minimum meg kell valósulnia, annak érdekében, hogy sikerrel tudják a fent leírt normatív rendszert bevezetni és alkalmazni. Az első és legfontosabb feltétel, hogy képesnek kell lenniük a fegyveres erőszak alkalmazására.⁶²⁰ A másik, hogy csoportnak kell lennie, mert egy személy önmagában – hiába rendelkezik fegyverrel – nem képes működtetni a szabályrendszert.⁶²¹

Mivel a felkelések esetén, több szereplő – melyekkel szemben alapvető követelmény, hogy fegyveres erőszak alkalmazására képesek – törekszik a lakosság feletti kontroll kialakítására, ezért ezek között a szervezetek között egy verseny alakul ki a lakosság feletti kontroll megszerzése érdekében.⁶²² Mindegyik szereplőnek a másik szereplőnél nagyobb biztonságot, kiszámíthatóbb és jobb életszínvonalat biztosító rendszert kell kialakítania, vagy annak kialakítási képességéről kell meggyőznie a lakosságot. Minél sikeresebben tudja egy adott szereplő elhittetni a lakossággal, hogy az ő szervezete által kialakított rendszer a számukra a legnagyobb biztonságot és kiszámíthatóságot nyújtó rendszer, annál nagyobb lesz annak a szervezetnek a támogatottsága.

A szereplők – akár állami akár nem – részére három olyan alapvető eszköz áll rendelkezésre, mellyel a lakosság megnyerésére alkalmas rendszert lehet kialakítani:⁶²³

⁶¹⁷ Kalyvas: *The Logic of Violence in Civil War*. p.12.

⁶¹⁸ Alchourrón, Carlos E. – Bulygin, Eugenio: *Normative Systems*. Springer Verlag, New York, 1971. pp.53-59.

⁶¹⁹ Kilcullen: *Out of the Mountains. The Coming Age of the Urban Guerilla*. pp.125-132.

Thornton, Rod: *Historical Origins of the British Army's Counter-Insurgency and Counter-Terrorist Techniques*. In.: Winkler, T. H. – Ebnöther, A. H. – Hansson, M. B. (szerk.): *Combating Terrorism and its Implications for the Security Sector*. Swedish National Defence College, Stockholm, 2005., p.33.

⁶²⁰ van Creveld: *The Transformation of War*. p.198.

⁶²¹ Kilcullen: *Out of the Mountains. The Coming Age of the Urban Guerilla*. p.132.

⁶²² Kilcullen: *Counterinsurgency*. pp.152-154.

⁶²³ A bemutatott három eszköz párhuzamban áll Clausewitz győzelmi fogalmában szereplő három tényezővel: az ellenfél legyőzésével, területeinek elfoglalásával, és a nép akaratának megtörésével. Clausewitz: *A háborúról*. p.31.

- Az első és legfontosabb a fegyveres erőszak képessége – a csoportoknak a lakosság feletti kontroll megszerzése érdekében, nem csak azok támogatását kell megnyerniük. Képesnek kell lenniük a normatívákat megszegők szankcionálására, de ami a kezdeti időszakban még ennél is sokkal lényegesebb, hogy a többi – a társadalom adott rétegét szintén kontrollálni akaró – csoporttal szemben képesnek kell lenniük arra, hogy megvédjék a lakosságot és saját magukat is. Egy akár állami, akár nem állami szereplő hiába épít ki jól működő szabályrendszert, amit a lakosság önként elfogad, hiába működik jól az adminisztráció, hiába működnek jól a kritikus infrastruktúrák és általánosságban hiába emelkedik az életszínvonal. Amennyiben nem képesek fegyverrel garantálni a csoport külső és belső biztonságát el fognak bukni. Clausewitz ezt a gondolatot az első kölcsönhatás néven írta le:

„... a fizikai erőszaknak ... aki kíméletlenül alkalmazza az ilyen erőszakot ... fölényre tehet szert, ha ellenfele nem hasonlóan cselekszik.”⁶²⁴

Bármelyik másik szereplő a lakosság szempontjából lényegesen hátrányosabb szabályrendszerrel diadalmaskodni fog a fegyvertelen csoporttal szemben, mert azoknak nem áll rendelkezésére a képesség, hogy magukat és az általuk kontrollált lakosságot megvédjék és fizikailag elszigeteljék a fegyverrel rendelkező csoporttól. Az erőszak alkalmazására való képesség kritikus fontosságú, mivel ezzel teremthető meg a feltétele a többi eszköz biztonságos kialakításának és működtetésének.

- A meggyőzés képessége – amely propaganda és társadalmi nyomás formájában valósítható meg. Az eszközei az elmúlt egy évszázad alatt rengeteget változtak. Míg a Mao vezette forradalomban a propaganda legfőbb eszköze a nyomtatott sajtó és szórólapok voltak – amelyek terjesztési lehetősége korlátozott, lassú és drága – addig napjainkban a tömegkommunikációs eszközök és az internet nyújtotta lehetőségeknek köszönhetően olcsón, gyorsan és szinte korlátlan számban lehet elérni az emberket.⁶²⁵

⁶²⁴ Uo. pp.40-41.

⁶²⁵ Mockaitis: Resolving Insurgencies. p.9.

- Az adminisztrációs rendszer jó színvonalú működése – az igazságszolgáltatás, az alapvető szolgáltatások és kritikus infrastruktúrák megléte és üzemelése,⁶²⁶ a gazdasági fejlődés és szociális intézmények működése és szükségszerű fejlesztése.⁶²⁷

Az adminisztrációs és az igazságszolgáltatási rendszer kialakítása során nagy hangsúlyt kell fektetnie a felkelésellenes erőknél arra, hogy ne kizárólag a nevezett rendszerek felső szintjét építsék ki, hanem arra összpontosítsanak, hogy a társadalom lehető legszélesebb rétegét elérjék szolgáltatásaikkal és szabályrendszerükkel. Az afgán és az iraki kormányok is tettek kísérletet ezek kiépítésére, azonban a korrupció, valamint a kormányzati szintről lefelé irányuló építkezés miatt ezek a kezdeményezések nem voltak hatékonyak és nem jártak sikerrel, mivel a legtöbb régióban ezek a szolgáltatások nem jelentek meg. Hiába létezik az állami bíróság, ha az a bürokrácia útvesztői miatt lassan, a korrupció miatt pedig gyakran igazságtalanul ítélik. Az emberek azt az ítélkezési rendszert részesítik előnyben, amely pártatlanul a tehetős polgárok előnyben részesítése nélkül – és gyorsan képes a problémák megoldására. Míg az állami bíróságok döntéseit a gazdag polgári réteg megvásárolta, addig a tálibok, vagy akár az Iszlám Állam által működtetett igazságszolgáltatás gyorsan és részlehlajlás nélkül hozott döntéseket. A felkelőknek nem volt az egész országra kiterjedő ítélkezési rendszere, de vidéken, ahova a központi kormány nem jutott el – vagy ha eljutott az döntéseit gyakran pénzért meg lehetett vásárolni – a gerillák által üzemeltetett bíróságokhoz fordultak a lakosok. Azokban a régiókban, ahol a kormány nem rendelkezett megfelelő számú és kiképzettségű katonai és rendőri erővel, a felkelőknek még arra sem volt feltétlen szüksége, hogy fegyveres erőszak árán kényszerítse a lakosságot az együttműködésre, mivel a központi hatalom – és az általa biztosított kiszámítható biztonság és rend – hiányában nem tudtak máshoz fordulni. A felkelők így nem fegyveres küzdelem árán győzték le a kormányt, hanem vidéken, a helyi szinten kialakított biztonságot és kiszámíthatóságot szavatoló szabályrendszer révén vették át a kontrollt a lakosság felett.⁶²⁸

⁶²⁶ Farkas Sándor: The Role of Critical Infrastructures in Counterinsurgency Operations. In.: Hungarian Defence Review, 2019, pp.50-57.

⁶²⁷ Kilcullen: Out of the Mountains. The Coming Age of the Urban Guerilla. pp.133-135.
Mockaitis: Resolving Insurgencies. p.2.

Petraeus: Learning Counterinsurgency: Observations from Soldiering in Iraq. pp.8-9.

Thompson, Robert: Make for the Hills: The Autobiography of the World's Leading Counterinsurgency Expert. Leo Cooper, London, 1989., p.129.

⁶²⁸ Kilcullen: Counterinsurgency. pp.149-160.

Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy ez nem mond ellent annak a tételnek, hogy a lakosság feletti kontroll, azaz a hatalom megszerzésének a legalapvetőbb eszköze a fegyveres erőszakra való képesség. A kormányt „*túlkormányozni*”, azaz jobb adminisztrációt kialakítani csak abban az esetben képes bármely felkelő szervezet, ha a központi hatalomnak nem áll rendelkezésére megfelelő mennyiségű fegyveres erő, hogy a teljes országot kontroll alatt tartsa.

A katonai műveletek tehát alapvető fontosságúak a felkelésellenes műveletek során. Nélkülük elképzelhetetlen, hogy garantálni lehessen a lakosság biztonságát és fizikai elszigetelésüket a felkelőktől. Ennek ellenére a kormányerők tevékenységének zöme nem szabad, hogy a katonai műveletekre koncentrálódjon. A forradalmi háború Galula szerint 20%-ban katonai tevékenység és 80%-ban politikai⁶²⁹ míg ezzel szinte teljesen megegyezően Sir Gerald Templer – a szívek és lelkek stratégia és kifejezés megalkotója⁶³⁰ – tábornok így nyilatkozott:

„A harci tevékenység csupán 25%-át teszi ki a műveleteinknek, 75%-ban arra helyezzük a hangsúlyt, hogy az embereket és az országot magunk mellé állítsuk.”⁶³¹

A társadalom, vagy annak egy rétege fölött korlátozott ideig elégséges csupán az erőszak alkalmazásának képessége a kontroll megvalósításához. Azonban hosszú távon az a szervezet lesz sikeres, amelyik a többenél átfogóbb és rugalmasabb, az igényeknek megfelelően változni és megújulni képes normatív rendszert képes kialakítani.⁶³²

Tehát a kormányerők felkelésellenes műveletek megnyeréséhez szükséges biztonságos, kiszámítható környezetet kizárólag katonák és fegyverek útján teremthetik meg.⁶³³ Azonban nem elég a fegyveres erők rövid ideig tartó jelenléte, mivel a semleges zöm meggyőzéséhez szükséges, hogy a számukra védelmet nyújtó kormányerők bizonyítsák, hogy rendelkeznek az akarattal és képességekkel a tartós biztonság garantálásához. A negyedik fejezetben bemutatott stratégiai jelentőségű hiba, amely során az Egyesült Államok elnöke a médiában bejelentette az iraki csapatkivonást, azt eredményezte, hogy az addig a kormány és szövetséges erőkkel szimpatizáló társadalmi réteg elfordult tőlük és kényszerből a felkelőket támogatta. Az amerikai

⁶²⁹ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. pp.58-63.

⁶³⁰ Charters, David: From Palestine to Northern Ireland: British Adaptation to Low Intensity Operations. In.: Charters, David –Tugwell, Maurice (szerk.): Armies in Low-Intensity Conflict: A Comparative Analysis. Brassey, London, 1989., p.195.

Thornton: Historical Origins of the British Army's Counter-Insurgency and Counter-Terrorist Techniques. pp.33-34.

⁶³¹ Cloake: Templer: Tiger of Malaya. The Life of Field Marshal Sir Gerald Templer. p.264.

⁶³² Kilcullen: The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One. p.106.

⁶³³ Kiss: Pandzsáb. 1980-1994 – Egy felkeléselőfjótó modell Európa számára. pp.113-114., p.131.

Kiss: Bászra, 2003-2007 – A politikai felügyelet kudarca. p.198.

katonák eltűnésével, a lakosság már nem számíthatott arra, hogy lesz olyan fegyveres erő a régiójukban, vagy az országban, aki képes megvédeni őket a felkelők erőszakos cselekedeteitől. Az amerikai stratégia nyilvánosságra hozatala azt eredményezte, hogy a lakosság számára hosszútávon – mivel az iraki adminisztráció és fegyveres erő nem volt sem létszámában, sem felkészültségben megfelelő szinten és a korrupció nagyon elterjedt volt – az Iszlám Állam az egyetlen olyan erőszakszervezetet, ami a területen marad és jelentős mértékben befolyással lehet az életükre.⁶³⁴

Ez megint azt a tézist igazolja, hogy a felkelésellenes erőknek minden egyéb – politikai, gazdasági, pszichológiai – tevékenységét meg kell előzzék a felkelők ellen folytatott katonai és rendőri műveletek. Bármennyire is szükségesek a politikai, gazdasági és szociális reformok, azok nem lehetnek hatékonyak egészen addig, amíg a lakosság a felkelők irányítása alatt áll és amíg a felkelők erőszak alkalmazása révén érvényesíteni tudják akaratukat.

Az afganisztáni műveleti területen az ISAF és ebből kifolyólag a Magyar Honvédség is ebbe a hibába esett.⁶³⁵ Jelen esetben kizárólag a magyar misszió számára kijelölt területet, azaz Baglán tartományt vizsgálom. A szövetséges erők, karöltve az afgán haderő és rendőrség embereivel sem tudták érvényesíteni akaratukat, mert nem rendelkeztek a megfelelő létszámú katonai, rendőri, nemzetbiztonsági erővel, amivel egy fél Dunántúl nagyságú – 21 118km² – 863 700 fő lakosú régiót hatékonyan ellenőrizni tudtak volna. Kezdetben kizárólag a magyar PRT katonái, a helyi rendőrség és titkosszolgálat emberei voltak jelen a régióban. A rendőrök létszáma megközelítőleg 2000 fő, míg a magyar katonák létszáma 180-220 fő között mozgott. A későbbiekben a létszám jelentősen növekedett, hiszen a magyar és amerikai OMLT körülbelül 50 fővel, az általuk mentorált katonai zászlóalj nagyjából 400 fővel, valamint Baglán tartomány központjától északra az OP North nevű helyen települt német zászlóalj nagyjából 700 fővel vett részt a felkelésellenes műveletekben.

Amennyiben kizárólag a létszámadatokat vizsgáljuk, az állapítható meg, hogy a kezdeti időszakban – amikor csak a 2000 fő helyi rendőri erő, valamint a 220 főnyi magyar katona volt jelen a régióban – akkor az a létszám, ami rendelkezésére állt a felkelésellenes erőknek, hogy elszigeteljék a lakosságot a gerilláktól nem volt több, mint 2220 fő. Ebben az esetben egyetlen katonára vagy rendőrré 389 lakos jutott, ami jelentős mértékben eltér a szakirodalomban

⁶³⁴ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. p.55.

⁶³⁵ Szeretném kiemelni, hogy nem a Magyar Honvédség vezetőinek, vagy a kontingensparancsnokok tevékenységét kívánom bírálni. A rendelkezésre álló körülményekhez képest minden kontingens helytállt. A NATO stratégiai elgondolása volt hibás, mert egy rendkívül fontos alapelvet figyelmen kívül hagytak, amelynek részleteit a fejezet későbbi részében kívánom bemutatni.

felelhető aránytól, amely szerint ezer főnyi lakosra 20-25 fő katona vagy rendőri erő szükséges ahhoz, hogy hatékonyan fel lehessen venni a küzdelmet a felkelőkkel.⁶³⁶

Amennyiben azt az időintervallumot vizsgáljuk, amikor már az afgán és a német zászlóaljok is a tartományban hajtottak végre műveleteket – és ezáltal a szövetséges és afgán erők létszáma 3400 főre nőtt – az elemzés bizonyos javulást mutat. Erre az időszakra kapott arányszám 1:254, amely már közelebb áll a javasolthoz, de attól még mindig jelentős mértékben elmarad.

Ha felkelésellenes doktrínában leírt arányt meghatározónak vesszük, abban az esetben legalább 22 000 katonára és rendőrré lett volna szükség csak Baglán tartományban ahhoz, hogy garantálni lehessen a lakosság fizikai elszigetelését a felkelőktől. Ennek a létszámnak az elérésére nem volt és nem is lehetett törekvés, mert az a stratégia, amely alapján az afgán kormány és az ISAF meg akarták oldani a kialakult helyzetet, a Galula által megfogalmazott alapelveknek nem tettek eleget. Nem csak a létszámbeli arányok terén mutatkozott jelentős eltérés a doktrínában és a szakirodalomban javasoltaktól. A csapatok területi eloszlása és az alkalmazott eljárások sem járultak hozzá, hogy a kormányerők és az őket segítő nemzetközi szövetség katonái képesek legyenek a biztonságot garantálni a lakosság számára.

A szövetséges erők, mind pedig a helyi fegyveres erők katonái egy viszonylag szűk zónában – a tartomány fővárosában, vagy annak közelében – összpontosultak. Még ezen a területen sem a lakossággal élve, őket ténylegesen elszigetelve a felkelőktől hajtották végre napi feladataikat. A PRT járőrei napi rendszerességgel hajtottak végre feladatokat, de éjszakára az esetek 99%-ban visszahúzódtak a biztonságot jelentő falak, vagy HESCO bástyák mögé. A misszió, létszámából adódóan csak korlátozott méretű területet tudott naponta bejárni és ezekben az esetekben is kizárólag néhány órára jelentek meg egy-egy régióban. A tartomány fővárosához közelebbi övezetekben rendszeresen találkozhattak a helyi emberek – az esetek többségében – 20-30 cm páncél mögé rejtett magyar katonákkal,⁶³⁷ de tőle távolodva jó esetben havonta egy alkalommal láthattak katonákat gépjárműves konvojban áthaladni a falvaikon. Voltak olyan régiók is, ahova évente egy alkalommal sikerült eljutnia a PRT járőreinek, köszönhetően a rossz közúthálózatnak.

⁶³⁶ FM 3-24/MCWP 3-33.5 Counterinsurgency. p.1-13.

⁶³⁷ Szolgáltam olyan PRT parancsnokkal, aki rendszeresen küldött ki gyalog járőrt a városba és még esetenként maga is részt vett a feladatban. Szeretném ismét hangsúlyozni, hogy a parancsnokok mindent megtettek, ami a rendelkezésükre álló erőforrásokból végrehajtható volt. Nem a parancsnokok döntéseit és eljárás módját kívánom minősíteni, hanem az afganisztáni művelet koncepciójának hibájára szeretném a figyelmet felhívni.

Az OMLT és az általuk mentorált afgán zászlóalj tevékenysége hasonlóan nézett ki. Nem a lakossággal együtt, hanem tőlük elkülönülve falakkal körbevett bázison éltek a lakóövezettől viszonylag távol. Feladataikat a táborban tervezve néhány havonta vonultak ki egy-két hetes műveletekre, amelyek során egy-egy zónát megtisztítottak a felkelőktől majd visszavonultak a táborukba. A felkelők ezt az eljárásmodot kiismerték és amikor a zászlóalj feladatra indult, fegyvereiket eldugták és nem szálltak szembe a náluk nagyobb és szervezettebb ellenséggel. Minél nagyobb a művelet, annál nagyobb rá az előkészület és annál nehezebben rejthető a felkelők elől.⁶³⁸ Ha a gerillák harcba is bocsátkoztak velük, az esetek többségében az üss és fuss eljárást alkalmazva felvették a harcot, majd veszteség nélkül, vagy minimális veszteséggel kivonták magukat a harcrintkezésből és fegyvereiket eldugva, már mint civil állampolgár jelentek meg ismét a katonák előtt. A magyar és amerikai katonák által mentorált zászlóalj a kijelölt műveleti területen töltött néhány nap, vagy hét után azt feladva vonult minden esetben vissza a bázisára, újra teret adva a felkelőknek.

Nem volt kidolgozott módszer arra nézve, hogy a lakosság elszigetelése a felkelőktől folyamatában valósuljon meg. Míg a gerillák napi szinten hatást tudtak gyakorolni az emberekre, addig a központi kormányzat és a szövetséges erők, csak időszakosan és rövid időre voltak jelen, aminek eredményeképp a lakosság – még ha akarta volna sem – támogathatta a felkelésellenes erőket, hiszen az életükkel fizettek volna érte.⁶³⁹ Ennek megfelelően a hatékony információ szerzés sem volt lehetséges, mert a helyi lakos tudta, hogy ha a kormány vagy szövetséges erők megjelennek egy területen, mindig nagyon rövid ideig tartózkodnak ténylegesen velük és utána újra a gerillák fogják uralni a területet. Az eljárásmod tekintetében az OP North területén állomásozó német zászlóalj sem különbözött, melyből kifolyólag annak eredményessége hasonló volt az afgán zászlóaljéhoz.

A rendőri erők eloszlása lényegesen jobb képet mutatott, azonban a rosszul felszerelt és kiképzett, korrupt rendőrök olyan kis számban voltak jelen az egyes településeken,⁶⁴⁰ vagy az utak mentén felállított ellenőrző pontokon, hogy érdemben nem vehették fel a harcot azok ellen a felkelők ellen, akik vagy őket támadták, vagy a lakosságot fenyegették, zsarolták, kényszerítették mozgalmuk támogatására. Tovább rontotta a helyzetet, hogy a képesség hiánya mellett, a rendőrökből a tenni akarás is hiányzott. Jelentlétük sok esetben hátráltatta a bizalom

⁶³⁸ Sunderland, Riley: *Army Operations in Malaya, 1947-1960*. Rand, Santa Monica, 1964., p.133.

⁶³⁹ Kis-Benedek: *Katonai biztonság Marokkótól Iránig*. p.248.

Kilcullen: *The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*. p.96.

⁶⁴⁰ Kilcullen: *The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*. pp.61-63.

McChrystal et al.: *Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon*. p.13.

kiepítésének, a biztonság megteremtésének folyamatát. Azokban az esetekben, amikor önállóan hajtottak végre feladatokat, a helyi lakosokat fizikailag bántalmazták, ingóságokat és pénzüket elkobozták, ezzel azonban alapvetően ásták alá a központi kormányzatba vetett hitet. Rendszerint még az ISAF katonák jelentlétében is folytatták morálromboló tevékenységüket a helyiek ellen, melyet gyakran csak a nemzetközi katonák felszólítására szüntettek be.

A kis létszám miatt a helyi és a szövetséges erők nem tudták fizikailag uralni a területet, ebből kifolyólag nem voltak képesek a lakosság sem pszichikai, sem fizikai elszigetelésére a felkelő erőktől. Az embereknek nem volt választási lehetőségük arra nézve, hogy kit támogassanak, mivel az állandó, biztonságot nyújtó katonai és rendőri jelenlét nélkül ki voltak szolgáltatva a gerillák akaratának, akik folyamatos szervezett fegyveres jelenlétükkel könnyedén a lakosságra tudták kényszeríteni az akaratukat.⁶⁴¹ Ahhoz, hogy az újjáépítés érdekében megvalósuljon sokkal nagyobb volumenű és tartósabb jelenlétre lett volna szükség a felkelésellenes erők részéről, ami a Galula által megfogalmazott alapelvek betartásával valósulhatott volna meg.⁶⁴² Ismét hangsúlyozom, hogy a lakosság feletti kontroll megszerzésének és megtartásának első és legfontosabb eleme az erőszak alkalmazására való képesség, amely folyamatosan rendelkezésre áll az adott régióban, ezzel ellensúlyozva a gerillák befolyásra való törekvését.⁶⁴³

Mivel az afgán kormány és a szövetséges erők számára, csak korlátozott számban állt rendelkezésre fegyveres erő⁶⁴⁴ – és mivel a jövőben sem várható, hogy a nyugati államok teljes katonai arzenáljukat bevetik egy válságkezelő, vagy felkelésellenes művelet során, ezért más – Galula által megfogalmazott – stratégia mentén kellett volna felépíteni a gerillák elleni küzdelmet. Ennek az elképzelésnek az alapja a területről területre való haladás elve, amely során a rendelkezésre álló csapatok függvényében nem az egész ország területén kellett volna törekedni a lakosság feletti kontroll kialakítására, hanem csak egy akkora régióban, melyben a központi hatalom oldalán harcoló helyi és nemzetközi csapatok képesek a lakosság hatékony fizikai elszigetelésére a felkelőktől.⁶⁴⁵

Mivel a műveletek kezdeti szakaszában nagy – pszichikai – jelentőséggel bír minden győzelem, ezért olyan régióban célszerű koncentrálni a katonai erőket, ahol a felkelő szervezet

⁶⁴¹ Uo. p.36.

⁶⁴² Thornton: Historical Origins of the British Army's Counter-Insurgency and Counter-Terrorist Techniques. pp.42-43.

⁶⁴³ Kilcullen: The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One. pp.66-68.

⁶⁴⁴ Kilcullen: The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West. p.72., pp.86-87.

⁶⁴⁵ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. pp.54-69.

még nem tudta teljes mértékben az irányítása alá vonni a lakosságot és mind a katonai, mind pedig a politikai műveletek nagy valószínűséggel sikerre vezetnek. A nagyszabású katonai műveleteket célja a gerillák fegyveres alakulatainak megsemmisítése, ami lehetővé teszi a lakosság feletti fizikai kontroll kialakítását, valamint kellő szintű cselekvési szabadságot biztosít a politikai folyamatok beindításához. Ezt követően a helyi felkelők politikai szervezeteinek a megsemmisítése, politikai, gazdasági és társadalmi változtatások elindítása, a felkelés kiváltó okaként szolgáló sérelmek orvoslása, helyi vezetők kiválasztása és mentorálása, az adminisztráció alulról felfelé való kiépítése,⁶⁴⁶ helyi erőkből álló védelmi célokat szolgáló fegyveres erő felállítása és kiképzése a fő feladat.⁶⁴⁷ Ezek a lakosság hosszú távú megnyerését szolgáló intézkedések nem egymástól elszigetelten, hanem egymással párhuzamosan egy közös cél megvalósítása érdekében, összkormányzati koordinált tevékenység formájában kell, hogy megvalósuljon.

Szükség esetén folytatni kell a nagyszabású katonai műveleteket is, amelyek végrehajtását elsősorban a már kiképzett helyi erőkre kell bízni. Mindezek mellett nagy hangsúlyt kell fektetni arra, hogy a katonák és rendőrök alegységeit a lakossághoz közel, azok településeinek helyezzük el.⁶⁴⁸ Ez lehet az alapja a bizalom kiépítésének és ez garantálhatja a folyamatos jelenlétet, amivel fizikailag elszigetelhető a társadalom a felkelőktől.⁶⁴⁹ További előnye, hogy gerillák így már nem térhetnek ki a harc elől, mivel annak érdekében, hogy fent tudják tartani a kontrollt a lakosság felett, rá vannak kényszerítve arra, hogy támadásokat hajtsanak végre a kormányerők ellen. A lakossággal élő, őket védelmező, a közrendet fenntartó fegyveres erők ellen végrehajtott támadások azt a benyomást erősítik a lakosságban, hogy a felkelő erők a felelősek a harcokért, a halálesetekért és az okozott pusztításért.

Mivel a felkelésellenes erő választotta meg a régiót és a módszert, amellyel elszigeteli a lakosságot a felkelőktől, ezért egyrészt a felkelőknek ki kell állniuk a náluk jóval erősebb kormányerők ellen, különben elveszítik befolyásukat és támogató bázisukat. Másrészt ezáltal – mivel a fő erő kifejtés mikéntjét és helyszínét a felkelésellenes erők választották meg – a kezdeményezés is átkerül a felkelésellenes erőkhez.⁶⁵⁰

⁶⁴⁶ Migdal, Joel S.: *Societies and Weak States: State-Society Relations and State Capabilities in the Third World*. Princeton University Press, Princeton, 1988., pp.155-156.

⁶⁴⁷ Souleimanov, Emil Aslan – Aliyev, Huseyn: *Evaluating the Efficacy of Indigenous Forces in Counterinsurgency: Lessons from Chechnya and Dagestan*. In.: *Small Wars and Insurgencies*, 2016/3., p.395.

⁶⁴⁸ Migdal: *Societies and Weak States: State-Society Relations and State Capabilities in the Third World*. pp.155-156.

⁶⁴⁹ Resperger – Túri: *Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában*. p.121.

⁶⁵⁰ Galula: *Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice*. pp.54-79.

Ezt a folyamatot kell ismételni lépésről lépésre és régióról régióra. Mivel a felkelők által uralt területeken ugyan azt a felkelésellenes katonai erőt tudja a kormány alkalmazni, melyet az első régióban, ezért itt jelenik meg annak a fontossága, hogy az adminisztráció fejlesztése, a politikai, gazdasági és társadalmi reformok mellett, helyi lakosokból félkatonai és rendőri alegységeket képeztek ki a gerillák elleni harcra. Míg a jól képzett hagyományos haderő a felkelők által uralt területeken hajtja végre feladatait, addig a helyi védelmi erők felelnek azért,⁶⁵¹ hogy a lakosság fizikai elszigetelése a reguláris haderő távozása után is fennmaradjon.⁶⁵²

A területről területre haladás elvének alkalmazása során már a konfliktus elején tudatosan vállalnunk kell, hogy egy huzamosabb ideig fennálló, elhúzódó jellegű küzdelem részesei leszünk. Politikai szempontból ez hátrányokkal járhat, mivel a nyugati országok lakossága nem akar olyan háborúba bonyolódni, amelyek évekig, vagy akár évtizedekig tartanak. Azonban a kisebb műveleti terület kisebb „*lábnyomot hagy*”, kevesebb pénzbe kerül, a kevésbé szétszórt felkelésellenes erők hatékonyabb feladatvégrehajtásra képesek és kevésbé sérülékenyek, ezért a művelet kevesebb nyugati áldozattal jár, ami egy elfogadóbb társadalmi közeget eredményezhet,⁶⁵³ ezáltal megnehezítve a negyedik generációs hadviselő fél azon szándékát, hogy a háború folytatása iránti társadalmi és politikai akaratot megtörje.⁶⁵⁴ Továbbá amennyiben a végkifejletet a konfliktus megoldására fordított idő szempontjából vizsgáljuk, nincs jelentős mérvű eltérés. Afganisztánban húsz évig voltak jelen nyugati katonai erők erősen megkérdőjelezhető eredményességgel. A területről területre haladás elvét alkalmazva, ugyan ennyi idő alatt, sokkal eredményesebben lehetett volna megvalósítani a lakosság fizikai és pszichikai elszigetelését a felkelőktől mindkét műveleti terület esetében.

Felvetődhet a kérdés, hogy mi történik azokban a zónákban, melyekben a felkelésellenes erők nincsenek jelen. Mivel a szükséges mennyiségű erőforrás hiányában egyidőben nagy kiterjedésű területen nem lehet eredményesen felvenni a harcot a felkelőkkel, ezért ezekben a régiókban kizárólag arra kell helyezni a hangsúlyt, hogy megakadályozzuk a gerillákat abban, hogy nagy méretű, jól szervezett és felszerelt, kiképzett fegyveres erőt legyenek képesek kialakítani.⁶⁵⁵ Az ellenséges erők koncentrációjának felderítése és megsemmisítése, a modern technikai eszközökkel és óriási légi arzenállal rendelkező

⁶⁵¹ Afganisztánban a Village Stability Operations szolgált erre a célra.

Seth, Jones G.: *The Future of Irregular Warfare*, Rand Corporation, 2012., p.8.

⁶⁵² Kilcullen: *Counterinsurgency*. p.81.

⁶⁵³ Kilcullen: *The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West*. p.247.

⁶⁵⁴ Daase – Davis (szerk.): *Clausewitz on Small War*. p.222.

⁶⁵⁵ Galula: *Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice*. pp.56-57.

szövetséges csapatok számára nem jelent kihívást. Ennek közelmúltunk legszembetűnőbb példája az Iszlám Állam kvázi reguláris haderejének – ötödik fejezetben bemutatott – gyors veresége az amerikai és szövetséges hadigépezettel szemben.

Fontos részlet, hogy az erőszak alkalmazása azonban csak ideiglenes megoldást jelenthet önmagában. Csupán erőszak alkalmazása révén sem a felkelők, sem pedig a kormányerők nem tudnak olyan rendszert kialakítani, amely tartós megoldást és békét garantál. Azon kívül, hogy a felkelésellenes erő fizikai biztonságot tud nyújtani a lakosság számára, képesnek kell lennie egy igazságos – korrupció mentes és minden polgárra egyformán érvényes – normatív szabályrendszer kialakítására és az életszínvonal emelését célzó intézkedések foganatosítására is annak érdekében, hogy tartósan képes legyen ne csak fizikai, hanem pszichológiai szempontból is elszigetelni a lakosságot a felkelőktől.⁶⁵⁶

A lakosság központú megközelítés, a társadalom fegyveres erőszak útján megvalósuló fizikai-, szociális, gazdasági, társadalmi reformok és információs hadviselés útján történő pszichikai elszigetelése a felkelőktől, a gerillák területről területre való fokozatos visszaszorítása hatékony módszer lehet a felkelők leverésére egy adott régión, vagy államon belül. Azonban a szemben álló fél hálózatos felépítése, rendkívül gyors alkalmazkodó képessége és az ötödik fejezetben bemutatott eljárásaiból kifolyólag az ebben a fejezetben eddig vázolt eljárások és stratégiák önmagukban nem elegendők ez ellenfél legyőzéséhez. Annak érdekében, hogy sikerrel vegyük fel velük a versenyt szükséges a gondolkodásmódunkban, szervezeti felépítésünkben és vezetési rendszerünkben is jelentős mérvű változtatásokat eszközölni.

6.6. Részkövetkeztetések

A fejezetben bemutattam, hogy a nem hagyományos hadviselés során is érvényes a Szun-Ce által megfogalmazott elv, amely szerint nem elégséges az ellenfelünket ismerni, hanem tisztában kell lennünk saját képességeinkkel is. Ennek az elvnek megfelelően, szükséges feltárni azokat a hiányosságokat, amelyek kiküszöbölése nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a jövőben sikerrel tudjuk felvenni a küzdelmet a negyedik – vagy az ötödik – generációs hadviselés elvét alkalmazó ellenféllel szemben.

A felkelésellenes műveletek fogalmának vizsgálata során arra a következtetésre jutottam, hogy a jelenleg létező definíciók egyike sem teljes. A magyar Hadtudományi

⁶⁵⁶ Kilcullen: *Out of the Mountains. The Coming Age of the Urban Guerilla.* p.134.

lexikonban, valamint az Amerikai Egyesült Államok szabályzatában szereplő megfogalmazásokat alapul véve – azokat egymással kombinálva és az amerikai meghatározásban szereplő fogalmi tévedést korrigálva – megalkottam a felkelésellenes műveletek új fogalmát, amely egy teljesebb képet nyújt azon feladatok köréről, melyeket a felkelésellenes erőknek végre kell hajtaniuk a siker érdekében.

Bemutattam, hogy léteznek olyan – a napjainkban alkalmazott elvektől jelentős mértékben eltérő – megoldási javaslatok, amelyek szerint a Nyugat feladata, hogy a kinetikus műveletektől és államépítő tevékenységtől távol maradva, kizárólag közvetett segítségnyújtás – tanácsadás és anyagi juttatások – révén segítse a felkelésekkel küzdő államokat. Az elmélet szerint a helyi erőknek kell végrehajtaniuk a felkelésellenes műveletek minden kritikus elemét, amely a kinetikus és propaganda műveleteket, valamint az állami apparátus kialakítását foglalja magában. Saját tapasztalataimra alapozva azonban azt a következtetést vontam le, hogy ezek a módszerek egy széteső, vagy már szétesett állam keretei között nem elképzelhetők.⁶⁵⁷ Amennyiben ezek az államok képesek lennének önállóan kezelni egy felkelést, akkor nagy valószínűséggel a felkelés ki sem alakult volna.

Megállapítottam, hogy mivel a gerillák túlélésük érdekében nem szállnak döntő ütközetbe a náluk jóval erősebb reguláris fegyveres erőkkel, nem állnak ki nyílt küzdelemben az általuk uralt területek védelme érdekében, nem rendelkeznek olyan infrastruktúrával, melyet minden áron meg akarnának tartani, ezért a katonai értelemben vett fixálásuk a hagyományos hadviselés során alkalmazott eszközök és eljárások révén nem megvalósítható. A túlélésük zálogául szolgáló egyetlen olyan terület, amely érdekében harcra kényszeríthetők, az a humán dimenzió. Ebből következik, hogy a felkelésellenes erőknek – a gerillákhoz hasonlóan – a fő hangsúlyt a lakosság feletti kontroll kialakítására, valamint azok felkelőktől való fizikai és pszichikai elszigetelésére kell helyezniük. Annak érdekében, hogy az elszigetelést és a lakosság feletti kontrollt hatékonyan meg tudják valósítani, a felkelésellenes erőknek képesnek kell lenniük kialakítani és működtetni egy kiszámítható, következetes, széles spektrumú irányadó normatív szabályrendszert, amelynek alapvető elemei a fegyveres erőszak alkalmazására való

⁶⁵⁷ A dolgozat ezen fejezetének írása után fél évvel következett be Afganisztán NATO kivonást követő hetek alatti összeomlása és tálibok újbóli hatalomra kerülése. Ezen esemény rendkívül jó példája annak, hogy a Gorka által felvázolt elvek nem működőképesek.

Heritage, Timothy: Taliban Say They Control 85% of Afghanistan, Humanitarian Concerns Mount

<https://www.reuters.com/world/asia-pacific/militia-commanders-rush-aid-afghan-forces-against-taliban-2021-07-09/> (Letöltés időpontja: 2021.07.10.)

Ward, Clarissa – Lister, Tim – Dewan, Angela – Mehsud, Saleem: Afghan President Ashraf Ghani Flees the Country as Taliban Forces Enter the Capital

<https://edition.cnn.com/2021/08/15/asia/afghanistan-taliban-advances-kabul-intl/index.html> (Letöltés időpontja: 2021.08.17.)

képesség, a propaganda és a jól működő adminisztráció. Megállapítottam, hogy a hosszútávú siker megvalósítása érdekében a kormányerőknek mindhárom dimenzió területén eredményeket kell elérniük, de amelyik a három összetevő közül kiemelkedő jelentőséggel bír, az a fegyveres erőszak alkalmazására való képesség. Csak ennek a szegmensnek a megvalósulása révén lehet garantálni a lakosság együttműködését, valamint az emberek fiziológiai szükségletei utáni legfontosabb igényének, azaz a fizikai biztonságnak és kiszámítható környezetnek a kialakítását. Ez az a képesség, mellyel garantálható a lakosság fizikai elszigetelése a gerilláktól, amely kedvező feltételeket teremt a pszichikai elszigeteléshez szükséges tevékenységek – politikai, szociális, gazdasági reformok és fejlesztések – végrehajtásához.

Az ISAF és az Iszlám Állam ellen alakult nemzetközi koalíció által alkalmazott stratégia vizsgálata során megállapítottam, hogy azok a politikai és – feltételezett – társadalmi nyomásból eredően, nem a megfelelő eljárást alkalmazták műveleteik során. Annak érdekében, hogy a nyugati társadalmak által elvárt „gyors” győzelem megvalósuljon, a fent említett nemzetközi erők a Galula által megfogalmazott elvek közül az egyiket teljesen figyelmen kívül hagyva, túl nagy műveleti területen, túl kevés biztonsági erő alkalmazása révén, nem megfelelő módon építve az adminisztrációs rendszert próbálták kivívni a győzelmet. Ennek következtében a helyi fegyveres erők, karöltve a nyugati haderők katonáival, nem voltak képesek hatékonyan megvalósítani a lakosság sem fizikai, sem pedig pszichikai elszigetelését a felkelőktől.

A fejezetben feltártam, hogy a felkelésellenes műveletek leginkább a gerillák és a velük szemben álló felkelésellenes erők adaptációs küzdelmeként jellemezhetők, továbbá, hogy ebben a versenyben jelenleg a felkelők vezetnek. Hálózatos felépítésüknek köszönhetően, valamint a modern technikai eszközöket a hadviselés negyedik generációjának az elvei mentén alkalmazva, a merev hierarchikus rendszerben, túlzott bürokratikus folyamatok mentén működő állami fegyveres erőknél sokkal adaptívabb működésre képesek.⁶⁵⁸ Annak érdekében, hogy sikerrel tudjuk felvenni velük a harcot, szükséges, hogy gondolkodásmódunkban, szervezeti felépítésünkben és kultúránkban, valamint vezetési rendszerünkben is jelentős mérvű változtatásokat eszközöljünk.

⁶⁵⁸ Kilcullen: The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West. pp.39-65.

7. MEGOLDÁS AZ ÁLLAM BIZTONSÁGI ERŐI SZÁMÁRA MŰVELETEIK SIKERES VÉGREHAJTÁSA ÉRDEKÉBEN

A hálózatos felépítésű felkelő szervezetek – amelyekkel napjainkban szemben állunk – a nemzetállamok hagyományos hadviselésben jártas fegyveres erőit megkerülve, tömegkommunikációs platformokon, a közösségi médián, nemzeti és nemzetközi, kormányzati és nem kormányzati szervezeteken keresztül közvetlenül a politikai döntéshozók gondolkodását formálják, mellyel céljuk hogy a szemben álló fél döntéshozóit meggyőzzék arról, hogy kitűzött stratégiai céljaik nem megvalósíthatók, vagy elérésük aránytalanul nagy erőforrás ráfordítással jár.⁶⁵⁹

Ezek a szervezetek – ahogy a nemzetállamok haderői is – folyamatosan és egyre gyorsuló ütemben változó világban működnek. A nagysebességű hálózatoknak, a digitális kommunikációnak, a minden korábbinál kiterjedtebb összekapcsoltságnak, valamint az azonnali információátadás képességének köszönhetően, napjainkra a kölcsönös függőség a jellemző, melyben az együttműködés valós időben is megvalósulhat. A világ szinte minden pontján fillérékért elérhető decentralizált, hierarchia mentes és hálózatos felépítésű internetnek köszönhetően a Föld legtávolabbi pontjain lévő felhasználók is képessé válnak az együttműködésre. Ezek a technikai megoldások teszik lehetővé az al-Kaida, az Iszlám Állam, valamint egyéb terrorista és felkelő szervezetek számára, hogy támadásaikat globális szinten képesek legyenek koordinálni, hogy minden korábbinál gyorsabban tudjanak újabb csapásokat mérni, valamint, hogy veszteségeik esetén pillanatok alatt újjá tudjanak szerveződni.⁶⁶⁰ Ahogy korábban, úgy napjainkban is az új technikai eszközök a hadviselés újabb formájának – generációjának – alkalmazóit segítik jobban.⁶⁶¹ Ezeknek a technikai fejlesztéseknek köszönhetően váltak képessé a felkelő szervezetek, hogy hálózatos felépítésű szervezeteiket, decentralizált módon működtessék, ami rendkívüli rugalmasságot és alkalmazkodó képességet biztosít a számukra.

Annak érdekében, hogy a nyugati államok felül tudjanak kerekedni ezeken a szervezeteken, saját maguknak is át kell alakulniuk. Azonban rendkívül lényeges szempont, hogy a változás ne kizárólag és ne elsősorban az új technikáról, valamint az előző fejezetben ismertetett – vagy bármely egyéb – új eljárásról szóljon. Úgy gondolom, hogy érdemi

⁶⁵⁹ Clarke, Richard A. et al.: Defeating the Jihadists: A Blueprint for Action: The Report of a Task Force. Century Foundation Press, New York, 2004., p.202.

⁶⁶⁰ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.9-12.

⁶⁶¹ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.204.

változás a nyugati haderők szervezeti kultúrájának, felépítésének és működési elveinek a megváltoztatásától remélhető.⁶⁶²

7.1. A kényszer nagy Úr

Fontosnak tartom megjegyezni – ahogy arra Jacob Shapiro a *The Terrorist's Dilemma* című könyvében felhívja a figyelmet – hogy a terrorista és felkelő szervezetek nem azért alkalmazzák a decentralizált működési elvet, mert ezt tartják a leghatékonyabbnak, hanem azért, mert ez garantálja számukra a szervezet szintű túlélést.

Az 1990-es évek közepétől egészen 2001 végéig az al-Kaida is mindent megtett annak érdekében, hogy bürokratikus elven működő szervezetté váljon: a soraik közé felvett emberekkel munkáltatói szerződést kötöttek, munkaköri leírásban határozták meg az egyes „beosztások” követelményeit, a magasabb pozíciók betöltéséhez – ugyan úgy, mint bármelyik civil cég, vagy hagyományos haderő esetében – meghatározott kompetenciákat írtak elő, bemeneti kérdőívet töltettek ki az új tagokkal, valamint elégedettségi kérdőívet a kiképző táborokban gyakorlatozó leendő terroristákkal, felkelőkkel.⁶⁶³ A decentralizáció egy tudatos – a 2002 novemberében észak Iránban megtartott gyűlés során hozott – döntés eredménye volt, melyet a Tálib kormány elűzése és számos al-Kaida vezető letartóztatása előzött meg.⁶⁶⁴ A szervezeti túlélés reményében,⁶⁶⁵ a műveleti hatékonyság és gazdaságosság kárára döntöttek a decentralizált, hálózatos, de egyben kevésbé hatékony működési mód mellett.

A bürokrácia csökkentésére való törekvés oka abban rejlik, hogy a bürokratikus működésből eredő dokumentumok – amennyiben a felkelésellenes erők kezére jut – rendkívül hasznos információ forrásnak bizonyulnak. Az Iszlám Állam elődszervezete – az iraki al-Kaida – pénzügyi tevékenységeiről rendkívül részletes beszámolókat vezetett. Amikor ezek a dokumentációk rajtaütések során az Egyesült Államok fegyveres erőinek a kezére jutottak, kimondottan jó forrásnak bizonyultak ahhoz, hogy az amerikaiak megértsék a szervezet működését, valamint, hogy számos középszintű vezetőt és adminisztrációval foglalkozó személyt foglyul ejtsenek.⁶⁶⁶

⁶⁶² Blaker, James R. – Manning, Robert A.: *Understanding the Revolution in Military Affairs: A Guide to America's 21st Century Defense*. Progressive Policy Institute, Washington, 1997.

⁶⁶³ Shapiro: *The Terrorist's Dilemma*. *Managing Violent Covert Organizations*. p.16.

⁶⁶⁴ Felter, Joseph H. – Brachman, Jarret – Forest, James: *Harmony and Disharmony: Exploiting al-Qa'ida's Organizational Vulnerabilities*. Harmony Project, Combating Terrorism Center, New York, 2006., pp.7-9.

⁶⁶⁵ Kilcullen: *The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West*. pp.87-88.

⁶⁶⁶ Shapiro: *The Terrorist's Dilemma*. *Managing Violent Covert Organizations*. pp.49-50.

A decentralizált végrehajtásra való áttérést szintén a kényszer szülte. A vezetők és a sejtek közti gyakori és direkt – például mobiltelefonos – kommunikáció könnyen felderíthető a nyugati államok fejlett technikai eszközei révén, ami komplett sejtek felszámolásához, vagy akár vezetők likvidálásához is vezethet.⁶⁶⁷ Az al-Kaida és az Iszlám Állam annak ellenére vállalták az új típusú, decentralizált működést, hogy az ilyen típusú műveletvezetés nagyfokú hatékonyság csökkenéssel járt együtt. A központi irányítottság szintjének csökkenését követően egyes műveleti sejtek, nem a felső vezetés által kiadott elveket követve, hanem saját szájuk íze szerint, esetenként a központi vezetés kitűzött stratégiai céljait veszélyeztetve hajtottak végre műveleteket,⁶⁶⁸ ami a terrorista és felkelő szervezeteken belüli gyakori egyet nem értésre vezethető vissza.⁶⁶⁹ Ennek egyik kiemelkedő példája az al-Kaida és az iraki al-Kaida közti ellentét, amely Zarqawi túlzásba vitt kegyetlenségéből eredt:

„A túsok lemészárlása és ennek bemutatása egy azok közül a dolgok közül, melyet a muszlim lakosság azon része, aki szeret és támogat téged nem tud elfogadni... egy olyan csatában vagyunk, melynek több, mint fele a médiában zajlik... és a foglyokat megölhetjük golyó által. Ezzel úgy valósítanánk meg az elérni kívánt célt, hogy nem tennénk ki magunkat kérdéseknek és nem ébresztenénk kétséget. Ezekre nincs szükségünk.”⁶⁷⁰

A terrorista szervezetek a történelem során gyakran azért bomlanak frakciókra, mert a vezetők között, vagy a vezetők és a végrehajtók között összeegyeztethetetlen nézetkülönbségek vannak.⁶⁷¹ Amennyiben a vezetőknek nincs lehetősége a gyakori kommunikációt igénylő bürokratikus kontrollt gyakorolni – utasításokat továbbítani, a renitenseket megbüntetni – abban az esetben jelentős mérvű problémák merülhetnek fel a szervezeten belül: a tagok nem a vezetés stratégiai, vagy politikai céljának irányában működnek.⁶⁷² A kevesebb kontroll következtében kialakult csökkent műveleti képesség azt eredményezi, hogy a terrorista, vagy felkelő szervezetek kisebb politikai hatást képesek megvalósítani. Ugyanakkor ezzel

⁶⁶⁷ Ez nem azt jelent, hogy nem volt kommunikáció a vezetés és a sejtek között, hanem a direkt – például telefonos – kommunikáció mértékét igyekeztek csökkenteni. Az Internet nyújtotta lehetőségeket azonban a 5. fejezetben bemutatott módon maximálisan kihasználták.

⁶⁶⁸ Shapiro: The Terrorist's Dilemma. Managing Violent Covert Organizations. pp.8-44.

⁶⁶⁹ Bell, Bowyer J.: Aspects of the Dragonworld: Covert Communications and the Rebel Ecosystem. In.: International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 1989/1., pp. 15-43.

⁶⁷⁰ Levél al-Zawahiri Zarqawinak. ODNI News Release no. 2-05. p.10.

<https://fas.org/irp/news/2005/10/dni101105.html> (Letöltés időpontja: 2019.02.24.)

https://fas.org/irp/news/2005/10/letter_in_english.pdf (Letöltés időpontja: 2019.02.24.) – a szerző fordítása.

⁶⁷¹ Bueno de Mesquita, Ethan: Terrorist Factions. In.: Quarterly Journal of Political Science, 2008/4., pp.399-401.; pp.411-413.

⁶⁷² Shapiro: The Terrorist's Dilemma. Managing Violent Covert Organizations. p.33.

egyidőben, a decentralizált működésnek köszönhetően rendkívüli alkalmazkodóképességre tesznek szert.⁶⁷³

Tehát a terrorista és felkelő szervezetek valójában belekényszerültek ebbe az új működési modellbe. Ahogy Mao esetében megállapítottam, hogy területet áldozott fel a túlélés reményében, most azt a megállapítást teszem, hogy a modern felkelő szervezetek a rövidtávú hatékonyságot áldozzák fel a szervezet hosszútávú túlélése reményében. A decentralizáció irányába való elmozdulás nem tette veszélyesebbé őket, de a megváltozott műveleti környezethez alkalmazkodva, a túlélést és rugalmasságot előnyben részesítve a hatékonysággal szemben, olyan adaptív rendszert alakítottak ki, amely ellen a merev hierarchikus rendben és túlzott bürokrácia mentén működő nyugati seregek nem találják az ellenszert. Napjainkra al-Kaida és az Iszlám Állam is egy központi ideológia segítségével szinkronizálják tevékenységüket.⁶⁷⁴ Hálózatos felépítésükből eredően decentralizáltak, de az egységes narratívából eredően mégis kellően egységesek.⁶⁷⁵ Decentralizáltságuknál fogva kevésbé hatékonyak, mint a nemzetállamok jól szervezett és rendkívül hatékony katonai gépezetei, de ez a szerveződési és működési forma biztosítja számukra a túlélést, valamint az adaptációhoz szükséges rugalmasságot,⁶⁷⁶ amely napjainkban rendkívüli előnyt biztosít számukra. Tehát a felkelő szervezetek előnye napjainkban abból ered, hogy a modern technológia eszközeit nem a régi eljárások és hadviselési forma szerint alkalmazzák, hanem a korábbi fejezetekben bemutatott negyedik generációs elveknek megfelelően, valamint az internet adta lehetőségeket kihasználva egy decentralizált, hálózatos felépítésű rendkívül gyors alkalmazkodásra képes szervezetet működtetnek.

7.2. A nyugati haderők felépítése és működése

A modern felkelő szervezetekkel szemben a nemzetállamok fegyveres erői olyan hierarchikus szervezeti modellek és vezetési normák szerint működnek, amelyek más típusú környezetre és más típusú ellenségre lettek kialakítva, mint amiben most kell működniük, vagy amivel most állunk szemben. Túlzottan bürokratikus és szabványosított, ebből kifolyólag gondolkodás és egyéniség mentes a működésünk,⁶⁷⁷ melyben a felsővezetők által meghatározott szigorú szabályokhoz mereven ragaszkodunk. Ez a működési elv ugyan

⁶⁷³ Uo. p.256.

⁶⁷⁴ Fussel et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.13-14.

⁶⁷⁵ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.101-102.

⁶⁷⁶ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.232.

⁶⁷⁷ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.50-54.

garantálja az egyenlő bánásmódot, valamint a kiszámítható működést, de a változásokat nehezen, vagy egyáltalán nem képes követni. Az emberek közti kapcsolatok minősége redukálódik a formális interakciókra, a különböző államtitkárságok, főosztályok, osztályok, alakulatok, részlegek, alegységek elkülönülnek, nem kommunikálnak egymással és kis szubkultúrákat hoznak létre, melyből kifolyólag az olyan problémák megoldása, amelyek több területet, szakirányt is felölelnek rendkívül nehézkes. A középszintű vezetők gyakran csak információs átjátszóállomásként működnek, ahol semmi más dolguk nincs, mint az előljáratól kapott információkat továbbítani és a kapott feladatot a meghatározottak szerint végrehajtani.⁶⁷⁸

Az ilyen típusú szervezetek esetében az alsóbb szintű parancsnokok nem látják és nem értik az összefüggéseket, ebből kifolyólag nem is képesek tevékenységeiket önállóan úgy tervezni és szervezni, hogy az a közös stratégiai cél megvalósítását segítse elő. A redukcionista optimalizáció – azaz a munkafolyamatok elemekre való bontása – és a szabványosítás növeli a teljesítményt, de kizárólag olyan környezetben működik hatékonyan, amelyik kiszámítható, vagy a rendelkezésekre álló információk alapján megjósolható.⁶⁷⁹

A mai nyugati országok hagyományos fegyveres erői az előző – internet és a közösségi média nélküli – évszázad bonyolult környezeti viszonyainak megfelelő működési elv és szervezeti struktúra mentén, valamint Taylor civil gyárakra és vállalkozások működtetésére kialakított teljesítmény és hatékonyság központú elképzelései alapján kerültek kialakításra. A hatékonyság növelésének legegyszerűbb módja a redukcionizmus, azaz a munkafolyamatok elemekre való bontása, részletekbe menő utasítások kidolgozása, azok betanítása, valamint az előírt lépések betartatása. Az ilyen működés következtében azonban az összefüggéseket már csak a tervező és a felsővezető látja át.⁶⁸⁰ Kizárólag a vezető feladata a gondolkodás és a tervezés, a munkásoknak egyszerűen az előre meghatározott cselekvési sorokat kell a lehető leghatékonyabban végrehajtaniuk. A vezető részekre bontja a nagy folyamatot és kizárólag részfeladatot bíz rá egyes részlegekre, ami azt eredményezi, hogy a munkát végrehajtó nincs tisztában a teljes képpel.

Ugyanezek a működési elvek érvényesültek – és érvényesülnek napjainkban is – a nyugati haderőkben. Az alacsonyabb beosztású parancsnokok olyan utasításokat kapnak előljáratóiktól, amik nem teszik számukra érthetővé a nagy – stratégiai – képet.⁶⁸¹ Az ilyen típusú

⁶⁷⁸ Fussel et al.: *One Mission. How Leaders Build a Team of Teams*. pp.26-33.

⁶⁷⁹ McChrystal et al.: *Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon*. pp.53-66.

⁶⁸⁰ Uo.

⁶⁸¹ Taylor, A. J. P.: *War by Timetable. How the First World War Began*. Lume Books, London, 2019. pp.13-18.

feladatmegoldás során az államtitkárságok, különböző szervezeti elemek, részlegek, alegységek egymástól elkülönülve, mindenki csak a saját részfeladatára koncentrálni alakítja ki a koncepcióját, ami oda vezet, hogy gyakran szem elől veszik a nagy cél, amiért a feladat végrehajtásra kerül.⁶⁸²

Szigorú előírások és útmutatók alapján, a teljes kép ismerete nélkül kell a munkásoknak – a fegyveres erőknél pedig a katonáknak – végezniük a tevékenységüket.⁶⁸³ De ez csak olyan környezetben működik jól, ahol képesek lehetünk megjósolni, vagy a rendszert működtető szabályok ismerete révén akár befolyásolni is a végeredményt.

7.2.1. Az új műveleti környezet

2012 februárjában a bagrami amerikai támaszponton az elítéltek és fogvatartottak által használt könyvtár könyvei közül kijelölték égetés általi megsemmisítésre azokat, melyekben feltételezhetően jövőbeni támadások megszervezésére vonatkozó, vagy a rabok radikalizálódására irányuló üzenetek voltak. A megsemmisítendő könyvek közé az iszlám vallás szent könyvéből is került néhány példány, melyet az égetés során a táborban dolgozó munkások egy része észlelt. A helyi munkások az égető gödröt eloltották, majd összetűzésbe kerültek a feladatra kijelölt amerikai katonákkal. Az égetés tényéről, néhány megégett Koránról és egyéb vallási jellegű könyvről képek kerültek fel az Internetre és közösségi médiákba, aminek következtében a nemzetközi erők ellen irányuló harag órák leforgása alatt kiterjedt az egész országra, ami azt eredményezte, hogy számos tartományban már másnap erőszakos tömegmegmozdulások kezdődtek.⁶⁸⁴ Február 24-én a tüntetés elérte a bagláni magyar PRT táborát is.⁶⁸⁵

A megmozdulásokat megelőzően a helyzet nyugodt volt Baglán tartományban, semmi jele nem volt annak, hogy néhány nap leforgása alatt a magyar katonákkal barátságos helyi

⁶⁸² Elméleti síkon a Comprehensive Operation Planning Directive (COPD), a NATO tervezési útmutató, valamint a hatás alapú műveletek lehetővé teszik a stratégiai kép megismerését alacsonyabb parancsnoki szinten, de műveletek és harcászati gyakorlatok során szerzett tapasztalataimból azt a következtetést vontam le, hogy a valóságban ez gyakran nem valósul meg.

⁶⁸³ Kanigel, Robert: *The One Best Way: Frederick Winslow Taylor and the Enigma of Efficiency*. MIT Press, Cambridge, 2005., pp.485-540.

⁶⁸⁴ Sieff, Kevin, Washington Post: *Afghans Protest Burning of Korans at U.S. Base*
https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/afghans-protest-improper-disposal-of-koran-at-us-base/2012/02/21/gIQAjhBqQR_story.html (Letöltés időpontja: 2019.08.16.)

⁶⁸⁵ Afganisztán: helyreállt a rend a pénteki incidenst követően, Honvedelem.hu
<https://honvedelem.hu/hirek/afganisztan-helyreallt-a-rend-a-penteki-incidenst-kovetoen.html> (Letöltés időpontja: 2019.08.16.)

A szerző hadműveleti részlegvezető helyettes beosztásban szolgált ebben az időszakban a PRT kötelékében.

lakosság erőszakosan ellenük fordul. Rengeteg információ és adat állt rendelkezésre a helyi vezetőkről, a lakosságról, a helyi viszonyokról a bekövetkező eseményeket azonban lehetetlen volt előre megjósolni. Az elmúlt évtizedek alatt végbement technológiai fejlődés következtében a világ nagyon sok tekintetben kiszámíthatatlanabbá vált, melyben a taylori elvek alapján a hatékonyságot előtérbe helyező szervezetek működése nem hozza meg az elvárt eredményt. A korábbi bonyolult környezetünk a technikai fejlődésnek és az Internet megjelenésének köszönhetően komplexé változott, ami azt eredményezte, hogy nem a velünk szemben álló fél, hanem az új környezet, valamint az új viszonyokhoz alkalmazkodni nem – vagy csak nehezen képes – saját szervezeti működésünk jelenti a legnagyobb kihívást.⁶⁸⁶

7.2.1.1. Különbség a bonyolult múlt és a komplex jelen között

A bonyolult világban minden törvény összefüggésben áll a többivel és ennek következtében az indítékok és hatások előre kiszámíthatók. Amennyiben az egyén tisztában van a szabályokkal megjósolhatja, vagy esetleg befolyásolhatja egy folyamat eredményét. A bonyolult dolgok, folyamatok és környezet sok összetevőből állnak, azonban a részek – részegységek – viszonylag egyszerű módon, lépésről lépésre, lineáris módon kapcsolódnak össze. Az egész rendszer működése sok kicsi és egyszerű, előre meghatározott lépések sorozatára bontható és ennek köszönhető, hogy a végeredmény nagy valószínűséggel megjósolható. Amennyiben gépekre vetítve akarjuk bemutatni a bonyolult működés elvét, akkor az alábbi módon írható le: amennyiben a gépben elfordul egy fogaskerék, a vele kapcsolatban álló fogaskerék is forogni kezd és ez lépésről lépésre ismétlődik. Egészében vizsgálva a folyamat bonyolult, de az egész folyamat lebontható sok egyértelmű előre meghatározott kapcsolatra, amelyek megfigyelése által megállapíthatjuk, hogy mi lesz a teljes folyamat végeredménye, valamint, hogy mi történik akkor, ha beavatkozunk a folyamatba és egyes fogaskereket kivesszünk a rendszerből.⁶⁸⁷

Ezzel ellentétben a komplex dolgok alkotó elemei egymással sűrű kölcsönhatásban állnak. A komplex környezetben az összetevők, vagy részegységek közti kapcsolatok és ebből kifolyólag kölcsönhatások olyan mértékben megsokszorozódnak, hogy ezáltal követhetlenné és kiszámíthatatlanná válnak. A legkisebb változás, ami a rendszer egy elemét éri, olyan nem lineáris változási láncot indíthat el, amelynek az eredményét a kapcsolatok és a kölcsönhatások

⁶⁸⁶ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.19.

⁶⁸⁷ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.78.
Fussell et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. p.33.

sűrűsége miatt lehetetlen megjósolni.⁶⁸⁸ A végeredmény megbízható előre jelzéséhez olyan mennyiségű adatfeldolgozásra volna szükség, amelyre sem ember, sem egy szuperszámítógép nem képes, ezért a folyamat eredményét megbízható módon nem lehet meghatározni.⁶⁸⁹

A technológiai fejlődés eredményeként létrejött kommunikációs eszközök – az Internet nyújtotta képességek révén – olyan sűrű és bonyolult hálózatot alakítanak ki, amely segítségével a világon zajló események másodpercek alatt eljuthatnak a világ egyik feléről a másikra. Bármely esemény, vagy az abban résztvevő emberek szorosabb kapcsolatban állnak és jobban függnek egymástól, mint korábban. Ez a kölcsönös függés az Internet segítségével láncreakciót válhat ki. A technológia által való összekapcsoltság egyre összetettebb, komplexebb, azaz kiszámíthatatlanabb világot eredményez.⁶⁹⁰

A Bagram bázison történt Korán égetés szemtanúi – a közösségi hálózatok révén közvetve, vagy közvetlenül – több millió emberrel álltak kapcsolatban vagy összeköttetésben. Ennek volt köszönhető, hogy órák leforgása alatt világszinten is ismertté vált az iszlám szent könyve égetésének ténye, valamint, hogy napok alatt országos méretűvé váltak az erőszakos jellegű tiltakozások. Ugyan ennek a globális összefüggésnek volt köszönhető a számos országra kiterjedő Arab Tavasz kirobbanása is, amely több közel-keleti állam vezetésének a bukását, valamint esetenként tartós polgárháborús állapotokat idézet elő.

7.2.2. A túlzott bürokrácián alapuló rendszerek működése

Ebben az új, technológiailag összekapcsolt, globalizált és komplex környezetben a nyugati államok fegyveres erői a felmerülő problémákat továbbra is a bonyolult problémák megoldására optimalizált szervezetekkel és kultúrával igyekeznek orvosolni. Hisszük, hogy a számítógép nyújtotta tömeges információfeldolgozás révén, valamint még keményebb és több munkával megoldhatóvá válnak azok a problémák, amelyekkel napjainkban szembesülünk.⁶⁹¹

Azonban mit sem ér a hatékony működési képesség, a rendkívüli részletességgel kidolgozott műveleti terv, ha a komplex és ebből kifolyólag gyorsan változó környezetben a

⁶⁸⁸ Lorenz, Edward: The Essence of Chaos. University of Washington Press. Seattle, 1995., pp.181-184.

Polchar, Joshua: Unboxing the Future. Finding the Futures Hidden in Plain Sight. pp.4-5.

<https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2019%20Foresight.pdf> (Letöltés időpontja: 2020.09.16.)

⁶⁸⁹ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.78-81.

Fussell et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. p.34.

⁶⁹⁰ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp. 82-84.

Fussell et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.19-23., p.34.

⁶⁹¹ Sloan, Elinor C.: The Revolution in Military Affairs. McGill University Press, Montreal, 2002., p.3.

rendelkezésre álló információk és tervek a végrehajtás idejére már idejét múlttá válnak. A kapcsolatok sokasága miatt lehetetlen figyelemmel kísérni minden lehetséges tevékenységi változatot. A gyorsan változó világban, ahol mindent a megnövekedett sebesség és kölcsönös függőség jellemez a nyugati haderők olyan kihívásokkal néznek szembe, melyeket a merev, bürokratikus szervezetekkel nem, csak az önálló munkavégzésre és a folyamatos alkalmazkodásra képes, bizalmi alapon, közös céltudat mentén, de decentralizáltan együttműködő csapatok képesek megoldani, ahol a döntési jogkörök a lehető legalacsonyabb szinten jelennek meg.

A bonyolult problémák megoldására kialakított bürokratikus, hierarchikus és a taylori elvek alapján működő szervezetek – így a nyugati haderők is – ugyan rendkívül hatékonyak, robusztusak, erősek, de a túl lassú, túl statikus, túl specializált, számtalan szakmai vonalat magukban foglaló, de a közös céltudat hiánya miatt gyakran a tényleges együttműködést megvalósítani képtelen szervezetek, amelyek sokszor a váratlan eseményekre nem tudnak választ adni. A mindenáron a hatékonyságra való törekvés helyett – vagy még inkább a mellett – nem a redukcionista elvek alapján kizárólag az utasításokat követni képes, képzetlen munkás, vagy katonára kell építeni. Olyan a teljes képet értő, a közös cél irányába dolgozó szakemberekre van szükség, akik a közös cél tudatában, a helyzet változása során is képesek kezdeményezni, a saját szintjüknek megfelelő döntést hozni és ennek fényében cselekedni. Ez teheti a nyugati seregeket alkalmassá arra, hogy gyorsan és pontosan, a megfelelő helyen és időben legyenek képesek feladatokat megoldani. A hatékonyságot elősegítő szükséges bürokratikus és hierarchikus elemek megtartása mellett ezek a tulajdonságok biztosíthatják a komplex környezetben felmerülő problémák megoldásához szükséges szervezeti rugalmasságot.⁶⁹²

A bürokratikus rendszerek ugyan stabillak és szilárd hierarchikus kapcsolat jellemzi őket, de a redukcionista elvek és a felső vezetés által meghatározott szigorú szabályokhoz való merev ragaszkodás miatt rendkívül nehezen változnak. Az alkalmazkodó képesség szinte teljes hiánya miatt nagyfokú rugalmatlanság jellemzi őket, ami a gyorsan változó komplex és kiszámíthatatlan környezetben jelentős mérvű hátrányt jelent. Mind a vertikális – hierarchikus – mind pedig a horizontális kapcsolatok fenntartása szigorú szabályok mentén zajlik, ebből eredően leredukálódnak a felső vezetés által vezérelt rendkívül formális interakciókra,⁶⁹³ amely miatt egyéniség és ebből kifolyólag gondolkodás mentesek. Az ilyen típusú működési elv ugyan

⁶⁹² McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.107-110.

⁶⁹³ Gordon, Judith A.: A Diagnostic Approach to Organizational Behavior. Allyn and Bacon, Boston, 1991., p.510.

garantálja az egyenlő bánásmódot és a kiszámítható működést, de azt is eredményezi, hogy a szervezetek egyes szekciói funkciók alapján elkülönülnek, saját szubkultúrát és ezáltal saját célokat alakítanak ki, valamint a különböző szervezeti egységek közti hatékony együttműködést ellehetetlenítik.⁶⁹⁴

A katonai szervezetek rendkívül centralizáltak, ahol egy vezető keze alatt számos szervezet, rendkívül nagy mélységben összpontosul.⁶⁹⁵ A döntéshozatal során – gyakran még kimondottan egyszerű kérdések esetében is – egy döntés a hierarchia több szintjét is megjárja és egyre magasabb szintű vezető újra és újra ellenőrzi az alsóbb szint döntését, vagy javaslatát. A parancsnoki lánc gyakran a gyors feladatvégrehajtás útjában áll.⁶⁹⁶ A döntéshozatal lassú és gyakran nehézkes, mert kizárólag a kijelölt vezető – aki egyben egyszemélyi felelős – jóváhagyása után kezdődhet meg a végrehajtás. A döntési szint a lehető legalacsonyabb szintre való delegálása – mivel az engedélyeztetésnek rövidebb parancsnoki láncon kell végig mennie – jelentős mértékben lerövidíti egy adott szervezet reakció idejét, aminek következtében gyorsabban képes a szervezet a kialakult helyzetre reagálni, vagyis az alkalmazkodó képessége javul.

McChrystal tábornok *Csapatok csapata* című könyvében megfogalmazott hasonlat nagyon találóan írja le, az ilyen vezetésből és az egymástól függetlenül működő túlzottan specializált részlegekből álló szervezetek feladatvégrehajtó képességét. Az így működő szervezet olyan, mint egy focicsapat, ahol a játékosok kiválóan képzettek, de egymással soha nem találkoztak. Edzéseken kizárólag az erőnlétre és a meccs során alkalmazott taktika rájuk eső részére készülnek. Meccs alatt minden játékoson szemellenző van és kizárólag az edző utasításainak megfelelően cselekszik. Egymásra nem figyelnek és a labdával sem törődnek. Az edző a pálya széléről adja az utasításokat és kizárólag a tőle kapott utasításokat szabad végrehajtani. Tökéletes a terv, amit az edző kitalált, de mire elmondja az utasításait a játékosnak, addigra ők elveszítik a labdát. A játékos a szemellenző miatt nem látja sem a pályát egészben, sem pedig a társai pályán való elhelyezkedését. Ezen okokból kifolyólag nem értheti a játék célját sem, csak arra koncentrálnak, hogy most előtte pattog a labda. Nem érti, hogy miért és milyen irányba kellene tovább adnia, egyszerűen csak végrehajtja az edző utasításait. A teljes folyamat helyett részegységekre koncentrálnak.⁶⁹⁷ Az edző nem veszi figyelembe, hogy a

⁶⁹⁴ Fussel et al.: *One Mission. How Leaders Build a Team of Teams*. pp.26-29.

⁶⁹⁵ van Creveld, Martin: *Command in War*. Harvard University Press, Cambridge, 1985., pp.234-235.

⁶⁹⁶ McChrystal et al.: *Csapatok csapata*. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.111.

⁶⁹⁷ Uo. pp.157-187.

rendszer, vagy folyamat egyes részeinek maradéktalan átlátásához és megértéséhez szükséges az egész folyamat legalább alapszintű megismerése.⁶⁹⁸

Ugyan így működnek a különböző irodákba zárt részlegek, ahol a felderítő részleg nem egyeztet a hadművelettel, hanem egy kész elemzési produktumot tesz elé, amelyet a hadművelet megpróbál értelmezni és az alapján tervezni. Mindkét fél, csak a saját részét látja és ismeri és a nagy cél helyett kizárólag a saját szeletére koncentrálnak. Rosszabb esetben még az információkat is titkolják egymás elől, mert az információhoz való hozzáférést rendkívül szigorú előírások szabályozzák.

Azonban mi egy olyan csapattal állunk szemben, ahol a csapattagok sokkal rosszabbul képzettek, mint a saját csapatunkban lévő játékosok, sokkal rosszabb felszerelésük van, de nincs rajtuk szemellenző. Látják a pályát, önállóan dönthetnek, hogy hogyan játsszák a játékot, értik összefüggéseiben a játékot és értik, hogy a játék célja a hálóba juttatni a labdát. A játékosok képesek arra, hogy kiszámíthatatlan helyzetekben improvizáljanak és rugalmasan változtassanak az előre betanult taktikai helyzeteken.

A hálózat alapú szervezetek informális kapcsolati rendszere a bizalomra épül. Az információ szabad áramlásából, a decentralizáltságból eredően rendkívül rugalmasan képesek alkalmazkodni a műveleti környezethez és a változásokhoz. Ezek a szervezetek – ahogy korábban bemutattam – nehezebben kontrollálhatók, hiszen kizárólag egy központi eszme mentén hajtják végre a sejtek, a közös cél érdekében a feladataikat.⁶⁹⁹

Azt a teljesen decentralizált modellt – amely alapján a al-Kaida és az Iszlám Állam is működik – nem lehet egy az egyben átültetni a nyugati államok fegyveres erőire. Olyan rendszert kell kialakítani, amely megőrzi a hierarchikus berendezkedés stabilitását, de ugyanakkor adaptálni kell a közös cél megvalósítása érdekében szorosan együttműködő csoportok hálózatából eredő működés rugalmasságát, és a végrehajtás sebességét növelő decentralizációt.⁷⁰⁰

A bürokratikus szervezetekben, így a nyugati fegyveres erőkben is léteznek jól működő kis hálózatok.⁷⁰¹ Jómagam is szolgáltam olyan hálózatos felépítésű szervezetben, amelynek tagjai közt a kapcsolat bizalmi elven alapult. Ahol ez az állítás még megállja a helyét, az a

⁶⁹⁸ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.194-199.
Fussell et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.38-40.

⁶⁹⁹ Fussell et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.38-40.

⁷⁰⁰ Lind: The Theory and Practice of Maneuver Warfare. p.104.

⁷⁰¹ Uo. p.4., pp.38-40.

különleges műveleti csoport, szakasz, esetleg még a század szint volt, de már zászlóaljban belül is a századok egymás közti viszonyát az egymástól való elzárkózás, titkolózás és gyakorta az ellenségeskedés jellemezte.

Vettem részt olyan tanfolyamokon – United States Army Ranger School és Magyar Honvédség különleges erők tanfolyam – ahol a siker nagyban függött a csoporttagok együttműködési hajlandóságától. Egy magyar különleges műveleti csoport, vagy egy amerikai Ranger szakasz nem kizárólag azért sikeres, mert a lehető legmodernebb eszközökkel vannak ellátva, vagy mert szuperkatonákból állnak, hanem azért, mert a csoportot alkotó tagok – a siker, vagy tényleges harci körülmények között az életben maradás érdekében – egy entitásként dolgoznak a közös cél megvalósítása érdekében. Az ilyen jellegű felkészítések során – a hagyományos kiképzéssel ellentétben – a cél nem az, hogy minden egyes katonát egy sablonná formáljanak és beilleszték a merev katonai hierarchiába, annak érdekében, hogy tökéletesen tudják végrehajtani az előljárótól kapott parancsokat. A különleges erők kiképzése során a résztvevők olyan feladatokat kapnak, melyeket egyedül nem lehet megoldani. A hangsúly a csapaton belüli bizalom – azaz a személyek közötti együttműködést javító, ebből kifolyólag a szervezeti működést elősegítő kapcsolati minőség –⁷⁰² valamint az alkalmazkodó és probléma megoldó képesség kiépítésén van. A közös cél megvalósítása érdekében az egyéni érdekek a szervezeti érdek mögé kell, hogy szoruljon. A csoportok akkor teljesítenek a legjobban, ha a tagok jól ismerik egymást és ezáltal bíznak egymásban. Ez a bizalom a folyamatos kommunikáció, egyeztetés és csak olyan feladatok végrehajtásán keresztül érhető el, amelyek során azzal szembesülnek a résztvevők, hogy kizárólag a közös erőfeszítés hozhatja meg az egyéni sikert.

A bizalom kiépítése mellett rendkívül nagy jelentőséggel bír az előljáró szándékának az ismerete.⁷⁰³ A különleges műveleti csoportok azért képesek hatékonyan megvalósítani a kitűzött célokat nagy önállósággal, mert tisztában vannak nem csak a közvetlen – vagy két szinttel feljebbi – előljárói szándékkal, hanem ismerik az elérendő stratégiai célt is. Ennek következtében az eredeti tervektől való – szükség-, vagy kényszerű – eltérés esetén is képesek úgy módosítani tevékenységüket, hogy azzal a magasabb szándék megvalósítását segítsék elő.⁷⁰⁴

⁷⁰² Czeglédi: A küldetésorientált vezetési szemlélet kialakulását befolyásoló tényezők. p.80.

⁷⁰³ Mattis, Jim – West, Bing: Call Sign Chaos. Learning to Lead. Random House, New York, 2019., p.238.

⁷⁰⁴ Fussell et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.47-52.

Ez a stratégiai szintű összehangoltság a bürokráciák esetében – szerencsés esetben – vertikálisan ugyan megvalósul, azonban horizontálisan nem. A különböző szakterületek közti kommunikáció és ebből kifolyólag a bizalom hiánya nagy méretű szervezetek esetében gyakorta azt eredményezi, hogy a vezető által kitűzött – gyakorta túl nagy általánossággal megfogalmazott – cél, a horizontális koordináció hiánya miatt, az egyes szervezeti elemeknek mást és mást jelent.⁷⁰⁵

A bizalom révén válhat képessé egy csapat a folyamatos megújulásra, a megosztott tudat, azaz a stratégiai szintű összehangoltság – az egységes látásmód – kialakítása pedig a közös cél irányába mutató együttes erőfeszítést segíti elő.⁷⁰⁶ Ebből a csapatszinten működő egységes gondolkodásból, valamint cselekvési képességből ered a kisméretű csapatok versenyelőnye.⁷⁰⁷

A célnak annak kell lennie, hogy szakasz – vagy különleges műveleti csoport – szint fölé tudjuk emelni a bizalmi elven való együttműködést és a hálózatos együttműködés elemeit a lehető legszélesebb körre ki tudjuk terjeszteni. Ez az új szervezeti struktúra segíthet minket ahhoz, hogy a hatodik fejezetben bemutatott adaptációs ciklust felgyorsítsuk és ezáltal eredményesen vegyük fel a versenyt napjaink felkelő szervezeteivel.

7.2.2.1. *Bürokratikus működés – centralizált vezetés*

Tovább fokozza a problémát, hogy a küzdelemben – melyben jelenleg vesztesre állunk a modern felkelő szervezetekkel szemben – a technikára és azok fejlesztésére fókuszálunk és abban bízunk, hogy a számítógépek segítségével olyan szinten leszünk képesek megszerezni és feldolgozni az információt, mint korábban soha. Azt várjuk a technikától, hogy eloszlassa a háború ködét és nem vesszük észre, hogy a feldolgozásra váró információ mennyisége gyorsabb ütemben nő, mint a mi feldolgozó képességünk. Nem beszélve arról, hogy egyetlen ember, egyetlen parancsnok sem lehet önmagában képes arra, hogy a beáramló információ halmazban meglássa az összefüggéseket és helyes következtetéseket vonjon le.⁷⁰⁸ A technika alkalmazása során arra kell helyezni a hangsúlyt, hogy előmozdítsuk a decentralizációt, ne pedig növeljük.

⁷⁰⁵ Uo.

⁷⁰⁶ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. p.276.

⁷⁰⁷ McChrystal et al.: *Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon*. pp.131-144.
Mattis et al.: *Call Sign Chaos. Learning to Lead*. p.240.

Ferguson, Niall: *A világ háborúja. A gyűlölet évszázadának története*. Scolar Kiadó, Budapest, 2020., pp.121-123.

⁷⁰⁸ Czeglédi: *A küldetésorientált vezetési szemlélet kialakulását befolyásoló tényezők*. p.78.

Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. p.285.

Csak az első generációs háborúk során működhetett sikerrel, hogy a hadsereg élén álló tábornok a domb tetején elhelyezkedő vezetési pontjáról, egy előre kialakított stratégia alapján egyszemélyben – hang, zászló, vagy futárok útján – irányítsa a sereget. A parancsnok átlátta a teljes harcterületet így csekély manőverszabadságot engedélyezett a beosztott parancsok számára, hogy azok ne térhessenek el az előre kialakított tervtől. Az alacsonyabb szintű vezetők egyszerű utasításokat kaptak, de az egész folyamatot nem látták át összefüggéseiben. A kezdeményezés tiltva, sőt büntetve is volt.⁷⁰⁹ A beosztott parancsnokoktól és a végrehajtó állománytól a vak engedelmisséget, valamint robotszerű viselkedést vártak el.⁷¹⁰

Az a nézet, amely szerint az előljárónak mindig és mindenben igaza van, tapasztalataim szerint még a mai modern nyugati seregekre is rendkívül jellemző. A ranglétra magasabb fokán álló – magas rendfokozatot viselő – parancsnokok az alacsonyabb rendfokozatú beosztottaktól eredő javaslatokat vagy véleményt gyakran nem támogató jellegű javaslatként, hanem kritikaként vagy kihívásként értékelik.⁷¹¹

Az első generációs hadviselés idejében mindkét fél a fent leírt elvek alapján vívta meg a harcát, azonban ma egy központi elvet követő, decentralizáltan működő és hálózat alapú, gyorsan változó és az alsó szinteken kezdeményező féllal állunk szemben, akik ellen a régi vezetési módszerekkel nem lehet sikerre jutni.

A nyugati haderőkben a tervezést, szervezést és a koordinációt tartjuk a vezetők elsődleges feladatainak. A közép és alsó szintű vezetők leginkább egy átjátszó állomásra hasonlítanak, akik a felső vezetéstől kapott információkat továbbítják a felügyeletükre bízott szervezeti egységek felé.⁷¹² A vezető felügyeli a részfeladatot végző csapatok sokaságát és igyekszik a részfeladatokat a közös cél megvalósításának irányába terelni. Míg mi a „*tedd meg x lépést, aztán pedig y lépést, annak érdekében, hogy megvalósítsd a kijelölt célt*” elv alapján, addig a velünk szemben álló fél a „*érd el a célt, az alábbi felhatalmazások és megkötések mentén*” elv alapján működik.⁷¹³ A rádió, a mobiltelefon, a műholdas telefon és a baráti erők manővereit élőben közvetítő hardverek és szoftverek, valamint az élő videóképet közvetítő pilóta nélküli repülőek az új zászló- és kürtjelek, amelyek megkötik az alacsonyabb beosztású parancsnokok kezét.

⁷⁰⁹ Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. pp.73-74.

⁷¹⁰ van Creveld, Martin: The Art of War: War and Military Thought. Cassel, London, 2002., p.84.

⁷¹¹ Samuels, Martin: Command and Control? Command, Training and Tactics in the British and German Armies, 1888-1918. Frank Cass, London, 1995., p.58.

⁷¹² Fussel et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.30-33.

⁷¹³ Uo. pp.174-175.

Azonban napjaink komplex, gyorsan és kiszámíthatatlan módon változó műveleti környezetében a nagyméretű szervezetek hatékony irányítása lehetetlen egyetlen ember által. Az újonnan jelentkező kihívásokra a nagyobb alkalmazkodóképesség adhat választ.⁷¹⁴

Azok a szervezetek, amelyek a bonyolult műveleti környezetben felmerülő problémák megoldására jöttek létre, olyan szervezeti struktúrával és vezetési szemlélettel rendelkeznek, melyben a szervezet számára nehézséget okozó feladatok során a vezetők, valamint a legkompetensebb beosztottak a probléma megoldására koncentrálnak. Ez azt eredményezi, hogy a közös tudat és céltudat hiányában, a redukcionista elvek alapján dolgozó beosztottak irányítás nélkül maradnak. Ugyan az akut problémát a vezetők megoldják, de a beosztottak a nagy közös cél ismeretének, valamint a döntési felhatalmazás hiányában képtelenek a kezdeményezésre és a hatékony önálló munkavégzésre. Feletteseik iránymutatása híján a napi élet eseményeinek megoldásában a hatékonyság csökken.⁷¹⁵

A nyugati államok fegyveres erőinek vezetői gyakran hiszik, hogy a fejlett technológia megszünteti a háború kódét.⁷¹⁶ Azonban, soha még a bonyolult műveleti környezetben sem lehetett a háború, vagy akár egy ütközet minden lépését előre pontosan megtervezni, hiszen „biztosan egyetlen műveleti terv sem mutat túl az ellenség főerejével való összeütközésen”,⁷¹⁷ vagy ahogy Clausewitz fogalmazta meg:

„Nincs még egy olyan emberi tevékenység, amely olyan állandóan és általánosan érintkezésben állna a véletlennel, mint a háború. A véletlennel azonban a kiszámíthatatlanságnak és ezzel együtt a szerencsének is nagy szerep jut a háborúban.”⁷¹⁸

A komplex műveleti környezetre ez az állítás hatványozottan igaz, mivel a komplexitás magában hordozza a káoszt.⁷¹⁹ A katonai vezetők számára a szabványosítás és az eljárások egységesítése tette lehetővé, hogy megteremtsék a kiszámíthatóság látszatát.⁷²⁰ A káosz minimalizálása céljából a fegyveres küzdelmek során a parancsnokok minden alegység számára egy sávot jelöltek ki, melyben az előre meghatározottaknak megfelelően – vagy a parancsnok futár, zászló, rádióon keresztül továbbított parancsai szerint – haladhatott előre a célobjektum

⁷¹⁴ Uo. pp.149-150.

⁷¹⁵ Fussel et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.37-38.

⁷¹⁶ Owens, Bill: Lifting the Fog of War. Farrar, Straus&Giroux, New York, 2000., p.15.

⁷¹⁷ Helmuth von Moltke, Oxford Reference

<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191826719.001.0001/q-oro-ed4-00007547> (Letöltés időpontja: 2020.04.12.)

⁷¹⁸ Clausewitz: A háborúról. p.51.

⁷¹⁹ Beyerchen, Alan D.: Clausewitz, Nonlinearity and the Unpredictability of War. In.: International Security, 1992/3., pp.60-63.

⁷²⁰ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.53.

irányába. A közeli célok megvalósulását követően az alegységek megálltak és újjászerveződtek, valamint bevárták a második hullámban érkező erőket, majd az egész folyamat kezdődött előlről. Az ilyen típusú harcászat és vezetés minimális, vagy nulla kezdeményezést enged a beosztott parancsnokoknak, ami a bonyolult és lineáris környezetben sem a legideálisabb megoldás, a komplex gyorsan változó, nem lineáris műveleti környezetben pedig rendkívül kontraproduktív lehet.⁷²¹

Napjainkban tovább fokozza a döntések központosítását a „*stratégiai tizedes*” jelenség, amely szerint a komplex műveleti környezetben bármely katona harcászati jelentőségű cselekedete stratégiai jelentőségű következményekkel járhat. Mivel a parancsnok egy személyben felel mindenért, amit az alárendelt alegységek és emberek megtesznek, vagy megtenni elmulasztanak, ezért a tizedes által – akár jóhiszeműen elkövetett, a harcászati célokat elősegítő, de stratégiai szinten károkat okozó döntéséért és cselekedetéért – a parancsnokot vonják felelőségre. Annak érdekében, hogy a parancsnok elkerülje a felelőségre vonást – amely akár a további karrierjére is kihatással lehet – minden tőle telhetőt meg kíván tenni, hogy megfelelő döntések szülessenek minden szinten.⁷²²

A „*stratégiai tizedes*” sokat tárgyalt és ismert jelenség, azonban azokról a hatásokról, amelyeket okoz, nem esik szó a szakirodalomban. A parancsnok azon félelme, hogy a beosztott állományának a cselekedetei rossz színben tüntethetik őt fel saját előljárói szemében, olyan körülményeket idézhet elő, amelyek saját csapatainkra jelenthetnek veszélyt. Saját pályafutásom során számtalan ilyen példával találkoztam, amelyek közül terjedelmi okoknál fogva egyet mutatok be.

Afganisztán azon régiójában, ahol a magyar katonák szolgáltak, viszonylagos nyugalom uralkodott. Ritkán ért szövetséges, vagy magyar konvojokat támadás, azonban egy ilyen támadás esélye nem volt kizárható. A magyar katonák feladataik végrehajtása során – saját testi épségüket féltve – egy-két alkalommal figyelmeztető lövést adtak le. Sérülést egyetlen esetben sem okoztak és anyagi kár sem keletkezett. A kontingens parancsnoka azonban minden esetben azzal reagált, hogy a figyelmeztető lövést leadót, valamint közvetlen parancsnokait kérdőre vonta, valamint az ilyen irányú cselekedeteket negatív színben tüntette fel. Az ilyen típusú parancsnoki viselkedés oda vezetett, hogy a katonák elbizonytalanodtak abban, hogy feladat végrehajtás közben saját és társaik védelme érdekében használhatják-e fegyverüket. Egy

⁷²¹ van Creveld: *Command in War*. pp.162-163.

⁷²² Shamir: *Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies*. p.94., p.160.

esetben az általam vezetett oszlop előtt egy gépjármű az út szélére húzódott, majd, amikor az oszlop megkezdte nagy ívben a jármű kikerülését, a gépjármű újra gyorsított. A jármű iránya és sebessége egyértelmű veszélyt jelentett az oszlop egyik autójára, de a járműben lévő toronylövész katona – saját elmondása szerint a kontingens parancsnok korábbi viselkedéséből kifolyólag – nem mert önállóan cselekedni és figyelmeztető, vagy célzott lövést leadni. Ezt csak külön parancsra tette meg és ez a késlekedés abban az esetben, ha a jármű ténylegesen ártó szándékkal közeledett volna a konvojhoz, áldozatokkal, anyagi kárral is járhatott volna.

Rendkívül sokba kerülhet – akár emberéletben, akár a harcászati, hadműveleti, vagy stratégiai célok meg nem valósulása terén – ha egy gyorsan változó helyzetben a beosztottnak egy az aktuális küzdelemtől távol lévő parancsnok engedélyére és utasításaira kell várni, ahhoz, hogy reagálhassanak a kialakult állapotra. Az a vezetési rendszer, az a megbízhatóságot garantáló parancsnoki lánc, ami korábban a hatékonyságot garantálta, a komplex és gyorsan változó környezetben az időbeni reagálás, az adaptáció útjában áll, ami végeredményben diszfunkcionálissá tesz minket. Ugyan ez az állítás igaz, a túlzásba vitt adatbiztonságból, valamint a különböző szervezetek és szakágak közti titkolózásából eredő részinformációkon alapuló feladatmegoldásra is.⁷²³

A technika elősegíti a mikro-menedzselést.⁷²⁴ A 2021. március 24-én az online térben megtartott konferencia,⁷²⁵ amely a feladatorientált vezetést volt hívatott tárgyalni, 90%-ban arról szólt, hogy az új technikai eszközöket milyen módon lehet alkalmazni, annak érdekében, hogy a parancsnokok a lehető legtöbb információval rendelkezzenek az eseményekről, hogy nyomon követhessék alegységeiket és hogy velük kapcsolatba léphessenek. A technika nem csak elősegíti, hanem ösztönzi is a mikro-menedzselést: kontingensparancsnoki beosztásom alatt Magyarországról mobiltelefonon kaptam olyan harcászati szintű utasításokat, melyeket – a helyzet felismerésből adódóan – már 12 órával azelőtt, hogy parancsba kaptam, azokat végrehajtottam.

Ahogy az előző alfejezetben bemutattam a kis csoportok számára a közös célt szem előtt tartó, együttműködésen alapuló, rugalmas munkavégzés viszonylag könnyen megvalósítható. A túlméretezett, túlzott bürokráciával, felülről lefelé irányított szervezetek számára az ilyen típusú együttműködés rendkívüli kihívást jelent.

⁷²³ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.111.

⁷²⁴ Shamir: Transforming Command. The Pursuit of the Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. p.4.

⁷²⁵ „A küldetésorientált vezetés aspektusai”: 2021.03.24-én Skype-on keresztül megrendezett zártkörű workshop, az MH TP Honvéd Tudományos Kutatóhely szervezésében.

Míg az al-Kaida, Iszlám Állam, valamint a hozzájuk hasonló elven működő terrorista és felkelő szervezetek egy központi ideológia mentén működnek és rugalmas szervezeti felépítésüket áthatja a vezetés által meghatározott narratíva, amelynek eredményeképp egymástól független műveleteik a közös cél irányába hatnak anélkül,⁷²⁶ hogy bárki formálisan döntést hozott volna, addig a nyugati bürokratikus fegyveres erők esetében, a követendő narratíva, vagy eszme – az esetek döntő többségében – alegységenként eltér.⁷²⁷

Tapasztalataim szerint kisméretű alegységekben a szorosan együtt végzett munka rendkívül szoros kapcsolatokat és közös célokat eredményez. Azonban a különböző csoportok között ez a jellegű együttműködés már nem figyelhető meg. A különleges műveleti csoportok, szakaszok, századok vagy a dandárok zászlóaljai egymástól függetlenül dolgoznak, nem – vagy csak ritkán – kommunikálnak egymással, valamint a közös céltudat hiánya miatt korlátozzák az egymás terveire és erőforrásaihoz való hozzáférést. Minden alegység a saját céljaiért és a saját szakaszáért, századáért harcol.⁷²⁸

Személyes tapasztalatomból eredő eklatáns példája ennek a rivalizálásnak és bizalmatlanságnak az afganisztáni műveleti területre való felkészítés, amely során a tatai lövészdandár által kiállított biztosító század állományába egy szakasz szolnoki katonát vezényeltek az én vezetésemmel. A szakaszunk negyedik rajként tatai állományt kapott. A kölcsönös bizalmatlanság az első hetekben rendkívüli mértékű volt, azonban néhány heti közös reggeli testnevelés és kiképzési foglalkozás hamar egy egységgé kovácsolták a szakaszt.

Nagyobb szervezetek esetében hasonló tapasztalatokat szereztem. A Honvédelmi Minisztérium főbb szerveinek a célja, hogy a különböző szakterületekért felelős szervezeti egységek kooperatív közelségben legyenek egymáshoz. Ennek ellenére a szigorú hierarchia szerint, egymástól elkülönült silókban dolgozó, felülről lefelé ható és csak a szükséges ismeretekre alapozó redukcionista tervezés szellemében, minden szervezeti egység kizárólagosan a saját szemszögéből hajlandó az adott probléma, vagy feladat vizsgálatára. Tapasztalatom szerint nem létezik az a tér, vagy fórum, amely elősegítené a közös céltudat kialakítását és megértését, valamint a megoldás irányába mutató olyan gondolatok közös felvetését, amely a közös cél megvalósításának irányába mutatna.

⁷²⁶ Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. p.60.

⁷²⁷ Fussel et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.13-16.

⁷²⁸ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.160-167.

A helyzet a szervezeten kívüli egyéb szervekkel még sokkal rosszabb. Az őszinte kommunikáció hiánya, az információk meg nem osztása nagyfokú bizalmatlanságot eredményez.⁷²⁹

A megoldás egy megújult szervezeti kultúra keretében, olyan együttműködésen alapuló vezetési stílus kialakítása, amely a szintén megújult – csapatszerűvé alakított – szervezeti modell vezetését hatékonyan és rendkívüli rugalmassággal képes ellátni a megújult komplex műveleti környezetben.

Egy kis csapatban – mint például az afganisztáni műveletre készülő szakaszban – a bizalom kiépítése viszonylag egyszerű, hiszen a kis létszámú csoportban mindenki ismert mindenkit. Nagyobb méretű – több száz vagy ezer fős – szervezeti elemek esetében azonban lehetetlen ugyan ilyen szintű kapcsolatok kiépítése, mivel egy ember bizalmi hálójá – ideális esetben – maximum 100-230 főre terjed ki.⁷³⁰ A nagy létszámú szervezetek esetében ahelyett, hogy minden ember kapcsolatban állna mindenkivel, a hangsúlyt arra kell helyezni, hogy a csapatokat kössük össze, ezzel a kis csoportokon belüli kapcsolatokhoz hasonló együttműködést indikálva a csapatok között.

Az értekezés hatodik fejezetében bemutattam, hogy a felkelő szervezetek adaptációs ciklusa – alkalmazkodó képessége – gyorsabb, mint a merev hierarchikus rendben működő nyugati fegyveres erőké. Ennek a fejezetnek a korábbi részében bemutattam az alkalmazkodó képesség hiányának okait és akadályait. A következő alfejezetben azokat a lehetséges változtatásokat kívánom számba venni, amelyek hozzásegíthetnek minket ahhoz, hogy egy rugalmasabb szervezetet alakítsunk ki és ezáltal még hatékonyabban tudjuk felvenni a versenyt a velünk szemben álló, a komplex környezet kihívásaihoz gyorsabban és jobban alkalmazkodni képes felkelő szervezetekkel.

7.3. Rugalmasabb szervezet kialakításának lehetőségei

Annak érdekében, hogy a gyorsan változó komplex környezetben a negyedik generációs hadviselés elveit alkalmazó új típusú felkelőkkel a nyugati fegyveres erők sikerrel tudják

⁷²⁹ Uo.

⁷³⁰ Dunbar, Robin: Neocortex Size as a Constraint on Group Size in Primates. In.: Journal of Human Evolution, 1992., pp.469-473.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.464.5806&rep=rep1&type=pdf> (Letöltés időpontja: 2021.02.23.)

Dunbar, Robin: Grooming, Gossip, and the Evolution of Language. Harvard University Press, Cambridge, 1998., pp.84-85.

https://archive.org/details/isbn_9780674363366/page/2/mode/2up?q=drink (Letöltés időpontja: 2021.02.23.)

felvenni a versenyt, olyan szervezetté kell alakítani azokat, ami decentralizáltan, de a közös cél megvalósítása érdekében szorosan együttműködő csoportokból áll és amely a formális és az informális kapcsolatok révén képes a gyors hálózati szerveződésen alapuló működésre, ugyanakkor megtartja a bürokratikus működés szervezeti stabilitását és fegyelmezettségét. A közös cél érdekében az egymáshoz viszonyítva horizontálisan elhelyezkedő és nagy szabadsági fokkal működő, a parancsnoki szándéknak megfelelően együttműködő, sok kis csapat hálózatából álló szervezet lehet az alapja a gyors adaptációra képes, de a bürokratikus rendszer kiszámíthatóságát megőrző új szervezeti struktúrának.⁷³¹ Annak érdekében, hogy ez megvalósuljon szükség van egy új szemléletre – azaz szervezeti kultúrára – valamint olyan vezetési eljárások és módszerek alkalmazására a szervezet minden szintjén, amelyek ösztönzik és elősegítik az alárendelt kezdeményezőkézségre és önálló problémamegoldásra való hajlandóságát és képességét.

Az előző alfejezetben bemutattam, hogy általában a kis létszámú alegységek – mint például a különleges műveleti csoportok és szakaszok – képesek a gyors és hatékony munkavégzésre, mivel a csoport tagjai között jelen van a közös munkából eredő nagyfokú bizalom, hajtja őket a csoport által elfogadott közös cél, valamint a csoport minden tagja magas szintű ismerettel rendelkezik a stratégiai – vagy magasabb – szintű megoldandó problémáról.

7.3.1. A stratégiai szintű összehangoltság kialakítása

A kis csoportokra jellemző egységes gondolkodás, azaz a közös cél megvalósítása érdekében végzett kollektív munka, a több ezer, vagy tízezer fővel rendelkező szervezetek esetében a horizontális kommunikáció és a bizalom hiányában nem, vagy csak nagyon ritkán valósul meg. A vezető által kiadott szándékot vagy elérendő célt az egyes szervezeti elemek kizárólag saját nézőpontjukból képesek vizsgálni és ennek megfelelően képesek arra a választ kidolgozni. A teljes szervezet megosztott tudata nem vesz részt a probléma értelmezésében és megoldásában, hanem minden szervezeti elem a feladatból rá eső részre keres megoldást, majd a felsőbb vezető az egyes szervezeti elemek rész megoldásait egységesítve alkotja meg az eredeti problémára adott választ. Az ilyen típusú feladatmegoldások esetében fontosnak tartom megjegyezni, hogy a részek összessége nem egyezik meg az egészszel,⁷³² vagyis az elemeire

⁷³¹ Fussel et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.23-66.
Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.275.

⁷³² Schmitt, John F.: A Systemic Concept for Operational Design. pp.23-26.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.116.6134&rep=rep1&type=pdf> (Letöltés időpontja: 2019.05.16.)

bontott és a stratégiai célt gyakran szem elől tévesztő megoldási módszerek nem lehetnek annyira eredményesek, mint egy átfogó, egységesen értelmezett és a megosztott tudatra alapozott megoldás.

Annak érdekében, hogy a vezető által meghatározott feladat megoldása, a parancsnoki szándék megvalósítása ne kizárólag az egymástól elszigetelten működő szervezeti elemek részmegoldásainak legyen az összegzése, hanem az egész probléma szervezeti szinten való értelmezése és a közös megoldás kialakítása megvalósuljon – azaz a stratégiai szintű összehangoltság a szervezet minden szintjén megjelenjen – szükséges a jelenlegi vezetési aktusok újragondolása. A szervezeti szintű együttműködés megköveteli egy olyan – fizikai vagy virtuális – tér kialakítását, amely elősegíti a problémák megoldása során az előre nem látható gondolatok hálózaton belüli szabad áramlását.⁷³³

7.3.1.1. Kollektív tudat – a közös cél egységes értelmezése

Saját tapasztalataimból és a szakirodalomból kiindulva megállapítható, hogy a nagyméretű szervezetek változással szembeni ellenállása igen jelentős:⁷³⁴ Michael Bloomberg New York korábbi polgármestere ezt az alábbiak szerint fogalmazta meg:

„Mindig is az volt a véleményem, hogy a menedzsment képessége, hogy utasításokkal gyakoroljon befolyást a munkavégzésre, korlátozott. Végrehajtják, amit elrendeltél, aztán amint háttat fordítasz, a munkavállalók máris visszatérnek a jól bevált módszerekhez.... Parancsba adhatom az embereknek, hogy működjenek együtt, de csakis a falak lebontásával lehet valóban rábírní őket erre.”⁷³⁵

Az ellenállás áttörése a bürokratikus rendszerek formális kapcsolati hálózatán keresztül való rendkívüli nehézsége miatt, egy új eszmét, eljárási rendet azokon az informális vezetőkön, influenszereken keresztül lehet megismertetni és elfogadtatni a szervezettel a legkönnyebben és leghatékonyabban, akik a legkiterjedtebb informális kapcsolati hálózattal rendelkeznek. Az ő befolyásolásuk és megnyerésük lehet az alapja annak, hogy a csoport többi tagja is elfogadja és alkalmazza a megújult működési formát. Az azonban a szervezet teljes egészére nézve nem elégséges, ha a szegregált csoportok elfogadják a változást és sok önállóan jól működő kis

⁷³³ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.206.

⁷³⁴ Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. p.36., p.45.

⁷³⁵ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.207.

csoport halmazát alkotják. Szükséges a csoportok közti együttműködést és ezáltal a stratégiai összehangoltság mértékét is növelni.⁷³⁶

A csoportok formális – és informális – vezetőit a hagyományos szervezeti felépítésből eredő szigorú hierarchikus rend és a szervezeti egységek egymástól való szervezetszerű elkülönülése akadályozza meg abban, hogy a közös célt egységesen értelmezzék, valamint, hogy annak megvalósítása érdekében együttes erővel, eredményesen tudjanak megoldásokat kialakítani.⁷³⁷ A vezető feladata, hogy a csoportok informális vezetői számára megteremtse a lehetőséget, hogy kapcsolatot alakítsanak ki más csoportok informális vezetőivel. A rendszeres szemtől szembeni, vagy a virtuális térben történő interakciók vezethetnek a formális és informális vezetők közti bizalom kialakításához.⁷³⁸

Annak érdekében, hogy a stratégiai, vagy a magasabb szintű összehangoltság megvalósuljon, szükséges, hogy a parancsnok – vagy vezető – a célokat, vagy a parancsnoki szándékot olyan közérthető és kellően részletes formában ismertesse a kidolgozó állománnyal,⁷³⁹ hogy az mindenki számára egyértelmű legyen és azt mindenki egyformán értelmezze. Lényeges szempont, hogy a vezető ne a végrehajtás mikéntjét határozza meg a szándék és az elérendő cél során. Kizárólag a végcélként elérni kívánt állapotot, valamint a kidolgozók és végrehajtók rendelkezésére álló cselekvési szabadság határait írja le.⁷⁴⁰ Ez biztosítja a szükséges rugalmasságot, amely által a végrehajtók képesek alkalmazkodni a gyorsan változó környezethez.⁷⁴¹ A gyakorlatban ehhez arra van szükség, hogy a minisztérium, a parancsnokság, vagy harcászati szinten az alegységek kidolgozó, tervező munkafolyamatai során az egyes államtitkárságok, főosztályok, osztályok, csoportfőnökségek, részlegek és szükség esetén az érintett alegységek ne egymástól elkülönülve, külön munkahelyiségekben, hanem a valós, vagy a virtuális térben megteremtett közös platformon, a magasabb célt végig szem előtt tartva tudják a megoldáshoz vezető utat kialakítani.

Az elmúlt húsz év során szerzett tapasztalataim azt mutatják, hogy az esetek túlnyomó részében sajnos ez a közös tér nem kerül a vezető által kialakításra. A közös kidolgozó munka gyakorlati megvalósításához legközelebb álló példát a MH 2. vitéz Bertalan Árpád Különleges

⁷³⁶ Fussel et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.77-81.

⁷³⁷ Uo. pp.81-83.

⁷³⁸ Uo. pp.83-91.

⁷³⁹ Mattis et al.: Call Sign Chaos. Learning to Lead. p.238

⁷⁴⁰ Mason, Clark: The Russian Military's Lessons Learned in Syria., pp.19-20.

http://www.understandingwar.org/sites/default/files/The%20Russian%20Military's%20Lessons%20Learned%20in%20Syria_0.pdf (Letöltés időpontja: 2021.02.14.)

⁷⁴¹ Gal, Reuvan: A Portrait of the Israeli Soldier. Greenwood Press, Westport, 1986., p.5.

Rendeltetésű Dandár egyik osztagának a parancsnokaként egy SOFEVAL ellenőrző foglalkozás keretei között tapasztaltam. A gyakorlatra történő felkészülés során a laktanyai körülmények között zajló kidolgozó munka során az egyes részlegek személyi állományát csak napi többszöri ellenőrzéssel lehetett rákényszeríteni arra, hogy a kapott feladatot ne a saját elkülönült irodájukban, hanem a művelet tervezésre kialakított helységben hajtsák végre. Az általuk jól bevált munkamódszernek gondolt, számukra kényelmes eljárás módtól nem akartak megválni. A közös térben való munkára és a közös gondolkodásra való hajlam minimálisan sem volt jelen. Minden részlegvezető a kapott információk alapján a korábban megismert elemzési folyamatokon akart végigmenni és a korábban elvárt produktumokat a lehető leggyorsabban és legfájdalommentesebben elkészíteni. Az ilyen típusú feladatmegoldásnak az eredménye a látványosan gondolkodásmentes és sablonos tervek lettek.

A gyakorlatra kitelepülve, az osztag szintű vezetési pont egy nagyméretű és egyterű épületben került kialakításra. Az egyik falon lévő monitor képe az eseménynaplót, egy másik a saját erők elhelyezkedését, harmadik szükség esetén a műveletet előtt felderítést végző, vagy a műveletet élőben közvetítő pilóta nélküli repülőgép által közvetített videót, a negyedik monitor pedig azon eseményeket és időpontokat tartalmazta, amelyek a feladatot végrehajtó csoport, vagy csoportok – a parancsnoki szándékot szem előtt tartva – megterveztek maguknak. A monitorhoz legközelebb azok a tisztek és altisztek ültek, akiknek a munkájához elengedhetetlen volt, hogy valós idejű információkkal rendelkezzenek a műveletről. Ennek megfelelően az első sorban a harcvezető tisztt, híradó katonára, repülés irányító tisztt, valamint az esetek jelentős többségében jómagam, mint parancsnok ültem. A felderítő tisztt, az egészségügyi altisztt egy sorral hátrébb foglaltak helyet. Távolságban foglaltak helyet azok, akik hosszú távú tervezéssel, elemzéssel foglalkoztak és azok, akik logisztikai, vagy adminisztrációs feladatokat láttak el és a folyó műveletben nem voltak elsődlegesen érdekeltek. Az egész épület NATO titkos besorolást kapott, ezért csak azok léphettek be, akik rendelkeztek a megfelelő bevizsgálással. Azonban azok, akik beléphettek az épületbe, minden ott elhangzó információhoz hozzáférhettek.

A közös térben történő elhelyezés lehetővé tette, hogy akár a folyó műveletek során, akár pedig a kidolgozás alatt álló feladatokhoz minden résztvevő hozzá tudta tenni a saját szakmai észrevételeit. A rendelkezésre álló információ a lehető legszélesebb körben történő szétosztása pedig hozzájárult ahhoz, hogy az általam meghatározott célokat és a szándékomat mindenki megértse és ezáltal mindenki a közös cél érdekében tevékenykedjen. Véleményem és a feladatban részt vett beosztott tisztek és altisztek szerint a magasabb cél közös értelmezése,

valamint a feladatok megoldása során az osztag megosztott tudatának a kiaknázása eredményesebb és gyorsabb feladatvégrehajtást eredményezett az egymástól elkülönült részlegek által végzett kidolgozó munkához képest.

Természetesen nem elégséges a tér fizikai átrendezése egy rugalmasabb szervezeti működés megvalósításához. A szervezeti kultúrát kell megváltoztatni.⁷⁴² Azonban ez a kultúraváltás nem elégséges, ha zászlóalj és osztag szinten megy végbe, annak ki kell terjednie a teljes szervezetre. A megosztott tudat, a stratégiai összehangoltság kialakításához a teljes szervezetre, sőt a társszervekre is kiterjedő nagyfokú átláthatóság, valamint az információkhoz való hozzáférés és azok megosztása szükséges.⁷⁴³

Mivel a szervezet kollektív intelligenciáját nem az egyes tagok intelligenciája, hanem a tagok közti kapcsolat mennyisége és minősége határozza meg,⁷⁴⁴ ezért szervezeti szinten szükséges létrehozni egy olyan fórumot, melyen a lehető legnagyobb kör vesz részt és amely elősegíti az információ megosztás és a közös gondolkodás kultúrájának kialakítását, valamint a parancsnok számára megteremti azt a lehetőséget, hogy közvetlenül a lehető legtöbb beosztottal kommunikáljon. Ez a fórum – amennyiben megfelelő módon kerül alkalmazásra – hozzájárul a parancsnoki szándék – stratégiai narratíva – széleskörű megismeréséhez, valamint lehetővé teszi, hogy késedelem nélkül, minden szervezeti egység megkapja a lehető legszélesebb körű információkat, azaz, hogy a játékosok egészben lássák a pályát és értsék a játék célját.

Ez a fórum nem egyezik meg a nyugati fegyveres erőknél ismert parancsnoki értekezletekkel, ahol az esetek döntő többségében a kommunikáció olyan formában történik, hogy minden részleg, vagy alegység úgy és olyan információkat jelent a parancsnoknak, ami által elkerülhető, hogy elmarasztalják, vagy ami további kérdéseket szülhet. A megújult típusú értekezleten bármelyik szervezeti egység jelenthet, kérdezhet és az így átadott bőséges és időszerű információ, vagy elemzés eredménye egy olyan alegység, vagy részleg számára is hasznos lehet, akihez a jelenlegi vezetési fórumokból eredően az információ el sem jutott volna.⁷⁴⁵

⁷⁴² Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. p.228.

⁷⁴³ McChrystal et al.: *Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon*. pp.211-212.

⁷⁴⁴ Pentland, Alex: *Social Physics: How Good Ideas Spread – the Lessons from a New Science*. Penguin Press, New York, 2014.

⁷⁴⁵ Fussell et al.: *One Mission. How Leaders Build a Team of Teams*. pp.83-91.

McChrystal et al.: *Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon*. pp.212-219.

Egy nemzeti haderő, vagy műveleti területen egy soknemzeti erő esetében a földrajzi távolság miatt nem lehetséges, hogy ténylegesen egy fizikai térben jelenjenek meg a fórum résztvevői, azonban a modern információs technológiai eszközök segítségével több száz, vagy akár több ezer ember részvétele is biztosítható a virtuális térben. A kapcsolat személyesebbé tétele miatt szükséges, hogy ne kizárólag hang, hanem képi közvetítés is legyen, mivel az információ megosztás mellett a fórum lényeges eleme, hogy építse a bizalmat a résztvevők között.⁷⁴⁶

Komplex környezetben a műveletek végrehajtása során egyre jellemzőbb, hogy nem csak saját haderőnk, vagy más szövetséges országok katonáival kell együtt dolgozni. Amennyiben az afganisztáni PRT feladatrendszerét vizsgáljuk megállapítható, hogy számos magyar és külföldi rendőri-, hírszerző szervezettel, civil minisztériummal, segélyszervezettel kellett közösen dolgozni. Nem állítom, hogy minden szervezetet be lehet, vagy be kell vonni a katonai fórumokra, de azon társszerveket feltétlenül, akik munkája közvetve, vagy közvetlenül hozzájárulhat a műveleteink sikeréhez. Ezáltal megkönnyítjük ezeknek a társszerveknek a munkáját, hiszen az elemzőik így nem csupán egy számukra nehezen értelmezhető, a teljes kép megértését elő nem segítő írásos dokumentumot kapnak. A fórumon elhangzott parancsnoki szándék és információk elősegítik a stratégiai kép megértését, valamint, hogy a társszervek átlássák a kéréseink mögötti szükségleteket. A megfelelő szervekkel szükséges az információ megosztás, a bizalom kiépítése,⁷⁴⁷ ami feltételezhetően oda vezet, hogy idővel az ő szervezetük is hajlandó lesz a birtokában lévő információkat megosztani velünk és ez nagymértékben segítheti elő a stratégiai összehangolást.⁷⁴⁸

7.3.2. Bizalom kialakítása – összekötők alkalmazása révén

A bizalom más szervekkel történő kialakításához nem elegendő a virtuális, vagy valós térben történő fórumokon való részvétel. Amennyiben saját szervezetünk a legfelsőbb vezetőtől kiindulva a stratégiai összehangoltságot folyamatosan szem előtt tartva, az információ megosztást és az átlátható működést támogatva a megosztott tudatra támaszkodva képes időbeni választ adni a komplex kihívásokra az még nem garancia arra, hogy az átfogó megközelítés keretén belül velünk együttműködő szervezetek is hasonló működési elvek

⁷⁴⁶ Uo. pp.91-106.

⁷⁴⁷ Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. p.26.

Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.281.

⁷⁴⁸ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.216-227.

mentén dolgoznak. A még rugalmasabb és hatékonyabb működéshez szükséges, hogy az összkormányzati vezetési rendszer alapjait megteremtve a társszervezetek is hasonló elvek mentén működjenek és bizalommal viseltessenek irányunkba.⁷⁴⁹

Ki kell építeni egy olyan szervezetek közti mechanizmust, melyen keresztül hatékonyan megvalósulhat a bizalmon alapuló együttműködés.⁷⁵⁰ Ennek a bizalomnak a kiépítése olyan felkészültségű összekötők alkalmazása révén lehetséges, akik szakmailag a legfelkészültebbek közé tartoznak, képesek emberi kapcsolatok kiépítésére, valamint a saját szervezetük felső vezetésével olyan – formális vagy informális – direkt kapcsolatban állnak, amelyből kifolyólag hatékonyan tudják segíteni a társszervezet munkáját. Szükséges, hogy ahova az összekötő integrálásra kerül, annak a szervezeteknek a vezetője tisztában legyen azzal, hogy a tőlünk kapott ember szoros kapcsolatban áll saját szervezetének a legfelsőbb vezetőjével, az ő elveit képviseli, van joga és képessége saját vezetője nevében nyilatkozni. Azok a típusú összekötők, akiket jelenleg a nyugati haderők alkalmaznak, valójában kizárólag egy információ átjátszó állomásként működnek és feladatuk a szervezetek közti dekonfliktálásban merül ki.⁷⁵¹

Az összekötőknek képesnek kell lenni méltó módon képviselni saját szervezetünket, segíteni a társszerv munkáját, valamint saját szervezetünk számára hasznos információt szerezni, ezért a napjainkban alkalmazott elvvel ellentétben, nem azt az embert kell összekötőnek kijelölni, akitől a vezető szívesen megszabadulna, hanem egy olyan személyt, akinek a hiányát a vezető megérzi. Az információmegosztás, a rugalmasság, a hálózatos működés elősegítése érdekében, a fent leírt kritériumoknak megfelelő összekötő nem kizárólag a saját, valamint annak a szervezetnek a vezetőjével áll kapcsolatban, akihez küldték, hanem az összekötők egymással is kapcsolatban kell, hogy álljanak. Ez a szervezetek közti, a vezetőkhöz direktbe kötött, befolyással bíró hálózat biztosíthatja az átlátható, információ megosztáson alapuló működést, amely biztosítja a stratégiai összehangoltságot.⁷⁵²

Az alfejezetben bemutatott változások biztosítják a nyugati fegyveres erők számára a stratégiai összehangoltságot, amely a negyedik generációs hadviselést alkalmazó felkelő szervezetekre is jellemző. Azonban a közös narratíva önmagában nem elégséges ahhoz, hogy a szervezet a komplex környezet gyors változásaira megfelelő gyorsasággal legyen képes válaszolni. Hiába az integráltság, hiába a gyorsabb kommunikáció és szabad

⁷⁴⁹ Mason: *The Russian Military's Lessons Learned in Syria*. pp.16-17.

Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. p.226., p.264.

⁷⁵⁰ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.228.

⁷⁵¹ Fussel et al.: *One Mission. How Leaders Build a Team of Teams*. pp.197-207.

⁷⁵² Uo. pp.215-220.

információáramlás, ha a döntéshozatal lassú, mivel az adott döntésnek végig kell járnia a teljes parancsnoki láncot. A kiépített bizalom és a közös céltudat nem ér semmit, ha a komplex problémára adott válaszhoz a vezető írásos engedélye kell, ami olyan szinten lassítja le a folyamatot, hogy a gyorsan változó környezetben a rendelkezésre álló információ idejét múlttá válik, mire a döntés megszületik.⁷⁵³

Egy „kis hadsereg csak akkor tudja hatékonyan megoldani feladatát, ha mozgékony, rugalmasan, a helyzetnek leginkább megfelelő módon és gyorsan képes reagálni”,⁷⁵⁴ ezért elengedhetetlen a parancsnoki gondolkodás megváltoztatása, valamint – nem új – de más típusú vezetési szemlélet alkalmazása.

7.3.3. Vezetési filozófia – új vezetési kultúra kialakítása

Napjaink komplex környezetében az al-Kaida, az Iszlám Állam, valamint számos egyéb felkelő szervezet nem csak a korábban bemutatott közös narratívának, a stratégiai összhangnak, valamint a modern technikai eszközöknek a negyedik generációs hadviselés elveinek megfelelően való alkalmazásának köszönhetik rugalmasságukat, hanem annak is, hogy ezeknek a szervezeteknek a vezetői felhatalmazták az embereiket az önálló döntéshozatalra és feladatvégrehajtásra.⁷⁵⁵

Napjaink – és a közelmúlt – alacsony intenzitású konfliktusai esetében kis méretű alegységek nagy területen szétszóródva, egymástól elkülönülve működnek, ami megteremti az igényt a decentralizált vezetés megvalósulására.⁷⁵⁶ Annak ellenére, hogy a nyugati fegyveres erők vezetői rendkívül jól képzettek, – a komplex környezetből és a gyorsan változó ellenségből kifolyólag – a döntések mennyiségével és azzal amilyen ütemben azokat meg kell hozni, a letehetősebb parancsnok sem képes egyedül megbirkózni. A felső szinten lévő döntéshozó (továbbiakban: parancsnok) mind fizikálisan, mind pedig a parancsnoki láncot tekintve gyakran rendkívül nagy távolságra van attól a helyszíntől és vezetési szinttől, ahol a döntési helyzet előáll, ami kettő problémát eredményezhet. Egyrészt a parancsnok nem rendelkezhet olyan szintű helyzetismerettel, mint a problémával szembesülő – alacsonyabb beosztású és

⁷⁵³ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.261-264.

⁷⁵⁴ Lippai: A küldetésorientált katonai vezetésszemlélet lehetőségei és korlátai egy hadtörténelmi példán keresztül bemutatva. p.30.

⁷⁵⁵ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. p.276.

⁷⁵⁶ Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. p.170.

Ucko, David: Countering Insurgents through Distributed Operations: Insight from Malaya 1948-1960. In.: Journal of Strategic Studies, 2007/1., p.48., pp.54-58.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402390701210756> (Letöltés időpontja: 2020.06.23.)

rendfokozatú – helyszíni parancsnok, ezért nagy a valószínűsége annak, hogy a döntés nem az adott helyzet megoldására irányuló legmegfelelőbb lesz.⁷⁵⁷ Másrészt a döntés parancsnoki láncon való végigfuttatása rendkívüli időveszteséggel jár, amely azt eredményezheti – és gyakran eredményezi – hogy mire a döntés vissza jut az alacsonyabb szintű parancsnokhoz, addigra az már idejét múlttá vált.⁷⁵⁸

A modern kommunikációs eszközök az óriási fizikai távolság ellenére is lehetővé teszik a „*harcászati miniszterelnök*” jelenség megvalósulását, azaz a magasabb szintű parancsnoknak a folyó műveletekbe történő azonnali beavatkozását. Ennek következtében az időveszteség ténye megszűnik, de a nem megfelelő döntéshozatalnak továbbra is magas a kockázata.

A döntések parancsnoki láncon való végigfuttatásának három alapvető oka van. Egyrészt a már korábban bemutatott parancsnoki felelősség, amely szerint a parancsnokot vonhatják kérdőre egy harcászati szintű hiba miatt, másrészt a „*stratégiai tizedes*” jelenség, harmadrészt pedig az a beidegződés, amely szerint a késésből adódó hátrány kevesebb kárt eredményez, mint a felettes kihagyása a döntésből. Napjainkban a negyedik generációs hadviselés elveit alkalmazó felkelő szervezetekkel és feltételezem, hogy a hagyományos haderőkkel – szemben a lassú cselekvés kockázata meghaladja a magasabb parancsnoki szintek döntésből való kihagyásának kockázatát.⁷⁵⁹

A folyamatot gyorsítani a döntési hatáskörök lehető legalacsonyabb szintre történő átruházásával lehetséges, ami nem kizárólag a döntéshozatali folyamatot gyorsítja fel, hanem a cselekvési felhatalmazásból eredően növeli a beosztottak elégedettségét,⁷⁶⁰ valamint a jogosultság decentralizálása megteremti a feladatvégrehajtás belső motivációját is. Ennek eredményeképp nem csak jobb döntések születnek, hanem hatékonyabbá válik a végrehajtás is, mivel a döntéshozó – aki egyben a végrehajtó is – számára fontosabbá válik a végrehajtás eredménye.⁷⁶¹

⁷⁵⁷ Resperger – Túri: Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában. p.128.

⁷⁵⁸ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.261-275.

⁷⁵⁹ Uo.

⁷⁶⁰ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.285.

Conger, Jay A. – Kanungo, Rabindra N.: The Empowerment Process: Integrating Theory and Practice. In.: Academy of Management Review, 1988/3., p.474.

https://www.jstor.org/stable/258093?seq=1#metadata_info_tab_contents (Letöltés időpontja: 2020.03.04.)

⁷⁶¹ Thomas, Kenneth W. – Velthouse, Betty A.: Cognitive Elements of Empowerment: An „Interpretive” Model of Intrinsic Task Motivation. In.: Academy of Management Review, 1990/4., p.666.

<https://www.jstor.org/stable/258687?seq=1> (Letöltés időpontja: 2020.03.04.)

Az előljáró beavatkozására akkor van csak szükség, amikor az alacsonyabb szinten lévő döntéshozó veszélyezteti az előljárói szándék megvalósulását.⁷⁶² A parancsnok szerepe, hogy amennyiben a döntés nem törvénytelen, nem etikátlan és illeszkedik a stratégiai célhoz, akkor a beosztottját támogassa és a feltételeket biztosítsa számára. Ezáltal érhető el, hogy a beosztottak kezdeményező készsége javuljon, ami gyorsabb feladatvégrehajtást eredményez,⁷⁶³ amely a hatodik fejezetben bemutatott adaptációs ciklus felgyorsulását is magával vonzza.⁷⁶⁴

Amellett, hogy a beosztott biztosítja az információkat a parancsnok számára a magasabb szintű döntések meghozatalához, meg kell teremteni annak a kultúráját is, hogy a parancsnok a lehető legszélesebb körnek biztosítja mindazon információt, amely lehetővé teszi, hogy a környezetet, az összefüggéseket és a nagy képet a beosztottak megértsék. A cél, hogy a hierarchikus rendszer bármely fokán álló vezető, a megosztott tudat eredményeként rendelkezzen a magasabb célok ismeretével, hiszen ennek köszönhetően lesznek képesek a beosztottak magukhoz ragadni a kezdeményező-készséget, jó döntéseket hozni és önállóan cselekedni.⁷⁶⁵

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a megosztott tudat, az egységes látásmód, a stratégiai összhang megléte nélkül nem szabad a beosztott parancsnokok számára az önálló döntéshozatal, valamint a nagy cselekvési szabadság lehetőségét megteremteni, valamint azt elvárni tőlük, mivel ezek hiánya a stratégiai és harcászati szinten lévő célok szétválását eredményezheti.⁷⁶⁶

Természetesen nem azt állítom, hogy a parancsnoknak nem kell a jövőben döntéseket hoznia, vagy célokat meghatároznia. Számos – át nem ruházható – esetben ez továbbra is a parancsnokra hárul,⁷⁶⁷ azonban a teljes irányítást a kezében tartó és minden döntést egyszemélyben meghozó parancsnokok kora lejárt. A parancsnoknak olyan kultúrateremtővé

⁷⁶² Lippai: A küldetésorientált katonai vezetésszemlélet lehetőségei és korlátai egy hadtörténelmi példán keresztül bemutatva. p.14.

⁷⁶³ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.276-277.

⁷⁶⁴ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.286.

⁷⁶⁵ Storr, Jim: A Command Philosophy for the Information Age: The Continuing Relevance of Mission Command. In.: Defence Studies, 2007., pp.127-128.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14702430308405081> (Letöltés időpontja: 2020.02.11.)

⁷⁶⁶ Hill, Andrew – Niemi, Heath: The Trouble with Mission Command: Flexive Command and the Future of Command and Control. In.: Joint Force Quarterly, 2017/3., p.99.
https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-86/jfq-86_94-100_Hill-Niemi.pdf (Letöltés időpontja: 2020.07.14.)

⁷⁶⁷ Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. pp.17-18.

kell válnia,⁷⁶⁸ aki biztosítja a megfelelő működési környezetet a beosztottak számára, aki a mindenáron döntéshozó szerepből kilépve, a „*nagy egész*” folyamatos szem előtt tartása mellett képes a folyamatok, műveletek és erőforrások felügyeletére, annak érdekében, hogy a túlzó bürokrácia ne tudja akadályozni a gyors és hatékony működést. Az újonnan kialakított kultúrának az alábbi követelményeknek kell megfelelnie:

- a szervezet minden tagjának a közös stratégiai cél érdekében kell a feladatát végezni, azaz el kell érni, hogy minden beosztott értse a tömören és egyértelműen megfogalmazott magasabb szándékot, annak vesse alá magát, mert kizárólag így valósítható meg hatékonyan, hogy a parancsnok felhatalmazhassa a beosztottakat a döntéshozatalra és önálló feladatvégrehajtásra;⁷⁶⁹
- szakmai hozzáértésen alapuló kölcsönös bizalom, valamint a bizalom abban, hogy a beosztottak jó döntéseket hoznak;
- közös és mindenki által jól érthető nyelv, ami a doktrínák mindenki általi egyforma értelmezéséből és a kölcsönös tiszteleten alapuló kommunikációból ered;
- oktatás, képzés és kiképzés átalakítása olyan formára, ami elősegíti a parancsnokok, beosztott parancsnokok helyzetfelismerő, döntési, kezdeményező és kockázatvállaló képességét;⁷⁷⁰
- tolerancia a jó szándékból elkövetett hibák iránt;⁷⁷¹
- a döntésekkel járó hatalommal járó felelősség vállalása.⁷⁷²

A parancsnoknak képesnek kell lennie olyan körülményeket teremteni, amely elősegíti a csapatmunkát, biztosítja a keresztfunkcionális működést, képes egyértelmű célokat és prioritásokat megfogalmazni, elvárja a nyílt és őszinte kommunikációt, támogatja a beosztott parancsnokok kezdeményező-készségét.⁷⁷³ A parancsnoknak olyan decentralizált vezetési filozófiát kell alkalmaznia, amely során az elérendő keretjelleget cél és parancsnoki szándék

⁷⁶⁸ Hughes, Daniel J.: „Auftragstaktik”. In.: Dupuy, Trevor, N. (szerk.): International Military Defence Encyclopedia, Macmillan Publishers, London, 1993., p.332.

⁷⁶⁹ Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. pp.149-150.

Mattis et al.: Call Sign Chaos. Learning to Lead. p.239.

⁷⁷⁰ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.233.

⁷⁷¹ Lind: The Theory and Practice of Maneuver Warfare. pp.11-12.

⁷⁷² Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. pp.26-27.

⁷⁷³ McChrystal et al.: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon. pp.282-300.

meghatározásán kívül, a beosztott parancsnokokat csak a szükséges koordináció mértékéig és a magasabb cél irányában tartva korlátozza, és amely elősegíti és megköveteli a kezdeményezést a parancsnoki lánc minden szintjén.⁷⁷⁴ Ez biztosítja a beosztott parancsnokok számára, hogy olyan cselekvési változatot válasszanak a magasabb cél megvalósítása érdekében, ami előre nem volt látható.⁷⁷⁵ Az alárendelték számára csupán az elérendő célt és a cselekvési, döntési szabadság határait kell meghatározni, azonban a végrehajtás módjában nem szabad őket korlátozni.⁷⁷⁶ Ahogy Moltke fogalmazott:

„Az alkalmazásra kerülő alegységek parancsnokai számára egyértelmű feladatokat kell meghatározni, de nem szabad korlátozni őket a megvalósítás módszerében.”⁷⁷⁷

Fontos tényező az is, hogy a parancsnok egyértelműsítse a beosztottakban, hogy meddig terjed a döntési szabadságuk és mi az a határ, ahol már az előljáráshoz kell fordulniuk. Azonban nem elégséges, hogy a felső vezetés döntési szabadságot engedélyez a beosztottaknak. Fontos, hogy az alsóbb szinteken szolgáló vezetőknek felkészültnek és képesnek kell lenniük eredményesen élni a rájuk átruházott döntési jogkörökkel és cselekvési szabadsággal.⁷⁷⁸ Tehát mind a felsővezetőnek, mind pedig a beosztott parancsnokoknak rendelkezni kell azon képességekkel, tulajdonságokkal, amelyek alkalmassá teszik őket ennek a megváltozott filozófiának a működtetésére és alkalmazására. A képesség megszerzése a nevelésen, oktatáson, képzésen és kiképzésen, a megfelelő kompetenciákkal rendelkező vezetők kiválasztása pedig egy megújult kiválasztási rendszer bevezetésén keresztül lehetséges.

7.3.3.1. Vezetők kiválasztása – oktatás, kiképzés, felkészítés

Ahogy Galula is írja, nem elégséges a csapatokat és eljárásmodokat átalakítani annak érdekében, hogy eredményesebben tudjuk felvenni a versenyt a felkelőkkel. A vezetők elméjét is úgy kell formálni, hogy azok gondolkodásmódja megfeleljen új típusú hadviselés

⁷⁷⁴ Lind: The Theory and Practice of Maneuver Warfare. pp.11-12.

Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.285.

Mattis et al.: Call Sign Chaos. Learning to Lead. pp.240-241.

Hennelly, Michael J.: Leadership Lessons from General George C. Marshall

<https://thestrategybridge.org/the-bridge/2018/1/11/leadership-lessons-from-general-george-c-marshall> (Letöltés időpontja: 2019.08.02.)

⁷⁷⁵ Lippai: A küldetésorientált katonai vezetésszemlélet lehetőségei és korlátai egy hadtörténelmi példán keresztül bemutatva. pp.11-16.

Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. p.1.

⁷⁷⁶ Morgan, Gareth: Images of Organizations. Sage Publications Inc., Thousand Oaks, 2006., pp.228-230.

Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.285.

⁷⁷⁷ Hughes, Daniel J (szerk.): Moltke on the Art of War: Selected Writings., Presidio Press, Novato, 1993., p.157.

⁷⁷⁸ Fussell et al.: One Mission. How Leaders Build a Team of Teams. pp.162-184.

kihívásainak.⁷⁷⁹ A szervezet gyorsabb működését, a tervtől eltérő helyzetek hatékony kezelését elősegítő kreativitás, az önálló döntéshozatal képessége, valamint a parancsnoki rugalmasság olyan oktatható képességek,⁷⁸⁰ amelyek képzések, kiképzések és felkészítések során jól fejleszthetők.

A szervezet szintű gyorsabb működés megvalósítása érdekében, a képzések és kiképzések olyan irányú átalakítása szükséges, ami a tankönyv alapú megoldások helyett az önálló gondolkodásra, a váratlan helyzetek és problémák megoldására fókuszál.⁷⁸¹ Megkerülhetetlen, hogy a tiszteket és altiszteket arra neveljük, hogy merjék megragadni a kínálkozó lehetőséget, merjenek kezdeményezni⁷⁸² és az előre kialakított terveken – a magasabb cél és szándék figyelembevételével – merjenek változtatni.⁷⁸³

A megírt forgatókönyv alapján zajló gyakorlatok – amelyek során a kék fél soha nem veszít – csak az előre begyakorolt harchelyzetek elmélyítésére alkalmasak. Bár ezen ismeretek elsajátítása és készségszerű alkalmazása nélkülözhetetlen, a vezetőket képesség kell tenni arra, hogy váratlan helyzetekre is megfelelő módon tudjanak reagálni. Ennek a legalkalmasabb módja a szabad lefolyású és két oldalú gyakorlatok, amelyek során nem egy előre megírt, lépésről lépésre begyakorolt mozzanatot hajtanak végre az alegységek, hanem egy gondolkodó ellenféllel szemben, egymás műveleteire reagálva, a tankönyvi példákat a józan észnek megfelelően alkalmazva, a kialakult helyzethez igazodva tevékenykednek.⁷⁸⁴ A gyakorlatok életszerűsége tovább fokozható a MILES⁷⁸⁵ rendszer vagy szimulációs lőszer alkalmazása révén. Annak érdekében, hogy a jövő vezetőiből ne öljük ki a kezdeményezőkézséget, az oktatóknak, kiképzőknek és magasabb parancsnokoknak a jóhiszeműen elkövetett hibákat tolerálni szükséges.⁷⁸⁶ Amennyiben a beosztott parancsnok minden cselekedetét negatív vélemény, vagy büntetés kíséri, az szétrombolhatja – és sok esetben szét is rombolja – a morális bátorságát és kezdeményezésre való hajlamát.⁷⁸⁷

⁷⁷⁹ Galula: Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice. pp.66-67.

⁷⁸⁰ Sangho, Lee: Deterrence and the Defence of Central Europe: The British Role from the Early 1980s to the End of the Gulf War. PhD. értekezés, King's College, London, 1994., pp.383-384.

⁷⁸¹ Grau (szerk.): The Bear Went Over the Mountain: Soviet Combat Tactics in Afghanistan. p.101.

Shamir: Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies. p.86.

⁷⁸² van Creveld, Martin: The Sword and the Olive. A Critical History of the Israeli Defense Force. Public Affairs, New York, 1998., p.170.

⁷⁸³ Luttwak, Edward – Horowitz, Dan: The Israeli Army. Allen Lane, London, 1975., p.241.

⁷⁸⁴ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. pp.236-237., pp.240-242.

⁷⁸⁵ MILES – Multiple Integrated Laser Engagement System

⁷⁸⁶ Hammes: The Sling and The Stone – On War in the 21st Century. p.274.

⁷⁸⁷ Eccles, D. C.: Risk Aversion and the Zero Defect Culture: A Checklist for British Armed Forces, In.: British Army Review, 1999., pp.94-96.

Czeglédi: A küldetésorientált vezetési szemlélet kialakulását befolyásoló tényezők. p.83.

Ebből következik, hogy a közép és felsővezetők esetében nem elégséges, ha csupán megfelelő szakmai ismeretekkel és tapasztalattal rendelkeznek. Olyan személyiségjegyekkel is rendelkezniük kell, ami alkalmassá teszi őket a fejezetben bemutatott hálózat alapú működés kialakítására és működtetésére, valamint a beosztottak döntési, felelősségvállalási és kezdeményező készségének támogatására. Számos nyugati haderőben és a Magyar Honvédségben sem létezik a vezetőkiválasztás objektív rendszere. Minden vezető a hozzá hasonlóan gondolkodó beosztott ranglétrán és beosztásban való feljebb jutását támogatja, ami azt eredményezi, hogy az esetek többségében az innovatív módon gondolkodni képes, kockázat vállaló és kezdeményező alsóbb szintű vezetők nem juthatnak – vagy csak ritka esetben – előre.⁷⁸⁸ Az ilyen típusú vezető kiválasztás a szervezeti megújulás útjában áll, ezért szükséges egy objektív, szakemberek által összeállított, emberi beavatkozástól mentes értékelő rendszer kialakítása, amely vitathatatlan módon mutatja meg a magasabb vezetői beosztás betöltésére alkalmas személyiségi jegyeket.

A vezető kiválasztás rendszeréből nem szabad teljes mértékben kivenni az emberi tényezőt, ezért az értékelés másik lába továbbra is az előljáró parancsnoktól kapott minősítésen kell alapulnia, amelynek ki kell egészülnie a beosztottaktól és az értékelt személlyel horizontális kapcsolatban álló emberek értékelésével.⁷⁸⁹ Csak ezáltal garantálható, hogy ne olyan mérgező típusú vezetők kerüljenek magasabb beosztásokba, akik az előljárótól kapott feladatokat mindig, minden körülmények között végrehajttatják, de közben az alárendeltjeik, valamint a velük egy szinten dolgozó társaik számára a munkavégzést olyan mértékben megnehezítik, ami az együttműködésen és bizalmon alapuló közös munka megvalósulását lehetetleníti el.

7.4. Részkövetkeztetések

Gyorsan változó és komplex világunkban a tömegkommunikációs eszközökön és közösségi médián keresztül a politikai döntéshozók gondolkodásmódját közvetlenül befolyásolni képes, a modern technikának és az internetnek köszönhetően a hálózatos felépítésű, központi ideológia mentén decentralizált elven működő felkelő szervezetek rendkívüli rugalmassággal és alkalmazkodó képességgel képesek globális szinten támadásaikat koordinálni.

⁷⁸⁸ Hammes: *The Sling and The Stone – On War in the 21st Century*. pp.234-235.

⁷⁸⁹ Uo. pp.238-239.

Ezzel szemben a nyugati államok fegyveres erői olyan túlzott bürokratikus elvek, hierarchikus szervezeti modell, centralizált vezetési stílus, túlzott szabványosítás és a szabályokhoz való merev ragaszkodás elve szerint működnek, amely ugyan garantálja a kiszámítható és hatékony működést, de a változásokat csak nehezen, vagy egyáltalán nem képes követni. Az emberek közti kapcsolat csupán formális, szabályokhoz kötött interakciókból áll, ami garantálja az egyenlő bánásmódot, de személyiség és gondolkodásmentes feladatvégrehajtást eredményez.

A taylori elvek szerint, kizárólag a hatékonyságot szem előtt tartó működés, valamint a redukcionizmus, azaz a munkafolyamatok elemekre bontása azt eredményezte, hogy kizárólag a felső vezető, vagy vezetők értik az összefüggéseket. A beosztott vezetők, vagy parancsnokok csupán információs átjátszó állomásként működnek, a végrehajtók pedig egy előre meghatározott feladatsort hajtanak végre, anélkül, hogy értenék tevékenységeik, feladatvégrehajtásuk okát. A nagy kép tudatának hiányában a szervezeti elemek egymástól elkülönülve, kizárólag a saját részfeladataikra koncentrálva hajtják végre feladataikat, ami során a stratégiai cél – a feladat végrehajtás „miért”-je – gyakran szem elől veszik.

A katonai szervezetek centralizáltsága, a legegyszerűbb döntések teljes parancsnoki láncon való végigfuttatása lassú és nehézkes döntéshozatali folyamatot eredményez, ami jelentős mértékben lassítja a szervezet reakció idejét, ezzel elnyújtva az adaptációs ciklust.

Bonyolult környezetben, ahol a folyamatok lineáris módon kapcsolódnak, a rendszer működése lebontható meghatározott lépések sorozatára, a végeredmény szabályok ismeretében megjósolható, sőt befolyásolható. A napjainkra jellemző komplex környezetben azonban az összetevők és azok kapcsolatainak száma olyan mértékű, ami kiszámíthatatlanná teszi a rendszert. A legkisebb változás olyan nem lineáris változási folyamatot generálhat, ami megjósolhatatlanná teszi a végeredményt. Az internet és az infokommunikációs eszközök az emberi hálózatok és események olyan bonyolult hálózatát alkotják, amely által a világ bármely pontján bekövetkező esemény, a Föld másik felén megjósolhatatlan következményt eredményez.

Ebben a komplex műveleti környezetben a nyugati államok fegyveres erői a bonyolult problémák megoldására kialakított szervezeti- felépítés, kultúra, vezetési és működési elvek mentén próbálnak érvényesülni. Azonban annak érdekében, hogy sikerrel tudjuk felvenni a negyedik generációs elveket alkalmazó szervezetekkel a versenyt szükséges, hogy saját

szervezeti kultúránkat, működési és vezetési elveinket újragondoljuk és változásokat eszközöljünk.

A változtatásokat úgy kell végrehajtani, hogy a decentralizáltság növelése és a bürokrácia csökkentése során, azokat teljes mértékben fel nem adva, olyan új szervezeti működést kell kialakítani, amely ötvözi a jelenlegi bürokratikus működésből eredő kiszámíthatóságot, stabilitást, hatékonyságot, valamint a negyedik generációs hadviselés elveit alkalmazó szervezetek rugalmasságát.

Ezen szervezetek hálózatos és informális kapcsolati rendszere a bizalomra épül, nagyfokú szabad információáramlás és decentralizáltság jellemzi őket. Központi narratíva – azaz a stratégiai cél – mentén a szervezeti elemeik – terrorista sejtek – nagyfokú önállósággal hajtják végre feladataikat.

A nyugati fegyveres erőkből az ilyen típusú működés, ahol a tagok egy közös és egyformán értelmezett cél megvalósítása érdekében egy entitásként dolgoznak, kizárólag a kislétszámú alegységek és szervezeti elemek esetében létezik. Ezt a típusú bizalmon, folyamatos kommunikáción, a stratégiai cél ismeretén alapuló, működést szükséges kialakítani a teljes szervezetre.

A negyedik generációs hadviselő féllel szemben a technikai eszközöktől reméljük a megoldást, a háború kódéne az eloszlását pedig a modern számítógépektől várjuk, azonban ahogy egyetlen parancsnok sem lehet képes arra, hogy a beáramló rengeteg információ halmazában meglássa az összefüggéseket és helyes következtetéseket vonjon le, úgy egyetlen számítógép sem alkalmas ennek a rengeteg adatnak a feldolgozására.

Nagyméretű szervezetek irányítása egy gyorsan és kiszámíthatatlan módon változó komplex környezetben nem valósulhat meg hatékonyan egyetlen ember által. A megbízhatóságot garantáló vezetési lánc komplex és gyorsan változó műveleti környezetben a rugalmasság, a kialakult helyzethez való gyors alkalmazkodó képesség útjában áll, ami diszfunkcionálissá tesz minket. A túlzásba vitt információbiztonság, a részinformációkon alapuló, külön silókban zajló, a nagy stratégiai kép ismerete nélkül zajló feladatmegoldás pedig gyakorta azt eredményezi, hogy az egyes szervezeti egységek részmegoldásai összerakva nem a stratégiai cél irányába mutatnak.

Ennek egyik oka, hogy míg az Iszlám Állam terrorista sejtjei egy központi ideológia mentén egymástól függetlenül is a közös cél megvalósítása érdekében dolgoznak, addig a nyugati bürokratikus szervezetek esetében a követendő narratíva, vagy eszme szervezeti

egységenként eltér és minden alegység, főosztály stb. a saját céljainak a megvalósítása érdekében küzd. A csoporttagok közti bizalom és a közös cél irányában végzett munka jelenleg kizárólag a kis csoportokra jellemző, ezért szükséges egy megújult szervezeti kultúra keretében, egy olyan együttműködésen alapuló vezetési stílus kialakítása, ami a szintén megújult – csapatszerűvé alakított – szervezeti modell vezetését hatékonyan és rendkívüli rugalmassággal, decentralizált módon képes ellátni a megújult komplex műveleti környezetben. Az egymáshoz viszonyítva horizontálisan elhelyezkedő és nagy szabadsági fokkal működő, a közös cél megvalósításának érdekében – azaz a parancsnoki szándéknak megfelelően – együttműködő, sok kis csapat hálózatából álló szervezet lehet az alapja a gyors adaptációra képes, de a bürokratikus rendszer kiszámíthatóságát megőrző új szervezeti struktúrának.

Ahhoz, hogy a közös cél érdekében való együttes erőfeszítés, a kis csoportokra jellemző egységes gondolkodás, azaz a stratégiai összehangoltság megvalósuljon, szükséges a teljes szervezetre kiterjedően kialakítani a megosztott tudatot, melyhez elengedhetetlen a jelenleg alkalmazott vezetési aktusok újragondolása. A teljes szervezetre kiterjedő együttműködés megvalósulásához szükséges egy olyan fizikai, vagy virtuális tér kialakítása, amely elősegíti az előre nem látható gondolatok hálózaton belüli szabad áramlását. A fejezetben bemutatott különleges műveleti gyakorlaton alkalmazott vezetési rendszer teljes szervezetre való kiterjesztése, valamint az átláthatóságot biztosító – társszervekre is kiterjedő – információmegosztás lehet az alapja a bizalom kialakításának és ezzel együtt a stratégiai összhang megteremtésének. A közös gondolkodás megteremtésének alapja tehát egy olyan fórum létrehozása lehet, amely lehetővé teszi, hogy a parancsnok a lehető legszélesebb körben direkt módon kommunikálja a parancsnoki szándékát. Ez által a stratégiai narratíva gyorsabban és közvetlen módon jut el a beosztott parancsnokok lehető legszélesebb rétegéhez, valamint bármely szervezeti elem által megosztott információ azonnal rendelkezésre áll a szervezeti struktúra más szintjén álló szervezet számára, ami gyorsabb és rugalmasabb feladatvégrehajtást tesz lehetővé.

A bizalom kialakításához azonban nem elég egy a tényleges, vagy virtuális térben zajló fórum, hanem szükséges az egyes szervezeti elemek személyes kapcsolati alapon történő összekötése is, ami összekötők alkalmazásán keresztül valósítható meg. A jelenleg foghíjasan működtetett összekötő rendszer nem tölti be funkcionális szerepét, mivel a parancsnokok, vezetők gyakran olyan személyeket jelölnek ki ennek a feladatnak az ellátására, akiktől szabadulni szeretnének. Ennek a gondolkodásmódnak a viszályára fordítása szükséges ahhoz, hogy az összekötők érdemi munkát legyenek képesek végezni: amennyiben egy vezetőnek nem

fáj az összekötő beosztásra kijelölt személy elvesztése, akkor nem a megfelelő ember lett a feladatra kijelölve. Szakmailag a legképzettebb, a saját szervezetét méltó módon képviselni képes, a legfelső vezetővel jó kapcsolatban lévő és hozzá direkt módon bekötött összekötők kijelölése szükséges, ahhoz, hogy a rendszer eredményesen és hatékonyan működjön. Az ilyen összekötőkből álló rendszer nem csupán két szervezet közös képes hidat kialakítani, hanem az összekötők kapcsolati rendszeréből kialakult informális hálózat nagymértékben elősegítheti a szervezetek közti stratégiai összehangoltságot is.

A hálózatos működés, a stratégiai összehangoltság azonban nem elegendő a gyors és rugalmas működés megvalósításához, szükséges a beosztottak felhatalmazása az önálló döntéshozatalra és feladatvégrehajtásra. Az alacsony intenzitású konfliktusokban az alegységek nagy területen szétszóródva, egymástól és a felső vezetőktől távol hajtják végre feladataikat, melyből kifolyólag a műveleti központban döntéseket hozó parancsnok – felső vezető – nem rendelkezik a legpontosabb és legaktuálisabb ismeretekkel a gyors és jó döntések meghozatalához. A szervezet rugalmasabbá tételéhez, az adaptációs ciklus felgyorsításához szükséges a döntési hatáskörök lehető legalacsonyabb szintre történő delegálása. A parancsnok szerepe, hogy biztosítsa a beosztottak lehető legszélesebb köre számára azon információkat, amelyek lehetővé teszik számukra az összefüggések megértését, felügyelje a műveleteket és az ahhoz szükséges erőforrásokat, hogy megakadályozza, hogy a bürokrácia a hatékony működés útjába álljon, hogy tisztán és jól érthetően kommunikálja az elérendő célt, azaz a parancsnoki szándékot és hogy támogassa a beosztottat az önálló feladatvégrehajtásban ameddig azok cselekedetei sem törvénybe, sem erkölcsi elvekbe nem ütköznek és összhangban vannak a stratégiai céllal. A parancsnoknak olyan decentralizált vezetési filozófiát kell alkalmaznia, amely során kizárólag az elérendő, keretjellegű célt határozza meg, a beosztott parancsokat csak a szükséges koordináció és a parancsnoki szándék megvalósulása érdekében korlátozza, valamint megköveteli és elősegíti a kezdeményezést a parancsnoki lánc minden szintjén. A beosztott parancsnokok számára kizárólag a döntési szabadság határait kell meghatározni, azonban a végrehajtás mikéntjében nem szabad őket korlátozni.

Ez a nagy önállóságot megengedő vezetési filozófia csak abban az esetben nem lesz kontraproduktív, amennyiben a vezetők egy megújult vezető kiválasztó rendszer keretében kerülnek kiválasztásra. A 360 fokos értékelés, valamint az emberi beavatkozástól mentes számítógép alapú szűrés lehet az alapja, hogy olyan szakmai és személyi jegyekkel rendelkező vezetők kerüljenek vezető beosztásokba, akik a beosztottak kezdeményező készségét és felelősségvállalási hajlandóságát nem ölik ki a beosztott parancsnokaikból.

További fontos elem, hogy a leendő tisztek és altisztek nevelése, oktatása, képzése, és kiképzése során, a tankönyvalapú megoldások helyett az önálló gondolkodás kialakítására és a váratlan helyzetek megoldására helyezük a hangsúlyt, melyet a kétoldalú, szabadleflyású gyakorlatok révén lehet megvalósítani.

A fejezetben bemutattam, hogy annak érdekében, hogy a gyorsan változó, komplex műveleti környezetben a negyedik generációs hadviselő féllel szemben eredményesen tudjunk fellépni, szükséges a szervezeti kultúránk, szervezeti felépítésünk, működési elvünk, vezetési filozófiánk és kiképzési rendszerünk rendszerszintű és gyökeres átalakítása. A téma teljes mélységben történő kifejtése a disszertáció terjedelmi korlátainál fogva nem valósulhatott meg. A téma további kutatást igényel és jó alapja lehet egy jövőbeni doktori disszertációnak.

8. BEFEJEZÉS

8.1. Összegzett következtetések: A kutatás eredményei

A kutatás egyik alapvető célja az volt, hogy feltárjam azon eljárásmodok, vezetési és szervezési módszerek eredetét és mibenlétét, amelyek alkalmazása révén napjaink felkelő szervezetei sikeresen veszik fel a versenyt a náluk lényegesen nagyobb gazdasági és katonai potenciállal, valamint létszám és technológiai fölényrel rendelkező szuperhatalommal – és annak szövetségeseivel – szemben.

A felkelő szervezetek vizsgálata során további céloom volt, annak bemutatása, hogy az Internet, az infokommunikációs technológia, valamint a különböző médiumok elterjedése, milyen módon változtatták meg ezen szervezetek működési mechanizmusát, valamint mennyiben járultak hozzá azon eljárások kialakulásához és elterjedéséhez, aminek következtében a negyedik generációs elveket alkalmazó nem állami szereplők, olyan hatásokat képesek kifejteni akár a Föld legerősebb államaira is, hogy azok elálljanak a küzdelem folytatásától.

A felkelők tevékenységével kapcsolatban végül, de nem utolsó sorban azon eljárásmodokat vizsgáltam meg, melyeket a felkelők az általuk uralni kívánt lakosság feletti kontroll megszerzése céljából alkalmaznak. A téma vizsgálatának célja, egy olyan új lehetséges stratégia alapjainak a kialakítása, mellyel a felkelésellenes erők a jövőben nagyobb sikerrel, hatékonyabban és főleg tartósabb eredménnyel lesznek képesek szembeszállni a felkelő szervezetekkel.

Másfelől az értekezés arra keresi a választ, hogy a felkelők által alkalmazott – és a dolgozatban bemutatott – metódusok közül melyek azok, amelyek átvételének és alkalmazásának eredményeképp a nyugati fegyveres erők – így a Magyar Honvédség is – eredményesebben tudna fellépni a negyedik generációs hadviselés elvei szerint működő nem állami – de akár állami – szereplőkkel szemben.

A szakirodalmi áttekintést követően a megalapozott elemzés érdekében, valamint a közös látásmód kialakításához egy egységes tudományos rendszerben ismerttettem a dolgozatban szereplő fogalmakat (aszimmetrikus hadviselés, terrorizmus, gerilla hadviselés, felkelés, felkelésellenes műveletek, negyedik generációs hadviselés) (2. fejezet). Az aszimmetrikus hadviselés fogalmából kiindulva mutattam be a gerilla katonai gondolkodásmód eltérő intenzitású erőszak alkalmazása szerinti felosztását, azaz, hogy mit értek a terrorizmus,

a gerilla hadviselés, valamint a hagyományos hadviselés fogalma alatt. Az elemzés során megállapítottam, hogy az aszimmetrikus hadviselési formát a kisebb és gyengébb technikai és humán erőforrással, de információ fölényrel rendelkező fél tudatosan választja, mivel a hagyományos hadviselés keretein belül nem remélheti a győzelmet egy olyan ellenféllel szemben, aki nála lényegesen nagyobb erőforrásokkal rendelkezik. Az aszimmetrikus küzdelem során a gyengébb fél célja, hogy az erőviszonyokat kifárasztás révén kiegyenlítse, a szemben álló felet támogató társadalmi bázisától megfossza és ezek által politikai akaratát a küzdelem folytatására vonatkozóan megtörje. Az ilyen típusú kifárasztáson alapuló indirekt hadviselési forma, a gyengébb fél anyagi, technikai és emberi erőforrás hátránya miatt kizárólag irreguláris formában valósulhat meg, amely tulajdonképpen a gerilla hadviselést foglalja magában.

Bemutattam, hogy a gerilla szervezetek működésük során – fejlettségi fokuknak megfelelően – az alábbi három eltérő intenzitású tevékenységi módot alkalmazhatják:

- alacsony intenzitású tevékenységi mód, azaz a terrorizmus – amely társadalmi támogatottság nélkül is életképes;
- közepes intenzitású tevékenységi mód, azaz a gerilla hadviselési mód – amelynek alapja a széleskörű társadalmi támogatottság;
- hagyományos hadviselés, ami a dolgozat szempontjából irreleváns, ezért nem került elemzésre.

A negyedik generációs hadviselésről – melyet a felkelések új típusaként értelmeztem – megállapítottam, hogy az azt alkalmazók elsődleges célja a szembenálló felek közt fennálló erőviszony korrelációjának megváltoztatása,⁷⁹⁰ a szemben álló fél társadalmának és politikai döntéshozóinak a gondolkodására, érzelmeire való direkt ráhatás révén. A felkelők a politikai célkitűzéseik megvalósítása érdekében „*befolyásolási műveleteket*” hajtanak végre, a politikai, információs, gazdasági és katonai területeken egyaránt.

Szun-ce azon elvéből kiindulva, amely szerint kizárólag abban az esetben lehet a szembenálló féllel szemben hatékonyan felvenni a versenyt amennyiben tisztában vagyunk azok ismerveivel,⁷⁹¹ a fogalmi rendszer tisztázását követően, azt az utat mutattam be három lépésen keresztül, amely által napjaink egyik legsikeresebb gerilla módszereket is alkalmazó terrorszervezete – az Iszlám Állam – kialakította stratégiáját és működési mechanizmusát.

⁷⁹⁰ van Creveld: *The Changing Face of War: Lessons of Combat, from the Marne to Iraq*. pp.219-229.

⁷⁹¹ Sunzi: *A hadviselés törvényei*. p.37.

A harmadik fejezetben a Mao Ce-tung nevéhez köthető kifárasztó gerilla hadviselési módot tanulmányoztam, ami során arra jutottam, hogy Mao a hatalom magához ragadásának érdekében, a szovjet kommunista alapvetéseket fejlesztette tovább. A kínai kommunisták jelentős erőforrásbéli hátrányukból kifolyólag szemtől szemben nem voltak képesek érdemben felvenni a harcot a kormányerőkkel, ezért tudatosan fordultak az aszimmetrikus hadviselés irányába.

A végső győzelem kivívásához szükséges széles támogató társadalmi bázist, a központosított ideológia mentén aktivizált nagyszámú kínai parasztság teremtette meg Mao számára. Politikai mozgósításra alapozva, a szemben álló felek közti korreláció megváltoztatása érdekében, olyan elhúzódozó jellegű új stratégiai koncepciót alakított ki, melyben az általa vezetett gerilla szervezet a hadműveleti és harcászati szintű viszonyokhoz folyamatosan és gyorsan alkalmazkodva, a hagyományos hadviseléstől eltérő módon volt képes stratégiai céljainak a megvalósítására.

Az erők korrelációjának a felkelő szervezet oldalára való billentése azonban rendkívül időigényes folyamat, amely során Mao a biztos megsemmisüléssel járó döntő ütközetek elkerülése, valamint a felfejlődéshez szükséges idő biztosítása céljából, a földrajzi tér időért történő feláldozásának stratégiáját követte.

Mivel széles támogató társadalmi bázis nélkül minden gerilla mozgalom kudarcra van ítélve, ezért a gerillák politikai céljának megvalósítása szempontjából kimagasló fontossággal bír a társadalmi tér. A lakosság kényszerítése, megnyerése és kontroll alatt tartása elsősorban az erőszak – esetenként terror – alkalmazásának képességéből ered, melyet Mao az alábbiak szerint fogalmazott meg: „*a hatalom a puskacsőből jön.*”⁷⁹²

Az előző bekezdésben említett célnak a megvalósításában jelentős szerepet játszik a hatékony propaganda gépezet által terjesztett, megfelelő ideológia is. Azonban Mao szerint a terjesztett ideológiák által nem kizárólag a megnyerni kívánt lakosság tudatát kell és lehet formálni, hanem a politikai döntéshozók gondolkodásának és ez által döntéseinek befolyásolása céljából az alábbi célcsoportokét is:

- a felkelésben közvetlenül érintett, annak céljaival egyetértő és azt támogató réteg (felkelés központi ideológiája);
- a felkeléssel és annak céljaival egyet nem értő réteg megfélemlítés céllal;

⁷⁹² Chang – Halliday: Mao Ce-tung az ismeretlen történet. p.65.

- a semlegesek;
- a szemben álló fél társadalma és politikai vezetői;
- a lehetséges nemzetközi szövetségesek és támogatók;
- valamint a szemben álló fél lehetséges nemzetközi támogatói.

A Mao nevével fémjelzett hadviselési mód három, egymásra épülő hadászati szakaszból áll, amelynek első két fázisában – a hadászati védelem és a hadászati egyensúly – a hangsúly a politikai mozgósításon és az erők korrelációjának a felkelők szempontjából kedvező irányba való megváltoztatásán van. Ezek megvalósulása esetén szabad csak átlépni a harmadik – a hadászati támadás – fázisba, melyben a nagyméretű, összefüggő bázisterületeken élő és kontroll alatt tartott lakosság, valamint a már megszerzett jelentős mértékű harci tapasztalatok teszik lehetővé, a hatalomátvételhez szükséges reguláris erők kialakítását és a megmaradt hatalmi központokba szorult kormányerők elleni koncentrált támadást.

A belső kontroll, a párttagok szoros felügyelet alatt tartása, valamint az ideológiai fejlődés biztosítása céljából Mao ösztönözte a párt csoportosulások kialakulását és azok egymás közötti interakcióit, ami egy kezdetleges hálózatos szerveződést tett lehetővé.

Mao egy olyan hadviselési formát írt le – annak elveit ő rendezte egy egységes keretbe, valamint alkalmazta sikerrel a gyakorlatban is –, ami a politikai és ideológiai mozgósítás, valamint a katonai műveleteket együttes alkalmazása révén, egy elhúzódó küzdelmen keresztül képes az erősebb fél katonai potenciáljának és politikai akaratának felörlésére.

Mao elveit és stratégiáját számos másik felkelő szervezet átvette (4. fejezet), valamint azokat a helyi sajátosságoknak és az adott korszak szociális és technikai színvonalának megfelelően továbbfejlesztette. A vietnámi háború során, Észak-Vietnám reguláris hadereje – a Mao által vezetett felkeléshez hasonlóan – csak azok után volt képes hagyományos hadviselés útján kivívni a végső győzelmet, hogy a gerilla erők – a számtalan hadműveleti és harcászati szintű vereség ellenére – a kifárasztáson alapuló harcukkal megtörték a franciák, majd az Egyesült Államok háború folytatására irányuló politikai akaratát.

Mivel Ho Si Minh felismerte, hogy ellenfelei stratégiai súlypontja a háború folytatása iránti elkötelezettségük, azaz a politikai akarat, ezért az elhúzódó gerillaharc folytatása mellett, a stratégiai fókuszát áthelyezte a politikai téren folyó küzdelemre. Mivel a demokráciák esetében a politikai akarat – hosszú távon – a választópolgárok akaratából ered, ezért Ho a tömegek befolyásolásának eszközához, azaz a médiához – főként annak új eszközához a televízióhoz – fordult propagandájának terjesztése céljából. A nyugati országok lakosságának percepcióját

formálva, sikeresen valósította meg – a franciák, majd az amerikaiak kivonulása által – az erők korrelációjának az északiak számára kedvező irányba való megváltoztatását.

Megfelelő katonai potenciál hiányában, a szandinisták voltak az elsők, akik nem az erőegyensúly megváltoztatását követő hagyományos erők döntő ütközetei által kívánták kivívni a győzelmet. Céljuk, hogy egy széles társadalmi bázist magában foglaló, mérsékelt demokratikus álca mögé bújtatott frontra támaszkodva ragadják magukhoz a hatalmat. Nicaraguában a kínai és vietnámi példával ellentétben, a gerillák nem a lakosságtól kapott támogatásból eredően voltak sikeresek, hanem a lakosság a gerilláktól kapott segítség által vált képessé a kormány hatalmát megdöntő felkelés végrehajtására.

A palesztin vezetők szintén felismerték, hogy a nemzetközi politikai hangulat, valamint az izraeli belpolitika irányának megváltoztatása révén sikereket érhetnek el, akkor is, ha nem rendelkeznek megfelelő gazdasági és katonai potenciállal. Az első Intifáda idején, a Mao által is alkalmazott propaganda módszerek alkalmazásával, a fegyveres tevékenységek szinte teljes mellőzésével – elsősorban a média erejére támaszkodva, magukról a fegyvertelen szabadságharcos képét, míg Izraelről a fegyvertelen tüntetőkre tüzet nyitó elnyomó képet festve – a médián keresztül befolyásolták a közvéleményt és a politikai szereplőket. Ennek eredményeképp olyan beállítottságú párt került Izraelben hatalomra, aki a korábbi vezetéssel ellentétben hajlott az egyezés megkötésére a palesztinokkal.

A palesztin felkelés esetében a hálózatos felépítés kezdetleges formája elősegítette a szervezet rugalmas működését, egy stabil szociális háló kialakítását, valamint egy alulról szerveződő kormányzati rendszer kialakulását és működését, de még nem bírt döntő jelentőséggel a politikai célok megvalósítása terén. Az al-Kaida a jelenlegi világrend megdöntését elsődleges célként szem előtt tartva, ideológiai alapon szerveződő világméretű hálózatot hozott létre, valamint elődeihez hasonlóan az erőegyensúly megváltoztatását a médiában – jelen esetben már az Internet és a közösségi média hálózatának előnyeit kiaknázva – közvetített, különböző célcsoportokat célzó propaganda üzenetei révén kívánta és kívánja megvalósítani.

A szervezet hálózatos felépítése olyan szintű rugalmasságot és alkalmazkodó képességet biztosít számukra, amely lehetővé teszi, hogy eljárásaikat a szervezet túlélésének és stratégiai céljainak megvalósítását legjobban elősegítő módon változtassák meg. Képesek erre, mindannak ellenére, hogy a nyugati országok óriási erőfeszítéseket tesznek a szervezet

elpusztítása, illetve tevékenységük lehető legnagyobb mértékben történő korlátozása érdekében.

Irakban, Afganisztánban, valamint a világ számos országában és régiójában jelen lévő al-Kaida az egész Földet behálózó ideológiai alapon szerveződő, gazdasági, katonai és információs szervezetet hozott létre. Tagjai a nemzeti, a nemzeti nem kormányzati, a nemzetek alatti, valamint a nemzetközi szervezetek hálójából olyan rendkívül ellenálló, rugalmas szervezetet alakítottak ki, amely a világ szinte minden pontján képes műveletek végrehajtására, gondolkodást befolyásoló hatások elérése.

Az Iszlám Állam az al-Kaidához hasonló, világméretű hálózattal rendelkező, napjainkra jelentős mértékben visszaszorított, de teljesen meg nem semmisített – a közelmúltban ideiglenesen nagy összefüggő terület birtoklására, államszerű működésre képes – a gerilla katonai gondolkodásmód mindhárom intenzitású tevékenységi formáját alkalmazó terrorszervezet, ami hibrid jellegénél fogva a felkelések, könnyűgyalogság és a terrorszervezetek jegyeit is magán hordja. (5. fejezet).

E szervezet gyors taktikai sikerek elérése mellett, a szembenálló fél fizikai és pszichikai kifárasztására törekszik, melyet Mao-hoz hasonlóan egy időben hosszan elhúzódó háromfázisú stratégia mentén kíván megvalósítani. Eszköztárában a gerilla katonai gondolkodásmód mindhárom intenzitású tevékenységi módja szerepel, ami – kiegészülve a hálózatos felépítésből, valamint a Mao által is alkalmazott kedvezőtlen helyzet kialakulása esetén a döntő ütközetek elől való kitérés, valamint fizikai tér feláldozása időnyerés és túlélés céljából elvek és eljárások szükség szerinti alkalmazásának előnyös tulajdonságaival – rendkívüli rugalmasságot biztosít a szervezet számára.

Az Iszlám Állam – a Mao által vezetett felkeléshez hasonlóan Szíria – Irak és jelenleg Afganisztán területén is olyan régiókban képes a lakosság feletti kontroll kialakítására, ahol a központi hatalom nem képes a hatalmát megszilárdítani. A társadalom széles rétege feletti kontroll kialakítása kiemelkedő jelentőséggel bírt a 2013-2017 közötti időszakban és hasonlóan fontos szerepet tölt be jelenleg is. A szervezet uralma alatt lévő területek lakosságának megtörése céljából alkalmazott brutális terrorcselekmények, valamint ezeknek, az Internet és a közösségi média által világszerte való propagálása – továbbá az Európában és az Egyesült Államokban elkövetett merényletek – lehetővé tette és teszi számára, hogy fenyegető közelségbe hozza a terrort a nyugati ember számára is.

Az Iszlám Állam működési mechanizmusa sok területen jelentős hasonlóságot mutat, Mao, valamint egyéb, a dolgozatban bemutatott felkelő szervezet cselekedeteivel: hadműveleti szinten olyan módon fűzi össze harcászati tevékenységeit, hogy azok a stratégiai célok megvalósítását segítsék elő. Támadásai, és terror cselekedetei médiában való bemutatásával, a politikai döntéshozók gondolkodását közvetlenül befolyásolva igyekszik az erőegyensúlyt a szervezet számára kedvező irányba megváltoztatni. Túlélése zálogaként területet áldoz fel időnyerés céljából. Tevékenységének fő fókuszja, a szembenálló fél politikai döntéshozóinak befolyásolása mellett, a lehető legnagyobb számú lakosság feletti kontroll kialakítása. Hálózatos felépítése folytán képes a változó körülményekhez rugalmasan alkalmazkodni, valamint a szervezet túlélésének és stratégiai céljának megvalósítása érdekében, folyamatosan változtatni eljárásait. Újszerűsége a világszintű gazdasági, piaci, pénzügyi, társadalmi egységesedési folyamat, a robbanásszerű információs technológiai fejlődés, valamint a Világháló megjelenésének és elterjedésének következtében a szűken értelmezett műveleti területen túlnyúló információ fölényben, az államszerű szerveződés kialakításában és a társadalom feletti kontroll hatékony és kiterjedt megvalósításában rejlik.

Az Iszlám Állam jelenlegi jelentős mértékű visszaszorítása abból ered, hogy a szandinistákkal, palesztinokkal és az al-Kaidával ellentétben, ez a szervezet visszatérve Mao eredeti elképzeléséhez – amely szerint a hatalom átvétele reguláris katonai erő alkalmazásán keresztül kell, hogy megvalósuljon – az erőviszonyok figyelembe vétele során az amerikai haderő képességeivel már nem számolva – olyan szervezett, könnyen felderíthető és a levegőből pusztítható reguláris alegységeket alakított ki, amelyeket az Egyesült Államok légierije könnyedén megsemmisített.

Mao eszméjét, amely szerint a megfelelően alkalmazott politikai akarat – a stratégiai cél folyamatos szem előtt tartása mellett – képessé teheti az aszimmetrikus küzdelemben a gyengébb felet az erősebb rivális legyőzésére, napjaink felkelő szervezetei is sikeresen alkalmazzák. A modern gerillák a velük szemben álló fél katonai erejének megkerülésével, az időtényezőt figyelmen kívül hagyva, gyakorlati problémákra gyorsan és rugalmasan új megoldásokat kialakítva, cselekedeteiknek az Internet segítségével szinte élőben való propagálása révén a szemben álló fél politikai döntéshozóinak harc folytatása iránti akaratát megtörve érnek el jelentős mérvű sikereket.

Mao tevékenységének, a felkelések fejlődési folyamatának bemutatása, valamint az Iszlám Állam tevékenységének Mao eszméivel, alkalmazott eljárásaival és stratégiájával való összehasonlító elemzése útján bebizonyítottam, hogy a napjaink felkelő szervezetei által

alkalmazott stratégia, hadműveleti és harcászati eljárások, a túlélés zálogául szolgáló időnyerési technika, a terror, valamint a propaganda alkalmazása a támogató társadalmi bázis, valamint a szemben álló fél döntéshozóinak a befolyásolása céljából, alapvetően Mao eszméiből eredeztethetők. Ezekkel az elemzésekkel igazoltam továbbá, hogy a Mao által rendszerezett elvek teremtették meg az alapjait annak a negyedik generációs hadviselési formának, melyet napjaink felkelő szervezetei nagyfokú hatékonysággal alkalmaznak a nyugati világgal szemben.

A felkelők stratégiájának és eljárásainak tanulmányozása és megértése alapvető fontosságú ahhoz, hogy a nyugati államok megtalálják azon módszereket, mellyel sikeresen lehet felvenni a harcot a negyedik generációs hadviselő felekkel szemben. Az értekezésben általános elvek kerültek bemutatásra és kidolgozásra, azonban fontosnak tartom megjegyezni, hogy két egyforma felkelés nem létezik, ezért két egyforma felkelésellenes művelet sem létezhet. Minden esetben az általánosan érvényes elvek mellett rendkívül nagy hangsúlyt kell fektetni azon sajátosságokra, amelyek az adott felkelést befolyásolhatják, mint például: nagyhatalmak, vagy szomszédos államok érdekei, a felkelést alapvetően kiváltó sérelmek, földrajzi adottságok, demográfiai jellemzők, valamint a helyi kultúra és szokások stb.

A felkelésellenes műveletek fogalmának pontosítását követően, elsősorban a nyugati – NATO – államok felkelésellenes stratégiáit és eljárásait tanulmányoztam, azonban elemeztem egy, a hagyományos felkelésellenes műveletektől jelentős mértékben eltérő elvet is (6. fejezet). Sebastian Gorka elmélete szerint a nyugati államok a kinetikus műveletektől, propagandától és az államépítő tevékenységtől távol maradva – ezek megvalósítását elsősorban a helyi erőkre bízva – kizárólag anyagi juttatások és tanácsadás formájában kell, hogy segítsék a felkeléssel küzdő államokat. Ahogy azt a dolgozatban saját műveleti területen töltött tapasztalataimra alapozva valószínűsítettem – és ahogy az a közelmúlt afganisztáni eseményei igazolták – ez a megközelítés nem lehet működőképes egy amúgy is bomló-, vagy épülő félben lévő – esetenként rendkívül korrump – állam esetében.

A felkelők elemzése során tett megállapításokra – amelyek szerint a gerillák túlélésük érdekében területet áldoznak fel az időért cserébe, nem vállalnak döntő ütközetet adott terület megtartása érdekében, valamint nem rendelkeznek olyan infrastruktúrával, amit mindenáron meg akarnának védeni – alapozva megállapítottam, hogy a hagyományos katonai értelemben vett fixálásuk és megsemmisítésük nem lehetséges. A társadalmi dimenzió az egyetlen olyan terület, amely feletti kontroll kialakítása és megtartása érdekében harcra kényszeríthetők. Ezen megállapításokból azt a következtetést vontam le, hogy a felkelők lakosságtól való fizikai és

pszichikai elszigetelése érdekében, a felkelésellenes erőknek is a lakosság feletti kontroll kialakítására kell helyezni a hangsúlyt. Ennek hosszútávú és eredményes megvalósítása érdekében, a felkelésellenes erőknek képesnek kell lenniük kialakítani és működtetni egy kiszámítható, következetes, széles spektrumú irányadó normatív szabályrendszert, amelynek alapvető elemei a fegyveres erőszak alkalmazására való képesség, a propaganda és a jól működő adminisztráció és gazdaság.

Mivel az emberek fiziológiai igényeinek teljesülése után a legalapvetőbb fizikai szükséglet a kiszámítható és biztonságos környezet, ezért a fent felsorolt három dimenzió közül a fegyveres erőszak alkalmazására való képesség kiemelkedő fontossággal bír. Kizárólag ezzel a tényezővel garantálható olyan környezet kialakítása, melyben a lakosság gerilláktól való elszigetelése, valamint a politikai, gazdasági, szociális fejlesztések hatékonyan megvalósíthatók. Az előzőekben felsorakoztatott érvekkel igazoltam az értekezésben, hogy a felkelésellenes erők elsődlegesen a biztonság megteremtésére, azaz fegyveres erőszak alkalmazására kell, hogy helyezték a hangsúlyt, azonban fontosnak tartom megjegyezni, hogy rendkívül nagy figyelmet kell fordítani ennek az erőnek a megfelelő módon történő alkalmazására.

Az elemzés során feltártam, hogy mind az ISAF, mind pedig az Iszlám Állam ellen alakult nemzetközi koalíció – a társadalmi elvárásból eredő politikai nyomásra – nem a megfelelő módon alkalmazták a fegyveres erőiket a biztonságos környezet kialakítása során. A gyors győzelem reményében – Galula elvét figyelmen kívül hagyva – túl nagy műveleti területen, túl kevés biztonsági erő alkalmazása révén próbálták a biztonságos környezetet kialakítani, valamint a lakosságot elszigetelni a felkelőktől. A felkelők és a biztonsági erők adott területre vetített aránya egyik műveleti területen sem érte el – és meg sem közelítette – a szakirodalom által javasolt értéket.

Mivel a lakosság hatékony fizikai és pszichológiai elszigetelése a felkelőktől csak abban az esetben megvalósítható, amennyiben a felkelésellenes erők koncentrációja eléri a szakirodalomban meghatározott és a dolgozatban bemutatott értéket, ezáltal igazoltam az általam felvázolt alábbi elvet: amennyiben a művelet végrehajtásához nem áll rendelkezésre a teljes államra, vagy felkelés által érintett területre elegendő katonai és rendvédelmi erő,⁷⁹³ abban az esetben – a hosszú távú eredményességet szem előtt tartva – csak régióról régióra haladva szabad felkelésellenes műveletet végrehajtani. Egy adott körzet lakosságának

⁷⁹³ Az felkelésellenes műveletek során közel 100%-os a valószínűsége annak, hogy a nyugati nemzetállamok nem fognak többszázres kontingenseket alkalmazni.

eredményes elszigetelését, valamint a megfelelő adminisztráció és helyiekből kiképzett biztonsági erő kialakítását követően szabad újabb régiókra kiterjeszteni a műveleteket.

Nem kizárólag a fent leírt elvet kell megváltoztatni annak érdekében, hogy sikerrel tudjunk megküzdeni a modern felkelő szervezetekkel, hanem át kell alakítani a nyugati fegyveres erők – köztük a Magyar Honvédség – lassan működő, merev, bürokratikus szervezetét és működési mechanizmusát is. A dolgozatban a negyedik generációs hadviselő fél által alkalmazott olyan tulajdonságokra világítottam rá – hálózatos működési elv, az Internet és tömegkommunikáció nyújtotta lehetőségek kiaknázása, a decentralizált feladatvégrehajtás, valamint a központi ideológia, a stratégiai terv, vagy akár a harcászati szintű eljárások gyors ütemben történő változtatása – amelyek rendkívüli mértékben megnövelik ezen szervezetek stratégiai és harcászati szintű alkalmazkodó és ellenálló képességét.

A gerillák amint megtalálják a felkelésellenes erők egy eljárás módjára a megfelelő ellenszert, rendkívül rövid idő alatt széles körben alkalmazzák is azokat. Ennek eredményeképp a felkelésellenes erők újra változtatásra kényszerülnek, melyet újabb változás követ a felkelők módszereiben is. Tehát a felkelésellenes műveletek nem statikus, hanem dinamikus, folyamatos elemzésen alapuló és megújuló tudást igényelnek. Nincs egyetlen helyes megoldás, vagy egy jól leírható eljárásrend, amely mindig sikerre vezet.

Bizonyítottam, hogy – a fent leírt végtelen körfolyamatból eredően – a felkelők és a felkelésellenes erők harca ciklikus adaptációs küzdelemként írható le, ami kizárólag abban az esetben végződik a kormányerők sikerével, amennyiben azok az új gerilla eljárásokra a jelenleginél sokkal gyorsabban képesek megtalálni a választ és alkalmazni azokat.

A 7. fejezetben arra is rámutattam, hogy a felkelő szervezetek számára rugalmasságot garantáló tényezők jelentős részét a – bonyolult, de nem komplex feladatok megoldására kialakított szervezeti felépítésű, kiszámíthatóan működő, de a munkafolyamatokat elemekre bontó működési mechanizmus eredményeképp a stratégiai célt gyakran szem elől tévesztő, túlzottan bürokratikus, centralizált, a vertikális vezetési lánchoz és a szabályokhoz mereven ragaszkodó, formális kapcsolatokon alapuló, ezáltal az adaptációs küzdelemben vesztesre álló – nyugati haderők is beépíthetik saját rendszereikbe és nagy hatékonysággal alkalmazhatják azokat napjaink – a kapcsolatok sokaságából eredően – gyorsan változó komplex világában.

A felkelő szervezetekhez hasonló rugalmas, bizalmi kapcsolatra épülő, decentralizált, de a nagyképet mindig szem előtt tartó működés a nyugati haderőkben jelenleg kizárólag a kislétszámú – általában különleges rendeltetésű – alegységekre jellemző. A célnak egy olyan működési forma kialakításának kell lennie, amely a kiscsoportokra jellemző rugalmasság

mellett, megőrzi a bürokratikus működésből eredő kiszámíthatóságot is. Ennek megvalósításához egy új szervezeti struktúra, kultúra és vezetési szemlélet kialakítása szükséges.

A rugalmas működési képesség megvalósításához olyan szervezetet kell kialakítani, amely az egymáshoz viszonyítva horizontálisan elhelyezkedő, nagy szabadsági fokkal működő, a közös cél megvalósításának érdekében – azaz a parancsnoki szándéknak megfelelően – együttműködő, sok kis csapat hálózatából áll. Kizárólag egy ilyen felépítés lehet az alapja a gyors adaptációra képes, de a bürokratikus rendszer kiszámíthatóságát megőrző új szervezeti struktúrának.

Igazoltam, hogy a mindenki által egységesen értelmezett parancsnoki szándék és stratégiai cél, a teljes szervezetre kiterjedő megosztott tudaton keresztül lehetséges. Ennek megvalósításához olyan fizikai, vagy virtuális tér kialakítása szükséges, ami megteremti a közös gondolkodás alapját, elősegíti a gondolatok hálózaton belüli szabad áramlását és lehetőséget biztosít a parancsnok számára, hogy a lehető legszélesebb körben direkt módon kommunikálja a szándékát. A rövidebb idő alatt rendelkezésre álló pontosabb parancsnoki szándék, valamint a szervezetek által a „*térben*” megosztott információ azonnali rendelkezésre állása teszi lehetővé a szervezet számára a gyorsabb és rugalmasabb feladatvégrehajtást.

Megállapítottam, hogy a különböző szervezeti elemek összekötését nem kizárólag a virtuális térben kell megvalósítani. Annak érdekében, hogy valódi bizalom alakulhasson ki a gyakran egymással vetélkedő szervezeti elemek között, szükséges a személyes kapcsolatok kiépítése, amely összekötők alkalmazásán keresztül valósulhat meg. Azonban ennek eredményességéhez elengedhetetlen a jelenleg is működő rendszer átalakítása. A jövőben nem a könnyen nélkülözhető, hanem a szakmailag legképzettebb, a legfelső vezetővel jó kapcsolatot ápoló, hozzá direkt módon bekötött személyeket kell a feladatra kijelölni. Az összekötők szerepe nem kizárólag abban van, hogy a fogadó szervezet legfelsőbb vezetőjével közvetlen kapcsolatot alakítsanak ki, hanem abban is, hogy a kapcsolattartók rendszeréből kialakult informális ismeretség és információmegosztás által mozdítsák előre a szervezeti elemek – vagy különböző szervezetek – stratégiai szintű összehangoltságát.

A hálózatos működés és stratégiai összehangoltság szükséges, de nem elégséges elem a rugalmas működés megvalósításához. Ráműtöttem, hogy az adaptációs ciklus felgyorsításához szükséges a döntési hatáskörök lehető legalacsonyabb szintre történő delegálása, ami a parancsnok olyan decentralizált vezetési filozófiáján keresztül valósulhat meg, amely során a parancsnok kizárólag az elérendő, keretjellegű célt határozza meg, a beosztott parancsnokokat

csak a szükséges koordináció és a parancsnoki szándék megvalósulása érdekében korlátozza, valamint megköveteli és elősegíti a kezdeményezést a parancsnoki lánc minden szintjén. További fontos szerepe, hogy biztosítsa a beosztottak lehető legszélesebb köre számára azon információkat, amelyek lehetővé teszik számukra az összefüggések megértését, felügyelje a műveleteket és az ahhoz szükséges erőforrásokat, hogy megakadályozza, hogy a bürokrácia a hatékony működés útjába álljon, hogy tisztán és jól érthetően kommunikálja az elérendő célt, a parancsnoki szándékot és hogy támogassa a beosztottait az önálló feladatvégrehajtásban ameddig azok összhangban vannak a stratégiai céllal.

A dolgozatban bemutatott új vezetési módszer és rendszer kizárólag a megfelelő vezetők kiválasztása és helyzetbe hozása, valamint egy olyan oktatási, nevelési, kiképzési rendszer megvalósítása esetén vezethet eredményre, amely az önálló gondolkodás kialakítására és a váratlan helyzetek megoldására helyezi a hangsúlyt.

Összefoglalva megállapítható, hogy a negyedik generációs hadviselő fél olyan tudatosan elhúzódozó küzdelmet folytat, amely során elsődleges célja a szemben álló fél politikai akaratának lassú megváltoztatása a stratégiai célok megvalósítása érdekében. Az ellenük folytatott harc egy adaptációs küzdelem, melyben jelenleg – a dolgozatban bemutatott olyan tulajdonságaiknál fogva, amelyek rendkívüli rugalmasságot biztosítanak számukra – nyeresre állnak a Nyugattal szemben. Annak érdekében, hogy sikerrel tudjuk felvenni a velük a versenyt szükséges saját szervezeti kultúránkat, struktúránkat, vezetési módszereinket, valamint napjainkban alkalmazott stratégiai elképzeléseinket és eljárásainkat is újragondolni és megváltoztatni.

8.2. A hipotézisek igazolása

Az első hipotézisben azt fogalmaztam meg, hogy a stratégia, valamint az eljárásmódok és módszerek melyeket napjaink felkelő szervezetei nagyfokú eredményességgel alkalmaznak a nyugati fegyveres erőkkel szemben, nem forradalmian újak. Működési elvük alapjait először Mao Ce-tung rendezte egységbe, foglalta írásba és alkalmazta azokat sikeresen, majd jelenlegi formájuk megvalósulását az elmúlt 70-80 év társadalmi változásai és az információs technológia fejlődése tette lehetővé. Mao, valamint az Iszlám Állam stratégiáját, elveit és eljárásait, egy általam megválasztott szempontrendszer alapján elemeztem és hasonlítottam össze. Az elemzett szakirodalom, valamint napi híradások alapján bizonyítottam, hogy az egymástól térben és időben is jelentős távolságra működő két szervezet stratégiájában és működésében alapvető egyezések és hasonlóságok vannak. A fejlődési folyamat bemutatása

céljából, a két szervezet működése közt eltelt időszakban tevékenykedő felkelő szervezeteket mutattam be, ami során igazolást nyert, hogy Mao elveire építve, azokat az aktuális társadalmi és információs technológiai fejlettségi szinthez igazítva alkalmazták és fejlesztették tovább azokat.

A második hipotézisben azt állítottam, hogy a társadalom feletti kontroll megszerzése – függetlenül attól, hogy felkelőkről, vagy felkelésellenes erőkről van szó – kizárólag a fegyveres erők alkalmazásán keresztül lehetséges. Ebből eredően a lakosságközpontú megközelítés alkalmazása során is – az újjáépítési, fejlesztési és humanitárius feladatokkal szemben – elsődleges és kiemelt feladatnak kell lennie a biztonsági erők által végrehajtott műveleteknek, melyeknek a biztonság megteremtésére, azaz a lakosság felkelőktől való elszigetelésére kell, hogy fókuszáljanak. A dolgozatban bemutattam, hogy a felkelők a hagyományos hadviseléstől eltérően, kizárólag a társadalom – vagy annak egy rétege – feletti kontroll megtartása érdekében szállnak harcba, ebből kifolyólag igazoltam, hogy fixálásuk – és ezt követő megsemmisítésük – kizárólag a lakosságon keresztül valósulhat meg. Bizonyítottam, hogy a lakosság elszigetelését csak abban az esetben lehet hatékonyan végrehajtani, amennyiben a felkelésellenes erők nem húzódnak vissza elszigetelt táboraikba, hanem folyamatosan a lakosság védelmére tudnak kelní, azaz köztük és velük élnek. Kizárólag a folyamatos jelenlét és a társadalom fegyveres erők által történő szünet nélküli elszigetelése a gerilláktól teremthet kedvező feltételeket ahhoz, hogy a lakosságot fizikailag és ideológiailag is elválasszuk a felkelőktől, és kedvező feltételeket teremtsünk a sikeres hosszútávú eredmények eléréséhez vezető társadalmi és gazdasági fejlesztések megvalósításához.

A harmadik hipotézis szerint, a második hipotézisben megfogalmazott elvet csak abban az esetben lehet hatékonyan megvalósítani, ha a közelmúltban – Irakban és Afganisztánban – alkalmazott eljárásokkal ellentétben, a felkelésellenes erők nem akkora műveleti területen kerülnek alkalmazásra, ahol egymástól nagy távolságokra szétszórtan, a felkelőknek teret engedve hajtják végre műveleteiket. Ennek értelmében a kezdeti műveleti terület nagyságát a megfelelően kiképzett és felkészített felkelésellenes erők létszámától függően kellene meghatározni olyan számvetéssel, amely szerint a második hipotézisben bizonyítást nyert elvek – a lakosság hatékony elszigetelése a felkelőktől – érvényesülni tudnak. A műveletek újabb területekre való kiterjesztését kizárólag akkor szabad végrehajtani, amikor a helyi adminisztráció és rendvédelmi erők már szinte – vagy teljesen – önállóan képesek ellátni feladataikat. Bizonyítottam, hogy Mao és az Iszlám Állam is a háromfázisú stratégia lépéseit követve, nem egyidőben szerezte meg a kontrollt nagy kiterjedésű terület és nagy létszámú

lakosság felett, hanem a területről területre való terjeszkedés, valamint az alulról építkező közigazgatás elvét alkalmazva értek el jelentős sikereket és vették át a kontrollt a lakosság felett és szorították ki a kormányerőket. A Galula által lefektetett elvre, a lakosság, valamint a felkelésellenes erők közti arányszámokra, valamint saját műveleti tapasztalataimra alapozva megalapozottan feltételezhető, hogy a felkelők által sikeresen alkalmazott elv a felkelésellenes erők esetében is tartósabb eredményre vezetne.

A negyedik hipotézisben azt fogalmaztam meg, hogy mivel a felkelésellenes műveletek adaptációs küzdelemként írhatók le, ezért a túlzóan bürokratikus nyugati haderők csak abban az esetben vehetik fel a hálózatos felépítésű, centralizált ideológia mentén, de nagyfokú szabadsággal működő, a fejlett információs technológia nyújtotta előnyöket kiaknázó felkelő szervezetekkel a versenyt, amennyiben napjaink komplex műveleti környezetéhez alkalmazkodva megtalálják azt a működési formát, amely ötvözi a bürokratikus működés kiszámíthatóságát és a hálózatos működésből eredő rugalmas működést és decentralizált feladatvégrehajtást. Gyakorlati példákra alapozva bizonyítottam, hogy a felkelő szervezetek mind stratégiai, mind harcászati szinten gyorsabban képesek alkalmazkodni a műveleti környezet változásaira, mint a nyugati fegyveres erők. Köszönhető mindez annak, hogy közös ideológia vezérli őket, túlélésük érdekében hálózatos módon szerveződnek és decentralizáltan működnek. Ebből kifolyólag igazoltnak látom, hogy ezeknek a tulajdonságoknak a megfelelő módon való integrálása (stratégiai összehangoltság, a közös cél egységes értelmezése, bizalom kiépítése, új vezetési filozófia és szervezeti struktúra alkalmazása) a robusztusabb és kiszámíthatóbb működést igénylő nyugati haderőkbe, nagymértékben elősegítheti, hogy az adaptációs küzdelem során eredményesebben vegyék fel a versenyt a felkelő szervezetekkel szemben.

A fentiek alapján elmondható, hogy az értekezésben megfogalmazott első kettő hipotézis a kutatás során bizonyítást nyert, míg a harmadik és negyedik hipotézisről a végrehajtott elemzésekre és műveleti tapasztalatokra alapozva megalapozottan feltételezhető, hogy nem csak elméleti síkon, hanem a gyakorlatban is megállják a helyüket.

8.3. Új tudományos eredmények

1. Bizonyítottam, hogy az Iszlám Állam – valamint napjaink egyéb, a nagyobb gazdasági és katonai potenciállal rendelkező államokkal hatékonyan szembeszállni képes, felkelő és gerilla módszereket is alkalmazó terrorszervezetek – tevékenysége számos ponton a Mao által kialakított elveken alapul.
2. Elemeztem és bizonyítottam, hogy napjaink felkelő szervezetei, az Internet, az infokommunikációs eszközök, valamint a közösségi média elterjedésének köszönhetően, a korábbiaknál gyorsabban képesek szélesebb társadalmi réteg gondolkodását a számukra kedvező irányba befolyásolni, aminek következtében a nyugati haderők hagyományos katonai erejét megkerülve, a politikai döntéshozók akaratának közvetlen befolyásolása révén képesek lehetnek a győzelmet kivívni.
3. Elméleti kutatásaim alapján megalkottam a felkelésellenes műveletek új, pontosított fogalmát, amelyben a változtatás eredményeképp már megjelenik napjaink hadviselésének egy olyan kulcsfontosságú eleme az információs hadviselés, amelyre kiemelt figyelmet kell szentelni.
4. Elemeztem és igazoltam, hogy Mao és az Iszlám Állam egy jól felépített háromfázisú stratégia mentén, elsődlegesen fegyveres erőszak alkalmazására támaszkodva, fokozatosan, területről területre haladva vette át a kontrollt nagyszámú lakosság felett. Ezen vizsgálatok alapján – valamint a rendelkezésre álló korlátozott számú katonai és rendőri erőkből eredően – megalapozottan az feltételezhető, hogy a felkelésellenes erők ugyan ezen elvek alkalmazása elvén, területről területre haladva, a társadalom felkelőktől való fizikai és pszichikai elszigetelésére bárhol és bármikor folyamatosan képes biztonsági erő alkalmazása révén teremtheti meg a hosszútávú siker alapköveiként szolgáló szociális, politikai és gazdasági fejlesztésekhez szükséges biztonságos környezetet.
5. Elemeztem, értékeltem és igazoltam, hogy napjaink komplex műveleti környezetében a felkelők és a felkelésellenes erők közt zajló ciklikusan ismétlődő, adaptációs küzdelemben a hálózatos szerveződésnek, valamint a központi ideológia által vezérelt decentralizált végrehajtásnak köszönhetően a felkelő szervezetek gyorsabb alkalmazkodásra képesek, mint a bürokratikus és

robosztus nyugati haderők. Azonosítottam és meghatároztam azokat a szervezeti és vezetési tulajdonságokat és követelményeket, mint a stratégiai összehangoltság, közös cél egységes értelmezése, bizalmon alapuló horizontális együttműködés, centralizált döntéshozatal, de decentralizált végrehajtás, új vezetési filozófia, amelyekkel olyan, a bürokratikus működés stabilitását megtartó hálózatos szerveződésű haderő kialakítása lehetséges.

Az értekezés eredményei alapján az alábbi kérdések további vizsgálata javasolt:

- A disszertációban bemutattam, hogy a felkelésellenes műveletek adaptációs küzdelmekként írhatók le, melyből egyértelműen következik, hogy ennek a hadviselési formának a jellege és a nyugati haderőkkel szemben álló szervezetek folyamatos változáson mennek keresztül. Jelen értekezés csak egy pillanatképet ad ennek a típusú hadviselésnek és a benne részt vevő feleknek a jellemvonásairól. Ennek megfelelően egyrészt, a jelenben és a jövőben a negyedik – vagy ötödik – generációs hadviselés elveit alkalmazó – állami, vagy nem állami – szereplőknek a folyamatos tanulmányozása, másrészt pedig magának a hadviselési formának permanens vizsgálata szükséges.
- A dolgozat terjedelmi korlátainál fogva nem fejtettem ki részletekbe menően azokat a nélkülözhetetlen szervezeti változásokat, eljárásokat és módszereket, amelyek révén a nyugati haderők – köztük a Magyar Honvédség – a kor kihívásaihoz alkalmazkodva, a lehető leghatékonyabb módon tudnák felvenni a harcot a negyedik generáció elvei mentén harcoló állami, vagy nem állami szereplőkkel szemben. A kérdéskör alaposabb vizsgálata megfelelő alapul szolgálthat egy másik doktori értekezés központi témájához.
- Napjainkban egyre inkább az állami szereplők (Kína, Oroszország, Irán, Észak-Korea) is élnek a negyedik generációs hadviselés – kibertámadás, proxyk alkalmazása, tömegek befolyásolása a média által,⁷⁹⁴ stb. – szürke zónás elemeivel. Annak vizsgálata, hogy ezen államok milyen lehetséges szisztémák mentén alkalmazzák a dolgozatban bemutatott eljárásokat olyan módon, hogy a háborús küszöb elérése alatt maradjanak, potenciális témája lehet egy doktori értekezésnek.

⁷⁹⁴ Giles, Keir: Handbook of Russian Information Warfare. Research Division NATO Defense College, 2016., pp.19-21., pp.48-49.
<https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=995> (Letöltés időpontja: 2021.09.01.)

8.4. A kutatási és tudományos eredmények gyakorlati felhasználhatósága, ajánlások

A disszertációban bemutatott eredmények több területen is alkalmazhatóak. A kutatás során jelentős mennyiségű magyar, valamint nemzetközi szakirodalom és aktuális esemény anyagát tártam fel és szintetizáltam, melyből kifolyólag a kutatási eredmények igazodási pontként segíthetik azokat, akik napjaink nem állami hadviselő szereplőinek stratégiáját, működési mechanizmusait, valamint eljárásait szeretnék értelmezni.

Az értekezés továbbá kiinduló pontként szolgálhat egy olyan új stratégia kialakításához, amely segítségével – az Afganisztánban és Irakban tapasztalt kudarcokat követően – nagyobb hatékonysággal lehet felvenni a versenyt a negyedik generációs hadviselés elvei mentén harcoló felkelő szervezetekkel.

A kutatás eredményei felhasználhatók a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar alap- és mesterképzés szakjain, különféle tanfolyamain tanuló tisztjelöltek és tisztek, valamint a Magyar Honvédség Altiszti Akadémián, az alapképzésük után továbbtanuló altisztek felkészítése során, továbbá igénybe vehető az alacsony intenzitású műveletekre való kiképzésekben, valamint missziós célfelkészítéseket megelőző elméleti alapok oktatása alkalmával.

Az értekezésben feltárt ismeretek elősegíthetik azon hírszerző iránytisztek munkáját, akik érdekeltségi területébe olyan régiók és konfliktusok tartoznak, ahol jelenleg felkelések zajlanak, vagy a jövőben felkelések lehetőségével számolni lehet.

A dolgozat hetedik fejezetében vizsgált rugalmasabb szervezeti működést biztosító eljárások, megoldások és vezetési aktusok kiinduló alapul szolgálhatnak a Magyar Honvédség olyan irányú átalakításához, amelynek következtében egy hálózat rendszerű, stratégiaileg összehangolt, közösen és egységesen értelmezett cél érdekében egy megújult vezetési filozófia mentén működő szervezet kerül kialakításra.

FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE

Könyvek, publikációk, szabályzatok

- Acemoglu, D. – Robinson, J. A.: *Why Nations Fail – The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. Crown Business, New York, 2012.
- ADP 3-90 *Offense and Defense*. Headquarters Department of the Army, 2019.
- Alchourrón, Carlos E. – Bulygin, Eugenio: *Normative Systems*. Springer Verlag, New York, 1971.
- ATP 3-60 (FM 3-60) *Targeting*. Headquarters Department of the Army, 2015.
- Bell, Bowyer J.: *Aspects of the Dragonworld: Covert Communications and the Rebel Ecosystem*. In.: *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 1989/1., pp.15-43.
- Besenyő János – Prantner Zoltán – Speidl Bianka – Vogel Dávid: *Az Iszlám Állam Terrorizmus 2.0*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2016.
- Béres János: *Napjaink muszlim terrorizmusának gyökerei és visszaszorításának lehetőségei*. PhD. értekezés, Budapest, 2008.
- Beyerchen, Alan D.: *Clausewitz, Nonlinearity and the Unpredictability of War*. In.: *International Security*, 1992/3., pp.59-90.
- Blaker, James R. – Manning, Robert A.: *Understanding the Revolution in Military Affairs: A Guide to America's 21st Century Defense*. Progressive Policy Institute, Washington, 1997.
- Boda József – Boldizsár Gábor – Kovács László – Orosz Zoltán – Padányi József – Resperger István – Szenes Zoltán: *A hadtudományi kutatási irányok, prioritások és témakörök*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2016.
- Bueno de Mesquita, Ethan: *Terrorist Factions*. In.: *Quarterly Journal of Political Science*, 2008/4., pp.399-418.
- Chang, Jung – Halliday, John: *Mao Ce-tung az ismeretlen történet*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2006.
- Charters, David: *From Palestine to Northern Ireland: British Adaptation to Low Intensity Operations*. In.: Charters, David – Tugwell, Maurice (szerk.): *Armies in Low-Intensity Conflict: A Comparative Analysis*. Brassey's, London, 1989.
- Che Guevara, Ernesto: *A gerillaharcos kézikönyve*. Ulpius-ház Könyvkiadó, Budapest, 2007.
- Che Guevara, Ernesto: *Reminiscences of the Cuban Revolutionary War*. Penguin Books, Middlesex, 1968.
- Clarke, Richard A. et al.: *Defeating the Jihadists: A Blueprint for Action: The Report of a Task Force*. Century Foundation Press, New York, 2004.
- Clausewitz, Carl von: *A háborúról*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013.
- Cloake, John: *Templer: Tiger of Malaya. The Life of Field Marshal Sir Gerald Templer*. Harrap, London, 1985.
- Czeglédi Mihály: *A küldetésorientált vezetési szemlélet kialakulását befolyásoló tényezők*. In.: *Honvédségi Szemle* 2021/1., pp.75-88.

- Daase, Christopher – Davis, James W. (szerk.): Clausewitz on Small War. Oxford University Press, 2015.
- Eccles, D. C.: Risk Aversion and the Zero Defect Culture: A Checklist for British Armed Forces, In.: British Army Review, 1999., pp.94-96.
- Emmerich, A.: The Partisan in War or the Use of a Corps of Light Troops to an Army. H. Reynell, London, 1789.
- Fall, Bernard B.: The Theory and Practice of Insurgency and Counterinsurgency Naval War College Review, U.S. Naval War College, Newport Rhode Island, 1965.
- Farkas Sándor: A földrajzi és a társadalmi tér megszerzéséért folytatott küzdelem. Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében. In.: Honvédségi Szemle, 2018/1., pp.12-25.
- Farkas Sándor: Airpower in Counterinsurgency. In.: Defence Review 2018/1., pp.175-183.
- Farkas Sándor: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma szakaszai. In.: Honvédségi Szemle, 2017/6., pp.13-24.
- Farkas Sándor: Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája. Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében. In.: Honvédségi Szemle, 2018/2., pp.3-15.
- Farkas Sándor: Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma. In.: Honvédségi Szemle, 2017/2., pp.38-46.
- Farkas Sándor: ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet? I., In.: Hadtudományi Szemle, 2017/4., pp.21-36.
- Farkas Sándor: ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet? II., In.: Hadtudományi Szemle, 2018/1., pp.56-70.
- Farkas Sándor: The Role of Critical Infrastructures in Counterinsurgency Operations. In.: Hungarian Defence Review, 2019/1-2., pp.50-57.
- Felter, Joseph H. – Brachman, Jarret – Forest, James: Harmony and Disharmony: Exploiting al-Qa'ida's Organizational Vulnerabilities. Harmony Project, Combating Terrorism Center, New York, 2006.
- Ferguson, Niall: A világ háborúja. A gyűlölet évszázadának története. Scolar Kiadó, Budapest, 2020.
- FM 3-0 Operations, Headquarters Department of the Army, 2008.
- FM 3-24.2 Tactics in Counterinsurgency. Headquarters Department of the Army, 2009.
- FM 3-24/MCWP 3-33.5 Counterinsurgency. Headquarters Department of the Army, 2006.
- FMFRP 12-18 Mao Tse-tung On Guerrilla Warfare. U.S. Marine Corps, 1989.
- Forgács Balázs: A háború és a politika viszonyrendszere. In.: Az igazságos háború elvétől az igazságos békéig. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017., pp.123-130.
- Forgács, Balázs: Gerillák, partizánok, felkelők. Az irreguláris hadviselés elméletének története – korunk kihívásai. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2020.
- Forgács Balázs: Mao Ce-tung. In.: Gócze István (szerk.): Állam és katona. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017., pp.195-207.
- Forgács Balázs: Napjaink hadikultúrái (A hadviselés elmélete és fejlődési tendenciái a modern korban). PhD. értekezés, Budapest, 2009.

- Fussel, Chris – Goodyear, C. W.: *One Mission. How Leaders Build a Team of Teams*. Pan Books, London, 2018.
- Galula, David: *Counterinsurgency Warfare. Theory and Practice*. Praeger Security International, London, 2006.
- Gal, Reuvan: *A Portrait of the Israeli Soldier*. Greenwood Press, Westport, 1986.
- Giap, Vo Nguyen: *A népi háborúról – Válogatott beszédek*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1976.
- Gordon, Judith A.: *A Diagnostic Approach to Organizational Behavior*. Allyn and Bacon, Boston, 1991.
- Gordon, Philip H.: *Losing the Long Game. The False Promise of Regime Change in the Middle East*. St. Martin's Press, New York, 2020.
- Gorka, Sebastian: *A dzsihad legyőzése. A megnyerhető háború*. Patmos Records, Budapest, 2017.
- Gorka, Sebastian: *Adapting to Today's Battlefield: The Islamic State and Irregular War as the „New Normal”*. In.: Matfess, Hilary – Miklaucic, Michael (szerk.): *Beyond Convergence. Word Without Order*. Center for Complex Operations Institute for National Strategic Studies, National Defense University, Washington, 2016., pp.353-367.
- Gócze István: *A tudományos kutatás módszerei*. In.: *Hadtudományi Szemle*, 2011/3., pp.157-166.
- Hammes, Thomas X.: *The Sling and the Stone – On War in the 21st Century*. Zenith Press, Minneapolis, 2006.
- Harry „Pombo” Villegas: *Előszó*. In.: Che Guevara, Ernesto: *A gerillaharcos kézikönyve*. Ulpius-ház Könyvkiadó, Budapest, 2007.
- Herring, George C.: *America's longest war: the United States and Vietnam, 1950-1975*. Wiley, New York, 1979.
- Hoffman, Frank G.: *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, 2007.
- Hughes, Daniel: *„Auftragstaktik”*. In.: Dupuy, Trevor N. (szerk.): *International Military Defence Encyclopedia*, Macmillan Publishers, London, 1993.
- Hughes, Daniel J. (szerk.): *Moltke on the Art of War: Selected Writings.*, Presidio Press, Novato, 1993.
- Huntington, Samuel P.: *Introduction*. In.: Franklin M. Osanka (szerk.): *Modern Guerilla Warfare: Fighting Communist Guerilla Movements, 1941-1961*. The Free Press, New York, 1962.
- Jobbágy Zoltán: *Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje*. In.: *Honvédségi Szemle*, 2013/3., pp.28-31.
- Jomini, Antione Henri: *A hadművészet meghatározása*. In.: Gottreich László et al.: *A hadművészet középkori és újkori klasszikusai*. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1974., pp.568-622.
- Ibrahim, Azeem: *Rise and Fall? The Rise and Fall of ISIS in Libya*. Strategic Studies Institute and US Army War College Press, Carlisle, 2020.

- Kalyvas, S. N.: *The Logic of Violence in Civil War*. Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
- Kanigel, Robert: *The One Best Way: Frederick Winslow Taylor and the Enigma of Efficiency*. MIT Press, Cambridge, 2005.
- Karnow, Stanley: *Vietnam: A History*. Viking, New York, 1991.
- Katonai kislexikon. A HM Hadműveleti és Kiképzési Csoportfőnökség kiadványa, Budapest, 2004.
- Kemény János: *A felkelésellenes hadviselés lakosságközpontú elméletének fejlődése a XX-XXI. században*. PhD. Értekezés, Budapest, 2014.
- Kilcullen, David: *Counterinsurgency*. Oxford University Press, New York, 2010.
- Kilcullen, David: *Out of the Mountains. The Coming Age of the Urban Guerilla*. Oxford University Press, New York, 2015.
- Kilcullen, David: *The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One*. Oxford University Press, New York, 2009.
- Kilcullen, David: *The Dragons and the Snakes. How the Rest Learned to Fight the West*. Oxford University Press, 2020.
- Kiss Álmos Péter: *A felkelés elleni műveletek alapelvei*. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.229-255.
- Kiss Álmos Péter: *A negyedik generációs konfliktusok jellemzői és tapasztalatai*. PhD. értekezés, Budapest, 2011.
- Kiss Álmos Péter: *Bászra, 2003-2007 – A politikai felügyelet kudarca*. In.: Resperger István - Kiss Álmos Péter - Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.190-202.
- Kiss Álmos Péter: *Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció*. In.: *Hadtudományi Szemle*, 2009/2., pp.10-18.
- Kiss Álmos Péter: *Pandzsáb. 1980-1994 – Egy felkeléselőfajító modell Európa számára*. In.: Resperger István - Kiss Álmos Péter - Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.111-137.
- Kis-Benedek József: *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
- Kis-Benedek József: *Katonai biztonság Marokkótól Iránig*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2018.
- Kissinger, Henry: *Diplomácia*. Panem-Grafo, Budapest, 1998.
- Komjáthy Lajos József: *A szárazföldi- és légi haderőnek kijelölt erői együttműködésének főbb kérdései a felkelés ellenes műveletek végrehajtása során*. PhD. Értekezés, Budapest, 2018.
- Kovács Jenő: *Magyarország katonai stratégiája. (Komplex kutatási téma) II. kötet*. Kézirat. Budapest, k. n., 1995. a kézirat a NKE EKKL HHK Kari Könyvtárban található, raktári jelzet: II. kötet: 585/2060:1
- Krajnc Zoltán (főszerk.): *Hadtudományi lexikon. Új kötet*. Dialóg Campus, Budapest, 2019.
- Laqueur, Walter: *Guerilla Warfare, A Historical and Critical Study*. Transaction Publishers, New Brunswick, 2004.
- Lawrence, T. E.: *A bölcsesség hét pillére. I-II kötet*. Révai Kiadó, Budapest, 1935.

- Lenin, Vlagyimir Iljics: Állam és forradalom: a marxizmus tanítása az államról és a proletáriátus feladatai a forradalomban. Kossuth Kiadó, Budapest, 1977.
- Liddell Hart, B. H.: Stratégia. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2002.
- Lind, William S. – Nightengale, Keith – Schmitt, John F. – Sutton, Joseph W. – Wilson, Gary I.: The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. In.: Marine Corps Gazette, Quantico VA, 1989. október, pp.22-26.
- Lind, William S.: The Theory and Practice of Maneuver Warfare. In.: Hooker, Richard, D. (szerk.): Maneuver Warfare: An Anthology, Presidio Press, Novato, 1993.
- Lippai Péter: A küldetésorientált katonai vezetésszemlélet lehetőségei és korlátai egy hadtörténelmi példán keresztül bemutatva. PhD. Értekezés, ZMNE HDI, Budapest, 2009.
- Lorenz, Edward: The Essence of Chaos. University of Washington Press. Seattle, 1995.
- Luttwak, Edward – Horowitz, Dan: The Israeli Army. Allen Lane, London, 1975.
- Macgregor, Douglas A.: Transformation Under Fire: Revolutionizing How America Fights. Praeger, Westport, 2003.
- Mack, Andrew JR: Why Big Nations Lose Small Wars: The Politics of Asymmetric Conflict., World Politics, 1975/2., pp.175-200.
- Mao Ce-tung: On Guerilla Warfare, May 1973. Praeger Publishers, New York, 1981.
- Mao Ce-tung: A Csingkangsanban folyó harc. In.: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 1. kötet. Szikra, Budapest, 1952., pp.125-185.
- Mao Ce-tung: A háború és a stratégia kérdései. In.: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 2. kötet. Szikra, Budapest, 1953., pp.403-433.
- Mao Ce-tung: A japán területablók elleni partizánháború stratégiájának kérdései. In.: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 2. kötet. Szikra, Budapest., 1953., pp.137-203.
- Mao Ce-tung: A kínai forradalmi háború stratégiai kérdései. In.: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 1. kötet. Szikra, Budapest, 1952., pp.329-464.
- Mao Ce-tung: A kínai forradalom és a Kínai Kommunista Párt. In.: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 3. kötet. Szikra, Budapest, 1954., pp.145-199.
- Mao Ce-tung: Az elhúzódó háborúról. In.: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 2. kötet. Szikra, Budapest, 1953., pp.205-360.
- Mao Ce-tung: Miért állhat fenn Kínában vörös hatalom? In.: Mao Ce-tung: Válogatott művei. 1. kötet. Szikra, Budapest, 1952., pp.105-124.
- Maslow, Abraham, H.: Motivation and Personality. Harper and Row Publishers Inc., 1954.
- Mattis, Jim – West, Bing: Call Sign Chaos. Learning to Lead. Random House, New York, 2019.
- McChrystal, Stanley – Collins, Tatum – Silverman, David – Fussel, Chris: Csapatok csapata. Szervezeti együttműködés és elköteleződés felsőfokon.HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2016.
- Merari, Ariel: A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája. In.: Tálás Péter (szerk.): A terrorizmus anatómiája. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006., pp.73-114.
- Metz, Steven – Johnson, Douglas V.: Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts. ISBN 1-58487-0419, 2001.
- Migdal, Joel S.: Societies and Weak States: State-Society Relations and State Capabilities in the Third World. Princeton University Press, Princeton, 1988.

- Mockaitis, Thomas R.: *British Counterinsurgency 1919-60*. The Macmillan Press Ltd., 1990.
- Mockaitis, Thomas R.: *Resolving Insurgencies*. Strategic Studies Institute, 2011.
- Moghadam, Assaf – Berger, Ronit – Beliakova, Polina: *Say Terrorist, Think Insurgent: Labeling and Analyzing Contemporary Terrorist Actors*. In.: *Perspectives on Terrorism*, 2014/5., pp.2-17.
- Morgan, Gareth: *Images of Organizations*. Sage Publications Inc., Thousand Oaks, 2006.
- Münkler, Herfried: *The New Wars*. Polity Press, Cambridge, 2005.
- Nagl, John A.: *Learning to Eat Soup with a Knife – Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam*. University of Chicago Press, Chicago, 2005.
- N. Rózsa Erzsébet: *Az Arab Tavasz, A Közel-Kelet átalakulása*. Osiris Kiadó, Budapest, 2015.
- Napoleoni, Loretta: *Az iszlamista főnix*. HVG Kiadó, Budapest, 2015.
- Niall, Ferguson: *Civilizáció – A Nyugat és a többiek*. Scolar Kiadó, Budapest, 2016.
- O’Neill, Bard E.: *Insurgency and Terrorism – from Revolution to Apocalypse*. Potomac Books Inc., Washington, 2005.
- Owens, Bill: *Lifting the Fog of War*. Farrar, Straus&Giroux, New York, 2000.
- Pentland, Alex: *Social Physics: How Good Ideas Spread – the Lessons from a New Science*. Penguin Press, New York, 2014.
- Porkoláb Imre: *A kifárasztó gerilla hadviselési mód*. In.: *Kard és Toll* 2006/2., pp.113-122.
- Porkoláb Imre: *A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre*. PhD. Értekezés, ZMNE HDI, Budapest, 2008.
- Reiner, Hermann: *Az Iszlám Állam*. Akadémia Kiadó, Budapest, 2015.
- Resperger István: *A XXI. század fegyveres konfliktusainak hatása a hadtudományra*. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.13-47.
- Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013.
- Resperger István – Túri Viktória: *Iszlám Állam modus operandi harctéren, médiában és a pszichológiában*. HM Zrínyi, Budapest, 2021.
- Samuels, Martin: *Command and Control? Command, Training and Tactics in the British and German Armies, 1888-1918*. Frank Cass, London, 1995.
- Sangho, Lee: *Deterrence and the Defence of Central Europe: The British Role from the Early 1980s to the End of the Gulf War*. PhD. értekezés, King’s College, London, 1994.
- Schwarzkopf, H. Norman – Petre, Peter: *The Autobiography, It Doesn’t Take a Hero*. Bantam Books, New York, 1993.
- Seth, Jones G.: *The Future of Irregular Warfare*, Rand Corporation, 2012.
- Shamir, Eitan: *Transforming Command. The Pursuit of Mission Command in the U.S., British, and Israeli Armies*. Stanford University Press, Stanford, 2011.
- Shapiro, Jacob N.: *The Terrorist’s Dilemma. Managing Violent Covert Organizations*. Princeton University Press, Princeton, 2013.

- Shlaim, Avi: *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. Penguin, London, 2000.
- Sloan, Elinor C.: *The Revolution in Military Affairs*. McGill University Press, Montreal, 2002.
- Somkuti Bálint: A 4. generációs hadviselés. In.: *Hadtudományi szemle*, 2009/2., pp.42-51.
- Somkuti Bálint: A negyedik generációs hadviselés. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.48-65.
- Somkuti Bálint: Falludzsa, 2004. In.: Resperger István - Kiss Álmos Péter - Somkuti Bálint: *Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., pp.173-189.
- Souleimanov, Emil Aslan – Aliyev, Huseyn: Evaluating the Efficacy of Indigenous Forces in Counterinsurgency: Lessons from Chechnya and Dagestan. In.: *Small Wars and Insurgencies*, 2016/3., pp.392-416.
- Stengel, Richard: *Information Wars. How we lost the global battle against disinformation and what we can do about it*. Grove Press, London, 2019.
- Summers, Harry: *On Strategy: A Critical Analysis of the Vietnam War*. Presidio Press, Novato, 1982.
- Sunderland, Riley: *Army Operations in Malaya, 1947-1960*. Rand, Santa Monica, 1964.
- Szternák György – Kiss Zoltán László: Vázlat a terrorizmus szociológiai aspektusainak vizsgálatához. In.: *Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények: a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem tudományos lapja*, 2005/3., pp.98-127.
- Taylor, A. J. P.: *War by Timetable. How the First World War Began*. Lume Books, London, 2019.
- Grau, Lester J. (szerk.): *The Bear Went Over the Mountain: Soviet Combat Tactics in Afghanistan*. National Defense University Press, Washington, 1996.
- Thompson, Robert: *Make for the Hills: The Autobiography of the World's Leading Counterinsurgency Expert*. Leo Cooper, London, 1989.
- Thornton, Rod: Historical Origins of the British Army's Counter-Insurgency and Counter-Terrorist Techniques. In.: Winkler, T. H. – Ebnöther, A. H. – Hansson, M. B. (szerk.): *Combating Terrorism and its Implications for the Security Sector*. Swedish National Defence College Stockholm, 2005., pp.26-44.
- Treverton, G. F.: *Intelligence for an Age of Terror*. Cambridge University Press, New York, 2009.
- van Creveld, Martin: *Command in War*. Harvard University Press, Cambridge, 1985.
- van Creveld, Martin: *The Art of War: War and Military Thought*. Cassel, London, 2002.
- van Creveld, Martin: *The Changing Face of War: Lessons of Combat, from the Marne to Iraq*. Ballantine Books, New York, 2006.
- van Creveld, Martin: *The Sword and the Olive. A Critical History of the Israeli Defense Force*. Public Affairs, New York, 1998.
- van Creveld, Martin: *The Transformation of War*. The Free Press, New York, 1991.
- Weiss, Michael – Hassan, Hassan: *Az Iszlám Állam, a terror hadserege belülről*. HVG Kiadó, Budapest, 2015.

Windrow, Martin: *The French Indochina War 1946–54* (Men-At-Arms, 322). Bloomsbury Publishing, London, 2013.

Zimmermann, Matilde: *Sandinista: Carlos Fonseca and the Nicaraguan Revolution*. Duke University Press, Durham and London, 2000.

Internetes hivatkozások

15 Years Later, the Iraq War Hasn't Made Us Safer

<https://www.charleskochinstitute.org/impact-stories/iraq-at-15/> (Letöltés időpontja: 2021.03.09.)

Afganisztán: helyreállt a rend a pénteki incidenst követően

<https://honvedelem.hu/hirek/afganisztan-helyreallt-a-rend-a-penteki-incidenst-kovetoen.html> (Letöltés időpontja: 2019.08.16.)

Afghanistan – Minorities and indigenous peoples

<https://minorityrights.org/country/afghanistan/> (Letöltés időpontja: 2020.02.14.)

Afsaruddin, Asma: Jihad – Islam

<https://www.britannica.com/topic/jihad> (Letöltés időpontja: 2019.03.04.)

Ali, Obaid: Taleban in the North: Gaining Ground Along the Ring Road in Baghlan

<https://www.afghanistan-analysts.org/en/reports/war-and-peace/taleban-in-the-north-gaining-ground-along-the-ring-road-in-baghlan/> (Letöltés időpontja: 2018.05.08.)

Al Qaeda Training Manual

<https://fas.org/irp/world/para/manualpart1.html> (Letöltés időpontja: 2019.05.04.)

Angela Merkel meets with Iraqi prime minister in Berlin

<https://www.dw.com/en/angela-merkel-meets-with-iraqi-prime-minister-in-berlin/a-55333017> (Letöltés időpontja: 2020.10.23.)

Anon.: Endless Torment – The 1991 Uprising in Iraq And Its Aftermath, Human Rights Watch/Middle East. 1992. pp.57-65.

<https://www.legal-tools.org/doc/d81e3a/pdf/> (Letöltés időpontja: 2019.06.02.)

Arab-Israeli wars

<https://www.britannica.com/event/Arab-Israeli-wars> (Letöltés időpontja: 2019.05.12.)

Arkin, James: McCain, Ashton Carter Clash Over ISIS Strategy

http://www.realclearpolitics.com/articles/2015/07/07/mccain_ashton_carter_clash_over_isis_strategy_127282.html (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

Arreguín-Toft, Ivan: How the Weak Win Wars. A Theory of Asymmetric

Conflict. International Security, Vol 26, No. 1 (Summer 2001) pp.93-128. pp. 96-97.

<https://web.stanford.edu/class/polisci211z/2.2/Arreguin-Toft%20IS%202001.pdf> (Letöltés időpontja: 2018.01.04.)

At least 143 killed in Iraq explosions

<https://www.theguardian.com/world/2004/mar/02/iraq.markoliver> (Letöltés időpontja: 2019.04.28.)

Baker, Aryn: Who Killed Abdullah Azzam

http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,1902809_1902810_1905173,00.html (Letöltés időpontja: 2019.03.04.)

Berger, Chloé: Projecting Stability to the South: NATO's Other Challenge

https://apx.ndc.nato.int/pluginfile.php/62833/mod_book/chapter/6800/projecting%20stability.pdf?time=1601454777676 (Letöltés időpontja: 2021.10.14.)

Biden Will Withdraw All U.S. Forces from Afghanistan by Sept. 11, 2021.

https://www.washingtonpost.com/national-security/biden-us-troop-withdrawal-afghanistan/2021/04/13/918c3cae-9beb-11eb-8a83-3bc1fa69c2e8_story.html (Letöltés időpontja: 2021. 05.18.)

- Blanchard, Christopher, M.: CRS Report for Congress – The Islamic Traditions of Wahhabism and Salafiyya. 2008
<https://fas.org/sgp/crs/misc/RS21695.pdf> (Letöltés időpontja: 2019.03.04.)
- Botelho, Greg: ISIS captures hundreds of Syrian cement factory workers
<http://edition.cnn.com/2016/04/07/middleeast/syria-war/index.html> (Letöltés időpontja: 2016.04.07.)
- Brussels Summit Communiqué
https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm (Letöltés időpontja: 2021.07.03.)
- Bunkall, Alistair: How Much Will Airstrikes on IS Cost Taxpayer?
<http://news.sky.com/story/1342768/how-much-will-airstrikes-on-is-cost-taxpayer> (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)
- Cafarella, J. – Gambhir, H. – Zimmermann, K.: Jabhat al Nusra and ISIS: Sources of Strength
<http://post.understandingwar.org/report/jabhat-al-nusra-and-isis-sources-strength%20>
(Letöltés időpontja: 2016.03.26.)
- Calvo, David et al.: Countering disinformation: Improving the Alliance’s Digital Resilience, John Hopkins University, Imperial Colloge London & GeorgiaInstitute of Technology
<https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/08/12/countering-disinformation-improving-the-alliances-digital-resilience/index.html> (Letöltés időpontja: 2021.09.12.)
- Central Highlands Vietnam geography overview
<https://www.alotrip.com/about-vietnam-geography/central-highlands-geography-overview>
(Letöltés időpontja: 2019.04.16.)
- Chadwick, Lauren –Tidey, Alice: Terror probe launched after two wounded in Paris knife attack
<https://www.euronews.com/2020/09/25/four-people-injured-in-knife-attack-near-charlie-hebdo-offices> (Letöltés időpontja: 2020.09.26.)
- Chulov, Martin: ISIS insurgents seize control of Iraqi city of Mosul
<http://www.theguardian.com/world/2014/jun/10/iraq-sunni-insurgents-islamic-militants-seize-control-mosul> (Letöltés időpontja: 2016.03.02.)
- Clark, Mason: Russian Hibryd Warfare. 2020.
<http://www.understandingwar.org/report/russian-hybrid-warfare> (Letöltés időpontja: 2021.04.01.)
- Coalition Casualties in Afghanistan
<https://www.graphicnews.com/en/pages/39979/afghanistan-us-and-coalition-casualties>
(Letöltés időpontja: 2021.05.01.)
- Conger, Jay A. – Kanungo, Rabindra N.: The Empowerment Process: Integrating Theory and Practice. In.: Academy of Management Review, 1988/3., pp.471-482.
https://www.jstor.org/stable/258093?seq=1#metadata_info_tab_contents (Letöltés időpontja: 2020.03.04.)
- Conley, Heather A.: The Future of the International System. Messy Multilateralism, Networked Technology, and Pioneering Innovation
https://apx.ndc.nato.int/pluginfile.php/62744/mod_book/chapter/6738/Future_InternationalSystem_0.pdf (Letöltés időpontja: 2021.09.12.)
- CPV – The Second National Party Congress in 2/1951
<http://vietnamembassy-usa.org/news/2001/04/cpv-second-national-party-congress-21951>
(Letöltés időpontja: 2019.03.12.)

- Díaz-Plaja, Ruben: Projecting Stability: an Agenda for Action
<https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/03/13/projecting-stability-an-agenda-for-action/index.html> (Letöltés időpontja: 2019.07.24.)
- Donald Trump: ban all Muslims entering US
<https://www.theguardian.com/us-news/2015/dec/07/donald-trump-ban-all-muslims-entering-us-san-bernardino-shooting> (Letöltés időpontja: 2020.12.03.)
- Dunbar, Robin: Neocortex Size as a Constraint on Group Size in Primates. In.: Journal of Human Evolution, 1992., pp.469-493.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.464.5806&rep=rep1&type=pdf> (Letöltés időpontja: 2021.02.23.)
- Dunbar, Robin: Grooming, Gossip, and the Evolution of Language. Harvard University Press, Cambridge, 1998.
https://archive.org/details/isbn_9780674363366/page/2/mode/2up?q=drink (Letöltés időpontja: 2021.02.23.)
- Fatalities in the first Intifada
https://www.btselem.org/statistics/first_intifada_tables (Letöltés időpontja: 2019.05.15.)
- Fatwa – Islamic law
<https://www.britannica.com/topic/fatwa> (Letöltés időpontja: 2019.05.13.)
- Fábián Sándor: Alternatív védelmi stratégia „kis” államokban. In.: Sereg Szemle, 2013/2-3., pp.131-141.
https://honvedelem.hu/files/files/39133/seregszemle-2-3_internet.pdf (Letöltés időpontja: 2018.03.12.)
- France: Teacher’s killer in ’contact’ with fighter is Syria
<https://www.aljazeera.com/news/2020/10/22/france-teachers-killer-had-contact-with-fighter-in-syria> (Letöltés időpontja: 2020.10.23.)
- Gambhir, Harleen: ISIS’s Campaign in Europe: March 2016
<http://understandingwar.org/backgrounder/isiss-campaign-europe-march-2016> (Letöltés időpontja: 2016.03.27.)
- Gambhir, Harleen: ISIS Sanctuary: March 31, 2016
http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Sanctuary%2031%20MAR%202016_1.pdf (Letöltés időpontja: 2016.04.01.)
- Gambhir, Harleen: The Virtual Caliphate: ISIS’s Information Warfare. 2016
<http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISW%20The%20Virtual%20Caliphate%20Gambhir%202016.pdf> (Letöltés időpontja: 2017.03.12.)
- Gardner, Frank: Afghanistan Airport Attack: Who are ISIS-K?
<https://www.bbc.com/news/world-asia-58333533> (Letöltés időpontja: 2021.08.30.)
- Geugies, Chris Jan: The Origins of Terrorism: Comparison Between the International Anti-Terrorism Strategies of the USA and the Netherlands. 2007.
https://es.utwente.nl/58007/1/scriptie_Geugies.pdf (Letöltés időpontja: 2020.04.26.)
- Giles, Keir: Handbook of Russian Information Warfare. Research Division NATO Defense College, 2016.
<https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=995> (Letöltés időpontja: 2021.09.01.)

Globalpolicy: What Is a „State”?

<https://www.globalpolicy.org/nations-a-states/what-is-a-state.html> (Letöltés időpontja: 2016.05.04.)

Gornar Boaz: Defining Terrorism – Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter?

<http://www.ict.org.il/Article.aspx?ID=1123> (Letöltés időpontja: 2016.03.03.)

Haaretz: Who is Abu Bakr al-Baghdadi

<http://www.haaretz.com/middle-east-news/isis/iraq/1.683549> (Letöltés időpontja: 2016.03.31.)

Haig Zsolt – Kovács László: Kritikus infrastruktúrák és kritikus információs infrastruktúrák. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2012., p.6.

https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/13291/kritikus_infrastrukturak_es_kritikus_informacios_infrastrukturak.pdf?sequence=1 (Letöltés időpontja: 2022.02.26.)

Hars, Gazi Rudaw: The fall of Mosul: anatomy of a city’s collapse

<http://rudaw.net/english/middleeast/iraq/100620153> (Letöltés időpontja: 2016.03.02.)

Helmuth von Moltke, Oxford Reference

<https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780191826719.001.0001/q-oro-ed4-00007547> (Letöltés időpontja: 2020.04.12.)

Hennelly, Michael J.: Leadership Lessons from General George C. Marshall

<https://thestrategybridge.org/the-bridge/2018/1/11/leadership-lessons-from-general-george-c-marshall> (Letöltés időpontja: 2019.08.02.)

Heritage, Timothy: Taliban Say They Control 85% of Afghanistan, Humanitarian Concerns Mount

<https://www.reuters.com/world/asia-pacific/militia-commanders-rush-aid-afghan-forces-against-taliban-2021-07-09/> (Letöltés időpontja: 2021.07.10.)

Hill, Andrew – Niemi, Heath: The Trouble with Mission Command: Flexive Command and the Future of Command and Control. In.: Joint Force Quarterly, 2017/3., pp.94-100.

https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-86/jfq-86_94-100_Hill-Niemi.pdf (Letöltés időpontja: 2020.07.14.)

Hume, Tim – Ap, Tiffany – Sanchez, Ray: Here’s what we know about the Brussels terror attacks

<http://edition.cnn.com/2016/03/23/europe/brussels-belgium-attacks-what-we-know/> (Letöltés időpontja: 2016.03.26.)

Hussain, Tom: ISIS-K Escalates Terror Attacks in Afghanistan and Pakistan in Show of Resistance Against Taliban

<https://www.scmp.com/week-asia/article/3158929/isis-k-escalates-terror-attacks-afghanistan-and-pakistan-show-resistance> (Letöltés időpontja: 2022.03.06.)

Ignatius, David: How ISIS Spread in the Middle East

<http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/how-isis-started-syria-iraq/412042/> (Letöltve: 2016.02.21.)

Iraq: Largest Cities and Towns and Statistics of their Population

<http://archive.is/20121210065214/http://www.world-gazetteer.com/wg.php?x=1204334900&men=gcis&lng=en&des=wg&geo=-105&srt=npan&col=adhoq&msz=1500&pt=c&va=&srt=pan> (Letöltés időpontja: 2016.04.12.)

Iraq Suicide Bomber Caught on Tape

<https://www.cbsnews.com/news/iraq-suicide-bomber-caught-on-tape/> (Letöltés időpontja: 2019.04.28.)

Irshaid, Faisal: Isis, Isil, IS or Daesh? One group, many names

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-27994277> (Letöltés időpontja: 2022.03.06.)

ISIS Actual Sanctuary: June, 10, 2014

<http://www.understandingwar.org/backgrounder/isis-sanctuary-map-june-10-2014> (Letöltés időpontja: 2016.02.13.)

ISIS Global Strategy: March 2016.

https://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Global%20Strategy%20MAR%202016-01_4.png (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

Is ISIS changing its strategy?

<http://edition.cnn.com/videos/world/2015/12/14/is-isis-changing-its-strategy-brief-orig-sdg.cnn/video/playlists/isis-power-an-terror/> (Letöltés időpontja: 2016.02.22.)

ISIS issues chilling warnings: More attacks targeting U.S., Europe are coming

http://www.washingtontimes.com/news/2016/mar/29/isis-social-media-warning-more-attacks-will-target/?utm_source=RSS_Feed&utm_medium=RSS (Letöltés időpontja: 2016.03.30.)

ISIS Sanctuary: March 31, 2016 ISW jelmagyarázat

http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Sanctuary%2031%20MAR%202016_1.pdf (Letöltés időpontja: 2016.04.01.)

ISIS Sanctuary: September 15, 2015

<http://www.understandingwar.org/map/isis-sanctuary-map-september-15-2015> (Letöltés időpontja: 2016.04.01.)

ISIS Training Video Revealed

<https://www.youtube.com/watch/Kji6Jnuj1XY> (Letöltés időpontja: 2018.09.14.)

Islamic State Khorasan Province

Gardner, Frank: Afghanistan Airport Attack: Who are ISIS-K?

<https://www.bbc.com/news/world-asia-58333533> (Letöltés időpontja: 2021.08.30.)

Jensen, Benjamin: How the Taliban did it: Inside the 'Operational Art' of its Military Victory

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/how-the-taliban-did-it-inside-the-operational-art-of-its-military-victory/> (Letöltés időpontja: 2021.08.16.)

Jobbágy Zoltán: A háború antropológiája: primitív hadviselés, gerilla hadviselés és a szövetséges összhaderőnemi műveletek sikere

http://real.mtak.hu/24618/1/8_JOBAGY_ZOLTAN_2.pdf (Letöltés időpontja: 2016.03.18.)

Joint Publication 3-13 Information Operations – Executive Summary IX. 2006.

https://www.globalsecurity.org/intell/library/policy/dod/joint/jp3_13_2006.pdf (Letöltés időpontja: 2020.09.29.)

Jones, Seth G. – Libicki, Martin C.: How Terrorist Groups End; Lessons for Countering alQa'ida, RAND Corporation, 2008.

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG741-1.pdf (Letöltés időpontja: 2016.03.04.)

- Kagan, Kimberly: How did Sunni insurgents gain momentum in Iraq?
<http://www.pbs.org/newshour/bb/sunni-insurgents-gain-momentum-iraq/> (Letöltés időpontja:2016.03.26.)
- Kagan, W. – Kagan, K. – Cafarella, J. – Gambhir, H. – Zimmermann, K.: Al Qaeda and ISIS: Existential Threats to the U.S. and Europe
<http://www.understandingwar.org/sites/default/files/PLANEX%20Report%201%20--%20FINALFINALFINAL.pdf> (Letöltés időpontja: 2016.03.26.)
- Khan, Stephen, The Conversation: After US and Taliban Sign Accord, Afghanistan Must Prepare for Peace
<https://theconversation.com/after-us-and-taliban-sign-accord-afghanistan-must-prepare-for-peace-132303> (Letöltés időpontja: 2020.03.12.)
- Lamothe, Dan: Photos: The battle in Tikrit as the Islamic State loses control
<https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2015/03/31/photos-iraqs-battle-of-tikrit-as-the-islamic-state-loses-control/> (Letöltés időpontja: 2016.02.22.)
- Lawrence, T. E.: Guerilla Warfarre
<https://www.britannica.com/topic/T-E-Lawrence-on-guerrilla-warfare-1984900> (Letöltés időpontja: 2018.06.23.)
- Lessons Learned Interviews
https://www.washingtonpost.com/graphics/2019/investigations/afghanistan-papers/documents-database/?document=lute_doug_II_01_d5_02202015 (Letöltés időpontja: 2022.03.02.)
- Levél al-Zawahiri Zaraqwinak. ODNI News Release no. 2-05.
<https://fas.org/irp/news/2005/10/dni101105.html> (Letöltés időpontja: 2019.02.24.)
- Lewis, Jessica D.: Al-Qaeda in Iraq Resurgent, The Breaking the Walls Campaign
http://www.understandingwar.org/sites/default/files/AQI-Resurgent-10Sept_0.pdf (Letöltés időpontja: 2016.02.12.)
- Lewis, Jessica D.: Al-Qaeda in Iraq Resurgent, The Breaking the Walls Campaign
http://www.understandingwar.org/sites/default/files/AQI-Resurgent-10Sept_0.pdf
http://www.understandingwar.org/sites/default/files/JessVBIED_PartII_3Oct.pdf (Letöltés időpontja: 2016.02.12.)
- Lewis, Jessica: ISIS Sanctuary: April 3, 2015
<http://www.understandingwar.org/backgrounder/isis-sanctuary-april-3-2015> (Letöltés időpontja: 2016.02.22.)
- Lind, William S. – Schmitt, John F. – Wilson, Gary I.: Fourth Generation Warfare: Another Look. In.: Marine Corp Gazette, Quantico VA, 1994. december, pp.34-37.
<https://pdf4pro.com/amp/view/fourth-generation-warfare-another-look-5a58d7.html> (Letöltés időpontja: 2019.03.02.)
- Lind, William S.: Understanding Fourth Generation War. In.: Military Review, 2004 September-October, pp.12-16.
<https://www.hsdl.org/?view&did=482203> (Letöltés időpontja: 2019.03.02.)
- Lynch, Justin: Yet Another Article about Information Technology and the Character of War, 2020.szeptember 2.
<https://warontherocks.com/2020/09/yet-another-article-about-information-technology-and-the-character-of-war/> (Letöltés időpontja: 2020.10.16.)

Makhtab al-Khidamat

https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/qa_sanctions_list/summaries/entity/makhtab-al-khidamat (Letöltés időpontja: 2019.03.04.)

Manning, Robert A.: Emerging Technologies: New Challenges to Global Stability, p.17.

<https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2020/06/Emerging-Technologies-New-Challenges-To-Global-Stability-May-2020.pdf> (Letöltés időpontja: 2020.07.24.)

Marighella, Carlos: Minimanual of the Urban Guerrilla, 1969.

[http://www.mccdc.marines.mil/Portals/172/Docs/SWCIWID/COIN/Insurgent%20Principles%20and%20Practices/Mini-Manual%20of%20the%20Urban%20Guerrilla%20-%20Carlos%20Marighella%20\(1969\).pdf](http://www.mccdc.marines.mil/Portals/172/Docs/SWCIWID/COIN/Insurgent%20Principles%20and%20Practices/Mini-Manual%20of%20the%20Urban%20Guerrilla%20-%20Carlos%20Marighella%20(1969).pdf) (Letöltés időpontja: 2016.02.28.)

Mason, Clark: The Russian Military's Lessons Learned in Syria

http://www.understandingwar.org/sites/default/files/The%20Russian%20Military's%20Lessons%20Learned%20in%20Syria_0.pdf (Letöltés időpontja: 2021.02.14.)

McCain, Ashton Carter Clash Over ISIS Strategy

http://www.realclearpolitics.com/articles/2015/07/07/mccain_ashton_carter_clash_over_isis_strategy__127282.html (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

Metz, Steven – Johnson, Douglas V.: Asymmetry and U.S. Military Strategy: Definition, Background, and Strategic Concepts, ISBN 1-58487-0419, 2001.

<http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/PUB223.pdf> (Letöltés időpontja: 2016.02.25.)

Mező Ferenc: Az emberi szükségletekre irányuló lélektani műveletek (PSYOPS)

http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2007/1/2007_1_15.pdf (Letöltés időpontja: 2016.04.05.)

Monty, H.: A vietnámi háború – Vissza a vasháromszögbe – A Cedar Falls-hadművelet

https://vietnamihaboru.blog.hu/2017/01/05/vissza_a_vasharomszogbe (Letöltés időpontja: 2019.04.16.)

Moore, James K.: North Vietnamese Army's 1972 Easterside Offensive

<https://www.historynet.com/north-vietnamese-armys-1972-eastertide-offensive.htm> (Letöltés időpontja: 2019.04.17.)

Mueller, J. – Stewart, M. G.: Trends in Public Opinion on Terrorism. 2020.05.14.

<https://politicalscience.osu.edu/faculty/jmueller/terrorpolls.pdf> (Letöltés időpontja: 2020.05.18.)

Murray, Williamson – Watts, Barry: Military Innovation in Peacetime. Ohio State University, Merson Center, 1995.

<https://indianstrategicknowledgeonline.com/web/MIilInnovPeace.pdf> (Letöltés időpontja: 2018.05.24.)

Nagy Levente Balázs: A második intifáda kitörése és első másfél éve. EUROPÉER Nemzetközi Kapcsolatok, 2002.

http://www.europeer.hu/tanulmany/nagy_masodikintifada2002.pdf (Letöltés időpontja: 2019.01.22.)

Najaf bombing kills Shiite leader, followers say

<http://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/08/29/sprj.iq.najaf/index.html?iref=mpstoryview> (Letöltés időpontja: 2015.12.19.)

Naji, Abu Bakr: The Management of Savagery
<https://azelin.files.wordpress.com/2010/08/abu-bakr-naji-the-management-of-savagery-the-most-critical-stage-through-which-the-umma-will-pass.pdf> (Letöltés időpontja: 2016.03.24.)

NATO 2030: United for a New Era. Analysis and Recommendations of the Reflection Group appointed by the NATO Secretary General, 2020. november 25.
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf (2021.02.22.)

Ngo Dinh Diem – Vietnamese political leader
<https://www.britannica.com/biography/Ngo-Dinh-Diem> (Letöltés időpontja: 2019.04.17.)

Nicaragua, Sandinista National Liberation Front (FSLN)
<https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/nicaragua-sandinista-national-liberation-front-fsln> (Letöltés időpontja: 2020.11.30.)

Norway Attack: What We Know About Bow and Arrow Killings
<https://www.bbc.com/news/world-europe-58910709> (Letöltés időpontja: 2021.10.16.)

Number of U.S. Soldiers Killed in the Iraq War from 2003 to 2020
<https://www.statista.com/statistics/263798/american-soldiers-killed-in-iraq/> (Letöltés időpontja: 2021.05.01.)

Omer-Man, Michael: This Week in History: Traffic accident near Jabalya refugee camp became the catalyst for the First Intifada. 2011.12.04.
<https://www.jpost.com/Features/In-Thespotlight/The-accident-that-sparked-an-Intifada> (Letöltés időpontja: 2019.05.12.)

Osama bin Laden – Saudi Arabian militant
<https://www.britannica.com/biography/Osama-bin-Laden> (Letöltés időpontja: 2018.11.16.)

Palestine Liberation Organization – Palestinian political organization
<https://www.britannica.com/topic/Palestine-Liberation-Organization> (Letöltés időpontja: 2019.05.12.)

Paris Terror Attacks
<http://edition.cnn.com/specials/paris-terror-attacks> (Letöltés időpontja: 2016.01.13.)

Pérez, Carlota Atalayar: France, new key player in Iraq
<https://atalayar.com/en/content/france-new-key-player-iraq> (Letöltés időpontja: 2020.10.23.)

Pestana, R. – Latell, B.: Nicaraguan Military Culture 2017. Florida International University, pp.10-15.
<https://gordoninstitute.fiu.edu/policy-innovation/military-culture-series/randy-pestana-and-brian-latell-2017-nicaraguan-military-culture.pdf> (Letöltés időpontja: 2019.05.01.)

Petraeus, David H.: Learning Counterinsurgency: Observations from Soldiering in Iraq. In.: Military Review, 2006., pp.2-12.
<https://www.hsdl.org/?view&did=484693> (Letöltés időpontja: 2018.06.23.)

Polchar, Joshua: Unboxing the Future. Finding the Futures Hidden in Plain Sight
<https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2019%20Foresight.pdf> (Letöltés időpontja: 2020.09.16.)

Profile: Egypt's Muslim Brotherhood
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12313405> (Letöltés időpontja: 2016.03.12.)

Profile: IS-held Jordanian pilot Moaz al-Kasasbeh
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-31021927> (Letöltés időpontja: 2016.01.23.)

- Raheem, Kareem – al-Sinjary, Ziad: Al Qaeda militants free Iraq jail in violent mass break out
<http://www.reuters.com/article/us-iraq-violence-idUSBRE96LORM20130723> (Letöltés időpontja: 2016.01.08.)
- Reed, Alastair – Aryaeinejad, Kateira: 2020 Trends in Terrorism: From ISIS Fragmentation to Lone-Actor Attacks
<https://www.usip.org/publications/2021/01/2020-trends-terrorism-isis-fragmentation-lone-actor-attacks> (Letöltés időpontja: 2021.09.05.)
- Roggio, Bill: Al Nusrah front claims complex suicide assault on Syrian Army HQ
http://www.longwarjournal.org/archives/2012/09/al_nusrah_front_clai_5.php (Letöltés időpontja: 2016.03.03.)
- Roggio, Bill: Islamic State of Iraq and the Levant leads charge to take Syrian airport
http://www.longwarjournal.org/archives/2013/08/islamic_state_of_ira_5.php (Letöltés időpontja: 2016.03.10.)
- San Bernardino shooting
<http://edition.cnn.com/specials/san-bernardino-shooting> (Letöltés időpontja: 2016.01.13.)
- Sandinista – political and military organization, Nicaragua
<https://www.britannica.com/topic/Sandinista> (Letöltés időpontja: 2019.04.28.)
- Schanzer, Jonathan: Al-Qaeda's Armies – Middle East Affiliate Groups and the Next Generation of Terror. Special Press International, New York, 2004. pp.21-29.
<https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/AlQaedasArmies.pdf.pdf>
(Letöltés időpontja: 2019.01.12.)
- Schmitt, John F.: A Systemic Concept for Operational Design
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.116.6134&rep=rep1&type=pdf>
(Letöltés időpontja: 2019.05.16.)
- Schrek, Adam: Abu Ghraib Prison Break: Al Qaeda in Iraq Claims Responsibility for Raid
http://www.huffingtonpost.com/2013/07/23/abu-ghraib-prison-break-al-qaeda-iraq_n_3639101.html (Letöltés időpontja: 2016.01.08.)
- Selected Works of Mao Tse-tung, On The Reissue of the Three Main Rules of Discipline and the Eight Points for Attention – Instruction of the General Headquarters of the Chinese People's Liberation Army
https://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-4/mswv4_23.htm
(Letöltés időpontja: 2016.04.05.)
- Shuster, Simon: Free Travel in Europe Could be a Casualty of the Paris Attacks
<http://time.com/4113238/paris-attacks-european-union-borders/> (Letöltés időpontja: 2015.12.11.)
- Sieff, Kevin: Afghans Protest Burning of Korans at U.S. Base
https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/afghans-protest-improper-disposal-of-koran-at-us-base/2012/02/21/gIQAjhBqQR_story.html (Letöltés időpontja: 2019.08.16.)
- Six-Day War – Middle East 1967
<https://www.britannica.com/event/Six-Day-War> (Letöltés időpontja: 2019.05.12.)
- Storr, Jim: A Command Philosophy for the Information Age: The Continuing Relevance of Mission Command. In.: Defence Studies, 2007., pp.119-129.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14702430308405081> (Letöltés időpontja: 2020.02.11.)

Stoker, Donald: Six Reasons Insurgencies Lose: A Contrarian View
<http://smallwarsjournal.com/jrnl/art/six-reasons-insurgencies-lose> (Letöltés időpontja: 2016.01.25.)

Sunzi: A hadviselés törvényei. In.: Tokaji Zsolt – P. Szabó Sándor (szerk.) A kínai hadtudomány klasszikusai. Dialg Campus Kiadó, Budapest, 2018., pp.29-67.
https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12625/web_XS_PDF_PMA_A_kinai_hadtudomany_klasszikusai.pdf;jsessionid=06FA0876DACAFF368A426D041A56B807?sequence=1
(Letöltés időpontja: 2021.03.09.)

Syrian forces battle ISIS fighters in Palmyra
<http://www.theguardian.com/world/2016/mar/26/syrian-state-media-army-palmyra-isis-observatory-human-rights> (Letöltés időpontja: 2016.03.27.)

Szun Ce: A hadviselés tudománya, Göncöl Kiadó, 2012.
<https://hu.scribd.com/doc/31101308/Sun-Ce-A-Haboru-muveszete> (Letöltés időpontja: 2016.02.13.)

Taliban are Back – What Next for Afghanistan?
<https://www.bbc.com/news/world-asia-49192495> (Letöltés időpontja: 2022.03.06.)

Taliban Enter Afghan Capital as US Diplomats Evacuate by Chopper
<https://www.reuters.com/world/asia-pacific/us-troops-arrive-afghan-capital-assist-evacuations-2021-08-14/> (Letöltés időpontja: 2021.08.16)

Tarján M. Tamás: 1954. május 7. Vietnámi győzelemmel ér véget a Dien Bien Phu-i csata
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1954_majus_7_vietnami_gyozelemmel_er_veget_a_dien_bien_phui_csata/ (Letöltés időpontja: 2020.11.29.)

Terror attacks have cost the travel industry \$8.2 billion
<http://www.marketwatch.com/story/how-the-terror-attacks-will-impact-the-holidays-2015-11-20> (Letöltés időpontja: 2016.03.12.)

Teslik, Lee Hudson: Profile: Abu Musab al-Zarqawi, Council on Foreign Relations
<http://www.cfr.org/iraq/profile-abu-musab-al-zarqawi/p9866> (Letöltés időpontja: 2016.03.31.)

Tet! – Országos offenzíva
https://vietnamiaboru.blog.hu/2018/01/29/tet_400 (Letöltés időpontja: 2019.04.17.)

The Extraordinary Life of David Galula
<https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-extraordinary-life-of-david-galula> (Letöltés időpontja: 2022.03.05.)

The Iraq War
<https://www.cfr.org/timeline/iraq-war> (Letöltés időpontja: 2021.02.14.)

The Oslo Accords
<https://www.britannica.com/place/Israel/The-Oslo-Accords> (Letöltés időpontja: 2019.05.10.)

The Secret World of ISIS Training Camps – Ruled by Sacred Texts and the Sword
<https://www.theguardian.com/world/2015/jan/25/inside-isis-training-camps> (Letöltés időpontja: 2018.09.14.)

Thomas, Kenneth W. – Velthouse, Betty A.: Cognitive Elements of Empowerment: An „Interpretive” Model of Intrinsic Task Motivation. In.: Academy of Management Review, 1990/4., pp.666-681.

<https://www.jstor.org/stable/258687?seq=1> (Letöltés időpontja: 2020.03.04.)

TIMELINE – Major attacks by al Qaeda

<https://www.reuters.com/article/idINIndia-56711920110502> (Letöltés időpontja: 2018.10.23.)

Turak, Natasha – Ng, Abigail – Macias, Amanda: 'Intelligence Failure of the Highest Order' – How Afghanistan Fell to the Taliban so Quickly

<https://www.cnbc.com/2021/08/16/how-afghanistan-fell-to-the-taliban-so-quickly.html>

(Letöltés időpontja: 2021.08.17.)

Ucko, David: Countering Insurgents through Distributed Operations: Insight from Malaya 1948-1960. In.: Journal of Strategic Studies, 2007/1., pp.47-72.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01402390701210756> (Letöltés időpontja: 2020.06.23.)

Update 1 – Brussels Airlines puts airport shutdown costs at 5 mln euros a day

<http://www.reuters.com/article/belgium-blast-brussels-lufthansa-update-idUSL5N1714AQ>

(Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

Uppsala Conflict Data Program

<https://ucdp.uu.se/encyclopedia> (Letöltés időpontja: 2022.03.06.)

U.S. Department of Defense: Operation Inherent Resolve, Targeted Operations Against ISIL Terrorists

http://www.defense.gov/News/Special-Reports/0814_Inherent-Resolve (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

Walsh, Paton Nick – Razek, Raja – Tuysuz, Gul: Inside Syrian town living under al Qaeda reign of fear

<http://edition.cnn.com/2013/11/05/world/meast/syria-al-qaeda-town-walsh/> (Letöltés időpontja: 2016.03.02)

Ward, Clarissa – Lister, Tim – Dewan, Angela – Mehsud, Saleem: Afghan President Ashraf Ghani Flees the Country as Taliban Forces Enter the Capital

<https://edition.cnn.com/2021/08/15/asia/afghanistan-taliban-advances-kabul-intl/index.html> (Letöltés időpontja: 2021.08.17.)

WH facing tough questions from Senate ISIS strategy

<http://video.foxnews.com/v/4341930603001/wh-facing-tough-questions-from-senate-on-isis-strategy/?#sp=show-clips> (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)

Witchalls, Clint, The Conversation: Afghanistan Peace Talks Begin – but Will the Taliban Hold Up their End of the Deal?

<https://theconversation.com/afghanistan-peace-talks-begin-but-will-the-taliban-hold-up-their-end-of-the-deal-146081> (Letöltés időpontja: 2020.09.16.)

Woodford, Shawn Robert: Manpower and Counterinsurgency

<https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/manpower-and-counterinsurgency> (Letöltés időpontja: 2021.03.09.)

Why is ISIS heading to Lybia?

<http://edition.cnn.com/videos/world/2016/04/20/why-is-isis-heading-to-libya-sdg-orig.cnn> (Letöltés időpontja: 2016.04.05.)

Zucchini, David: Kabul's Sudden Fall to Taliban Ends U.S. Era in Afghanistan
<https://www.nytimes.com/2021/08/15/world/asia/afghanistan-taliban-kabul-surrender.html>
(Letöltés időpontja: 2021.08.16.)

AZ ÉRTEKEZÉSBEN SZEREPLŐ ÁBRÁK JEGYZÉKE

- 1.számú ábra – Hadikultúrák közti összecsapások..... 31
Forrás: Porkoláb Imre: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre, PhD. értekezés, Budapest, 2008., p.13.
2. számú ábra – A terrorizmus felosztása és rendszerezése 37
Forrás: Porkoláb Imre: A különleges műveleti erők szerepe az aszimmetrikus kihívásokból adódó katonai feladatok tükrében, különös tekintettel a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelemre, PhD. értekezés, Budapest, 2008., p.31.
3. számú ábra - A terrorizmus, a gerilla- és a hagyományos hadviselés, mint eltérő intenzitású tevékenységi mód jellemzői 41
Forrás: Merari, Ariel: A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája, In.: Tóth Péter (szerk.): A terrorizmus anatómiája, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2006., p.90.
4. számú ábra – A kifárasztó gerilla hadviselési mód első szakasza..... 70
Forrás: Porkoláb Imre: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. In.: Kard és Toll 2006/2, 2006., p.119.
5. számú ábra – A kifárasztó gerilla hadviselési mód második szakasza..... 71
Forrás: Porkoláb Imre: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. In.: Kard és Toll 2006/2, 2006., p.120.
6. számú ábra – A kifárasztó gerilla hadviselési mód harmadik szakasza 73
Forrás: Porkoláb Imre: A kifárasztó gerilla hadviselési mód. In.: Kard és Toll 2006/2, 2006., p.121.
7. számú ábra – Az Iszlám Állam globális stratégiája (2016. márciusi állapot) 119
Forrás:<http://understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Global%20Strategy%20March%202016.pdf> (Letöltés időpontja: 2016.04.02.)
8. számú ábra – Az Iszlám Állam által uralt területek kiterjedése (2013. szeptemberi állapot) 142
Forrás: http://www.understandingwar.org/sites/default/files/AOI-Resurgent-10Sept_0.pdf (Letöltés időpontja: 2016.02.12.)
9. számú ábra – Az Iszlám Állam által uralt területek kiterjedése (2014. június 10-i állapot) 143
Forrás: <http://www.understandingwar.org/backgrounder/isis-sanctuary-map-june-10-2014> (Letöltés időpontja: 2016.02.13.)
10. számú ábra – Az Iszlám Állam által uralt területek kiterjedése (2015. szeptember 15-i állapot)..... 144
Forrás: <http://www.understandingwar.org/map/isis-sanctuary-map-september-15-2015> (Letöltés időpontja: 2016.04.01.)
11. számú ábra – Az Iszlám Állam által uralt területek kiterjedése (2016. március 31-i állapot)..... 145

Forrás:http://www.understandingwar.org/sites/default/files/ISIS%20Sanctuary%2031%20MAR%202016_1.pdf (Letöltés időpontja: 2016.04.01.)

12. számú ábra – Összefoglaló táblázat.....	150
13. számú ábra – Távírányítású IED alkalmazásának és elhárításának fejlődése	167
14. számú ábra – Adaptációs ciklus.....	168
15. számú ábra – A felkelésellenes műveletek alapelvei.....	169

Forrás: Kiss Álmos Péter: A felkelés elleni műveletek alapelvei. In.: Resperger István – Kiss Álmos Péter – Somkuti Bálint Resperger István - Kiss Álmos Péter - Somkuti Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013., p.230.

A SZERZŐ TÉMÁVAL KAPCSOLATBAN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓI

Bakos Csaba Attila – Farkas Sándor: Gyakorlatorientált oktatás, képzés és kiképzés, avagy a pályaszocializáció a katonai felsőoktatásban. In.: Honvédségi Szemle, 2016/4., pp.85-92.

Farkas Sándor: A földrajzi és a társadalmi tér megszerzéséért folytatott küzdelem. Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében. In.: Honvédségi Szemle, 2018/1., pp.12-25.

Farkas Sándor: Airpower in Counterinsurgency. In.: Defence Review 2018/1., pp.175-183.

Farkas Sándor: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma szakaszai. In.: Honvédségi Szemle, 2017/6., pp.13-24.

Farkas Sándor: Az ISIL alkalmazott eljárásai és stratégiája. Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében. In.: Honvédségi Szemle, 2018/2., pp.3-15.

Farkas Sándor: Az ISIL hadviselése Mao Ce-tung tanainak tükrében: A kifárasztó gerilla-hadviselési forma. In.: Honvédségi Szemle, 2017/2., pp.38-46.

Farkas Sándor: ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet? I., In.: Hadtudományi Szemle, 2017/4., pp.21-36.

Farkas Sándor: ISIL – A legsikeresebb terrorista szervezet? II., In.: Hadtudományi Szemle, 2018/1., pp.56-70.

Farkas Sándor: The Role of Critical Infrastructures in Counterinsurgency Operations. In.: Hungarian Defence Review, 2019/1-2., pp.50-57.

Jobbágy Zoltán – Farkas Sándor: Alkalmazott néprajz: T. E. Lawrence és a hadszíntérre vonatkozó társadalmi és kulturális ismeretek fontossága. In.: Hadtudományi Szemle, 2017/3., pp.340-355.